

การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้
ชุมชนการเกษตร
EFFECTIVENESS MODEL DEVELOPMENT OF BUDDHIST
ADMINISTRATION OF AGRICULTURAL COMMUNITY
LEARNING CENTER

นายสุภัทรชัย สีสะไบ

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

Effectiveness Model Development of Buddhist Administration
of Agricultural Community Learning Center

Mr. Suphattharachai Sisabai

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Public Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุณฐิณีพนธ์
เรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพผลพทุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้อุ้มนการเกษตร” เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาคุณฐิณีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(พระมหาสมบูรณ วฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณฐิณีพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.พล.ท.ดร.วิระ วงศ์สรรค์)

กรรมการ

(รศ.วิชัย ธรรมชอบ)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.)

กรรมการ

(ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง)

คณะกรรมการควบคุมคุณฐิณีพนธ์

พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายสุภัทรชัย สีสะใบ)

- ชื่อคุณิพนธ์** : การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร
- ผู้วิจัย** : นายสุภัทรชัย สีสะไบ
- ปริญญา** : ปรัชญาคุณิพนธ์บัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์**
- : พระเทพปริยัติเมธี (ฐิตพัฒน์ สิริธโร), รศ. ดร., ป.ธ. ๙, น.บ., กศ.ม. (บริหารการศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
 - : ศ. ดร.บุญทัน ดอกไธสง, B.A. (Political Science), M.A. (Political Development), Ph.D. (Leadership and Human Behavior with Specialization Urban Development)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

คุณิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล ๒. เพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ๓. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีพุทธะยะแบ่งการวิจัยเป็น ๓ ระยะ ระยะที่ ๑ วิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๓ รูป/คน เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์ที่มีประสิทธิผล และพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ระยะที่ ๒ วิจัยเชิงปริมาณในรูปของการสำรวจเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมถึงศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปร ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕๒๐ คน ใช้สถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล และการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมด้วยโปรแกรมสถิติขั้นสูง ระยะที่ ๓ เป็นการตรวจสอบเพื่อยืนยันโมเดลด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผลต้องมีปัจจัยแห่งความสำเร็จเป็นปัจจัยพื้นฐาน ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/ นวัตกรรมเกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด โดยใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ และใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ประกอบด้วยมีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ) รอบคอบแก้ไข (วิมังสา) เพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๒. โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ประกอบด้วย ตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร ได้แก่ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร ได้แก่ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ และประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการ ศูนย์เรียนรู้ฯ โดยมีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

๓. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ ๔๑.๐๑ องศาอิสระ (df) เท่ากับ ๒๙ ความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .๐๖๙ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .๙๙๒ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ .๙๔๓ ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ .๐๑๓ และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ .๐๒๘ อธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ร้อยละ ๘๕.๐๐ อธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ มีค่าเท่ากับ -.๐๘๑, .๖๕๘ และ .๓๙๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ตามลำดับ และอิทธิพลทางอ้อมจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ผ่านตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๑๐๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

Dissertation Title : Effectiveness Model Development of Buddhist Administration of Agricultural Community Learning Center

Researcher : Mr. Suphattharachai Sisabai

Degree : Doctor of Philosophy (Public Administration)

Dissertation Supervisory Committee:

: Phratheppariyatimethi (Thitabadh Sridharo), Assoc. Prof. Dr., Pali IX, LL.B., M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist), Ph.D. (Public Administration)

: Prof. Dr. Boonton Dockthaisong, B.A. (Political Science), M.A. (Political Development), Ph.D. (Leadership and Human Behavior with Specialization Urban Development)

Date of Graduation : March 19, 2020

Abstract

Objectives of this dissertation were of 3: 1. To study the factors affecting the administration of effective agricultural community learning center, 2. To develop effectiveness model of Buddhist administration of the community agricultural learning center and 3. To examine the relevance of effectiveness model of Buddhist administration of community agricultural learning center. By using the multiphase mixed methods research. The research was divided into 3 step: 1. The qualitative research by in-depth-interviewing 23 key informants to study the effective administration of the center and develop effectiveness model of Buddhist administration of the center by content analysis and inductive conclusion creation, 2. The quantitative research by survey method to examine the validation of the developed model, including studying the direct and indirect variables in the model by multi step sampling with 520 samples, analyzed data by descriptive statistics, analyzing correlations co-efficient with statistical program to examine the consistency of the model with the empirical data and analyzing the influences of direct and indirect variables in the model by advanced statistical program and 3. the re-examination of the validation of the model with the qualitative method by focus group discussion with 10 participants and analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Effectiveness Administration of the community agricultural learning center must have success factors as the basic factors consist of knowledge, skill/ competency, technology/ innovation, prototype agricultural, capital and marketing. By using participatory

administration; participatory thinking, decision making, planning, operation, evaluation and benefit sharing. And using the Ithipadha 4 as a guideline for practice, consisted of aspiration (Chanta), effort (Viriya), following-up, examining (Jitta), well-examined, corrected (Vimamsa). To lead to the effectiveness of the Buddhist administration of the community agricultural learning center.

2. Effectiveness model of Buddhist administration of community agricultural learning center, consisted of two latent external variables, they were participatory administration and success factors. And two latent internal variables: Dhamma for practice and effectiveness of Buddhist administration of the community agricultural learning center with the Dhamma for practice variable as a passing variable.

3. The result of examination of the consistency of the developed model against the empirical data was found that the model was consistent with the empirical data with the chi-square value at 41.01, degree of freedom (df) at 29, probability (p) at .069, goodness of fit index (GFI) was at .992, adjusted goodness of fit index (AGFI) was at .943, RMR was at 0.13 and root mean square error of approximation (RMSEA) was at .028. This could explain the variance of the effectiveness model of Buddhist administration of the community agricultural learning center at 85.00 percent. Direct influences of participatory administration, success factors and Dhamma for practice resulted the effective Buddhist administration of the learning center with influence value at .081, .658 and .399 with the statistical significance value at 0.01 respectively. And indirect influence from participatory administration through Dhamma for practice variable with influence value at .109 with the statistical significance value at 0.01.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของพระมหาสมบูรณ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป/ ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะกรรมการที่ปรึกษาดุชฎินิพนธ์ ประกอบด้วย พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร. และ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุชฎินิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ รศ.ดร.พทุทธ์สรรรค์ สุทธิไชยเมธี รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์ ผศ.ดร.สุนทรศักดิ์ศรี รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และ อ.ดร.ลำพอง กลมกุล ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (แบบสัมภาษณ์) และขอขอบคุณ ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร ผศ.ดร.สุนทร ศักดิ์ศรี อ.ดร.นนทิรัตน์ พัฒนภักดี รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และ อ.ดร.ลำพอง กลมกุล ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม) และให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือจนเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. พระครูสุจินนันทกิจ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์ นายอดิศร เหล่าสะพาน นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์ นายสุริยะ ชวงค์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน นายสุวิทย์ ไตรโชค นายยวง เขียวนิล นายยวง เขียวนิล นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง นายอาทิตย์ มติธรรม นางสาววิศรา ไชยสาลี นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน นายอรุช นวราช อาจารย์ประทีป อินแสง อ.ดร.ธัญศิภรณ์ จัทรหอม นายสำรวย ผัดผล นางอนงค์ อินแสง นายบำรุง ศรีโย นายสุวิภู กมลวัฒนสุนทร ที่อนุเคราะห์ให้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ทุกท่านที่ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการต่างๆ และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จนทำให้ดุชฎินิพนธ์สำเร็จไปได้อย่างราบรื่น

ขอบคุณเพื่อนนิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่น ๔ ที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูล และเป็นกำลังใจให้กันในช่วงการศึกษา ตลอดจนผู้มีพระคุณอุปการะคุณทุกท่านที่สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำงานดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณ ดร.รัตนันที วิโรจน์ฤทธิ ผู้ซึ่งเป็นกำลังใจคนสำคัญที่ทำให้งานดุชฎินิพนธ์นี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

หากดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ใดๆ แก่ผู้อ่าน ข้าพเจ้าขอขอบคุณงามความดีนี้แต่บิดา มารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนกัลยาณมิตรทุกท่าน ทั้งที่ได้เอ่ยนามและมีได้เอ่ยนามที่มีส่วนต่อความสำเร็จของข้าพเจ้าด้วยความรู้สึก “ขอบคุณ” จากหัวใจ

นายสุภัทรชัย สีสะใบ

๑๑ มีนาคม ๒๕๖๓

สารบัญ (ต่อ)

	เรื่อง	หน้า
	๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๖๒
	๔.๕ องค์ความรู้	๒๖๘
	๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๖๘
	๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย	๒๗๔
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๒๗๘
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๗๙
	๕.๒ อภิปรายผล	๒๘๔
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๙๕
	บรรณานุกรม	๒๙๘
	ภาคผนวก	๓๑๑
	ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์)	๓๑๒
	ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์)	๓๑๔
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนี นิพนธ์ (แบบสัมภาษณ์)	๓๑๕
	ภาคผนวก ง ผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI)	๓๑๘
	ภาคผนวก จ รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (สัมภาษณ์)	๓๒๐
	ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)	๓๒๒
	ภาคผนวก ช ภาพประกอบการสัมภาษณ์	๓๒๙
	ภาคผนวก ซ เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)	๓๓๔
	ภาคผนวก ฌ รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)	๓๓๘
	ภาคผนวก ญ หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนี นิพนธ์ (แบบสอบถาม)	๓๓๙
	ภาคผนวก กฎ ผลการหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC)	๓๔๒
	ภาคผนวก ฎ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง ของแบบสอบถาม	๓๔๖
	ภาคผนวก ฐ ผลการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)	๓๔๘
	ภาคผนวก ท หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (แบบสอบถาม)	๓๕๑
	ภาคผนวก ฑ ผลการวิเคราะห์โมเดลประสิทธิภาพวิธีการบริหารจัดการศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตร ที่มีธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ส่งผ่าน โดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะส่วนที่สำคัญ	๓๕๓
	ภาคผนวก ฒ บัญชีลงชื่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๓๖๖
	ภาคผนวก ด หนังสือเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๓๖๘
	ภาคผนวก ต ภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)	๓๗๒
	ประวัติผู้วิจัย	๓๗๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ไทยแลนด์ ๔.๐” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยหรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”^๑ “ประเทศไทย ๔.๐” เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล พร้อมๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ ประเทศในโลกที่หนึ่งในบริบทของโลกยุค The Fourth Industrial Revolution อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีได้วางไว้ โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ”^๒ ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องใช้แนวทาง “สานพลังประชารัฐ” เป็นตัวการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่างๆ ร่วมกันระดมความคิด ผนึกกำลังกันขับเคลื่อนผ่านโครงการความร่วมมือ กิจกรรม หรืองานวิจัยต่างๆ โดยการดำเนินงานของ “ประชารัฐ” กลุ่มต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคัลสเตอร์ ภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มที่ ๒ การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ กลุ่มที่ ๓ การส่งเสริมการท่องเที่ยวและ MICE การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายภาครัฐ กลุ่มที่ ๔ การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ กลุ่มที่ ๕ การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และ ผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น

โดยเฉพาะภาคการเกษตรของไทยเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตร เมื่อพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๓.๙๔ ต่อปี และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ – ๑๑ อัตราการเติบโตของภาคเกษตร มีแนวโน้มชะลอตัวลง

^๑ปรีชา ปาโนรัมย์, ไทยแลนด์ ๔.๐ คืออะไร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://fms.bru.ac.th/wp-content/uploads/2018/02/Dr.preecha.pdf> [๗ เมษายน ๒๕๖๑].

^๒กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๕๙), หน้า ๙.

เรื่อยๆ จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปีพ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘) ภาคการเกษตรขยายตัวเพียงร้อยละ ๐.๑๐ ต่อปี เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของ สภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติที่ค่อนข้างรุนแรง อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญกับการพัฒนาประเทศในหลายมิติ เนื่องจากการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สามารถสร้างรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเป็นมูลค่าสูงในแต่ละปี ทั้งนี้ การพัฒนาภาคเกษตรในอนาคตต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงจากความเปราะบางหรือความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่จะส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรของประเทศ รวมถึงกฎกติกาการค้าใหม่ของโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ปัญหาภายในประเทศ บางประการที่เป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ แนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมถึง การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการพัฒนาในระดับภูมิภาคต่างๆ จำเป็นต้องมีการเตรียมการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) จึงเน้นความต่อเนื่องของแผนที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างสมดุล มีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรในชุมชนต่างๆ เพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินงานในรูปของธุรกิจเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาขยายผลและประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการเกษตรในระยะต่อไปถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาประเทศจากวิถีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่การบริหารจัดการการเกษตรแบบสมัยใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตร ภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน”^๓

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน^๔ และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วง

^๓ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๙), หน้า ข - ค.

^๔ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://chiangrai.cdd.go.th/services/learningcenter> [๗ เมษายน ๒๕๖๑].

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ รัฐบาล คสช. มีนโยบายให้มีศูนย์เรียนรู้ การเกษตรในแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร โดยมีเกษตรกรต้นแบบเป็น ผู้บริหารจัดการศูนย์ ซึ่งจะต้องเป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรของชุมชนที่สอดคล้องกับชนิดสินค้าหลัก สำคัญของพื้นที่นั้นๆ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร (ศพก.)^๕ เป็นต้น มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน ให้บริการด้านการเกษตรอื่นๆ และให้บริการแก้ปัญหา และรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตรกร กับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและ เกษตรกรในพื้นที่ นอกจากนี้เกษตรกรในชุมชนจะสามารถเข้ามาเรียนรู้ตามหลักสูตรและแผนการ ถ่ายทอดที่กำหนดแล้วนั้น หน่วยงานอื่นๆ ยังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการผลิต ให้บริการทางวิชาการ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ แก่เกษตรกรในชุมชน รวมทั้งยังเป็นแหล่งฝึกงานของ นักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นอีกด้วย^๖ แนวทางการทำงานของศูนย์เรียนรู้^๗ คือ ศูนย์การเรียนรู้^๘ เป็นของเกษตรกรและชุมชน บริหารจัดการโดยเกษตรกรต้นแบบและชุมชน ร่วมกับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เป็นกลไกส่งเสริมการเกษตร บูรณาการ ทางวิชาการ ข้อมูลข่าวสาร มีหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ร่วมกันในแปลงเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตาม ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยัง ประสบปัญหา จะเห็นได้จากการสุ่มตรวจการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในแต่ละ พื้นที่ของประเทศไทย ยังพบว่ามีปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมาย อันได้แก่ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดเทคโนโลยีได้จริง ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการมีจำนวนน้อย ขาดการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่ อีกทั้งลักษณะงานซ้ำซ้อนกับศูนย์เรียนรู้อื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่เดียวกัน^๙ ซึ่งอาจเนื่องมาจากประชาชนในพื้นที่ยังไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญ ของศูนย์เรียนรู้ หรืออีกนัยหนึ่งคือศูนย์เรียนรู้ยังไม่สามารถทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางการเกษตรที่ดีให้กับ ชุมชนได้

อีกทั้งกระแสของการพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบันไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงหลักการ บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนได้ เพราะถือเป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับว่ามี ความสำคัญ และต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในแต่ละท้องถิ่นก็เช่นเดียวกัน ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อความสำเร็จ

^๕ กรมส่งเสริมการเกษตร, คู่มือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: file:///C:/Users/T470s/Desktop/ศูนย์เรียนรู้ชุมชน/ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร.PDF [๘ เมษายน ๒๕๖๑].

^๖ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ทำเนียบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ภาค กลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๙), หน้า ๓.

^๗ สำนักข่าวอิสรา, นโยบายศูนย์เรียนรู้เกษตร คสช. ส่อเล่ห์ สดง. พบปัญหา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.isranews.org/isranews-news/63458-news00_63458.html [๒๕ เมษายน ๒๕๖๑].

ของการบริหารจัดการ นับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นต้นมา ถือได้ว่าเป็นทศวรรษสำคัญของการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยเกิดจากการที่รัฐบาลได้เร่งรัดจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยวิสัยทัศน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเพื่อช่วยสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของคนในองค์กร ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐเพื่อนำสู่เป้าหมาย “บ้านเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรมและประโยชน์สุขของประชาชน” โดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง จากแนวคิดนี้ทำให้หลายๆ หน่วยงานรวมทั้งศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรควรปรับแนวคิดในการพัฒนาชุมชนการเกษตรในท้องถิ่นของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง โดยยึดหลักการพัฒนาจากล่างขึ้นบน ให้ชุมชนเป็นผู้คิดและมีส่วนร่วมในการทำงานตั้งแต่เริ่มกำหนดนโยบาย จนสิ้นสุดขั้นตอนสุดท้ายในการติดตามประเมินผล

ความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ นโยบายด้านสังคมของรัฐบาล นโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ การขับเคลื่อนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยใช้คุณธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคน อีกทั้งแนวนโยบายพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๕ มีความมุ่งหมายและหลักการให้การบริหารจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๕ เป็นการสนับสนุนให้นำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัจจุบันกระแสพุทธธรรมกำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากมีศูนย์เรียนรู้จำนวนมาก น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินการของศูนย์ มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงหลัก ๓ ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน อีกทั้งการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงที่ดีจะต้องอยู่ภายใต้ ๒ เงื่อนไข คือ ความรู้ และคุณธรรม จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^๖ จะเห็นได้ว่าในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมในพระพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่

^๕วีรนุช สุทพพันธ์, “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘): ๑๑๒-๑๑๓.

^๖มณีวรรณ คารอง, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/prachyasersthkicphxpheiing12/-site-prachyasersthkicphxpheiing12> [๘ เมษายน ๒๕๖๑].

อย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๕ ซึ่งการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปรับใช้กับบริบทของคนไทยสามารถทำได้ง่าย เนื่องจากพระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักการสำคัญของศาสนามุ่งหวังให้คนทำความดี ละความชั่ว รู้จักเหตุผลผิดชอบชั่วดี มีจิตสำนึกในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหมวดธรรมที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและสามารถนำไปใช้ได้กับการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการไม่ว่าจะเป็นหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และการมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินการ และปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยเน้นหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน รวมทั้งมีการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนความสำเร็จในการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ปัจจุบันนี้มีอยู่ทุกอำเภอทั่วประเทศ แต่ยังมีปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น และยังไม่มีการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” เพื่อให้โมเดลที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปเป็นต้นแบบการบริหารจัดการกับศูนย์เรียนรู้การเกษตรทุกพื้นที่ในประเทศไทย

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง

๑.๒.๒ โมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะอย่างไร

๑.๒.๓ โมเดลประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๑.๓.๓ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลจากการปฏิบัติงานในพื้นที่จริงโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและนำผลมาใช้ออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณต่อในขั้นตอนที่ ๒ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพในขั้นตอนที่ ๑ และตรวจสอบเพื่อยืนยันอีกครั้งด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยออกเป็น ๕ ด้าน ประกอบด้วยขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านตัวแปร ขอบเขตด้านประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านระยะเวลา ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ แบ่งขอบเขตด้านเนื้อหาออกเป็น ๓ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสารและการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เพื่อร่างกรอบแนวคิดในการวิจัย ส่วนการศึกษาภาคสนามจะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธิวิธีการบริหารจัดการ เพื่อนำหลักธรรมาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยศึกษาในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อร่างโมเดลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยผลการวิจัยเชิงคุณภาพนี้จะถูกนำไปใช้ในการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ ๑ มาสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมสถิติขั้นสูง เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ระยะที่ ๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวิจัย ด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และ ด้านพุทธิวิธีบริหารจัดการ เพื่อตรวจสอบยืนยันโมเดลอีกครั้งหนึ่ง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

จากการวิจัยระยะที่ ๑ ด้วยการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปขอบเขตด้านตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ตัวแปรภายนอกแฝง และตัวแปรภายในแฝง ดังนี้

๑) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด พื้นที่ให้บริการศูนย์สถานภาพที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ฯ และการใช้บริการศูนย์เรียนรู้ฯ

๒) ตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร คือ

๒.๑) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

๒.๒) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด

๓) ตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร คือ

๓.๑) ประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้แก่ พัฒนาไม่หยุดยั้ง รวมถึงสร้างเครือข่าย ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย และ ยอมรับได้ในสังคม

๓.๒) ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ได้แก่ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) และใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” แบ่งประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑) การศึกษาวเคราะห์การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิภาพเพื่อกำหนดโมเดลในการวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการ เพื่อนำหลักธรรมมาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๒๓ รูป/คน

๒) การตรวจสอบความตรงของโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ คือ เกษตรกรเจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ซึ่งการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้ทฤษฎีแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) คือ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Hair และคณะ^{๑๐} คือขนาด ๑๐ คน ต่อ ๑ พารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (Path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลการวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด ๔๗ พารามิเตอร์ ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีควรมีจำนวนอย่างน้อย ๔๗๐ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดการคัดเลือกพื้นที่วิจัยเชิงปริมาณ จากศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในประเทศไทยที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลโดยกรมส่งเสริมการเกษตร เรียกว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ซึ่งถูกจัดตั้งให้มีขึ้นในทุกอำเภอทั่วประเทศไทย จำนวน ๘๘๒ แห่ง แบ่งออกเป็น ๙ ภูมิภาค โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาในเขตภาค

^{๑๐}Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C., *Multivariate Data Analysis*, 5th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 1998), p.732.

กลางตอนบนซึ่งจากการสุ่มได้ออกมา ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง เพื่อทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมเชิงคุณภาพ ในช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๒ ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๖๒ และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม ๒๕๖๒ ซึ่งระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดคิดเป็นเวลา ๔ เดือน และการวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น ๘ เดือน

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ โมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๑.๕.๒ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และธรรมะ เพื่อการปฏิบัติมีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

จากการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ในระยะที่ ๑ สามารถกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญดังนี้

๑.๖.๑ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร หมายถึง แหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าทางการเกษตรในชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริการและแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ กับเกษตรกรในชุมชน

๑.๖.๒ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่มี ๖ ด้าน ได้แก่

๑) ร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ แนวทางการแก้ไขปัญหาหลักสูตรที่เหมาะสม และวิธีการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงร่วมคิดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๒) ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ การกำหนดโครงการ หรือหลักสูตร และวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม รวมถึงร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๓) ร่วมวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่

รวมถึงร่วมวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ และจัดหาทรัพยากร เพื่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ

๔) ร่วมดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรและเกษตรในพื้นที่ โดยร่วมกันดำเนินการตามแผนการทำงานของโครงการ หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน

๕) ร่วมติดตามประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรในพื้นที่ โดยร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนของโครงการหรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๖) ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรในพื้นที่ โดยร่วมกันรับผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการของศูนย์ ได้แก่ การรับความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และบริการจากศูนย์ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากการขาย ผลผลิตทางการเกษตรร่วมกัน โดยมีศูนย์ฯ เป็นผู้จัดหาตลาดให้ รวมถึงการมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง คุณภาพผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๑.๖.๓ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย ได้แก่

๑) ความรู้ หมายถึง องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่

๒) ทักษะ/ความสามารถ หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการทำการเกษตร และความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ อันเกิดจากการฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจาก ประสบการณ์จริง โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่

๓) เทคโนโลยี/ นวัตกรรม หมายถึง การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาเป็นวิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้านการเกษตร อันก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้การทำเกษตรง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

๔) เกษตรกรต้นแบบ หมายถึง เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีความรอบรู้ มีทักษะ ความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตน สามารถเป็นผู้นำชุมชน จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับนับถือ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่

๕) ทุน หมายถึง งบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อาจเป็นงบประมาณส่วนตัวของเจ้าของศูนย์เรียนรู้ หรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

๖) การตลาด หมายถึง ผู้ที่มีความต้องการผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ มีความสามารถในการซื้อผลผลิตในปริมาณมาก โดยมีการตกลงในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของผลผลิตไว้ล่วงหน้า ที่เรียกว่า ตลาดนำการผลิต

๑.๖.๔ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักอริยบท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้แก่ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)

๑) มีใจรัก (ฉันทะ) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรด้วยความเต็มใจและมุ่งหวังในผลสำเร็จของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ความเต็มใจช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ สม่ครใจที่จะร่วมบริหารจัดการอย่างเต็มความสามารถ ยินดีรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้ดีขึ้น รักและพอใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒) พากเพียรทำ (วิริยะ) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรด้วยความมุ่งมั่น มีความเพียรที่จะทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย การบริหารจัดการตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อหน่าย ปฏิบัติงานด้วยความสม่ำเสมอ ปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน ยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง และอดทนและตั้งใจฝึกฝน เพื่อพัฒนาทักษะให้เกิดความชำนาญ

๓) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยจิตใจฝึกฝน จดจ่อในสิ่งที่ทำ ประกอบด้วย การมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แน่วแน่มั่นคงต่องาน หรือภารกิจไม่คิดเรื่องอื่นจนกว่างานจะสำเร็จ ใสใจ ใฝ่รู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ เอาใจใส่ในการทำงานของศูนย์เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่ เมื่อพบปัญหาพร้อมที่จะแก้ไข สนใจรับรู้ และรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่ แม้งานจะมีอุปสรรค

๔) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีการทบทวนในสิ่งที่ได้ทำมา ประกอบด้วย ไตร่ตรอง หาข้อดี ข้อด้อย ในการปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป ไตร่ตรอง คิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุและผล ตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา พิจารณาแผนการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน ค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงาน

๑.๖.๕ ประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร หมายถึง ผลสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อันสังเกตได้จาก ความคงอยู่ของศูนย์ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการได้รับการยอมรับจากสังคม

๑) พัฒนาไม่หยุดยั้ง หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการพัฒนาหลักสูตร และเกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์อย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จากการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ณ เวลานั้น การส่งวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ไปพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินการของศูนย์ การเปิดโลกทัศน์เพื่อรับสิ่งใหม่ๆเข้ามาปรับใช้ในการดำเนินการของศูนย์อยู่ตลอดเวลา

๒) รวมพลังสร้างเครือข่าย หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้การเกษตรมีการทำงานเชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์เพื่อแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สังเกตได้จาก การทำงานร่วมกันกับศูนย์อื่น การแก้ไขปัญหาทางด้านการเกษตรร่วมกัน การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ระหว่างศูนย์ และมีการสร้างเครือข่ายทางการตลาดร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังสามารถขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ ตามเป้าหมาย สังเกตได้จาก การมีเกษตรกร หรือผู้สนใจทั้งจากในพื้นที่และนอกพื้นที่หมุนเวียนเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้การเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการหาศึกษาหา

ความรู้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาทางการเกษตร และการใช้ศูนย์เพื่อเป็นจุดพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๔) ยอมรับได้ในสังคม หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีความน่าเชื่อถือ และมีความผูกพันกับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สังเกตได้จาก การเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ การกล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในทางที่ดี การได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล

๑.๗.๒ ทำให้ทราบกรอบแนวคิดในการสร้างโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๑.๗.๓ ทำให้ได้โมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานของศูนย์

๑.๗.๔ องค์ความรู้ที่เป็นผลการวิจัยที่ได้ สามารถนำไปเป็นโมเดลต้นแบบ เพื่อประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้เกิดประสิทธิผล ทั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของภาครัฐและภาคเอกชน

แผนภาพที่ ๒.๕ องค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๙)

เป้าหมาย

เกษตรกรในพื้นที่สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์เรียนรู้ฯ ไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าเกษตร และปรับเปลี่ยนระบบการผลิตให้เหมาะสมกับพื้นที่ สภาพการผลิตของตนเองและความต้องการของตลาด ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตมีคุณภาพและปริมาณมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

บทบาทหน้าที่

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน ให้บริการด้านการเกษตรอื่นๆ และให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตร กับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่^{๑๕๕}

^{๑๕๕} กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ทำเนียบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (มกราคม ๒๕๕๙), หน้า ๑-๒.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรที่มีประสิทธิผล ๒) เพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตร ๓) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร รวมทั้งศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล ออกแบบการวิจัยด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วยืนยันด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ในการศึกษาเพื่อสร้าง โมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (ฉบับร่าง) และระยะที่ ๒ ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ในการพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธ วิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลฯ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล ระยะที่ ๓ ใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ตรวจสอบเพื่อยืนยันโมเดลอีกครั้ง หนึ่ง แสดงรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ การวิจัยระยะที่ ๑

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ การวิจัยระยะที่ ๒

๓.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔ การวิจัยระยะที่ ๓

๓.๔.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

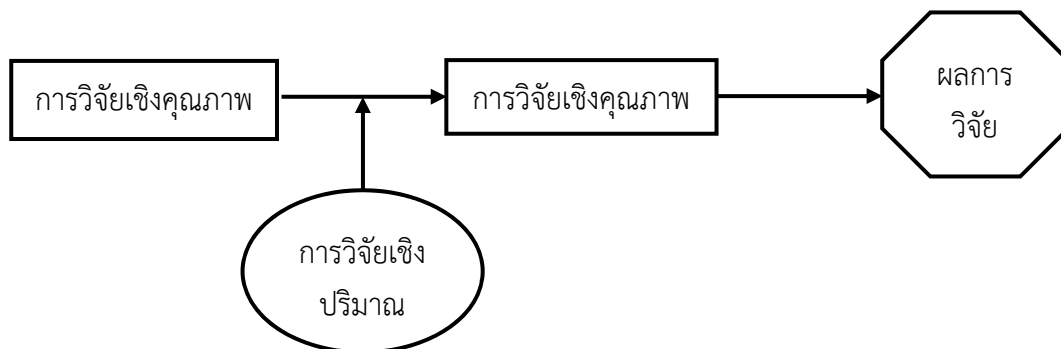
๓.๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

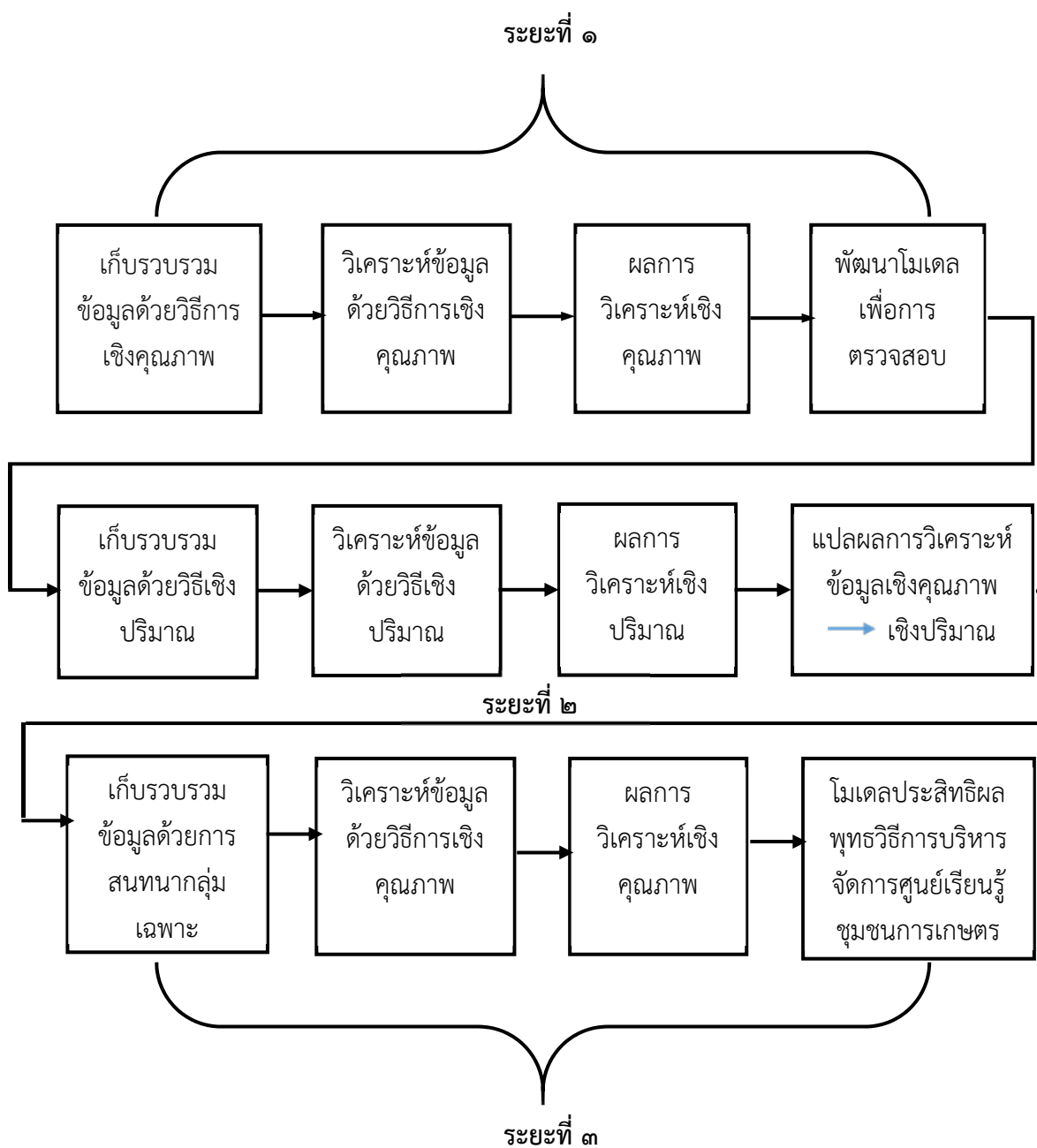
ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธีโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Method to Extend Qualitative Results) แล้วตรวจสอบอีกครั้งด้วยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง แสดงรูปแบบการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ ๓.๑

แผนภาพที่ ๓.๑ การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วตรวจสอบอีกครั้งด้วยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (ที่มา: นงลักษณ์ วิรัชชัย, ๒๕๕๒)^๑

จากรูปแบบงานวิจัยในแผนภาพที่ ๓.๑ ทำให้ได้แนวทางในการออกแบบการวิจัยโดยเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเป็นระยะที่ ๑ และตามด้วยระยะที่ ๒ คือการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ โดยเริ่มจากการพัฒนาผลการวิจัยในระยะที่ ๑ แล้วนำข้อมูลมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยหรือโมเดลการวิจัย เพื่อเชื่อมโยงกับการสร้างแบบสอบถามสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณในระยะที่ ๒ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ ๑ โดยการออกแบบการวิจัยนี้จะทำให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัย หรือโมเดลที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ก่อนตรวจสอบครั้งสุดท้ายด้วยวิธีสนทนากลุ่มเฉพาะ มีรายละเอียดของขั้นตอนการวิจัยตามแผนภาพที่ ๓.๒

^๑นงลักษณ์ วิรัชชัย, วิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ, (กรุงเทพมหานคร: ไอคอนพรีนติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๕๗.

แผนภาพที่ ๓.๒ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (ที่มา: ลำพอง กลมกุล, ๒๕๕๔)^๒

จากขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในแผนภาพที่ ๓.๒ ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดในการออกแบบการวิจัย โดยการออกแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) การออกแบบการพัฒนาเครื่องมือวิจัย (Measurement Design) และการออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis Design) ดังต่อไปนี้

^๒ลำพอง กลมกุล, “อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิผลการปฏิบัติการในชั้นเรียน: การวิจัยแบบผสมวิธี”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๕.

๓.๒ การวิจัยระยะที่ ๑

ระยะที่ ๑ การออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ แบ่งการศึกษาเป็น ๓ ชั้นดังนี้

ชั้นที่ ๑ การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ชั้นที่ ๒ การศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ทางพุทธศาสนาและทฤษฎีการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อม

ชั้นที่ ๓ การพัฒนากรอบแนวคิดโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับการศึกษาวิจัยในระยะที่ ๑ ในส่วนของการศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และได้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๓ รูป/คน ประกอบด้วย ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ผู้ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เห็นสมควรยกย่องและเชิดชูเกียรติแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเกษตรในสาขาต่างๆ ซึ่งเป็นผู้มีคุณความดี มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์สมควรเป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ให้ได้รับการดูแลด้านสวัสดิการและสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบการณ์และความสามารถสู่สังคม จำนวน ๘ คน ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน ๑๐ รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการอีกจำนวน ๔ รูป/คน แสดงดังตารางที่ ๓.๑, ๓.๒ และ ๓.๓

ตารางที่ ๓.๑ แสดงรายชื่อปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
๑	นายสุริยะ ชวงค์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒
๒	นายสุธรรม จันทร์อ่อน	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑
๓	นายยวง เขียวนิล	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐
๔	นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙
๕	นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑
๖	นายชัยพร พรหมพันธุ์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘

ตารางที่ ๓.๑ แสดงรายชื่อปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
๗	นายสุวิทย์ ไตรโชค	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตร ดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
๘	นายอดิศร เหล่าสะพาน	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตร ผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙
๙	นายอาทิตย์ มติธรรม	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตร ดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๒

ตารางที่ ๓.๒ แสดงรายชื่อผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน
การเกษตร

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
๑๐	นายสำรวย ผัดผล	ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน
๑๑	นางอนงค์ อินแสง	ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน
๑๒	อาจารย์ประทีป อินแสง	ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน
๑๓	นายอรุช นวราช	กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และ เลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธาน โครงการสามพรานโมเดล
๑๔	นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โหนาน	ทีมงานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บ.ไปโออะกรี จำกัด
๑๕	อ.ดร.ธัญศิภรณ์ จันทร์หอม	อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๖	นางสาววิศรา ไชยสาส์	นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีแห่งชาติ
๑๗	นายบำรุง ศรีเีย	Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน
๑๘	นายสุวิทย์ กมลวัฒน์สุนทร	เกษตรกรดีเด่น สาขาผลิตพืชอินทรีย์ดีเด่น
๑๙	นายวุฒินัย ยวนานนท์	ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริม การเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ ๓.๓ แสดงรายชื่อผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการ

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
๒๐	พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม)	ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน
๒๑	พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๒	รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๓	ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้ประกอบการเก็บข้อมูลในการศึกษาภาคสนาม ดังนี้

แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้นเอง แนวคำถามสร้างขึ้นเพื่อตอบคำถามการวิจัย และ ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แบ่งลักษณะคำถามเป็น ๒ ตอน ได้แก่ ๑) แนวคำถามเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี ๒) แนวคำถามในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ทั้งตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง และตัวแปรส่งผ่านเพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของกรอบแนวคิดการวิจัยที่สร้างจากการศึกษาเอกสาร โดยแบบสัมภาษณ์เป็น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน ๑ ฉบับ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย จากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และผู้เชี่ยวชาญทางด้านพฤติกรรมการจัดการ จำนวน ๒๖ รูป/คน แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ผู้วิจัยกำหนดการสร้างแบบสัมภาษณ์จากดัชนีของตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) กำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยยึดกรอบของการสร้างแนวทางในการสัมภาษณ์ ตามคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ และกรอบแนวคิดการวิจัยที่สร้างจากการศึกษาเอกสาร

๒) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา แล้วจึงนำไปตรวจสอบความ

ตรงเชิงเนื้อหารายข้อ (Content Validity for Item, I-CVI) และความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity Index for Scale, S –CVI)

๓) หาความหาความตรงตามเนื้อหารายข้อ และความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาคุณุณีนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย

๓.๑) รศ.ดร.พฤษ์สรรงค์ สุทธิไชยเมธี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓.๒) รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

๓.๓) ผศ.ดร.สุนทรี ศักดิ์ศรี

รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

๓.๔) ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๕) ดร.ลำพอง กลมกุล

ผู้อำนวยการส่วนวิจัยสารสนเทศและบริการวิชาการ

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยก่อนนำไปใช้ เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ ความตรงตามเนื้อหารายข้อ (Item content validity index, I-CVI) และความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ ตลอดจนภาษาที่ใช้โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณา มาตรฐานประเมินความสอดคล้องจะมี ๔ ระดับ คือ

๑ = ไม่สอดคล้อง

๒ = สอดคล้องบางส่วน

๓ = ค่อนข้างสอดคล้อง

๔ = มีความสอดคล้องมาก

เกณฑ์การแปลความหมายการหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา จะนำเฉพาะข้อที่ได้รับการประเมิน ๓ หรือ ๔ เท่านั้น (ถือว่ามีความสอดคล้อง) มาคำนวณผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย ๓ คน ไม่ควรเกิน ๑๐ คน (เกินความจำเป็น)^๓ ซึ่งค่าความตรงตามเนื้อหารายข้อ (Content Validity for Item, I-CVI) มีค่า ๑ และความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Content Validity Index for Scale, S –CVI) มีค่า ๑ แสดงว่าแบบสัมภาษณ์มีความตรงตามเนื้อหา จากนั้นปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จริง

^๓Lynn, M. R., “Determination and Quantification of Content Validity”, *Nursing Research*, 36(6), (1986): 382-385.

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) แผนการศึกษาภาคสนาม

แผนการศึกษาภาคสนามในช่วงที่ ๑ ของการศึกษาภาคสนามนั้นคือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อเพื่อนักผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านเพื่อขอสัมภาษณ์ และเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญส่วนมากมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ทำให้ช่วงระยะเวลาในการติดต่อและเข้าไปทำการสัมภาษณ์ใช้เวลานานถึง ๒ เดือน ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ๒๕๖๒ ถึงสิงหาคม ๒๕๖๒ จึงจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านจนเสร็จเรียบร้อย

ในช่วงที่ดำเนินการติดต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยก็ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร เพื่อตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวกับ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร รวมทั้งศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และตัวแปรส่งผ่านที่น่าจะเป็นไปได้ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น ก่อนการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรก่อนการวิจัยเชิงปริมาณในลำดับถัดไป

๒) วิธีการลงพื้นที่การศึกษาภาคสนาม

การศึกษาภาคสนามในที่นี้ หมายถึง การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่คัดเลือกมาในการวางแผนลงพื้นที่ ได้กำหนดกรอบการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑) ผู้วิจัยเตรียมความพร้อม ในการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

๒.๒) พัฒนาประเด็นคำถามในการวิจัยให้ชัดเจนและตรงตามคำตอบที่ต้องการจากการลงพื้นที่ภาคสนามเกี่ยวกับ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร รวมทั้งความสำคัญภาพรวมของการวิจัยทั้งหมด

๒.๓) เมื่อถึงวันนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มีการเตรียมความพร้อมทั้งการแต่งตัวและบุคลิกภาพ แนะนำตนเองในฐานะนักวิจัย อธิบายความสำคัญและปัญหาในการทำวิจัยเรื่องนี้ ก่อนการเริ่มสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่เตรียมมา

๒.๔) ดำเนินการบันทึกข้อมูลขณะการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน เมื่อดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว มีการลงนามในเอกสาร ถ่ายภาพและมอบของที่ระลึกแก่ผู้เชี่ยวชาญ

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งกระบวนการทั้ง ๓ กระบวนการนี้ได้ทำควบคู่ไปกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การตรวจสอบข้อมูล เป็นกระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ชัดเจนของข้อมูล ความพอเพียงของข้อมูล กำหนดได้โดยประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ก่อนการศึกษาภาคสนาม

๒) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในระยะที่ ๑ นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อมุ่งพัฒนารอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ได้กำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ขั้นที่ ๑ นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาสรุปและจัดหมวดหมู่ตามแต่ละข้อความ

ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัย โดยแสดงผลการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย ประกอบด้วย ประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร ตัวแปรหลักการบริหารจัดการ ตัวแปรหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวแปรส่งผ่านที่คาดว่าจะเป็นหลักอิทธิบาท ๔

ขั้นที่ ๓ แก้ไขข้อมูลตัวแปรตามที่ได้จากการวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจน และความสมบูรณ์ของข้อมูล แล้วนำเสนอเป็นภาพโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยเป็นโมเดลที่พัฒนามาจากการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะถูกดำเนินการจนกระทั่งข้อมูลที่ต้องการมีความสมบูรณ์ ชัดเจน และข้อมูลที่ได้นั้นได้นำมาตรวจสอบโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการจัดการที่พัฒนามาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เมื่อนั้นก็จะเป็นการเสร็จสิ้นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓ การวิจัยระยะที่ ๒

การออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research Design) ในระยะที่ ๒ นี้ ใช้การศึกษาด้วยวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) โดยการนำข้อมูลจากการศึกษาในระยะที่ ๑ มาพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการจัดการที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

๓.๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร ประกอบด้วย บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

๒) กลุ่มตัวอย่าง ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ^๔ คือ อย่างน้อย ๑๐ คน ต่อ ๑ พารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (path) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด ๔๗ พารามิเตอร์ ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมควรมีอย่างน้อย ๔๗๐ คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน ๖๐๐ ฉบับและได้รับแบบสอบถามที่ตอบครบถ้วนสมบูรณ์กลับมาจำนวน ๕๒๐ ฉบับ

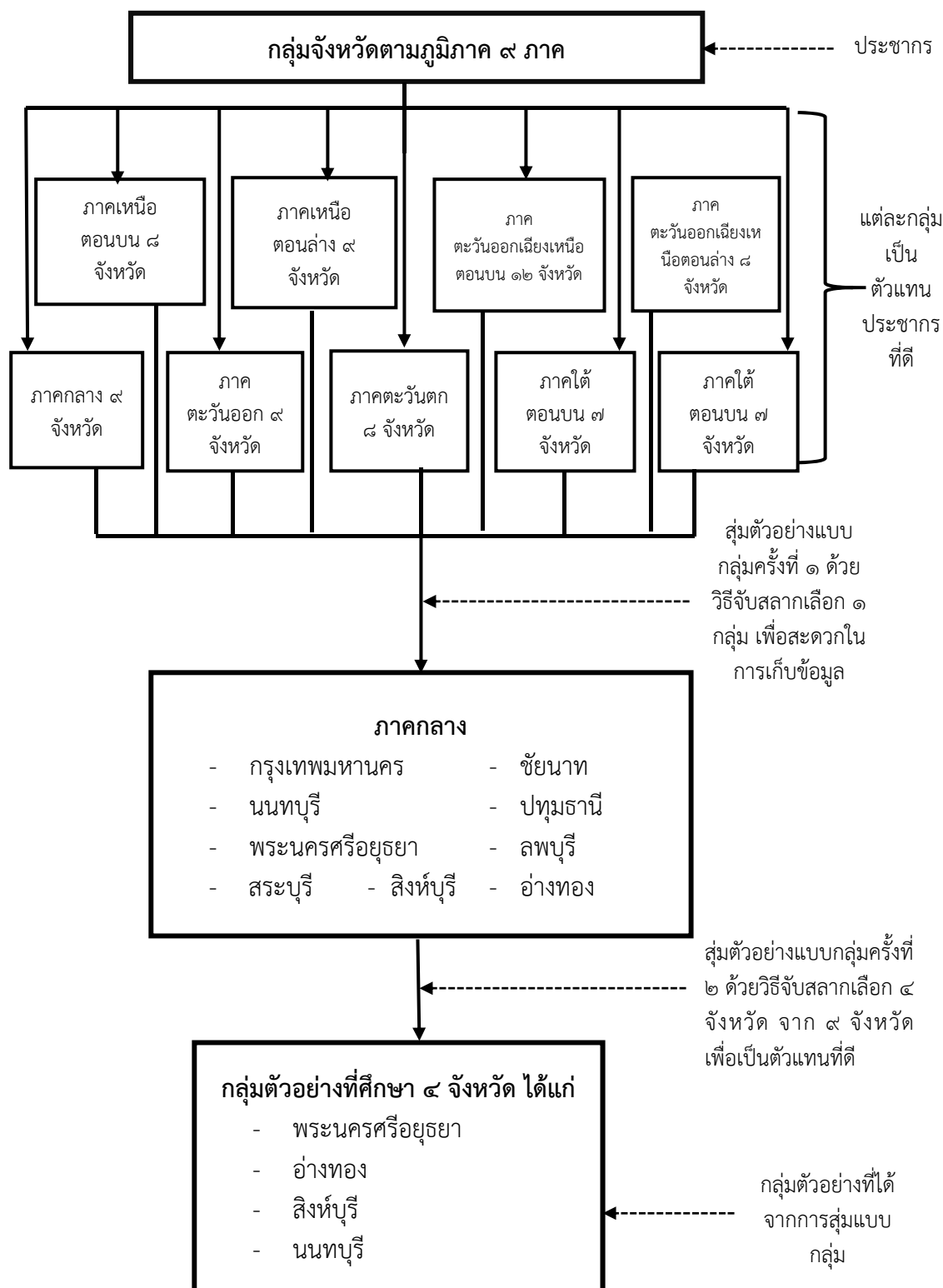
^๔Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C., *Multivariate Data Analysis*, 5th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 1998), p. 732.

๓) วิธีการสุ่ม การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน ๘๘๒ ศูนย์ แบ่งพื้นที่เป็น ๙ ภาคทั่วประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือตอนบน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ภาคกลางตอนบน ภาคกลางตอนล่าง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ จึงใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มออกมา ๑ ภาค ด้วยวิธีการจับสลาก ได้ภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย ๙ จังหวัด จากนั้นจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มอีกครั้ง ด้วยการจับสลากออกมาจำนวน ๔ จังหวัด เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่ดี ได้แก่ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี และนนทบุรี สามารถแสดงขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มได้ดังภาพที่ ๓.๓ และแสดงจังหวัดตามภูมิภาคของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้ดังตารางที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๔ แสดงจังหวัดตามภูมิภาคของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ภูมิภาค	ประกอบด้วยจังหวัด
๑. ภาคเหนือตอนบน	เชียงราย เชียงใหม่ น่าน แพร่ พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน
๒. ภาคเหนือตอนล่าง	กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุทัยธานี อุตรดิตถ์
๓. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม บึงกาฬ มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด เลย สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี
๔. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ
๕. ภาคกลาง	กรุงเทพมหานคร ชัยนาท นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง
๖. ภาคตะวันออก	จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี ระยอง สมุทรปราการ สระแก้ว
๗. ภาคตะวันตก	กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สุพรรณบุรี
๘. ภาคใต้ตอนบน	กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช พังงา ภูเก็ต ระนอง สุราษฎร์ธานี
๙. ภาคใต้ตอนล่าง	ตรัง นราธิวาส ปัตตานี พัทลุง ยะลา สงขลา สตูล

แผนภาพที่ ๓.๓ แสดงขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม

ขั้นตอนที่ ๒ การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบกลุ่มแล้ว ก็ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิต่อเป็นขั้นตอนที่ ๒ และ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ของตน ได้แก่ เกษตรกร คณะกรรมการบริหารศูนย์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างไรก็ตามศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจัดทำขึ้นเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ จึงทำการสุ่มแบบชั้นภูมิโดยแต่ละจังหวัดแบ่งเป็น เกษตรกรในชุมชนสัดส่วนร้อยละ ๗๐ คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ร้อยละ ๑๕ เจ้าหน้าที่ของรัฐสัดส่วนร้อยละ ๑๕ นำเสนอกลุ่มตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ ๓.๕ ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น ๔๘๐ คน

ตารางที่ ๓.๕ แสดงการกำหนดจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

จังหวัด	จำนวน (คน)			รวม
	เกษตรกรในชุมชน	คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	เจ้าหน้าที่ของรัฐ	
พระนครศรีอยุธยา	๘๔	๑๘	๑๘	๑๒๐
อ่างทอง	๘๔	๑๘	๑๘	๑๒๐
สิงห์บุรี	๘๔	๑๘	๑๘	๑๒๐
นนทบุรี	๘๔	๑๘	๑๘	๑๒๐
รวม	๓๓๖	๗๒	๗๒	๔๘๐

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยในระยะที่ ๒ นี้เป็นแบบสอบถามจำนวน ๑ ฉบับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจำนวน ๕ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๕ ข้อ ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และการใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เป็นแบบสำรวจรายการ (checklist) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จำนวน ๓๓ ข้อ แบ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ออกเป็น ๖ ด้าน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ระดับการวัดมีลักษณะเป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังตารางที่ ๓.๖

ตารางที่ ๓.๖ แสดงเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ระดับคะแนน	คะแนนข้อคำถาม
ใช้มากที่สุด กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ฯ	๕
ใช้มาก กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ฯ	๔
ใช้ปานกลาง กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ฯ	๓
ใช้น้อย กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ฯ	๒
ใช้น้อยที่สุด กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ฯ	๑

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับสูง

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จ จำนวน ๒๙ ข้อ แบ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จออกเป็น ๖ ปัจจัย คือ ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด ระดับการวัดมีลักษณะเป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังตารางที่ ๓.๗

ตารางที่ ๓.๗ แสดงเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ระดับคะแนน	คะแนนข้อคำถาม	
ใช้มากที่สุด	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๕
ใช้มาก	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๔
ใช้ปานกลาง	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๓
ใช้น้อย	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๒
ใช้น้อยที่สุด	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๑

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์ฯ อยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์ฯ อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์ฯ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์ฯ อยู่ในระดับสูง

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามธรรมะเพื่อการปฏิบัติ จำนวน ๑๘ ข้อ แบ่งธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ออกเป็น ๔ ด้าน คือ มิใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) ระดับการวัดมีลักษณะเป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังตารางที่ ๓.๘

ตารางที่ ๓.๘ แสดงเกณฑ์การให้คะแนนของแบบสอบถามพุทธวิธีการบริหารจัดการ

ระดับคะแนน	คะแนนข้อคำถาม	
ใช้มากที่สุด	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	๕
ใช้มาก	การปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	๔
ใช้ปานกลาง	การปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	๓
ใช้น้อย	การปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	๒
ใช้น้อยที่สุด	การปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	๑

สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยมีดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ จำนวน ๒๒ ข้อ แบ่งประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ ออกเป็น ๔ ด้าน คือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง รวมพลังสร้างเครือข่าย ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ยอมรับได้ในสังคม ระดับการวัดมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังตารางที่ ๓.๙

ตารางที่ ๓.๙ แสดงเกณฑ์การให้คะแนนของประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการ

ระดับคะแนน	คะแนนข้อคำถาม	
ใช้มากที่สุด	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์	๕
ใช้มาก	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์	๔
ใช้ปานกลาง	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์	๓
ใช้น้อย	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์	๒
ใช้น้อยที่สุด	กับการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์	๑

สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยมีดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ อยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ หมายถึง มีการปฏิบัติหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ อยู่ในระดับสูง

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ การกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ ๒ แหล่งข้อมูลในการนำมาใช้กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ แหล่งที่ ๑ ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกรอบแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่นำมาใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการวัดตัวแปรแบบร่าง แหล่งที่ ๒ ได้รับจากการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ โครงสร้างของตัวแปรที่ต้องการวัด และสอบถามความคิดเห็นจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นที่ ๒ การสร้างตารางกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัดและจำนวนข้อคำถาม (Table of Specification)

ผู้วิจัยนำนิยามเชิงปฏิบัติการที่กำหนดขึ้นมาสร้างตารางกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของ ปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา และรูปแบบของแบบสอบถาม แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไข แสดงรายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๐ แต่ในตารางนี้ไม่รวมข้อคำถามเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ตอบ แบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด สถานภาพในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและการ ใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ตารางที่ ๓.๑๐ โครงสร้างและน้ำหนักข้อคำถามของแบบสอบถาม

ตอนที่	ตัวแปร	น้ำหนัก(%)	จำนวนข้อคำถามที่ สร้าง
๒	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม	๓๒.๑	๓๔
๓	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	๒๙.๒	๓๑
๔	ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	๑๗.๙	๑๙
๕	ประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์ฯ	๒๐.๘	๒๒
รวม		๑๐๐	๑๐๖

ขั้นที่ ๓ การจัดทำร่างแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามตารางกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด และพิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อเป็นตัวแทนพฤติกรรมที่ต้องการวัดหรือไม่ จากนั้นดัดแปลงแก้ไขได้เป็นแบบสอบถามฉบับร่าง

ขั้นที่ ๔ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหานั้น ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจำนวน ๕ ท่าน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสถิติการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นแล้วนำมาแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา

(Content Validity) ความครอบคลุมของคำถาม และความเป็นปรนัย (Objectivity) พิจารณาความชัดเจนของภาษาและข้อความ รวมทั้งตรวจสอบว่าข้อความแต่ละข้อเป็นตัวแทนพฤติกรรมที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยในการส่งแบบสอบถามเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณานั้น ได้แนบเอกสารไปพร้อมแบบฟอร์มการรายงานผลการตรวจสอบ ได้แก่ ความเป็นมาของการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีวิจัย โดยสรุปนิยามเชิงปฏิบัติการ ตารางวิเคราะห์เนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัดและกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีการกำหนดการให้คะแนนของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

+๑ แทน ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัย

๐ แทน ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัยหรือไม่

-๑ แทน ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในการวิจัย

จากนั้นนำข้อคำถามทั้งหมดไปหาคุณภาพของข้อคำถามโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัดตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือค่า (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ผลการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย มีการตัดข้อคำถามออกไปจำนวน ๔ ข้อ ปรากฏดังตารางที่ ๓.๑๑

ตารางที่ ๓.๑๑ ผลการพิจารณาคุณภาพของแบบสอบถามเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์

ตอนที่	ข้อคำถามด้าน	ผลการพิจารณาค่า IOC		จำนวนข้อคำถามที่เหลือ
		ช่วงพิสัยครั้งที่ ๑	ช่วงพิสัยครั้งที่ ๒	
๒	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม			
	- ร่วมคิด	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๘
	- ร่วมตัดสินใจ	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๖
	- ร่วมวางแผน	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๔
	- ร่วมดำเนินการ	๐.๖-๑.๐	๐.๖-๑.๐	๖
	- ร่วมติดตามประเมินผล	๐.๒-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๓
- ร่วมรับผลประโยชน์	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๖	
๓	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ			
	- ความรู้	๐.๔-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๕
	- ทักษะ/ความสามารถ	๐.๔-๐.๘	๐.๖-๐.๘	๔
	- เทคโนโลยี/นวัตกรรม	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๖
	- เกษตรกรต้นแบบ	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๖
	- ทุน	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๔
- การตลาด	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๔	

ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๙๙.

ตารางที่ ๓.๑๑ ผลการพิจารณาคุณภาพของแบบสอบถามเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างคำถาม
รายข้อกับจุดประสงค์ (ต่อ)

ตอนที่ ที่	ข้อความคำถามด้าน	ผลการพิจารณาค่า IOC		จำนวนข้อ คำถามที่เหลือ
		ช่วงพิสัย ครั้งที่ ๑	ช่วงพิสัย ครั้งที่ ๒	
๔	ธรรมชาติเพื่อปฏิบัติ			
	- มีใจรัก (ฉันทะ)	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๕
	- พากเพียรทำ (วิริยะ)	๐.๔-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๔
	- ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ)	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๕
	- รอบคอบแก้ไข (วิมังสา)	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๔
๕	ประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการ			
	- พัฒนาไม่หยุดยั้ง	๐.๖-๑.๐	๐.๖-๑.๐	๕
	- รวมพลังสร้างเครือข่าย	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๖
	- ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย	๐.๘-๑.๐	๐.๘-๑.๐	๕
	- ยอมรับได้ในสังคม	๑.๐-๑.๐	๑.๐-๑.๐	๖
รวม				๑๐๒

ขั้นที่ ๕ การทดลองใช้แบบสอบถาม

ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อพิจารณาว่าการวัดนั้นได้ผลแน่นอนสม่ำเสมอ
คงเส้นคงวา (Consistency) โดยการตรวจสอบความเชื่อมั่นแบบวัดความสอดคล้องภายใน (Internal
Consistency Reliability) ตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha
coefficient: α) สำหรับในการประเมินความเชื่อมั่นของเครื่องมือครั้งนี้ พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
ที่มากกว่า ๐.๗ จึงจะถือว่าใช้ได้ โดยเกณฑ์การประเมินความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
ใช้หลักแห่งความชัดเจน (rule of thumb) ที่ George and Mallery เสนอไว้ ดังนี้^๖

สัมประสิทธิ์แอลฟา (α)

มากกว่า .๙๐
มากกว่า .๘๐
มากกว่า .๗๐
มากกว่า .๖๐
มากกว่า .๕๐
น้อยกว่า .๕๐

ระดับความเชื่อมั่น

ดีมาก
ดี
พอใช้
ระดับค่อนข้างพอใช้
ต่ำ
ไม่สามารถรับได้

^๖ลำพอง กลมกุล, “อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิผลการปฏิบัติการในชั้นเรียน:
การวิจัยแบบผสมวิธี”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๓.

เมื่อได้ดำเนินการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแล้ว จากนั้นนำผลการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข และจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น แสดงผลดังตารางที่ ๓.๑๒

ตารางที่ ๓.๑๒ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรสังเกตได้ (N=30)

ตอนที่	ข้อความคำถามด้าน	ค่าความเชื่อมั่น (α)
๒	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม	.๙๙๒
	- ร่วมคิด	.๙๖๕
	- ร่วมตัดสินใจ	.๙๘๑
	- ร่วมวางแผน	.๙๗๗
	- ร่วมดำเนินการ	.๙๗๐
	- ร่วมติดตามประเมินผล	.๙๗๓
	- ร่วมรับผลประโยชน์	.๙๖๑
๓	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ	.๙๘๗
	- ความรู้	.๙๕๕
	- ทักษะ/ความสามารถ	.๙๔๐
	- เทคโนโลยี/นวัตกรรม	.๙๗๕
	- เกษตรกรต้นแบบ	.๙๕๙
	- ทุน	.๙๕๓
	- การตลาด	.๙๔๗
๔	ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ	.๙๘๕
	- มีใจรัก (ฉันทะ)	.๙๕๑
	- พากเพียรทำ (วิริยะ)	.๙๓๙
	- นำจิตฝึกฝน (จิตตะ)	.๙๖๕
	- ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)	.๙๔๘
๕	ประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์	.๙๙๓
	- พัฒนาไม่หยุดยั้ง	.๙๕๘
	- รวมพลังสร้างเครือข่าย	.๙๗๒
	- ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย	.๙๗๒
	- ยอมรับได้ในสังคม	.๙๗๘
ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ		.๙๙๔

ขั้นที่ ๖ การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)

ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรให้ได้เมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบว่าเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจากศูนย์หรือไม่ ถ้าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในเมทริกซ์ใดไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือมีความสัมพันธ์กันน้อย แสดงว่าเมทริกซ์นั้นไม่มีองค์ประกอบร่วมกันและไม่จำเป็นในการนำเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปวิเคราะห์องค์ประกอบ สำหรับค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานคือ ค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity และค่าดัชนีไคเซอร์ เมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = KMO) ซึ่งค่า KMO ควรจะมีค่าเข้าใกล้หนึ่ง ถ้ามีค่าน้อยแสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีน้อย และไม่เหมาะที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ รายละเอียดเกณฑ์ค่าดัชนี KMO มีดังนี้ (ที่มา: ลำพอง กลมกุล, ๒๕๕๔)^๗

ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)	ระดับความเหมาะสม
KMO > .90	ดีมาก
.80 < KMO < .89	ดี
.70 < KMO < .79	ปานกลาง
.60 < KMO < .69	น้อย
.50 < KMO < .59	น้อยมาก
KMO < .50	ไม่เหมาะสม

ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลแบบมีตัวแปรส่งผ่านด้วยโปรแกรม LISREL จำเป็นต้องมีการเตรียมเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของแต่ละองค์ประกอบ และในการแปลความหมายของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้การแปลความหมายของขนาดความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

ขนาดความสัมพันธ์	ความหมาย
๐.๐ – ๐.๓	มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก
๐.๓ – ๐.๕	มีความสัมพันธ์กันต่ำ
๐.๕ – ๐.๗	มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
๐.๗ – ๐.๙	มีความสัมพันธ์กันสูง
๐.๙ – ๑.๐	มีความสัมพันธ์กันสูงมาก

เมื่อได้เมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นการตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ด้วยโปรแกรมสถิติขั้นสูง โดยใช้แบบสอบถามที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๖๐ คน แสดงผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังต่อไปนี้

^๗ เรืองเดียวกัน, หน้า ๑๓๙.

ความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่าตัวแปรที่บ่งชี้องค์ประกอบหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีค่าสหสัมพันธ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๘๖๖ ถึง .๙๕๘ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดปานกลางถึงขนาดใหญ่ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงที่สุดคือ ร่วมวางแผน (Management3) กับร่วมดำเนินการ (Management4) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่ำที่สุด คือ ร่วมติดตามประเมินผล (Management5) กับร่วมรับผลประโยชน์ (Management6) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๖๓๑.๔๕๗ ($p = .000$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์-ไมเยอร์-ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๙๒๕ แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๓

ตารางที่ ๓.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปร ในองค์ประกอบหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ตัวแปร	Management1	Management2	Management3	Management4	Management5	Management6
Management1	1.000					
Management2	.942**	1.000				
Management3	.939**	.944**	1.000			
Management4	.930**	.934**	.958**	1.000		
Management5	.880**	.876**	.947**	.923**	1.000	
Management6	.874**	.875**	.871**	.876**	.826**	1.000
MEAN	2.825	2.819	2.750	2.838	2.833	2.917
SD	1.078	1.128	1.134	1.114	1.213	1.187
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = .925						
Bartlett's Test of Sphericity = 631.457, df = 15, p = .000						

หมายเหตุ: ** $p < .01$; $n = 60$; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบหลักการบริหารจัดการพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 11.15$, $df = 8$, $p = 0.193$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.84 และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.082 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ ๐.๙๐ ถึง ๐.๙๘ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ร่วมวางแผน

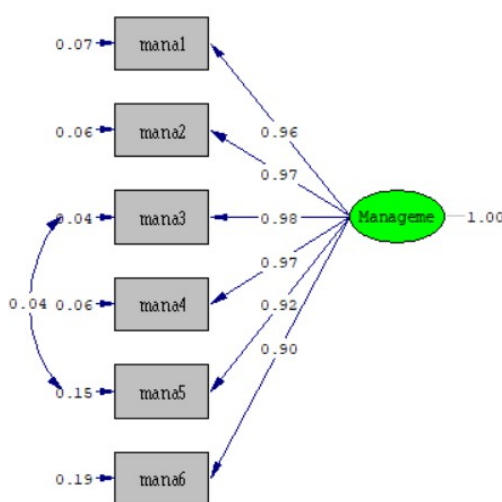
(Management3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๘ และมีความแปรผันร่วมกับหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ร้อยละ ๙๖ รองลงมาคือ ร่วมตัดสินใจ (Management2) และร่วมดำเนินการ (Management4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ และ ๐.๙๗ และมีความแปรผันร่วมกับหลักการบริหารจัดการ ร้อยละ ๙๔ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ ร่วมรับผลประโยชน์ (Management6) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๐ และมีความแปรผันร่วมกับหลักการบริหารจัดการ ร้อยละ ๘๑ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญขององค์ประกอบหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๔ และแผนภาพที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๑๔ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดองค์ประกอบหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
	beta	B(SE)			
Management1	0.96	1.04(0.10)	10.09**	0.93	0.17
Management2	0.97	1.09(0.11)	10.18**	0.94	0.19
Management3	0.98	1.11(0.11)	10.40**	0.96	0.29
Management4	0.97	1.08(0.11)	10.26**	0.94	0.22
Management5	0.92	1.12(0.12)	9.35**	0.85	-0.01
Management6	0.90	1.07(0.12)	8.93**	0.81	0.05

$\chi^2 = 13.39$ $df = 8$ $p = 0.099$ $GFI = 0.94$ $AGFI = 0.84$ $RMSEA = 0.11$

หมายเหตุ: **p < .01

Chi-Square=11.15, df=8, P-value=0.19354, RMSEA=0.082

แผนภาพที่ ๓.๔ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ ๐.๗๕๐ ถึง ๐.๙๕๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดต่ำถึงขนาดสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงที่สุดคือ ทักษะ/ความสามารถ (Succession2) กับ เทคโนโลยี/นวัตกรรม (Succession3) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่ำที่สุดคือ ความรู้ (Succession1) กับ พูน (Succession5) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 532.455 ($p = .000$) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .888 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๕

ตารางที่ ๓.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ตัวแปร	Succession1	Succession2	Succession3	Succession4	Succession5	Succession6
Succession1	1.000					
Succession2	.928**	1.000				
Succession3	.917**	.951**	1.000			
Succession4	.855**	.899**	.911**	1.000		
Succession5	.750**	.806**	.859**	.800**	1.000	
Succession6	.775**	.818**	.842**	.840**	.891**	1.000
MEAN	3.283	3.342	3.311	3.411	3.008	3.121
SD	1.109	1.039	1.076	1.089	1.083	1.117

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = .888
Bartlett's Test of Sphericity = 532.455, $df = 15$, $p = .000$

หมายเหตุ: ** $p < .01$; $n = 60$; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่า ไค-สแควร์ ($\chi^2 = 10.02$, $df = 7$, $p = .187$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๕ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๔ และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๘๖ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ ๐.๘๓ ถึง ๐.๙๘ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือเทคโนโลยี/นวัตกรรม (Succession3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๘ และมีความแปรผันร่วมกับปัจจัยแห่งความสำเร็จร้อยละ ๙๖ รองลงมา คือ ทักษะ/ความสามารถ (Succession2) มีค่าน้ำหนัก

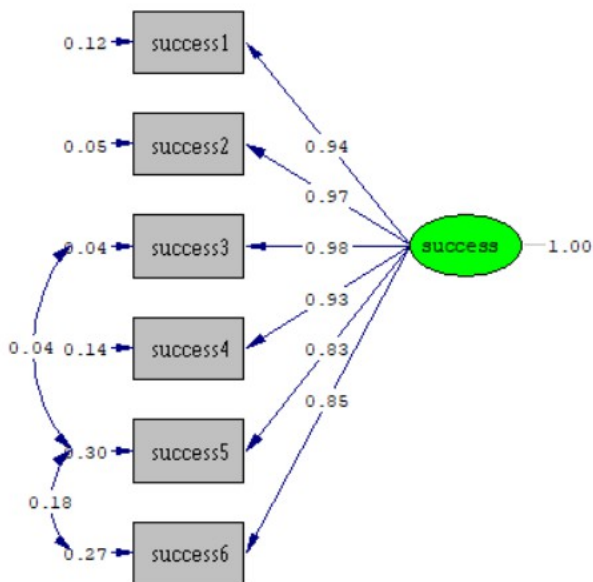
องค์ประกอบเท่ากับ ๐.๘๗ และมีความแปรผันร่วมกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ ร้อยละ ๘๕ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ ทุน (Succession5) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๘๓ และมีความแปรผันร่วมกับปัจจัยแห่งความสำเร็จ ร้อยละ ๗๐ แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญขององค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๖ และแผนภาพที่ ๓.๕

ตารางที่ ๓.๑๖ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
	beta	B(SE)			
Succession1	0.94	1.04(0.110)	9.65**	0.88	0.12
Succession2	0.97	1.01(0.098)	10.27**	0.95	0.29
Succession3	0.98	1.05(0.100)	10.38**	0.96	0.41
Succession4	0.93	1.01(0.110)	9.44**	0.86	0.10
Succession5	0.83	0.90(0.110)	7.89**	0.70	-0.07
Succession6	0.85	0.95(0.120)	8.20**	0.73	0.09

$\chi^2 = 10.02$ $df = 7$ $p = 0.187$ $GFI = 0.95$ $AGFI = 0.84$ $RMSEA = 0.086$

หมายเหตุ: **p < .01

Chi-Square=10.02, df=7, P-value=0.18741, RMSEA=0.086

แผนภาพที่ ๓.๕ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้องค์ประกอบพุทธวิธีการบริหารจัดการ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๘๕๘ ถึง .๙๕๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดต่ำถึงขนาดสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงที่สุดคือ พากเพียรทำ (วิริยะ) กับ นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่ำที่สุดคือ พากเพียรทำ (วิริยะ) กับ ใช้ปัญญาทบทวน(วิมังสา) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๓๗๖.๓๗๕ ($p = .000$) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๘๔๘ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๗

ตารางที่ ๓.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปร ในองค์ประกอบธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

ตัวแปร	Dhamma1	Dhamma2	Dhamma3	Dhamma4
Dhamma1	1.000			
Dhamma2	.950**	1.000		
Dhamma3	.944**	.951**	1.000	
Dhamma4	.884**	.858**	.903**	1.000
MEAN	3.603	3.504	3.423	3.317
SD	1.129	1.119	1.108	1.069
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = .848				
Bartlett's Test of Sphericity = 376.375, df = 6, p = .000				

หมายเหตุ: ** $p < .01$; $n = 60$; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบธรรมะเพื่อการปฏิบัติ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่า ไค-สแควร์ ($\chi^2 = 0.64$, $df = 1$, $p = 0.424$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๙ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๐.๙๕ และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

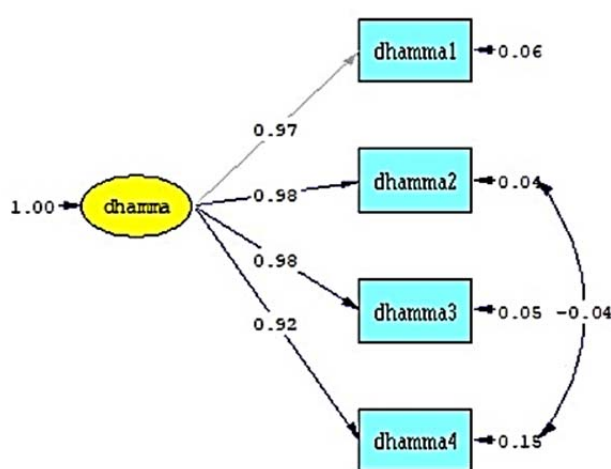
ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ ๐.๙๒ ถึง ๐.๙๘ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ พากเพียรทำ (วิริยะ) (Dhamma2) และนำจิตฝึกฝน (จิตตะ) (Dhamma3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๘ เท่ากันทั้งสองตัวแปร และมีความแปรผันร่วมกับปัจจัยธรรมะเพื่อการปฏิบัติร้อยละ ๙๖ และตัวแปรที่

มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) (Dhamma4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๒ และมีความแปรผันร่วมกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ร้อยละ ๘๔ แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญขององค์ประกอบธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๘ และแผนภาพที่ ๓.๖

ตารางที่ ๓.๑๘ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดองค์ประกอบธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนนองค์ประกอบ
	beta	B(SE)			
Dhamma1	0.97	1.09		0.94	0.16
Dhamma2	0.98	1.09(0.05)	22.35**	0.96	0.38
Dhamma3	0.98	1.08(0.05)	22.12**	0.96	0.21
Dhamma4	0.92	0.99(0.07)	15.15**	0.85	0.17
$\chi^2 = 0.64$ $df = 1$ $p = 0.425$ $GFI = 0.99$ $AGFI = 0.95$ $RMSEA = 0.00$					

หมายเหตุ: **p < .01

Chi-Square=0.64, df=1, P-value=0.42456, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ ๓.๖ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

ความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวแปรที่บ่งชี้องค์ประกอบประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .๙๓๑ ถึง .๙๗๗ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกคู่ ลักษณะความสัมพันธ์

ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์ทางบวกตั้งแต่ขนาดปานกลางถึงขนาดสูง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย (Effective3) กับยอมรับได้ในสังคม (Effective4) และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุดคือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง (Effective1) กับยอมรับได้ในสังคม (Effective4) เมื่อพิจารณาค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ ๔๗๒.๑๕๕ ($p = .000$) แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนีไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .๘๔๘ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ของข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑๙

ตารางที่ ๓.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรในองค์ประกอบประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ

ตัวแปร	Effective1	Effective2	Effective3	Effective4
Effective1	1.000			
Effective2	.958**	1.000		
Effective3	.935**	.962**	1.000	
Effective4	.931**	.957**	.977**	1.000
MEAN	3.360	3.328	3.373	3.275
SD	1.064	1.054	1.108	1.125

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = .848
Bartlett's Test of Sphericity = 472.155 , df = 6, p = .000

หมายเหตุ: ** $p < .01$; $n = 60$; ระดับการให้คะแนน ๕ ระดับ

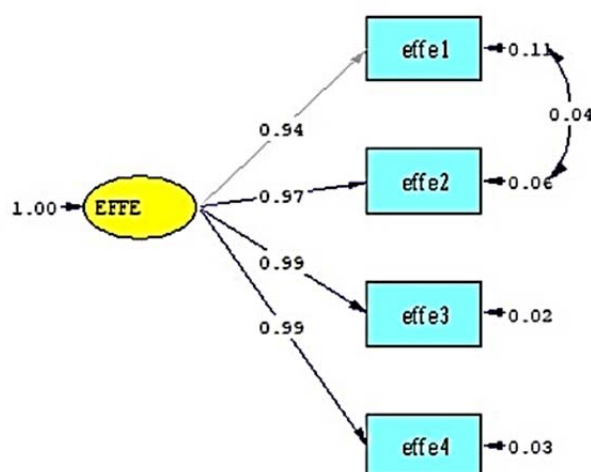
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันตามโมเดลการวัดองค์ประกอบประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ ($\chi^2 = 0.05$, $df = 1$, $p = 0.821$) ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐๐ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ ๑.๐๐๐ และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดมีค่าเป็นบวก มีขนาดตั้งแต่ ๐.๙๔ ถึง ๐.๙๙ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกตัว ตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย (Effective3) และยอมรับได้ในสังคม (Effective4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๙ ทั้งสองตัวแปร และมีความแปรผันร่วมกับปัจจัยประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ร้อยละ ๙๘ และตัวแปรที่มีน้ำหนักความสำคัญน้อยที่สุด คือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง (Effective1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ ๐.๙๔ และมีความแปรผันร่วมกับปัจจัยประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ ร้อยละ ๘๙ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่สำคัญขององค์ประกอบประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ ดังแสดงในตารางที่ ๓.๒๐ และแผนภาพที่ ๓.๗

ตารางที่ ๓.๒๐ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดองค์ประกอบประสิทธิผล
 พุทธวิธีการบริหารจัดการ

ตัวแปร	น้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²	สปส.คะแนน องค์ประกอบ
	beta	B(SE)			
Effective1	0.94	1.02		0.89	0.03
Effective2	0.97	1.04(0.041)	25.26**	0.94	0.13
Effective3	0.99	1.11(0.055)	20.26**	0.98	0.46
Effective4	0.99	1.12(0.057)	19.52**	0.98	0.28
$\chi^2 = 0.05$ $df = 1$ $p = 0.821$ $GFI = 1.000$ $AGFI = 1.000$ $RMSEA = 0.000$					

หมายเหตุ: **p < .01

Chi-Square=0.05, df=1, P-value=0.82134, RMSEA=0.000

แผนภาพที่ ๓.๗ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดปัจจัยประสิทธิผล
 พุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยระยะที่ ๒ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการแจกแบบสอบถามและรวบรวมในระหว่างวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ และดำเนินการติดตามแบบสอบถามเพิ่มเติมในระหว่างวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ถึง วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ คิดเป็นระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ เดือน

๒. การตอบกลับของแบบสอบถาม

จากแผนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยได้แจกแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน ๖๐๐ ฉบับ จำแนกตามประเภทของกลุ่มตัวอย่าง ผลการตอบกลับของแบบสอบถามทั้งหมด ๕๒๐ ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ ๘๖.๖๗ นำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยลำดับต่อไป

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ในเขตจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔ จังหวัด โดยวิธีการสุ่มแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling)

ตัวแปรที่นำเข้ามาวิเคราะห์ในโมเดล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) โดยนำวิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยก่อนนำมาพัฒนาเป็นโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีตัวแปรส่งผ่าน ซึ่งหลังจากวิจัยเชิงคุณภาพเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยสามารถกำหนดตัวแปรที่นำมาใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ๔ ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรแฝงภายใน ๒ ตัวแปร ตัวแปรแฝงภายนอก ๒ ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ ๒๐ ตัวแปร จำนวน ๑ โมเดล แสดงรายละเอียดของตัวแปรดังนี้

๑. ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Endogenous Latent and Observed Variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายใน คือ ประสิทธิภาพพุทธิวิธีการบริหารจัดการ และตัวแปรแฝงภายในที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน คือ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ แสดงรายละเอียดของตัวแปรได้ดังนี้

๑) ประสิทธิภาพพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร หมายถึง ผลสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอันจะสังเกตได้จาก ความคงอยู่ของศูนย์ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการได้รับการยอมรับจากสังคม แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน หรือ ๔ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) พัฒนาไม่หยุดยั้ง ๒) รวมพลังสร้างเครือข่าย และ ๓) ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ๔) ยอมรับได้ในสังคม สามารถวัดได้จากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน ๒๒ ข้อ

๒) ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แบ่งออกเป็น ๔ ข้อ หรือ ๔ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) มีใจรัก (ฉันทะ) ๒) พากเพียรทำ (วิริยะ) ๓) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ๔) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) สามารถวัดได้จากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๑๘ ข้อ

๒. ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (Exogenous Latent and Observed Variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรแฝงภายนอก ๒ ตัวแปร คือ ๑) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ๒) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ แสดงรายละเอียดของตัวแปรได้ดังนี้

๑) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่มี ๖ ด้าน หรือ ๖ ตัวแปร สังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) ร่วมคิด ๒) ร่วมตัดสินใจ ๓) ร่วมวางแผน ๔) ร่วมดำเนินการ ๕) ร่วมติดตาม ประเมินผล ๖) ร่วมรับผลประโยชน์ สามารถวัดได้จากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๓๓ ข้อ

๒) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย ๖ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) ความรู้ ๒) ทักษะ/ความสามารถ ๓) เทคโนโลยี/นวัตกรรม ๔) เกษตรกรต้นแบบ ๕) พูน ๖) การตลาด สามารถวัดได้จากข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๒๙ ข้อ

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยระยะที่ ๒ ได้ดำเนินการดังนี้

๑. วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

๑.๑ วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนซ์บาค

๑.๒ วิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง โดยใช้การวิเคราะห์หอคอกประกอบเชิงยืนยัน

(Confirmatory Factor Analysis: CFA) ด้วยโปรแกรมลิสเรล

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

๒.๑ วิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ความถี่และร้อยละ

๒.๒ วิเคราะห์ตัวแปรสังเกตได้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) เพื่อดูลักษณะการแจกแจงของตัวแปร

๒.๓ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามวิจัย

ใช้การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลแบบมีตัวแปรส่งผ่านและการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมด้วยโปรแกรมสถิติขั้นสูง เพื่อศึกษาตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติที่เป็นตัวแปรส่งผ่านในการอธิบายอิทธิพลของของตัวแปรหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ ๓

๓.๔ การวิจัยระยะที่ ๓

ในการวิจัยระยะที่ ๓ นี้ ใช้การศึกษาด้วยวิธีเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) อีกครั้งหนึ่ง ด้วยวิธีการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพฤติกรรมการบริหารจัดการ แสดงรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

๓.๔.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับการศึกษาวิจัยในระยะที่ ๓ ในส่วนของการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธวิธีการบริหารจัดการ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และได้ผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วยรายชื่อ แสดงดังตารางที่ ๓.๒๑

ตารางที่ ๓.๒๑ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิจัย		
๑	อ.ดร.ลำพอง กลมกุล	รักษาการผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและ บริการวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา
๒	รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ
๓	อ.ดร.สมบัติ นามบุรี	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธวิธีการบริหารจัดการ		
๔	พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๕	ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา	รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
๖	ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๗	อ.ดร.สุรียา รักษาเมือง	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร		
๘	พระครูพิศิษฐ์ประชาภาณ, ดร.	พระนักพัฒนาเกษตรเชิงพุทธ รองเจ้าคณะอำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
๙	นางสาวอรรวรรณ คงอภิรักษ์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร
๑๐	นายประมาณ สว่างญาติ	ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร อำเภอบางไทร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

๓.๔.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม หัวข้อ โมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) นำโมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณในขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ มาใช้เป็นโมเดลตั้งต้นช่วยในการกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

๒) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันโมเดลโดยการตรวจสอบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ การใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปพัฒนาต่อยอด

๓) นำเข้าสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริม สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่างๆ ให้ละเอียด และเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๓.๔.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการ ที่คัดเลือกมาในการวางแผนเก็บข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยเตรียมความพร้อม ในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๒) สร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ตามกรอบโมเดลประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่กำหนด

๓) เมื่อถึงวันนัดหมายเพื่อสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ มีการเตรียมความพร้อมทั้งการแต่งตัวและบุคลิกภาพ แนะนำตนเองในฐานะนักวิจัย อธิบายความสำคัญและปัญหาในการทำวิจัยเรื่องนี้ ก่อนเริ่มการสนทนากลุ่มเฉพาะ

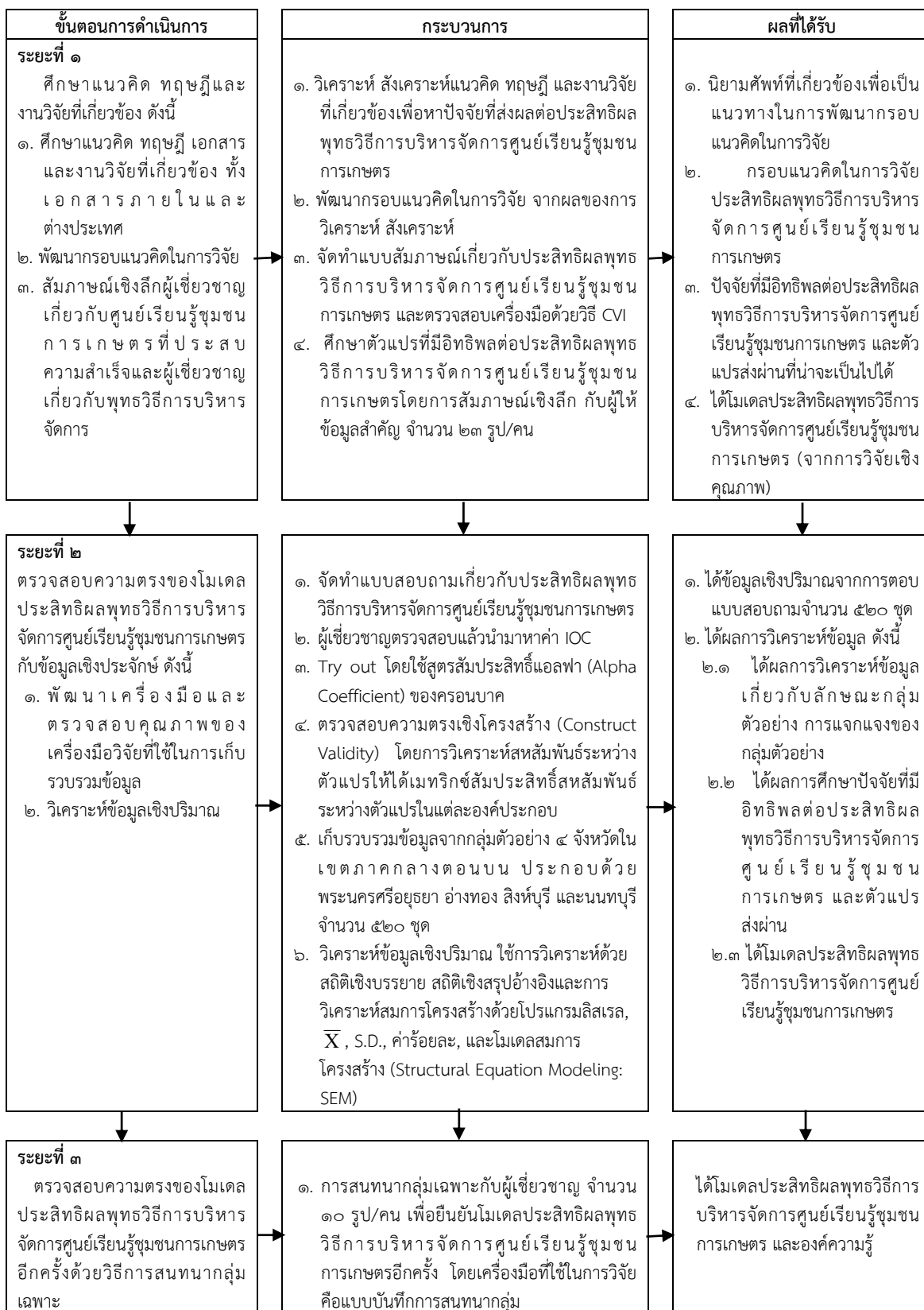
๔) ดำเนินการบันทึกข้อมูลขณะการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการอย่างครบถ้วน เมื่อดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะเรียบร้อยแล้ว มีการลงนามในเอกสาร ถ่ายภาพ และมอบของที่ระลึกแก่ผู้เชี่ยวชาญ

๓.๔.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็นสำคัญ จัดหมวดหมู่ตามประเด็นเพื่อสรุปเพิ่มเติมเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มเฉพาะจะถูกดำเนินการจนกระทั่งข้อมูลที่ต้องการมีความสมบูรณ์ ชัดเจน ก็จะเป็นการเสร็จสิ้นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ

จากการออกแบบการวิจัยทั้งระยะที่ ๑ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงปริมาณ และระยะที่ ๓ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) สามารถอธิบายขั้นตอนดำเนินการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ ๓.๔

แผนภาพที่ ๓.๘ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” เป็นการวิจัยผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล ๒) เพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ๓) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล

๔.๒ การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๔.๓ การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๔.๕ องค์กรความรู้

๔.๑ การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล

ในการตอบคำถามการวิจัยข้อ ๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีรายชื่อดังแสดงไว้ในบทที่ ๓

โดยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบกรอบแนวคิดในการวิจัยที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

แสดงรายละเอียดผลการวิเคราะห์ของแต่ละตอนได้ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสาร ได้ประเด็นจากการวิเคราะห์ คือ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แบ่งเป็นตัวแปรภายใน

แฝง ๒ ตัวแปรคือ ๑) ประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการ ๒) พฤติกรรมการบริหารจัดการ และตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปรคือ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถแสดงรายละเอียดของตัวแปรที่ได้จากการวิเคราะห์ดังนี้

๑. ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Endogenous Latent and Observed Variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรภายในแฝง คือ ประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการ และตัวแปรภายในแฝงที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน คือ พฤติกรรมการบริหารจัดการ แสดงรายละเอียดของตัวแปรได้ดังนี้

๑.๑ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามโมเดลที่พัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน หรือ ๓ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) การรวมกลุ่มเกษตรกร (Smart Group) ๒) เกษตรกรต้นแบบ (Smart Farmer) และ ๓) ผลผลิตที่มีคุณภาพ (Smart Product)

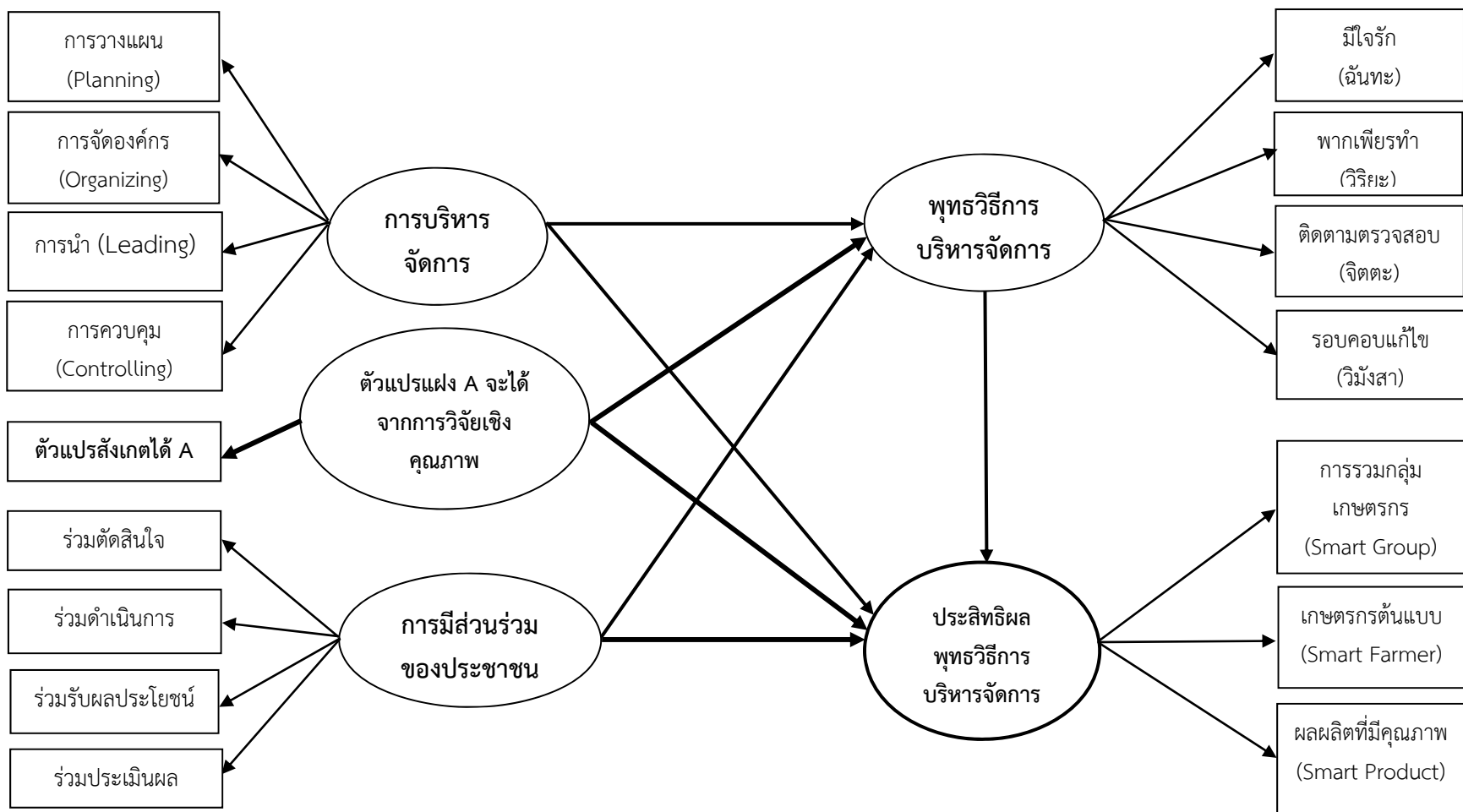
๑.๒ พฤติกรรมการบริหารจัดการ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน หรือ ๔ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) มีใจรัก (ฉันทะ) ๒) พากเพียรทำ (วิริยะ) ๓) ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ) ๔) รอบคอบแก้ไข (วิมังสา)

๒. ตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (Exogenous Latent and Observed Variables) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร คือ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงรายละเอียดของตัวแปรได้ดังนี้

๒.๑ การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ๔ ขั้นตอน หรือ ๔ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์กร (Organizing) ๓) การนำ (Leading) และ ๔) การควบคุม (Controlling)

๒.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่เกษตรกรในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน หรือ ๔ ตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย ๑) ร่วมตัดสินใจ ๒) ร่วมดำเนินการ ๓) ร่วมรับผลประโยชน์ และ ๔) ร่วมติดตามประเมินผล

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปตัวแปรทั้งตัวแปรภายในแฝง ตัวแปรภายนอกแฝง และตัวแปรส่งผ่าน ดังที่ได้อธิบายมาข้างต้น ซึ่งสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้ดังแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ได้จากการศึกษาเอกสาร

ตอนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบกรอบแนวคิดในการวิจัยที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ที่ได้รับจากการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงได้ดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ หลังจากผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร จำนวน ๒๓ รูป/คน ผลการสัมภาษณ์ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ออกมาในรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมกันบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของเกษตรกรทุกคนในชุมชน โดยมีรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์เป็นตัวแทนของเกษตรกรเข้ามาร่วมประชุมเสนอความคิดเห็น และบริหารจัดการศูนย์ใน ๖ ด้าน ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งสรุปผลการสัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร จำเป็นต้องใช้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่การจัดตั้งศูนย์ จะต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบเรื่องต่างๆ ได้แก่ ประธานศูนย์ รองประธาน กรรมการ เภรัญญิก เป็นต้น^๑

จำนวนของคณะกรรมการก็ขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ที่ศูนย์นั้นรับผิดชอบดูแล ส่วนมากการดูแลจะแบ่งเป็นอำเภอ ใน ๑ อำเภอจะมีศูนย์หลัก ๑ ศูนย์ และศูนย์เครือข่ายขึ้นอยู่กับจำนวนตำบลภายใต้อำเภอนั้นๆ^๒

มีเกษตรกรตำบลเป็นผู้ประสานงาน คณะกรรมการศูนย์จะคัดเลือกจากเกษตรกรในพื้นที่ที่พอจะมีความรู้ความสามารถ เป็นผู้นำชุมชน หรือเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ เชื่อถือได้ในชุมชน คณะกรรมการศูนย์จะเป็นตัวแทนของเกษตรกรในชุมชน มีหน้าที่ในการร่วมบริหารจัดการ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์^๓

ไม่ได้เป็นแค่การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการเท่านั้น แต่คณะกรรมการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวแทนบริหารจัดการพื้นที่ย่อย เพื่อรับความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่ของตนเองเข้ามาร่วมนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อใช้ในการบริหารจัดการต่อไป อีกทั้งในแต่ละปียังมีการจัด

^๑สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๒สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๓สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ประชุมรวมกลุ่มประชาชนหรือเกษตรกรในพื้นที่ระดับอำเภอเพื่อนำเสนอผลงาน แשרประสบการณ์ ได้รับความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือรับฟังปัญหาเพื่อร่วมกันแก้ไขอีกด้วย ซึ่งหากเป็น ศูนย์เรียนรู้เพื่อ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จะเรียกวันประชุมใหญ่นี้ว่า วัน Field Day^๕ จากที่กล่าวมา เรียกได้ว่าการดำเนินการแบบนี้เป็น การบริหารแบบมีส่วนร่วมนั่นเอง

๑.๑ การร่วมนคิด

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์สำเร็จ ในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร พบว่า ในชุมชนแต่ละ ชุมชนจะมีปัญหาที่ แตกต่างกันไป ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรต้องเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ การให้บริการด้านการเกษตร และแก้ปัญหาการเกษตรของเกษตรกรในชุมชน และบางครั้งปัญหาที่ เกิดขึ้นในชุมชนอาจไม่ใช่แค่ปัญหาทางการเกษตรเท่านั้นแต่มีความเชื่อมโยงกัน จึงต้องมีการคิดให้ รอบด้าน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ดีที่สุดคือ การให้เกษตรกรในชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดถึงปัญหาที่มีในชุมชน ของตนเองว่ามีอะไรบ้าง ทุกคนต้องร่วมรับรู้ เข้าใจ และยอมรับปัญหาของชุมชน เพื่อที่จะคิดแนวทาง แก้ปัญหาที่ดีที่สุดของชุมชน ปัญหาของการทำเกษตรกรรมมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ในพื้นที่จังหวัดน่านเกษตรกรจะพบปัญหาสภาพดินฟ้า อากาศ ขาดแคลนน้ำ ในบางครั้งประสบปัญหาน้ำท่วมเนื่องจากพื้นที่ป่าถูกทำลาย^๕

การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อปลูกไร่ข้าวโพด หรือในเขตจังหวัดพื้นที่ใกล้ทะเลก็ประสบปัญหา ดินเค็ม และน้ำท่วมพื้นที่เกษตร^๖

การสืบทอดอาชีพ คือการไม่มีทายาทสืบทอดการทำเกษตรต่อจากคนรุ่นก่อน เพราะคน รุ่นใหม่นิยมเข้ามาหางานทำในกรุงเทพ เพราะคิดว่าอาชีพเกษตรกรไม่สร้างรายได้ที่ดีให้กับครอบครัว^๗

ด้านการตลาด เกษตรกรมีปัญหาในการหาตลาดมารับผลผลิต เมื่อผลิตได้มากแต่ไม่มี ตลาดมารับเกษตรกรก็ไม่ว่าจะปลูกเพื่อขายใคร^๘

เรื่องทุนหรือที่เข้าใจง่ายๆ ก็คือปัญหาปากท้องของเกษตรกร หนี้สินที่เกิดจากการทำ เกษตรแบบผิดวิธี^๙

^๕สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^๖สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๗สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๘สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^๙สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและ เครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐}สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

การใช้เงินอนาคตมาลงทุนทำการเกษตร หมดเงินไปกับการซื้อสารเคมีมาใช้ในการทำการเกษตร ไม่มีต้นทุนเพื่อมาใช้ในการผลิต^{๑๐}

ปัญหาสุขภาพ อันเนื่องมาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรแล้วปนเปื้อนเข้าสู่ร่างกาย

ปัญหาการขาดความรู้ ทักษะ ความสามารถที่ถูกต้องในการทำการเกษตรกรรม รวมถึงปัญหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและมีผลกระทบต่อชีวิตเกษตรกร

ปัญหาเรื่องยาเสพติดในพื้นที่ชุมชน เมื่อมีเยาวชนติดยาเสพติด พ่อแม่ซึ่งเป็นเกษตรกรเกิดความเครียด เป็นห่วงลูกส่งผลกระทบต่อการทำงาน^{๑๑}

ปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาส่งผลถึงคุณภาพชีวิตโดยรวมของเกษตรกรทั้งสิ้น เมื่อเกษตรกรในพื้นที่ได้ทราบและรับรู้ถึงปัญหาของชุมชนแล้ว สิ่งต่อไปที่ต้องร่วมคิดก็คือแนวทางการแก้ปัญหาของแต่ละเรื่อง ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาในขั้นตอนการร่วมคิดนั้น ก็จะมีหลากหลายวิธีแตกต่างกันไปตามประเภทของปัญหาในแต่ละชุมชน ดังนี้

ปัญหาจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ เช่น การขาดน้ำในจังหวัดน่าน ถึงแม้จะมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน แต่ด้วยพื้นที่เป็นที่ราบสูงการจะสูบน้ำขึ้นมาใช้ไม่ใช่เรื่องง่าย แนวทางที่เกษตรกรช่วยกันคิดแก้ปัญหา ได้แก่ การหาเทคโนโลยี และนวัตกรรมหรือ ความรู้ ทักษะและความสามารถจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการดึงน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการทำพิธีขอฝนตามประเพณี ความเชื่อที่มีต่อกันมา หรือการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากหน่วยงานราชการหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ^{๑๒}

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าบนที่ราบสูงเพื่อเอาที่ดินมาทำไร่ข้าวโพดเพราะมีผู้มารับซื้อถึงที่และให้ราคาดี มีแนวทางการแก้ปัญหาได้แก่ การทำโครงการฝากป่าไว้กับพระโดยใช้กุศโลบายเล่นกับความเชื่อของชาวบ้านว่าป่าก็เหมือนบ้าน ถ้าฝากบ้านไว้กับพระให้พระดูแลก็จะได้บุญทางศูนย์เรียนรู้ฯ ก็จะนำพื้นที่เหล่านั้นมาปลูกป่า หรือโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เปลี่ยนความคิดของเกษตรกรจากเกษตรบนฐานทุนเป็นเกษตรบนฐานธรรม^{๑๓}

นอกจากนั้นปัญหานี้อาจเกิดมาจากสาเหตุที่เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีพอเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะตามมาแนวทางแก้ปัญหาอีกวิธีคือ การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เกษตรกร^{๑๔}

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา ไชยสาลี, นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ปัญหาการสืบทอดอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น มีแนวทางแก้ปัญหาการขาดทายาทเพื่อมาสืบทอดอาชีพเกษตรกรกรม โดยการเชิญชวนลูกหลานเกษตรกรเข้าไปร่วมประชุมเพื่อรับรู้ถึงปัญหาเห็นความสำคัญ และเห็นโอกาสที่จะสร้างรายได้จากการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวทางของในหลวงรัชกาลที่ ๙ หรือ การสร้าง Young Smart Farmer จากลูกหลานเกษตรกรขึ้นมา โดยหาแนวทางการปรับวิถีคิด การให้ความรู้ และให้เห็นความสำคัญของอาชีพเกษตรกร^{๑๕}

อีกประเด็น คือ Young Smart Farmer จะเป็นกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ มากกว่าเกษตรกรรุ่นเก่า สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรกรรมได้ เช่นการขายสินค้าเกษตรออนไลน์ผ่านทาง Face Book และ Line เป็นต้น^{๑๖}

ซึ่งกลุ่ม Young Smart Farmer เหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่เติบโตไปเป็นเกษตรกรต้นแบบ ผู้นำชุมชน หรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรในชุมชนต่อไปในอนาคตได้

ส่วนปัญหาการหาตลาดมารับผลผลิต แนวทางในการแก้ปัญหา ได้แก่ การรวมกลุ่มเพื่อขยายแปลงการผลิตเป็นแปลงใหญ่ เมื่อผลผลิตมากขึ้นอำนาจในการต่อรองกับตลาดที่เข้ามารับซื้อก็จะมากตามไปด้วย^{๑๗}

การใช้กลไกสร้างมาตรฐานคุณภาพให้กับสินค้า เช่น มาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Organic Guarantee System : PGS) เพื่อให้ผลผลิตได้รับการยอมรับคุณภาพปลอดภัย ไร้สารเคมีก็จะเป็นที่ต้องการของตลาดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ การดึงผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมเห็นการทำงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการบริโภคสินค้า^{๑๘}

ปัญหาเรื่องทุนหรือเรื่องปากท้อง หนี้สินของชาวบ้านก็มีแนวทางในการแก้ปัญหา ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง เกษตรผสมผสานเพื่อปิดประตูรั้วหมายถึง ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ทำเพื่อใช้ในครัวเรือนก่อนค่อยทำเพื่อธุรกิจ^{๑๙}

การประสานงานกับหน่วยงานราชการหรือเอกชนเพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำการเกษตร หรือเพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องในการทำการเกษตรแบบไม่ให้เป็นหนี้ หรือประสานงานกับสถาบันการเงินเพื่อเป็นแหล่งเงินกู้ราคาถูกให้แก่เกษตรกร^{๒๐}

^{๑๕} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชูวงศ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยุวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิส่งเสริมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีไย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราชภัฏธนบุรี บริษัทไปโอเอส กอรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรที่เกิดจากสารเคมีที่ปนเปื้อนจากการทำการเกษตร มีแนวทางในการแก้ปัญหา โดยการให้ความรู้การทำเกษตรแบบปลอดภัยเช่นการทำเกษตรแบบที่ใช้สารเคมีในปริมาณที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ^{๒๑}

การทำเกษตรอินทรีย์แบบที่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิต เกษตรอินทรีย์ปฏิเสธการใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและกระบวนการของระบบนิเวศ^{๒๒}

ปัญหาการขาดความรู้ที่ถูกต้องในการทำการเกษตร เช่น ความรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ การทำนา การทำน้ำหมักหรือปุ๋ยที่เหมาะสมกับพืชแต่ละชนิด แนวทางการแก้ปัญหาคือการเติมเต็มความรู้ที่เกี่ยวข้อง โดยโดยปราชญ์ของศูนย์เรียนรู้เอง หรือจากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เข้ามาให้ความรู้ โดยเฉพาะถ้าเป็นความรู้ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ศูนย์เรียนรู้จะต้องเป็นศูนย์กลางในการประสานงานให้หน่วยงานที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เข้ามาให้ความรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่^{๒๓}

ส่วนปัญหายาเสพติดกับเยาวชนในพื้นที่ที่ต้องคิดวิธีแก้ปัญหาให้รอบด้าน เช่น การพาเยาวชนไปบำบัด ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และต้องหางานในศูนย์เรียนรู้ให้เค้าได้ร่วมรับผิดชอบไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก^{๒๔}

จากแนวทางการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่างๆ ตามที่ได้ยกตัวอย่างมานี้ ล้วนมาจากการร่วมกันคิดของเกษตรกรในพื้นที่ และที่สำคัญอีกประเด็นคือไม่ว่าจะทำการแก้ปัญหาด้วยวิธีใด เกษตรกรต้นแบบต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นตัวอย่างของความสำเร็จให้เกษตรกรในชุมชนได้เห็นก่อน เมื่อมีต้นแบบที่ดีก็เกิดการเลียนแบบและปฏิบัติตาม นอกจากการร่วมกันคิดปัญหา และวิธีการแก้ไขแล้ว ยังมีสิ่งอื่นๆ ที่เกษตรกรในพื้นที่หรือสมาชิกของศูนย์เรียนรู้ต้องร่วมกันคิด ได้แก่ การตั้งวิสัยทัศน์ พันธกิจของศูนย์เรียนรู้ หรือข้อตกลงร่วมกัน เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ต้องมีข้อตกลงว่าจะไม่แอบใช้สารเคมีในการทำการเกษตร หากมีการตรวจพบการปนเปื้อนของสารเคมีจะต้องมีการถูกลงโทษจากกลุ่ม เป็นต้น^{๒๕}

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พินิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บริษัทไปโออะกรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๕} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางการดำเนินการให้ไปในทิศทางหรือการทำงานบนอุดมการณ์เดียวกัน รวมถึงการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มร่วมกัน เช่น การลดต้นทุนการผลิตให้ได้ร้อยละ ๒๐ จากการลงทุนครั้งก่อน การเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต^{๒๖}

นอกจากนั้นในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร การมีส่วนร่วมในการคิดกำหนดหลักสูตรและวิธีการถ่ายทอดความรู้ก็เป็นอีกหนึ่งเรื่องที่สำคัญ เพราะการกำหนดหลักสูตรจะต่อเนื่องมาจากการร่วมคิดปัญหาของเกษตรกรในชุมชน หลักสูตรกับปัญหาจะต้องมีความสอดคล้องกัน เช่น การทำปุ๋ยชีวภาพเกษตรกรมีปัญหาเรื่องกลิ่นของการหมักปุ๋ยซึ่งเกิดจากวัตถุดิบที่ใช้ ทางศูนย์เรียนรู้ต้องคิดหลักสูตรเพื่อแก้ปัญหานี้โดยการเปลี่ยนวัตถุดิบแต่ไม่ให้คุณภาพของปุ๋ยลดลง^{๒๗}

ส่วนวิธีการในการถ่ายทอดความรู้นี้อาจจะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของหลักสูตร เช่น การสอนแบบให้ลงมือปฏิบัติจริง การสอนทฤษฎี ทำให้ดูแล้วกลับไปปฏิบัติจริงในแปลงของตนเอง เป็นต้น^{๒๘}

สรุปได้ว่า การร่วมคิด คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ แนวทางการแก้ไขปัญหาหลักสูตรที่เหมาะสม และวิธีการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงร่วมคิดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย บทบาทหน้าที่และข้อตกลงร่วมกันของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร สามารถสรุปการจัดการแบบมีส่วนร่วมคิดได้ดังแผนภาพที่ ๔.๒

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงองค์ประกอบของการจัดการแบบมีส่วนร่วมคิด

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราชบุรีนิยม บริษัทไปโออะกรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีโย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

๑.๒ การร่วมตัดสินใจ

เมื่อเกษตรกรในพื้นที่ได้ร่วมกันคิดปัญหาของชุมชน คิดแนวทางการแก้ปัญหา คิดวิสัยทัศน์ของศูนย์ และคิดเป้าหมายของกลุ่มเรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อไปของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ก็คือการร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา ให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ขององค์กร รวมถึงข้อตกลงร่วมกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ อธิบายได้ดังนี้

ปัญหาจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ เช่น ปัญหาการขาดน้ำของพื้นที่จังหวัดน่าน ศูนย์เรียนรู้ใจใจได้ตัดสินใจใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยขอการสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NIA) มาช่วยในการดึงน้ำจากแหล่งน้ำเพื่อมาใช้ในการเกษตร^{๒๙}

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดมหาสารคามแก้ปัญหาภัยแล้งด้วยการให้เครือข่ายมาขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำและทดลองปลูกพืชโดยใช้นวัตกรรมในการประหยัดน้ำ ไม่ต้องรดน้ำทุกวัน แต่คุณภาพของผักที่ปลูกยังเหมือนเดิม^{๓๐}

ศูนย์เรียนรู้การทำนา ในจังหวัดสุพรรณ แก้ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ทุกปีด้วยการวางแผนการปลูกตามฤดูกาล หรือช่วงเวลาที่น้ำยังไม่ท่วมในแต่ละปี เก็บเกี่ยวให้ทันก่อนน้ำท่วม ก็จะสามารถลดความเสียหายให้กับข้าวได้^{๓๑}

ศูนย์เรียนรู้พืชสวนในเขตจังหวัดเพชรบุรี ตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาน้ำท่วม โดยการใช้ความรู้ทางการเกษตรจากภูมิปัญญาที่มีคือ การเลือกปลูกพืชที่ทนน้ำท่วมได้ปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น ชมพู่ ตาลโตนด ละมุด เป็นต้น^{๓๒}

ปัญหาการสืบทอดอาชีพเกษตรกร กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ PGS น่าน ตัดสินใจแก้ปัญหานี้โดยให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมของกลุ่มเพื่อเข้าใจปัญหาเห็นความสำคัญ และหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกัน จากการแก้ปัญหาดังกล่าวทำให้กลุ่มมีสมาชิกหลายช่วงอายุตั้งแต่ยี่สิบต้นๆ จนถึงเจ็ดสิบปลายๆ ถือว่าเป็นความสำเร็จในการสร้าง Young Smart Farmer ของกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ PGS น่าน^{๓๓}

ศูนย์เรียนรู้เอกชน ในจังหวัดอยุธยา^{๓๔} และกาญจนบุรี^{๓๕} ใช้วิธีการแก้ปัญหาคือเปิดบริษัททำการเกษตรแบบครบวงจร คือมีแปลงผลิต บริษัทรับซื้อผลผลิต และบริษัท

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสำราญ ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจใจ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๓} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิริณ จักร์หอม, อาจารย์ประจำสำนักวิทยบริการการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

แปรรูปผลผลิต ให้ทายาทดูแลกิจการ แต่เนื่องจากศูนย์ทั้งสองนี้เป็นศูนย์เอกชนมีทุนในการดำเนินการ จึงสามารถแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ได้ ศูนย์ทั่วไปอาจใช้เป็นแนวทางในการสร้างอาชีพให้กับลูกหลาน และให้เค้าเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำเกษตรกรรมก็สามารถเป็นแรงผลักดันการสืบทอดอาชีพได้

ปัญหาด้านการตลาด เป็นส่วนสำคัญมากสำหรับเกษตรกรในชุมชนซึ่งศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรควรให้ความสำคัญกับเรื่องการตลาด โดยมีบทบาทหน้าที่ในการหาตลาดมาเพื่อรองรับผลผลิตของชุมชน หลักสำคัญของการเกษตรสมัยใหม่คือ ใช้ตลาดนำการผลิต^{๓๖}

หากเราทราบความต้องการของตลาดทั้งปริมาณและคุณภาพแล้วผลิตตามความต้องการนั้น ทำให้ลดความเสี่ยงของผลผลิตที่ล้นตลาดหรือขายไม่ได้ เกษตรกรควรมีความรู้เรื่อง Demand และ Supply การทำตามทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีความเข้าใจอย่างแท้จริงว่า เศรษฐกิจพอเพียงมาจากคำว่า เศรษฐศาสตร์ กิจกรรม และ พอเพียง อธิบายได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินกิจกรรมที่มุ่งผลกำไรสำหรับการเลี้ยงชีพอย่างพอเพียง ไม่โลภ^{๓๗}

แนวทางการแก้ปัญหาด้านการตลาด ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มสามพรานโมเดลตัดสินใจแก้ปัญหาโดยเข้าไปติดต่อกับกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ที่มีผลผลิตตามที่ต้องการแล้วรับซื้อผลผลิตในราคาที่ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรไม่ถูกกดราคาผลผลิต โดยมีข้อตกลงร่วมกันคือเกษตรกรจะต้องไม่ใช้สารเคมีในการปลูก^{๓๘}

ศูนย์เรียนรู้การเกษตรในจังหวัดเพชรบุรีตัดสินใจให้บริษัท CP ของเครือเจริญโภคภัณฑ์เข้ามาสอนความรู้ทางการตลาดให้กับเกษตรกรในชุมชน^{๓๙}

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ PGS นำมาตัดสินใจแก้ปัญหาวิธีนี้โดยเป็นสื่อกลางเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคให้ได้คุยกันก่อนเพื่อผลิตตามความต้องการ^{๔๐}

ปัญหาเรื่องทุนหรือเรื่องปากท้องของเกษตรกรในชุมชน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดฉะเชิงเทรา ตัดสินใจใช้แนวทางการปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ปิดประตูรั้วปลูกเพื่อกินในครัวเรือน ไม่ต้องใช้ทุนในการเริ่มต้น ใช้แค่องค์ความรู้ในการเพาะเมล็ดและปลูกเองจากปริมาณน้อยๆ แค่ออกกินในครอบครัว^{๔๑}

ศูนย์เรียนรู้ในจังหวัดมหาสารคามตัดสินใจแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนทุน โดยทำโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน เพื่อใช้ในการจัดหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งในการทำโครงการฝึกอบรมนี้เป็นการตัดสินใจเลือกหลักสูตรร่วมกันระหว่างคณะกรรมการ

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๐} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิทยบริการการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีโย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับหน่วยงานที่ใช้งบประมาณ โดยเลือกจากความจำเป็นในพื้นที่นั้นๆ ส่วนเนื้อหาหลักสูตรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของคณะกรรมการศูนย์^{๔๒}

ปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรที่เกิดจากสารเคมีที่ปนเปื้อนจากการทำการเกษตร ในเรื่องสุขภาพนี้เกษตรกรในพื้นที่จะต้องร่วมกันตัดสินใจที่จะไม่ใช้สารเคมีในการทำการเกษตร กลุ่มสามพรานโมเดลเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม ใช้วิธีทำสัญญาใจร่วมกับผู้บริหารสามพรานริเวอร์ไซด์ ผู้ประกอบการที่รับซื้อผลผลิตจากกลุ่มโดยมีข้อตกลงว่าต้องไม่ใช้สารเคมีในการผลิต และใช้มาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) เป็นการรับประกันคุณภาพผลผลิตอินทรีย์โดยชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมวิถีชีวิตวัฒนธรรมการเกษตรของท้องถิ่นเข้ามาควบคุมการผลิต^{๔๓} ส่วนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ PGS นานก็เป็นอีกกลุ่มที่เกษตรกรสมาชิกกลุ่มตัดสินใจที่จะไม่ใช้สารเคมีในการผลิตร่วมกัน^{๔๔}

โดยทั้งสองกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับสุขภาพของเกษตรกรในพื้นที่ รวมไปถึงสุขภาพของผู้บริโภคด้วย โดยเฉพาะกลุ่มสามพรานโมเดลพยายามดึงผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เห็นว่าผลผลิตที่บริโภคมีคุณภาพและปลอดภัยจริง โดยการจัดกิจกรรมการเยี่ยมชมแปลงปลูกผักจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภค

ปัญหาการขาดความรู้ที่ถูกต้องในการทำการเกษตร เช่น การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อปลูกข้าวโพดบนที่ราบสูงเพราะได้ราคาสูงแต่ไม่รู้ผลเสียว่าจะเกิดปัญหาขาดน้ำ หรือถ้าฤดูน้ำหลากก็จะทำให้น้ำท่วมเพราะไม่มีต้นไม้ช่วยกักเก็บน้ำ การใช้สารเคมีในการปลูกพืชเพราะคิดว่าจะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากกว่า^{๔๕}

ปัญหาเหล่านี้เกษตรกรควรได้รับความรู้ที่ถูกต้องและทราบถึงประโยชน์และโทษเพื่อการตัดสินใจร่วมกันว่าจะทำการเกษตรด้วยวิธีใดจึงจะเกิดประโยชน์กับชุมชนมากที่สุด อีกประเด็นที่สำคัญของปัญหาการขาดความรู้คือ กลุ่มเกษตรกรที่ต้องการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ แต่ยังไม่เข้าใจวิธีทำที่ถูกต้อง เกษตรกรบางรายคิดว่าเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานปลูกพืชหลายๆ ชนิดให้มากที่สุดเท่าที่จะมีพื้นที่ แต่ลืมไปว่าการทำแบบพอเพียงนั้น ตัวเกษตรกรเองจะต้องไม่ทำมากจนเกินกำลังเพราะจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่จะต้องเข้ามาให้ความรู้ โดยร่วมกันจัดหลักสูตรที่เหมาะสมโดยเริ่มจากการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นสอนการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับกำลังที่มี ตลอดจนหลักสูตรที่เกี่ยวกับการลงมือปฏิบัติว่าควรปลูกพืชชนิดใด มีวิธีการปลูกอย่างไร วิธีการทำปุ๋ยที่ดีและมีคุณภาพมีวิธีการทำอย่างไรใช้วัสดุดีเป็นอะไร จะเห็นว่าแค่การให้ความรู้การเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีเดียวจะต้องให้ความรู้ใน

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๔} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรื๋อหม, อาจารย์ประจำสำนักวิทยบริการการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

หลายด้าน ซึ่งในแต่ละองค์ความรู้ก็จะมีวิธีในการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การให้ความรู้ทางทฤษฎีควรใช้วิธีการถ่ายทอดแบบบรรยาย ส่วนการปลูกพืช ทำปุ๋ย หรือการเผาถ่านเพื่อให้ได้น้ำส้มควันไม้ นั้นควรใช้วิธีทำให้ดูและลงมือปฏิบัติในแปลงเพื่อเกษตรกรจะได้นำกลับไปลงมือทำในพื้นที่ของตนเองได้ เป็นต้น^{๔๖}

ปัญหาหาเสพติด เกษตรกรในชุมชนต้องกล้าตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยวิธีการหักดิบโดยการพาเยาวชนที่ติดยาเสพติดไปบำบัดให้หายขาด ให้เค้าเข้าใจโทษของยาเสพติด หลังจากนั้นต้องหางานให้รับผิดชอบเพื่อให้เค้าเห็นคุณค่าในตัวเอง^{๔๗}

นอกจากการร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา การกำหนดโครงการหรือหลักสูตร และการเลือกวิธีการถ่ายทอดความรู้แล้ว ก็ยังต้องตัดสินใจถึงเป้าหมาย ทิศทางการทำงาน วิสัยทัศน์ บทบาทหน้าที่ และข้อตกลงร่วมกันของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของตนด้วย ซึ่งจะอธิบายโดยละเอียดในหัวข้อการวางแผน ในตัวแปรการบริหารจัดการ การกำหนดเหล่านี้ก็เพื่อให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน สามารถขับเคลื่อนให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดี และทำประโยชน์สูงสุดให้กับชุมชน^{๔๘}

สรุปการร่วมตัดสินใจ คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ การกำหนดโครงการ หรือหลักสูตร และวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม รวมถึงร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย บทบาทหน้าที่ และข้อตกลงร่วมกันของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๓

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมร่วมตัดสินใจ

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

๑.๓ การร่วมวางแผน

หน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรคือการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ให้บริการด้านการเกษตร ช่วยแก้ปัญหาด้านการเกษตรให้กับเกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะกันของเกษตรกรในชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ เช่น นักส่งเสริมการเกษตร ปลัดอำเภอ เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด เป็นต้น เพราะฉะนั้น การทำงานของศูนย์เรียนรู้ต้องมีการวางแผนร่วมกันของคณะกรรมการศูนย์ ซึ่งก็คือตัวแทนของเกษตรกรนั่นเอง ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรต้องมีการวางแผนการดำเนินงานของหลักสูตรที่จะสอน ให้สอดคล้องกับฤดูกาล ปัญหา หรือผลผลิตในพื้นที่ เช่น ถ้าพื้นที่นั้นผลผลิตหลักๆ คือ ข้าว ศูนย์นั้นก็ต้องวางแผนหลักสูตรการสอน ตั้งแต่การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว ฤดูกาลที่เหมาะสม วิธีการปลูกที่เหมาะสมกับพื้นที่ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จะเอามาช่วยในการเก็บเกี่ยว จนถึงการแปรรูป และการทำการตลาด เป็นการวางแผนหลักสูตรการสอนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ^{๔๙}

กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานที่ดูแล ศ.พ.ก. ได้ให้ความเห็นว่าการร่วมวางแผนของศูนย์เรียนรู้การเกษตรควรเป็นการร่วมแบบบูรณาการคือการร่วมวางแผนกันหลายฝ่าย ทั้งเกษตรกรและหน่วยงานราชการ ภูมิภาค ท้องที่ ท้องถิ่น เพื่อการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในพื้นที่^{๕๐}

การวางแผนการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจะต้องมีการวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ ดังเช่น ศูนย์เรียนรู้ใจไ้ จังหวัดน่านปัญหาที่สำคัญที่สุด ๒ ปัญหา คือการขาดน้ำเพื่อทำการเกษตร และปัญหาพื้นที่ป่าถูกทำลาย ๒ ปัญหานี้จึงได้รับการให้ความสำคัญในการแก้ไขก่อนปัญหาอื่นๆ^{๕๑}

นอกจากนั้น หากศูนย์เรียนรู้จะต้องวางแผนการจัดหาทรัพยากรต่างๆ ทั้งงบประมาณหรือทุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ แปลงสาธิต จึงถึงวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ การวางแผนของงบประมาณหรือทุนในการดำเนินงานจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ศูนย์เรียนรู้ฯ จำเป็นจะต้องวางแผนการดำเนินงานลงในข้อเสนอโครงการโดยละเอียดเพราะจะมีผลต่อการพิจารณาอนุมัติงบประมาณ^{๕๒}

เมื่อศูนย์ทราบกำหนดการดำเนินการของโครงการหรือหลักสูตร จะต้องดำเนินการเตรียมทรัพยากรเหล่านี้ให้พร้อม บางครั้งเมื่อหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเห็นความสำคัญของศูนย์ในการให้ความรู้แก่ประชาชนหรือเกษตรกรแต่ศูนย์ยังขาดทรัพยากรที่จำเป็น เช่น อาคารสถานที่เรียนหน่วยงานเหล่านั้นก็จะเข้ามาให้การสนับสนุนในการปลูกสร้างอาคารเรียน หรือสนับสนุนอาคารเรียน

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจไ้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

นอนในกรณีโครงการหรือหลักสูตรที่ต้องใช้เวลาเรียนรู้หลายวัน และในบางครั้งทุนหรืองบประมาณ อาจมาในรูปแบบของการต่อยอดการดำเนินการ เช่น หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเรียบร้อยแล้ว ศูนย์มีความจำเป็นต้องใช้โรงเรือนในการเก็บรักษาผลผลิต ซึ่งหน่วยงานต่างๆ อาจสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบของการสร้างโรงเรือนให้^{๕๓}

ช่วงเวลาของการดำเนินงานของโครงการหรือหลักสูตรก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะบางโครงการหรือหลักสูตรจะดำเนินการได้ต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่นการปลูกข้าวหน้าฝนต้องระวังน้ำหลากท่วมมา จะต้องวางแผนระยะเวลาในการปลูกให้ดี เก็บเกี่ยวให้ทันก่อนน้ำท่วม ซึ่งในพื้นที่ที่น้ำท่วมทุกปีจะสามารถวางแผนเรื่องนี้ได้^{๕๔}

สรุปได้ว่า การร่วมวางแผน คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรและเกษตรในพื้นที่ โดยร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ รวมถึงร่วมวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ และวางแผนจัดหาทรัพยากร (คน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ) เพื่อดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมวางแผน

๑.๔ การร่วมดำเนินการ

หลังจากการวางแผนการดำเนินงานเรียบร้อยแล้ว ก็จะถึงขั้นตอนของการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรเพื่อเชิญชวนให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้เป็นขั้นตอนแรก

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

หลังจากการวางแผนการดำเนินการ อาจอยู่ในรูปแบบของโปสเตอร์ หรือสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์^{๕๕}

วิทยากรผู้ให้ความรู้ต้องได้รับการคัดเลือกอย่างเหมาะสมกับหลักสูตรที่สอน ซึ่งต้องมีทั้งความรู้ ทักษะและความสามารถเพื่อประโยชน์ของผู้ที่เข้ามาเรียนรู้^{๕๖}

การสอนตามโครงการหรือหลักสูตรต่างๆ ควรดำเนินการในแปลงจริง ใช้วัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีของจริง เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมจับต้องได้ ก่อนที่เกษตรกรจะกลับไปดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง และที่สำคัญคือการสอนในแปลงสาธิต ต้องนำไปใช้ได้จริงในการขยายผลปลูกในพื้นที่ขนาดใหญ่ หรือมีกำลังการผลิตสูงกว่ามาก^{๕๗}

ในการดำเนินการโครงการที่มีขนาดใหญ่ เช่น โครงการ ๙๐๑๐ ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้พระบารมีเพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสนับสนุนให้เกษตรกรทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพสินค้า การเกษตรให้ได้มาตรฐาน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความสามารถเข้ามาช่วยในการดำเนินโครงการโดยแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัด^{๕๘}

ในการดำเนินงานของศูนย์นอกจากการให้ความรู้แล้ว ยังมีการประสานงานขอการสนับสนุนหรือความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาเสริมทัพ ทั้งความรู้ในส่วนที่ศูนย์เรียนรู้ขาด^{๕๙}

มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาถ่ายทอดให้แก่ประชาชนหรือเกษตรกรที่สนใจ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาสร้างเครื่องจักรและชิ้นส่วนประกอบต่างๆ ขึ้นได้เอง ทั้งนี้ต้องตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ผู้ประกอบการทั้งในด้านคุณภาพและราคาที่แข่งขันได้^{๖๐}

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พินิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บริษัทไปโออะก รี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา ไชยสาสรี, นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

การให้บริการทางด้านการเกษตร เช่น การตรวจสอบคุณภาพของดิน รวมถึงการประสานงานให้ศูนย์เป็นศูนย์กลางของการพบปะพูดคุยระหว่างเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่^{๖๑}

และสิ่งสำคัญที่สุดอีกเรื่องของการดำเนินการของศูนย์คือ การดำเนินการบนพื้นฐานของข้อตกลงร่วมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ PGS น่าน^{๖๒} และกลุ่มสามพรานโมเดล^{๖๓} ที่มีข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มคือการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตซึ่งถ้ามีผู้ไม่ดำเนินการบนพื้นฐานของข้อตกลงก็ต้องยอมรับบทลงโทษของกลุ่มอย่างไม่มีเงื่อนไข

สรุปได้ว่า การร่วมดำเนินการ คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันดำเนินการตามแผนการทำงานของโครงการ หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๕

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมดำเนินการ

๑.๕ การร่วมติดตามประเมินผล

เมื่อการดำเนินการของแต่ละโครงการหรือหลักสูตรเสร็จสิ้น จะต้องมีการติดตามประเมินผลโครงการหรือหลักสูตรนั้นๆ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๖๒} สัมภาษณ์ อ.ดร.ฉัญศิริณ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ซึ่งความสำเร็จของการดำเนินงานในแต่ละโครงการหรือหลักสูตรจะสามารถพิจารณาได้จากความสำเร็จของเกษตรกรที่นำความรู้ที่ได้จากโครงการหรือหลักสูตรนั้นไปลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเอง คณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีหน้าที่ร่วมกันติดตามประเมินผล โดยมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ ดังเช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรแห่งหนึ่งในจังหวัดมหาสารคาม เมื่ออบรมให้ความรู้เกษตรกรที่เป็นเครือข่ายปราชญ์ในโครงการหรือหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว จะมีการไปเยี่ยมเยียนดูการทำงานของเกษตรกรในเครือข่ายเหล่านั้นเพื่อติดตามผลการทำงานในเรื่องที่เรียนรู้ไปจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรว่าเป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ หากติดปัญหาในเรื่องใดคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ฯ ก็จะมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร ซึ่งพบว่า จะมีเกษตรกรประมาณร้อยละ ๘๐ ของจำนวนเกษตรกรที่มาเรียนรู้ทั้งหมด ที่มีการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ของตนเองสำเร็จตามที่คาดหวัง^{๖๔}

ศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน ก็มีการติดตามประเมินผลเกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ในศูนย์ โดยการเยี่ยมเยียนไปยังพื้นที่ของเกษตรกร เพื่อติดตามประเมินผลการนำความรู้จากที่เรียนไปปฏิบัติจริง เช่น การเข้าไปตรวจแปลงข้าวของโรงเรียนชวนาเพื่อตรวจสอบทั้งปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่ได้^{๖๕}

ส่วนกลุ่มสามพรานโมเดลจะมีการติดตามประเมินผลโดยการเข้าไปสุ่มตรวจในพื้นที่ปลูกพืชของเกษตรกรว่ามีการใช้สารเคมีหรือไม่ โดยกลุ่มนี้จะใช้มาตรฐานรับรองอย่างมีส่วนร่วม PGS เป็นข้อตกลงร่วมกัน^{๖๖}

ในบางศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจะใช้ผู้ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาติดตามประเมินผลการทำงานของศูนย์เรียนรู้ตามมาตรฐานขององค์กรเหล่านั้น ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนซึ่งมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน คือ การตรวจติดตามโดยหน่วยงานภาครัฐจะไม่มีค่าใช้จ่ายแต่ใช้เวลานานในการตรวจติดตาม ส่วนเอกชนใช้เวลารวดเร็วแต่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งศูนย์เรียนรู้ฯ สามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมของแต่ละศูนย์^{๖๗}

การติดตามประเมินผลของศูนย์ควรเอาแผนดำเนินการมาเป็นตัวตั้งแล้วประเมินว่าสามารถทำได้ตามแผนที่กำหนดไว้ทั้งหมดหรือไม่^{๖๘}

^{๖๔} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน รีเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคัมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๗} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระปลัดระพีณ พุทธิสาร, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

และการติดตามประเมินผลควรทำในทุกโครงการหรือหลักสูตร ส่วนภาพรวมของศูนย์เรียนรู้ฯ นั้นควรมีการติดตามประเมินผลอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง โดยต้องมีการรายงานผลการติดตามประเมินผลในที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์เพื่อรับทราบและนำไปสื่อสารกับเกษตรกรในพื้นที่ของตัวเองต่อไป^{๖๙}

สรุปได้ว่า การร่วมติดตามประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเกษตรกรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนของโครงการหรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรกรแสดงดังแผนภาพที่ ๔.๖

แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล

๑.๖ การร่วมรับผลประโยชน์

ขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมก็คือการร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรกร นอกจากการได้รับความรู้จากโครงการหรือหลักสูตรที่ศูนย์เรียนรู้จัดขึ้นแล้ว เกษตรกรในพื้นที่ยังได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ได้รับมาจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนโดยผ่านทางศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรกร สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งของภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่นักวิจัยพัฒนาขึ้นไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในชุมชน และคาดหวังว่าเกษตรกรในชุมชนจะได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมนั้น ซึ่ง สวทช. จะส่งนักวิชาการเข้าไปแนะนำการใช้งาน รวมถึงติดตามประเมินผล และช่วยแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรด้วย^{๗๐}

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราชบุรีนิคม บริษัทไปโออะกรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา ไชยสาส์, นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

การให้บริการทางด้านการเกษตร เช่น การตรวจวิเคราะห์คุณภาพของดิน การตรวจสอบความเหมาะสมของพื้นที่ในการทำการเกษตร เป็นต้น^{๗๑}

กลุ่มสามพรานโมเดล การร่วมรับผลประโยชน์ จะมองถึงการประสานประโยชน์ของทุกฝ่าย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรได้รับผลประโยชน์จากการขายผลผลิตได้ราคาสูงโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ผู้ประกอบการได้ประโยชน์จากการซื้อผลผลิตที่มีคุณภาพปลอดภัย ภายใต้มาตรฐาน PGS ตลอดจนไปถึงประโยชน์ของผู้บริโภคที่ได้รับประทานผลผลิตที่สะอาด ปลอดภัย โดยสาระสำคัญของกลุ่มนี้คือ การร่วมรับผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย^{๗๒}

การเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์อีกรูปแบบที่เกษตรกรได้รับจากการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้^{๗๓}

การดำเนินการจัดตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ เป็นอีกบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร การรวมกันผลิตเป็นแปลงใหญ่และนำผลผลิตที่ได้มาขายร่วมกันทำให้มีอำนาจในการเจรจาต่อรองสูงขึ้น^{๗๔}

ศูนย์เรียนรู้จะต้องเป็นตัวกลางในการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากการขายผลผลิตให้เกษตรกรอย่างเป็นธรรม ดังเช่น ศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ ใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่บรรจุภัณฑ์ และเป็นสถานที่รับผลผลิตของผู้ประกอบการที่เข้ามาซื้อ โดยมีคณะกรรมการศูนย์เป็นผู้ดำเนินการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และจัดสรรผลประโยชน์ให้กับเกษตรกรอย่างเป็นธรรม^{๗๕}

ศูนย์เรียนรู้เอกชนที่มีทุนเป็นของตนเองอาจใช้กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ครบวงจรคือ เมื่อเกษตรกรมีการร่วมกันผลิต ได้ผลผลิตจำนวนมาก ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่เป็นเอกชนนี้จะจัดตั้งบริษัทเพื่อรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรและนำไปแปรรูปจำหน่ายเอง โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางและทำให้เกษตรกรได้ราคาที่เป็นธรรม^{๗๖}

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา ไชยสาส์, นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายอาทิตย์ มติธรรม, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๒, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ผลลัพธ์ในระยะยาวที่เกษตรกรในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรก็คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง คุณภาพผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น^{๗๗}

ผลประโยชน์สูงสุดที่ศูนย์ต้องการให้ผู้มีส่วนร่วมทุกคนได้รับก็คือ การที่เกษตรกรทุกคนปลดหนี้ มีรายได้เพิ่มขึ้น อยู่ดีกินดี สุขภาพแข็งแรงและมีชีวิตอยู่อย่างพอเพียง^{๗๘}

สรุปได้ว่า การร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันรับผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการของศูนย์ ได้แก่ การรับความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และบริการจากศูนย์ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากการขายผลผลิตทางการเกษตรร่วมกัน โดยมีศูนย์ฯ เป็นผู้จัดหาตลาดให้ รวมถึงการมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง คุณภาพผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แสดงดังตารางที่ ๔.๗

แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์

โดยสรุป การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่มี ๖ ด้าน ได้แก่ การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ จากผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปความถี่จากการสัมภาษณ์ในตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้ดังตารางที่ ๔.๑ และ สรุปองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมได้ดังแผนภาพที่ ๔.๘

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจไกล จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๑ ผลสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ประเด็น ที่	ประเด็น	ปริมาณ	
		ความถี่	รูป/คนที่ให้ข้อมูลสำคัญ
๑	ร่วมคิด	๑๓	๑, ๔, ๖, ๗, ๘, ๑๑, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๙, ๒๐
๒	ร่วมตัดสินใจ	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๕, ๑๗, ๑๙, ๒๐, ๒๑
๓	ร่วมวางแผน	๑๕	๒, ๓, ๔, ๖, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐
๔	ร่วมดำเนินการ	๑๔	๑, ๒, ๓, ๔, ๘, ๑๐, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๙, ๒๐
๕	ร่วมติดตามประเมินผล	๘	๓, ๔, ๑๑, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๒๐, ๒๑
๖	ร่วมรับผลประโยชน์	๘	๔, ๗, ๙, ๑๑, ๑๓, ๑๖, ๒๐, ๒๓

แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงองค์ประกอบของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

๒. การบริหารจัดการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในตอนต้นที่ ๑ พบว่า กระบวนการบริหารจัดการ โดยใช้ ๔ หน้าที่หลัก คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แต่เมื่อทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการ กลับพบว่า การบริหารจัดการด้วยวิธี polc นี้มีความเข้าซ้อนกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในข้อที่ ๑ อยู่พอสมควร ซึ่งอธิบายได้จากสรุปผลการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

๒.๑ การวางแผน (Planning)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจ และวางแผนวิธีการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การวางแผนนี้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ในหัวข้อของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมวางแผนนั่นเอง การวางแผนต้องเริ่มต้นจาก การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย บทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร รวมถึงข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในศูนย์ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอนมัน จังหวัดมหาสารคาม ได้ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๘ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และการอบรมด้านวิชาการในการให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพ เพื่อให้ได้รับความรู้และทักษะในการดำเนินการด้านการเกษตร นำประสบการณ์ความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนไปประกอบอาชีพเองได้^{๗๙}

ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนชุมชน จังหวัดมหาสารคาม เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนตามลักษณะพื้นที่ของเกษตรกร ลดการใช้สารเคมี การทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อนำไปใช้เพิ่มผลผลิตการเกษตร ส่งเสริมให้เกษตรกรมีสุขภาพดี^{๘๐}

ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน จังหวัดนครปฐม เป้าหมายเพื่อเผยแพร่ความรู้การทำเกษตรอินทรีย์ การผลิตสารชีวภาพต่างๆ โดยยึดหลักว่า ต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้มาศึกษาดูงานกลับไปต้องทำได้ ภายใน

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

แนวคิดที่ว่า “ลดต้นทุนการผลิต ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลิตเพื่อบริโภคและบริโภคในสิ่งที่ผลิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งพิงธรรมชาติ ถ้ายอดความรู้ ขยายเครือข่าย”^{๕๑}

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านอ่างตะแบก จังหวัดฉะเชิงเทรา มีเป้าหมายเพื่อสอนการทำเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ปิดประตูรั้วคือการไม่ต้องซื้อกับข้าวจากตลาด ของทุกอย่างมีอยู่ในสวน ถือกคิดว่าต้องหาข้าวหาปลาให้อิ่มท้องก่อนค่อยเริ่มหาเงินหาทองใช้จ่ายอย่างอื่น^{๕๒}

ศูนย์เรียนรู้ศรีวัง ปัจจุบันเป็นศูนย์ปราชญ์ของจังหวัดนนทบุรี มีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีฟาร์ม และเกษตรทฤษฎีใหม่ให้กับเยาวชน เกษตรกร นิสิตนักศึกษา รวมถึงข้าราชการที่สนใจ เพื่อให้รู้ถึงต้นทุนที่แท้จริงและนำบัญชีที่จัดไปช่วยวางแผนการดำเนินชีวิตวางแผนการทำเกษตรกรรมในฤดูกาลถัดไป^{๕๓}

ศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ เกิดขึ้นจากมุมมองความคิดที่เห็นว่าสังคมไทยมีวัฒนธรรมความเชื่อถือพระสงฆ์ และให้ความสำคัญกับวัดเปรียบเสมือนเป็นบ่อเกิดความรู้ของชุมชนในแต่ละพื้นที่ จึงเกิดความคิดใช้วัดเป็นพื้นที่ให้คนเรียนรู้ บทบาทหน้าที่หนึ่งของวัดคือการปลูกฝังเรื่องบาปบุญคุณโทษ แต่อีกบทบาทหนึ่งจะเป็นเวทีเรียนรู้จิตสำนึกที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงยกระดับจากวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน และมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนเกษตรบนฐานทุนเป็นเกษตรบนฐานธรรม^{๕๔}

ศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน มีวิสัยทัศน์ว่า พื้นที่เกษตร เพื่อชีวิตที่ยั่งยืน เกษตรกรในพื้นที่สามารถพิสูจน์คุณค่าของตนเองด้วยการพัฒนาทักษะการเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืน คำว่า "ใจโก้" เป็นภาษาท้องถิ่นทางภาคเหนือของประเทศไทย แปลว่าหมู่บ้านบนดอยหมู่บ้านบนเขา โดยศูนย์การเรียนรู้ใจโก้ ก่อตั้งมานานกว่า ๒๐ ปี โดยเริ่มขึ้นจากการเป็นพื้นที่ศึกษาของกลุ่มเยาวชนที่สนใจเรื่องราวของท้องถิ่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชุมชนจนกระทั่งทุกวันนี้ศูนย์การเรียนรู้ใจโก้เป็นต้นแบบการศึกษาด้านการเกษตรที่ยั่งยืน^{๕๕}

สามพรานโมเดล ถึงแม้จะไม่ได้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แต่ก็โมเดลที่น่าสนใจ เพราะเป็นโมเดลธุรกิจที่เกื้อกูลสังคมน่าจะเป็นต้นแบบที่ดีให้กับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้ สามพรานโมเดลมีเป้าหมายเพื่อชีวิตที่สมดุล วิสัยทัศน์ คือ ระบบอาหารที่ยั่งยืน พันธกิจคือ ขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมบนฐานการค้าที่เป็นธรรม^{๕๖}

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีไย, Smart Farmer ต้นแบบสาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านแสนรักษ์ หรือบริษัทไบโอ-อะกรี จำกัด เป็นอีกหนึ่งโมเดลที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการเป็นที่ปรึกษาด้านการผลิตพืชอินทรีย์แบบครบวงจร (จากการผลิตสู่การตลาด) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยได้พัฒนากระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่เกี่ยวข้องกับ การผลิตพืชอินทรีย์ในระดับแปลงผลิต และการบริหารจัดการผลผลิตจนถึงการดูแลของคู่ค้า จนเกิด เป็นเครื่องมือที่เรียกว่า “ระบบ ICM (Integrated Cropping Management) สำหรับการผลิตพืช อินทรีย์” ซึ่งประกอบด้วยโปรแกรมให้ความรู้แก่เกษตรกร จำนวน ๙ โปรแกรม โดยถ่ายทอดผ่าน กระบวนการทำงาน ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ให้ความรู้ทั้งภาคบรรยายและปฏิบัติ ๒) ให้คำปรึกษาและ ตรวจจับติดตามในพื้นที่แปลงผลิต ๓) ประสานงานการตรวจรับรองมาตรฐาน และ ๔) เชื่อมโยงธุรกิจ ระหว่างเกษตรกรกับคู่ค้า ซึ่งระบบดังกล่าวสามารถช่วยให้เกษตรกรดำเนินธุรกิจเกษตรอินทรีย์ทั้งใน ด้านการผลิตและการตลาดจนประสบผลสำเร็จ ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้กับรูปแบบของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรได้เช่นกัน^{๘๗}

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ พีจีเอส น่าน เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเกษตรกรสมาชิกโรงสีข้าว พระราชทานที่สนใจผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยการชักชวนและสนับสนุนจากอาจารย์ประจำสำนักวิชา ทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนการปลูก ข้าวจากเกษตรเคมี เป็นเกษตรอินทรีย์ โดยมีข้อตกลงร่วมกันบนมาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วม^{๘๘}

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ควนสุพรรณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อเป็นศูนย์ ถ่ายทอดการผลิตพืชอินทรีย์ตามหลักการและขั้นตอนการผลิตในแปลงตามขั้นตอนของ สวพ. ๗ สุราษฎร์ธานี^{๘๙}

สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างศูนย์ การเรียนรู้ครบวงจรให้เกษตรกรในพื้นที่ ทั้งกระบวนการคิดและวิธีการ และจากจุดเริ่มต้นได้ทำให้ได้รับ การยอมรับจากหน่วยงานของรัฐให้เป็น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติและ เป็นศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในระดับจังหวัด ปรัชญาการดำเนินการของสวนแสงประทีปคือ ยั่งยืน^{๙๐}

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดตั้งขึ้นโดยมีวิสัยทัศน์ คือ ศพก. เป็นของชุมชน ที่เป็นแหล่งสร้างสรรค์ นวัตกรรมบ่มเพาะเกษตรกร และให้บริการด้านการเกษตร เพื่อยกระดับเกษตรกรสู่ผู้ประกอบการและ

^{๘๗} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บริษัทไบโออะกรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๘๘} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิริณ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ กมลวิฒนสุนทร, เกษตรกรดีเด่น สาขาผลิตพืชอินทรีย์ดีเด่น, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๙๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ชุมชนเกษตรสู่ความยั่งยืน และมีบทบาทหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน ให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตร กับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่^{๙๑}

จากที่กล่าวมาข้างต้น คือการวางแผนของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในส่วนของ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย รวมถึงบทบาทหน้าที่ของศูนย์ และการกำหนดข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกภายในศูนย์ นอกจากนี้การวางแผนของศูนย์ยังต้องมีการร่วมกันคิดปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ตั้งกล่าวไว้แล้วในตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หัวข้อร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมวางแผน

๒.๒ การจัดองค์กร (Organizing)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง กระบวนการในการจัดการทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ในการดำเนินการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การวางแผนนี้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ในหัวข้อของร่วมวางแผนและร่วมดำเนินการ การจัดหาทรัพยากร (คน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ) เป็นเรื่องสำคัญหรือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกดังนี้ ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ฝึกอบรมศึกษาดูงานและเป็นต้นแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภูมินิเวศมหาสารคาม ตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบัน ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนของจังหวัดมหาสารคามและอบรมเกษตรกรภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ ตั้งแต่ ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๐ ศูนย์ฯ มีการเตรียมทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินการ ได้แก่ อาคารฝึกอบรมและห้องพักจำนวน ๑ หลังที่รองรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ประมาณ ๕๐ คน มีห้องน้ำและวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับจัดการฝึกอบรมมีฐานการเรียนรู้และแปลงสาธิตภายในศูนย์ฯ โดยมีวิทยากรตลอดหลักสูตร จำนวน ๑๒ คน^{๙๒}

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนในการริเริ่มโครงการเพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และการอบรมด้านวิชาการในการให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพ เพื่อให้ได้รับความรู้และทักษะในการดำเนินการ นำประสบการณ์จากการเรียนรู้และการศึกษาดูงานไปประกอบอาชีพในครัวเรือนและกลุ่ม ชุมชน ปัจจุบันสามารถรองรับการมาศึกษาดูงาน และการอบรมสัมมนา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตาม

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

แนวทฤษฎีใหม่โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ ถึงปัจจุบัน^{๙๓}

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลักไม้ลาย จังหวัดนครปฐมเป็นจุดเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดนครปฐม และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม พื้นที่ศูนย์ ๑๓ ไร่เป็นที่ดินของตนเอง มีอาคารฝึกอบรมกว้าง ๓ ห้อง ยาว ๕ ห้องสามารถรองรับผู้เข้าเรียนรู้ได้ประมาณ ๕๐ คนมีโสตทัศนูปกรณ์ ฐานเรียนรู้ ๓ ฐาน และห้องน้ำจำนวน ๑๘ ห้อง^{๙๔}

ศูนย์ศรียวง จังหวัดนนทบุรี ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มต้นโดยใช้ทุนของตนเอง ต่อมาได้เข้าร่วมโครงการและได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ ซึ่งศูนย์สามารถรองรับผู้เข้าอบรมได้ประมาณ ๕๐ คนและมีที่พักเป็นเรือนพักจำนวน ๔ หลัง เงินที่ ๓ หลัง ห้องน้ำ ๒ ห้อง และมีฐานการเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติจริง^{๙๕}

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บ้านอ่างตะแบก จังหวัดฉะเชิงเทรา เริ่มต้นจากการใช้ทุนของตัวเอง และเมื่อศูนย์เรียนรู้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่ดี ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้มากมาย รวมถึงกลุ่มจิตอาสา ของสำนักพระราชวังติดต่อเข้ามาเรียนรู้ดูงาน และเห็นว่าศูนย์ยังขาดศาลาเรียนรู้และห้องน้ำสำหรับคนจำนวนมาก ทางสำนักพระราชวังจึงให้การสนับสนุนสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ต่อไป^{๙๖}

ศูนย์การเรียนรู้วัดโป่งคำได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและองค์กรเครือข่ายต่างๆ เพื่อมาต่อยอดทางความคิดและพัฒนาศักยภาพของชุมชน นอกจากนั้นยังเปิดศูนย์การศึกษาเรียกว่า มหาวิทยาลัยชีวิต ร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เพื่อพัฒนาบุคลากรในเขตอำเภอสันติสุขเพื่อให้เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิธีหนึ่ง^{๙๗}

ศูนย์เรียนรู้ใจโก้ ได้ทุนสนับสนุนหลายส่วน อาทิ ค่าบริการศึกษางานจากบุคคลและหน่วยงานภายนอก และเงินบริจาคทั่วไปทั้งแบบบุคคลและหน่วยงาน และปัจจุบันได้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาพะชุมชน ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ เพื่อขยายแนวคิดกระบวนการโรงเรียนชาวนา และเป็นต้นแบบ มีจำนวนกลุ่มที่พัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวใน จ.น่านมากถึง ๑๒ กลุ่ม มีตัวแทนจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์เองมากถึง ๓,๐๐๐ ครัวเรือน และมีพันธุ์ข้าวที่ได้รับการปรับปรุงเพื่อใช้ปลูกมากถึง ๑๕ ชนิด^{๙๘}

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์ผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์เศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์เศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีใย, Smart Farmer ต้นแบบสาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สวนแสงประทีป มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครบวงจร มีความพร้อมในการจัดฝึกอบรม มีอาคารฝึกอบรมที่สามารถรองรับผู้เรียนได้ประมาณ ๑๐๐ คน มีห้องสมุด สนับสนุนงานทางวิชาการ มีอาคารที่พักและห้องน้ำที่เพียงพอ มีฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่หลากหลายและมีทีมวิทยากรที่เป็นบุคลากรภายในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จทางการเกษตร^{๙๙}

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดหาทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการบริหารจัดการศูนย์ ทำให้ศูนย์สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องได้ และใน ส่วนของการจัดองค์กรนี้ มีความซ้ำซ้อนกันกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในหัวข้อของการร่วม วางแผนและร่วมดำเนินการอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยจึงเห็นควรรวบรวมตัวแปรดังที่กล่าวมา

๒.๓ การใช้ภาวะผู้นำ (Leading)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การใช้ภาวะผู้นำ (Leading) หมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลในการที่จะทำให้บุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรมีพฤติกรรมตามที่ต้องการ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเมื่อ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญแล้ว พบว่า ผู้ที่ใช้ภาวะผู้นำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรนี้ส่วนมาก ได้แก่ เกษตรกรต้นแบบ ประธานศูนย์เรียนรู้ ปราชญ์ หรือผู้นำชุมชน ซึ่งบุคคล เหล่านี้ต้องเป็นผู้ได้รับการยอมรับจากประชาชนหรือเกษตรกรในพื้นที่ และควรเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการทำการเกษตรจนสามารถเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรได้ และพบว่าภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ประสบความสำเร็จ ดังเช่น

ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านปลักไม้ลาย ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำเกษตร แบบอินทรีย์ ทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนเพื่อวิเคราะห์ตนเอง จนสามารถปลดหนี้ได้สำเร็จ จนสามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นให้หันมาปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีการวางแผนและ จัดการผลผลิต ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องของตลาด เนื่องจากผลผลิตได้รับการ รับรองมาตรฐาน ส่งผลให้มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต และเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรอง ด้านราคาของผลผลิต รวมทั้งมีการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตโดยการแปรรูปอีกทางด้วย^{๑๐๐}

ประธานสวนแสงประทีป อดีตเคยเป็นประธานคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา เกษตรกรจังหวัดน่าน หัวหน้ากองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ที่ปรึกษากรรมการวิสามัญพิจารณา ร่าง พ.ร.บ. กองทุนฟื้นฟู และเป็นทีปรึกษาเครือข่ายเกษตรกรมอญยั้ง ทำให้อาจารย์ประทีปเป็นที่รู้จัก และยอมรับนับถือของคนในชุมชน เป็นผู้นำชุมชนที่สามารถโน้มน้าวเกษตรกรในพื้นที่ที่มีพฤติกรรม ตามที่ต้องการได้เป็นอย่างดี^{๑๐๑}

^{๙๙} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ประธานศูนย์เรียนรู้เกษตรกรกรม ยั่งยืนชุมชน จังหวัดมหาสารคาม ได้รับคัดเลือกเป็น ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙ เป็นตัวอย่างของ ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติใช้ใน รูปแบบของโมเดลการเรียนรู้ องค์ความรู้ต่างๆ และพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มี ความหลากหลาย มีการสร้างกลุ่มสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีเครือข่ายในการขยายผลงานทั้งในระดับชุมชน^{๑๐๒}

ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานด้าน การเกษตรที่ช่วยแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตให้กับเกษตรกร เช่น การคิดค้นองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา ภัยแล้งและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สร้างเครือข่ายในการขยายผลงานการพัฒนาการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้นำในการจัดทำกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนอย่าง หลากหลายจนทำให้ชุมชนได้รับรางวัลมากมาย^{๑๐๓}

ประธานกลุ่มสามพรานโมเดล เป็นอีกตัวอย่างของผู้นำชุมชนที่ไม่ได้เป็นเกษตรกร คุณอรุช นวราช ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการบริษัท สามพราน รีเวอร์ไซด์ และเป็นผู้ผลักดันเกษตรกรใน พื้นที่ให้เข้าร่วมอินทรีย์วิถี พร้อมกับการสร้างเครือข่ายเพื่อรองรับ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่ผู้ประกอบการจะ สามารถเข้าไปโน้มน้าวให้เกษตรกรในพื้นที่เชื่อถือและปฏิบัติตามได้ แต่เป็นเพราะความมุ่งมั่นตั้งใจ และไม่คิดเอาเปรียบเกษตรกรด้วยความจริงใจ ทำให้เกษตรกรเชื่อถือและเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันสาม พรานโมเดลมีเกษตรกรเข้าร่วมกลุ่มด้วยกว่าหนึ่งร้อยครอบครัว^{๑๐๔}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำ มีความสำคัญกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร ในการทำให้เกษตรกรในพื้นที่ให้ความยอมรับเชื่อถือ และร่วมปฏิบัติตนตาม จึงถือได้ว่าภาวะ ผู้นำหรือเกษตรกรต้นแบบ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๒.๔ การควบคุม (Controlling)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ให้เป็นไปตามมาตรฐาน และเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเมื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญแล้ว พบว่า การควบคุมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ในหัวข้อของร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมติดตามประเมินผลโครงการหรือหลักสูตรต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของศูนย์ โดยเป็นในเรื่องของการกำหนดโครงการหรือหลักสูตรของศูนย์ การกำหนดระยะเวลาและกิจกรรมการ

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน รีเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคัม สุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ดำเนินงานของโครงการ รวมถึงการควบคุมการดำเนินงานของศูนย์ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ดังเช่น

ศูนย์เรียนรู้ใจใจกำหนดหลักสูตรเกี่ยวกับการปลูกข้าว โดยตั้งโรงเรียนขึ้นมาขึ้นมาเพื่อให้ ความรู้แก่เกษตรกร เนื่องจากเกิดปัญหาภายในพื้นที่เกษตรกรเน้นการปลูกพืชชนิดเดียวในพื้นที่ เพราะเข้าใจว่าถ้าผลผลิตสูงจะได้ราคาดี จึงเร่งปุ๋ยเร่งยา สุดท้ายต้นทุนค่าเคมีไม่พอก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสิน ทางศูนย์จึงต้องทำหน้าที่เป็นโรงเรียนขึ้นมาให้เกษตรกรได้เข้ามาเรียนรู้ ต่อมาเกษตรกรได้รวมกลุ่มกัน ร่วมกับนักวิชาการท้องถิ่นยกประเด็นเรื่องเมล็ดพันธุ์ขึ้นมาเป็นประเด็นขับเคลื่อนหลักโดยมีชมรม อรุณรัศมีพรรณพืชพื้นบ้าน จังหวัดน่าน เป็นหน่วยประสานงาน ปัจจุบันเครือข่ายมุ่งเสริมศักยภาพ เกษตรกรและเสริมองค์ความรู้ด้านเทคนิคเกษตรเพื่อให้เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้ในแปลงของ ตนเองได้ หลังจากเกษตรกรสามารถนำความรู้ไปใช้ในแปลงของตนเองได้แล้ว ทางคณะกรรมการของ ศูนย์ก็จะมีกลไกในการติดตามประเมินผลโดยเข้าไปตรวจสอบถึงแปลงของเกษตรกร รวมถึงเข้าไปช่วย แนะนำและแก้ปัญหาให้เกษตรกรด้วย^{๑๐๕}

ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรมัยยังยืนชุมชน จังหวัดมหาสารคาม เกษตรกรในพื้นที่ร่วมกันกับ คณะกรรมการศูนย์ในการกำหนดหลักสูตรของศูนย์ ได้แก่ การทำเกษตรผสมผสานโครงการ ๑ งาน ๑ แส่น การเผาถ่านด้วยเตาไฮเทคได้น้ำส้มควันไม้มาทำเป็นน้ำสมุนไพรอเนกประสงค์ในแปลง การใช้ นวัตกรรมปลูกผักโดยไม่ต้องรดน้ำ จากนั้นก็ร่วมกันกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมในการทำแต่ละ กิจกรรมในโครงการ โดยให้เกษตรกรในพื้นที่เรียนรู้ที่ศูนย์และกลับไปทำที่แปลงของตนเอง หลังจากนั้น คณะกรรมการศูนย์จะไปติดตามประเมินผลความสำเร็จที่แปลงของเกษตรกร^{๑๐๖}

ศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ ริเริ่มโครงการปฏิบัติการถอนพืชข้าวโพดเริ่มต้นจากพื้นที่ในจังหวัด น่านเป็นที่ราบสูง ขาดแคลนน้ำ เกษตรกรจึงเลือกปลูกพืชที่ดูแลง่าย ไม่ต้องใช้น้ำเยอะ และมีนายทุน เข้ามารับซื้อถึงที่ อีกทั้งหากไม่มีเงินทุนก็ยังให้กู้อีกด้วย โดยที่เกษตรกรไม่เคยรู้ถึงภัยของการตัดต้นไม้ เพื่อใช้พื้นที่ปลูกข้าวโพด ภัยจากสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย จากปัญหานี้ทำให้คณะกรรมการ ของศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำคิดที่จะริเริ่มโครงการปฏิบัติการถอนพืชข้าวโพด โดยการให้ความรู้แก่ เกษตรกรถึงภัยจากการปลูกข้าวโพด รวมทั้งเสนอทางเลือกในการทำเกษตรผสมผสานชี้แนะให้ เกษตรกรเห็นถึงประโยชน์และรายได้เฉลี่ยต่อปีที่ดีขึ้น รวมถึงการให้ความรู้ในการทำเกษตรผสมผสาน ด้วย และเมื่อเกษตรกรตัดสินใจเปลี่ยนแนวคิดในการทำการเกษตร ทางศูนย์ก็จะมีกลไกเข้าไปให้ความรู้ ถึงสถานที่และติดตามประเมินผลความสำเร็จให้ด้วย^{๑๐๗}

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ PGS น่าน ก็เป็นอีกกลุ่มที่มีการรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อมี เป้าหมายคือการทำเกษตรอินทรีย์ปลอดภัย การกำหนดหลักสูตรของกลุ่มนี้คือการทำความรู้

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจใจ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์รวมถึงแนวทางการตรวจติดตามคุณภาพของผลผลิตด้วยมาตรฐานการมีส่วนร่วม PGS^{๑๐๘}

ศูนย์ศรียวง ศูนย์ปราชญ์ของจังหวัดนนทบุรี มีการพัฒนา โครงการพ่อแม่บุญธรรม ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด มาจากทั่วประเทศแต่ละจังหวัด และส่งมายังชุมชน และจะมีเกษตรกรต้นแบบ หรือปราชญ์ของศูนย์ฯ ให้ความรู้อย่างใกล้ชิดตั้งแต่เรื่องของการทำเกษตรแบบพอเพียง การใช้ชีวิต การพึ่งพาตนเอง การวางแผนและทำบัญชีค่าใช้จ่าย ซึ่งจะมีการติดตามประเมินผลตลอดระยะเวลาการเรียนรู้ ว่าสามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่^{๑๐๙}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การควบคุม เป็นขั้นตอนหนึ่งของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยอยู่ในบริบทของการร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมติดตามประเมินผล ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรรวมตัวแปรทั้ง ๒ ตัวได้แก่การบริหารจัดการ กับ การมีส่วนร่วมของประชาชนให้เหลือเป็นตัวแปรเดียวที่ครอบคลุมบริบทของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ซึ่งก็คือตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมนั่นเอง

จากการวิเคราะห์ตัวแปร การบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์ประกอบ การใช้ภาวะผู้นำ และการควบคุม นั้น พบว่าตัวแปรนี้เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญมากต่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แต่ในตัวแปรการวางแผน การจัดองค์ประกอบ และการควบคุมภายใต้ตัวแปรการบริหารจัดการนี้มีความซ้ำซ้อนกับตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมตามที่ได้วิเคราะห์มาแล้วก่อนหน้านี้ มีเพียงตัวแปรการใช้ภาวะผู้นำเท่านั้นที่ไม่ซ้ำซ้อนกับตัวแปรการบริหารแบบมีส่วนร่วม อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของสุภัททา อินทศักดิ์^{๑๑๐} ที่สรุปไว้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมี ๕ ด้าน คือ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมประเมินผล และการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรรวมตัวแปรให้เหลือตัวแปรเดียว คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน แล้วดึงตัวแปรภาวะผู้นำไปเป็นตัวแปรภายใต้ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จะกล่าวถึงในลำดับถัดไป อีกทั้งตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมยังครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ คือตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ นั่นเอง

และจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ข้างต้นนั้น ยังพบว่ามีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๐} สุภัททา อินทศักดิ์, “การนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ”, **ปริญาญาคุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๖๑), หน้า ๑๒๓.

การเกษตรอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน เรียกได้ว่าเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อธิบายได้ดังต่อไปนี้

๓. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ เป็นตัวแปรที่ได้หลังจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามตัวแปรต่างๆ ที่ได้จากการทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กลับพบว่ามียังหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ฯ สามารถสรุปตัวแปรเหล่านั้นจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

๓.๑ ความรู้ (Knowledge)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ มีความจำเป็นต่อศูนย์เรียนรู้การเกษตรเป็นอย่างมาก ดังเช่น เจ้าของศูนย์เรียนรู้ในจังหวัดเพชรบุรี เป็นผู้ที่มีความรู้และถ่ายทอดเทคนิคเกี่ยวกับการทำพืชสวน เช่น ชมพู่เพชร ทุเรียน ละมุด เป็นต้น มีทั้งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และการใช้วิทยาศาสตร์เข้ามาผสมผสาน รวมถึงความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีฟาร์ม มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ เช่น พะองเหล็กขึ้นต้นตาล การใช้เกลือโรยเพื่อให้ผลไม้มีรสหวาน เป็นต้น^{๑๑๑}

ประธานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดนครปฐม เป็นผู้มีความรู้ทางด้านเกษตรผสมผสาน ประกอบด้วย การปลูกข้าว การปลูกพืชผักผสมผสาน พืชสมุนไพร การทำน้ำหมักชีวภาพ โดยเฉพาะการทำให้ผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐานปลอดภัย GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ IFOAM, Organic Thailand และ ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม^{๑๑๒}

องค์ความรู้เป็นสิ่งสำคัญ ก่อนที่จะเปิดศูนย์เรียนรู้ได้ ต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ ศึกษาดูงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาประกอบการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรผสมผสานจนสามารถทำได้เต็มพื้นที่ ๔๔ ไร่ ปลูกผลไม้และพืชผักสวนครัวหลากหลายชนิดให้ผลผลิตสลับกันตลอดทั้งปี^{๑๑๓}

เจ้าของศูนย์เรียนรู้การเกษตรในจังหวัดมหาสารคาม ให้ความสำคัญกับเรื่องขององค์ความรู้ทางการเกษตร มีการไปศึกษาหาความรู้จากศูนย์อื่นๆ ก่อนกลับมาทำในพื้นที่ของตนเองจนสามารถเป็นเป็นศูนย์เรียนรู้ได้ โดยมีความรู้โดดเด่นในเรื่องของการปลูกข้าวอินทรีย์ การนำเอาข้าวพันธุ์หอมมะลิแดง หอมนิล ไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเหนียวดำ ผ่านกระบวนการผลิตแล้วนำมาแปรรูปเป็นข้าวกล้องและข้าวกล้องงอก โดยกระบวนการผลิตทั้งหมดมีต้นทุนต่ำ เนื่องจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปอเทืองการไถกลบตอซังเพื่อเตรียมความพร้อมของแปลงนา หลังจากนั้นใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมัก

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ชีวภาพตามช่วงระยะเวลาของต้นข้าว ช่วงหวานข้าว ช่วงข้าวตั้งท้อง และก่อนการเก็บเกี่ยว ด้านการดูแลรักษาจะเน้นการจัดการระบบน้ำ การควบคุมน้ำในแปลงนาให้เหมาะสมเพื่อป้องกันโรคแมลงศัตรูพืช^{๑๑๔}

ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร เช่น การคิดค้นองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การขยายผลด้านการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๑๑๕}

เจ้าของศูนย์เรียนรู้การเกษตรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้ พัฒนาการปลูกสละจนเกิดความเชี่ยวชาญกลายเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้การทำสวนสละครบวงจร^{๑๑๖}

เจ้าของสวนแสงประทีปให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ เพื่อเปิดศูนย์เรียนรู้ที่ครบวงจร โดยหลักสูตรที่จัดฝึกอบรมของศูนย์ได้แก่ การจัดการระบบเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติประยุกต์ การวางแผนชุมชน การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการความรู้ การพัฒนาระบบสหกรณ์การเกษตร การจัดการระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญากับการพัฒนาประเทศ เป็นต้น^{๑๑๗}

เป็นเกษตรกรที่รักอาชีพการทำนาเป็นชีวิตจิตใจ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของการทำนา โดยไม่ใช้สารเคมี ไม่เผาตอซัง การใช้ไตรโคเดอร์มาในการคลุกเมล็ดข้าวปลูก การใช้น้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น นอกจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์แล้ว คุณชัยพร ยังนำภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือความเชื่อที่เชื่อต่อๆ กันมา มาใช้ในการทำการเกษตรด้วย เช่น การดูฤกษ์ วันที่จะโรยข้าวเปลือกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ออกงาม ตามคำภีร์โบราณที่สืบทอดกันมา^{๑๑๘}

นักธุรกิจเจ้าของโรงแรมสามพราน ริเวอร์ไซด์ เมื่อผันตัวเองมาทำธุรกิจทางด้านเกษตรอินทรีย์จากผู้ที่ไม่เคยมีความรู้ทางด้านนี้เลย ก็ต้องลงไปเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรเกี่ยวกับการปลูกพืช โดยไม่ใช้สารเคมี คุณอรุชมีความเห็นว่าถ้าหากเราไม่มีความรู้ในสิ่งที่เราสนใจ เราก็จะไม่สามารถคุยกับเกษตรกรรู้เรื่อง สามพรานโมเดลก็คงจะขับเคลื่อนต่อไปไม่ได้^{๑๑๙}

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๒๕๖๒.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายอาทิตย์ มติธรรม, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๒, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

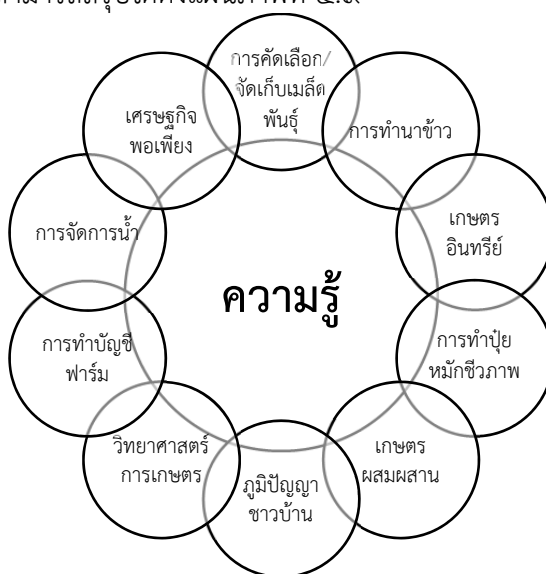
^{๑๑๗} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เกษตรกรเจ้าขององค์ความรู้การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์จากปลา มีการลองผิดลองถูกหลายรอบกว่าจะได้ปุ๋ยหมักที่มีคุณภาพ ต้องเสมือนว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ต้องทดลองทำไปเรื่อยๆจนกว่าจะได้สูตรที่ใช้ได้จริง^{๑๒๐}

จากผลการสัมภาษณ์พบว่า ความรู้ (Knowledge) เป็นสิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานที่ทุกศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในชุมชนต่อไป ซึ่งความรู้ คือ องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๙

แผนภาพที่ ๔.๙ แสดงองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านความรู้

๓.๒ ทักษะ/ ความสามารถ

ทักษะ/ความสามารถก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ไม่ต่างจากความรู้ ผู้ที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้าไปเรียนรู้ นอกจากมีองค์ความรู้แล้ว ยังต้องมีทักษะ/ความสามารถในเรื่องที่ถ่ายทอดด้วย เช่น

ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดบัญชีฟาร์มและการนำข้อมูลที่จัดบันทึกเกี่ยวกับการทำเกษตรมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนเพื่อการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตที่สอดคล้องกับกลไกการตลาด และยังมีทักษะความเชี่ยวชาญในการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยเฉพาะเรื่องของตลาดโตนด^{๑๒๑}

เป็นผู้มีความสามารถในการทำการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง เช่น ศึกษาและคิดค้น โมเดล ๑ งาน ๑ แส่น โดยผสมผสานกับองค์ความรู้ เทคนิคการทำเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสานด้วยการใช้

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีไย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ทรัพยากรที่มีในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่ต้องการทำการเกษตรตามหลักการพึ่งพาตนเอง สามารถนำไปปฏิบัติตามได้จริง นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต เช่น การขายมะละกอลูกที่ละลูกราคา ๓๐ บาท เป็นการนำเมล็ดมะละกอลูกหนึ่งลูกมาเพาะให้ได้ต้น ๓๐๐ ต้น ขายต้นละ ๑๐ บาท เพิ่มมูลค่าจาก ๓๐ บาท เป็น ๙๐๐ บาท เป็นต้น^{๑๒๒}

แม้จะเป็นลูกชานา แต่ก็ถือว่ามีความดี จึงได้มุ่งมั่นศึกษาจนสามารถเรียนจบปริญญาตรีจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาไฟฟ้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เมื่อผันตัวมาทำการเกษตรคือการปลูกเมล่อนจึงได้ใช้ความรู้ที่เรียนมา มาพัฒนาระบบการให้น้ำในสวนเมล่อนของตนเอง เมื่อทำจนเป็นทักษะความสามารถที่เชี่ยวชาญจึงใช้ทักษะนี้หารายได้โดยการขายระบบน้ำให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ด้วย^{๑๒๓}

เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำนามากมาย และความสามารถที่ได้รับการยอมรับ คือ เทคนิคการคุมหญ้าวัชพืชในนาข้าว การป้องกันแมลงศัตรูข้าวด้วยน้ำหมักเพ็ลลีย์ เป็นต้น^{๑๒๔}

เป็นอีกหนึ่งบุคคลที่มีทักษะความสามารถในการปลูกอ้อยเป็นอย่างดี เพราะได้ช่วยพ่อแม่ทำไร่อ้อยมาตั้งแต่อายุ ๘ ปี การฝึกฝนปฏิบัติด้วยตนเองมาเป็นเวลานานทำให้มีทักษะความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ^{๑๒๕}

แต่ทักษะ/ความสามารถที่สำคัญสำหรับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร นอกเหนือจากทักษะ/ความสามารถในการทำเกษตรแล้ว อีกทักษะที่สำคัญคือทักษะ/ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจนั่นเอง ดังที่กรมส่งเสริมการเกษตรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้โดยจัดฝึกอบรมให้กับผู้ถ่ายทอดความรู้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒๖}

การถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรหรือผู้ที่มีความสนใจนั้น ไม่ใช่แค่การไปยืนสอนเฉยๆ แต่ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เห็นภาพและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เพราะฉะนั้นเวลาที่ต้องถ่ายทอดองค์ความรู้แต่ละเรื่องจะต้องมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี โดยเฉพาะหากเป็นการสอนภาคปฏิบัติจะต้องมีเครื่องมือในการสอนประกอบด้วยทุกครั้งเพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ^{๑๒๗}

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์ดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์ดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์ดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยุวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทักษะ/ความสามารถ คือ ความชำนาญหรือความสามารถในการทำการเกษตร และความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ อันเกิดจากการฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่ สรุปได้ตั้งแผนภาพที่ ๔.๑๐

แผนภาพที่ ๔.๑๐ แสดงองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านทักษะ/ความสามารถ

๓.๓ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

ในปัจจุบันนี้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญมากในการทำการเกษตรสมัยใหม่ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทำให้เกษตรกร มีวิธีการทำการเกษตรแบบใหม่ๆ สามารถอำนวยความสะดวกให้กับการทำเกษตรได้ เช่น

สามารถคิดค้นนวัตกรรมในการลดต้นทุนการผลิตในไร่นาสวนผสมโดยการจัดทำเครื่องเก็บไฟฟ้าโดยใช้แผงโซลาร์เซลล์ นำไปสูบน้ำในนา การจัดทำตะกร้อเก็บผลไม้ เป็นต้น^{๑๒๘}

ชาวนาเงินล้าน เนื่องจากสภาพการทำนาจำนวนหลายไร่ด้วยแรงงานเพียงคนเดียว จึงคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ในการเคลื่อนย้ายรถทำนาจำนวน ๕ คัน ได้ในการเดินทางเพียงรอบเดียว เป็นการคิดค้นโดยใช้องค์ความรู้จากประสบการณ์การทำงานในโรงกลึง ปัจจุบันนวัตกรรมที่คิดขึ้นมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ มาถอดแบบนำไปใช้งานจำนวนมาก^{๑๒๙}

เคยมีประสบการณ์ในโรงกลึงเช่นเดียวกัน จึงสามารถคิดค้นประดิษฐ์ หางปลุกอ้อยด้วยตนเอง เป็นหางปลุกอ้อยแบบ All in one แบบ ๑ ร่อง ๔ แถว การปลุกอ้อยข้ามแล้งด้วยระบบน้ำหยด^{๑๓๐}

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

เริ่มปลูกเมล่อนตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ ที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะเห็นว่าเป็นผลไม้ราคาดีและมีคนปลูกน้อยช่วงแรกไม่ประสบความสำเร็จจึงพยายามพัฒนาเทคนิคนำเทคโนโลยีเกี่ยวกับระบบน้ำเข้ามาใช้ เป็นระบบให้น้ำแบบประหยัดของอิสราเอลและอเมริกา และอาศัยความรู้ทางวิศวกรรมมาออกแบบโปรแกรมคำนวณระบบน้ำหยดซึ่งผ่านการทดลองจนได้ผลดีในเรื่องของการให้ปุ๋ยร่วมกับน้ำ ได้ประกอบอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นด้วยตนเอง นอกจากนั้นยังสามารถคำนวณความต้องการปุ๋ยของแต่ละแปลงเมล่อนในช่วงระยะเวลาต่างๆ อย่างแม่นยำทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น รสชาติก็หวานสม่ำเสมอ และสามารถช่วยควบคุมให้มีผลผลิตอย่างต่อเนื่องสำหรับการผลิตในปัจจุบันใช้ระบบเครือข่ายของเกษตรกร เริ่มจากผู้สนใจที่เห็นการปลูกแล้วเข้ามาถามเรื่องเทคนิคการปลูกจนในที่สุดกลายมาเป็นเครือข่ายในการผลิตและการตลาด โดยสมาชิกของเครือข่ายจะมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการผลิตร่วมกันว่าสมาชิกคนไหนจะปลูกเมื่อไหร่ โดยวางแผนการผลิตไว้ล่วงหน้า ๒ เดือน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่ายทั่วประเทศรวม ๕๐ ราย ซึ่งผลผลิตเฉพาะแปลงเมล่อนแล้ว มีรายได้ประมาณ ๑๐ ล้านบาทต่อปี ซึ่งปัจจุบันนี้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย^{๑๓๑}

เกษตรกรบ้านดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้นำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำการเกษตรคือสร้างจักรยานปั่นน้ำแรงดันสูงใช้ในการให้น้ำแก่พืช มีหลายวิธี เช่น การปล่อยให้ น้ำไหลท่วมเป็นผืนยาวหรือแบบ การให้น้ำแบบร่อง แบบฉีดพ่นและแบบหยดน้ำ เป็นต้น^{๑๓๒}

ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน มีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มเกษตรกร นำเสนอนวัตกรรมใหม่ๆ ในการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวเหนียวธัญสิริน (กข๖ ต้านทานโรคไหม้) และข้าวเหนียว กข๖ ต้นเตี้ย ต้านทานโรคใบไหม้และโรคขอบใบแห้งที่ทางนักวิจัยไบโอเทค สวทช. ได้ปรับปรุงพันธุ์ให้มีความต้านทานต่อโรคโดยเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกพันธุ์ ซึ่งต่อมา สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวธัญสิรินสู่ชุมชน มีผลให้เกษตรกรมีศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี เพื่อใช้ภายในชุมชนและกระจายไปสู่ชุมชนเครือข่ายอื่นๆ นอกจากนั้นยังได้นับการสนับสนุนเทคโนโลยีการอบโดยใช้เซลล์แสงอาทิตย์ จากสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติอีกด้วย^{๑๓๓}

หน่วยงานภาครัฐอย่าง สวทช. ก็มีบทบาทสำคัญในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมลงไปสู่ชุมชนการเกษตร อาทิเช่น สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (AGRITEC) หน่วยงานภายใต้ สวทช. ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินโครงการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้และเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มผลผลิต ได้แก่ การตรวจดิน การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสม การจัดการโรคและแมลงตามหลักวิชาการและการ

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

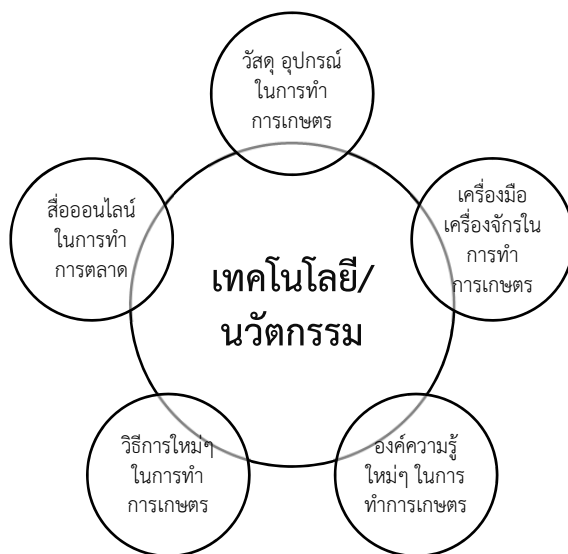
^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง, ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ใช้ระบบน้ำหยด เกิดแปลงเรียนรู้การเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง ๔ แห่งในจังหวัดกาญจนบุรีและกำแพงเพชร พร้อมทั้งขยายผลและสร้างเครือข่ายในจังหวัดลำปาง กาฬสินธุ์ และอุบลราชธานี^{๓๓๔}

นอกจากจากใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการทำการเกษตรดังที่กล่าวมาแล้ว ยังสามารถใช้เทคโนโลยีมาช่วยในเรื่องของการตลาดได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการขายผลิตผลทางการเกษตรออนไลน์ ผ่าน facebook และ Line ดังเช่น คุณสุริยะ ชูวงศ์ เกษตรกรจังหวัดเพชรบุรี ปลูกพืชสวนและพืชไร่ ทำการตลาดในครัวเรือนนอกจากการขายกับกลุ่มสหกรณ์แล้วยังขายผ่านเพจ facebook ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี^{๓๓๕}

และหากจะพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ในประเทศ ก็ต้องไม่อาศัยแค่ความรู้จากห้องแล็บอย่างเดียว แต่ต้องผสมผสานกันระหว่างความรู้จากนักวิชาการกับชาวบ้านจึงจะยั่งยืน^{๓๓๖}

สรุปได้ว่า เทคโนโลยี/ นวัตกรรม คือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาเป็นวิธีการปฏิบัติ และประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้านการเกษตร อันก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนให้ทำการเกษตรง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น แสดงได้ดังแผนภาพที่ ๔.๑๑

แผนภาพที่ ๔.๑๑ แสดงองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม

๓.๔ เกษตรกรต้นแบบ

เกษตรกรต้นแบบเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรประสบความสำเร็จ เกษตรกรต้นแบบ ต้องมีภาวะผู้นำ มีอิทธิพลในการที่จะทำให้บุคคลอื่นที่มีส่วน

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา ไชยสาส์, นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชูวงศ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๓๓๖} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจใต้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีพฤติกรรมตามที่ต้องการ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เกษตรกรต้นแบบ อาจเป็นประธานศูนย์เรียนรู้ ปราชญ์ หรือผู้นำชุมชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องเป็นผู้ได้รับการยอมรับจากประชาชนหรือเกษตรกรในพื้นที่ และควรเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการทำการเกษตรจนสามารถเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างให้กับเกษตรกรได้และพบว่าเกษตรกรต้นแบบ เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการศูนย์ประสบความสำเร็จ ดังเช่น

ประธานศูนย์เรียนรู้บ้านปลักไม้ลาย ได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำเกษตรแบบอินทรีย์ ทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนเพื่อวิเคราะห์ตนเอง จนสามารถปลดหนี้ได้สำเร็จ จนสามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นให้หันมาปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังมีการวางแผนและจัดการผลผลิตตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องของตลาด เนื่องจากผลผลิตได้รับการรับรองมาตรฐาน ส่งผลให้มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต และเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองด้านราคาของผลผลิต รวมทั้งมีการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตโดยการแปรรูปอีกทางด้วย^{๑๓๗}

ประธานสวนแสงประทีป อดีตเคยเป็นประธานคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดน่าน หัวหน้ากองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ที่ปรึกษากรมการวิสาหกิจ พิจารณาร่างพ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟู และเป็นที่ปรึกษาเครือข่ายเกษตรกรมัยยั่งยืน ทำให้อาจารย์ประทีป อินแสง เป็นที่รู้จักและยอมรับนับถือของคนในชุมชน เป็นผู้นำชุมชนที่สามารถโน้มน้าวเกษตรกรในพื้นที่ที่มีพฤติกรรมตามที่ต้องการได้เป็นอย่างดี^{๑๓๘}

ประธานศูนย์เรียนรู้เกษตรกรมัย ยั่งยืนชุมชน จังหวัดมหาสารคาม ได้รับคัดเลือกเป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙ เป็นตัวอย่างของความสำเร็จในการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติใช้ในรูปแบบของโมเดลการเรียนรู้ องค์ความรู้ต่างๆ และพัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย มีการสร้างกลุ่มสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีเครือข่ายในการขยายผลงานทั้งในระดับชุมชน^{๑๓๙}

ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านการเกษตรที่ช่วยแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตให้กับเกษตรกร เช่น การคิดค้นองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สร้างเครือข่ายในการขยายผลงานการพัฒนาการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้นำในการจัดทำกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชุมชนอย่างหลากหลายจนทำให้ชุมชนได้รับรางวัลมากมาย และด้วยบทบาทการเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ช่วยเสริมให้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยเป็นผู้คิดค้นสร้างสรรค์กิจกรรมด้านการเกษตรที่ช่วยแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย จึงต้องคิดหาวิธีการที่เกษตรกรสามารถเรียนรู้และนำไปปฏิบัติตามได้ ลงทุนต่ำ ใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายในการปฏิบัติ ทำให้สามารถขยายผลให้กับสมาชิกชุมชนและเครือข่ายได้อย่างกว้างขวาง ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๑๔๐}

ประธานกลุ่มสามพรานโมเดล เป็นอีกตัวอย่างของผู้นำชุมชนที่ไม่ได้เป็นเกษตรกร คุณอรุช นวราช ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการบริษัท สามพราน รีเวอร์ไซด์ และเป็นผู้ผลักดันเกษตรกรในพื้นที่ให้เข้าร่วมอินทรีย์วิถี พร้อมกับการสร้างเครือข่ายเพื่อรองรับ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่ผู้ประกอบการจะสามารถเข้าไปโน้มน้าวให้เกษตรกรในพื้นที่เชื่อถือและปฏิบัติตามได้ แต่เป็นเพราะความมุ่งมั่นตั้งใจ และไม่คิดเอาเปรียบเกษตรกรด้วยความจริงใจ ทำให้เกษตรกรเชื่อถือและเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันสามพรานโมเดลมีเกษตรกรเข้าร่วมกลุ่มกว่าหนึ่งร้อยครอบครัว^{๑๔๑}

สรุปได้ว่า เกษตรกรต้นแบบ คือ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีความรอบรู้ มีทักษะความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตน สามารถเป็นผู้นำชุมชน จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่ แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๑๒

แผนภาพที่ ๔.๑๒ แสดงองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านเกษตรกรต้นแบบ

๓.๕ ทุน

ทุน หรือต้นทุนในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้การเกษตรเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ หากไม่ทุนในการดำเนินการ ศูนย์ฯ ก็ยากที่จะขับเคลื่อนต่อไปได้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน รีเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอนมัน จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนที่ต้องการพัฒนาระดับให้เป็นชุมชนที่มีคุณภาพ แต่ด้วยเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ชาวบ้านเล่นการพนัน ติดยาเสพติด มีหนี้สินมากมาย กำนันอดีตรัฐมนตรีผู้นำชุมชน ได้นำชุมชนนี้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงจัดโครงการขจัดปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปจากบ้านดอนมัน โดยเริ่มโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ จนประสบความสำเร็จ สามารถเป็นหมู่บ้านปลอดความยากจน ทั้งยังเป็นแหล่งควบคุม และอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำ ความผิด โดยสำนักงานคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม มีการนำกลุ่มคนเหล่านี้มาฝึกทำงานในศูนย์เรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชน เช่น บริษัท SCG ให้การสนับสนุน อาคารเรียนรู้หนึ่งหลังเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มาเรียนรู้^{๑๔๒}

ศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน ปัจจุบันศูนย์ใจโก้ ได้ทุนสนับสนุนหลายส่วน อาทิ ค่าบริการ ศึกษางานจากบุคคลและหน่วยงานภายนอก และเงินบริจาคทั่วไปทั้งแบบบุคคลและหน่วยงาน และปัจจุบันได้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาพชุมชน ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นนำอยู่ เพื่อขยายแนวคิดกระบวนการโรงเรียน ชวนา และเป็นต้นแบบมีจำนวนกลุ่มที่พัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวใน จังหวัดน่าน มากถึง ๑๒ กลุ่ม มีตัวแทนจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์เองมากถึง ๓,๐๐๐ ครัวเรือน และมีพันธุ์ข้าวที่ได้รับการปรับปรุงเพื่อ ใช้ปลูกมากถึง ๑๕ ชนิด^{๑๔๓}

เกษตรกรในกลุ่มสามพรานโมเดล ได้รับการสนับสนุนจากผู้ประกอบการที่เป็นเอกชน ซึ่งก็คือโรงแรมสามพราย ริเวอร์ไซด์ ให้การสนับสนุนทั้งเรื่ององค์ความรู้ด้านการเกษตร การลงทุน และที่สำคัญคือการสนับสนุนโดยการเป็นตลาดรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรทำให้ผลผลิตไม่ต้องผ่าน พ่อค้าคนกลาง รับซื้อในราคายุติธรรม ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น^{๑๔๔}

ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนชุมชน จังหวัดมหาสารคาม ถูกคัดเลือกเป็นศูนย์เครือข่ายของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จึงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตรในการให้ทุนสนับสนุนการดำเนินการโดย ศูนย์เรียนรู้ต้องเขียนข้อเสนอ โครงการเพื่อยื่นขอทุน เมื่อได้รับทุนสนับสนุนมาแล้วศูนย์ฯ จะเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้เอง^{๑๔๕}

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายอดีตร เล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรผู้นำชุมชนและ เครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคม สุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ PGS นานเป็นอีกกลุ่มที่บอกว่าทุนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการของกลุ่ม แต่จะรอเพียงจากสนับสนุนจากหน่วยราชการหรือเอกชนอย่างเดียวไม่ได้ เกษตรกรต้องช่วยเหลือตัวเองได้ ด้วยการใช้ทุนของตัวเองเริ่มต้นจากการออม^{๑๔๖}

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปลักไม้ลาย จังหวัดนครปฐม ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการสนับสนุนทุนในการดำเนินการจากสำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดนครปฐม และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม และการลงทุนด้านที่ดินโดยใช้ที่ดินของตนเองที่ได้รับมรดกเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้แก่เกษตรกรและบุคคลทั่วไป^{๑๔๗}

และถึงแม้ว่าทุนจะไม่ใช่อุปสรรคที่สำคัญที่สุดเพราะเกษตรกรต้องมีทุนในการทำเกษตรบนพื้นที่ตนเองอยู่แล้ว แต่การได้มาของทุนสนับสนุนจากภาครัฐบาลหรือเอกชน จะมาพร้อมกับองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งคุ้มค่าซะมากกว่าการได้มาเฉพาะทุนอย่างเดียวเท่านั้น กรมส่งเสริมการเกษตรจึงเห็นความสำคัญในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน ในทุกอำเภอทั่วประเทศ จำนวน ๘๘๒ ศูนย์นั่นเอง^{๑๔๘}

สรุปได้ว่า ทุน คือ งบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อาจเป็นเงินส่วนตัวของเจ้าของศูนย์เรียนรู้ หรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๑๓

แผนภาพที่ ๔.๑๓ แสดงองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านทุน

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

๓.๖ การตลาด

อาจจะดูเป็นเรื่องแปลกที่การตลาดเข้ามามีบทบาทสำคัญของความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร แต่ด้วยการบริหารศูนย์ในยุคปัจจุบันเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อการผลิต จึงต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อการขายด้วยเช่นกัน ทำให้การตลาดเข้ามาเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จปัจจัยหนึ่งของศูนย์ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

ในการผลิตสินค้าทางการเกษตรต้องให้ความสำคัญในเรื่องของ Demand กับ Supply ต้องรู้ว่าตลาดต้องการสินค้าประเภทใดเพื่อที่เกษตรกรจะได้ผลิตให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในส่วนของคุณภาพและปริมาณ ผลผลิตทางการเกษตรของศูนย์เรียนรู้ปลูกไม้ผล ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย GAP และมาตรฐานอินทรีย์ของ IFOAM และ Organic Thailand (ระบบการรับรองมาตรฐานแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน) นอกจากนี้ยังมีการวางแผนและจัดการผลผลิต ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องของการตลาด มีตลาดที่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิต และเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรอง รวมทั้งมีการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการแปรรูป^{๑๔๙}

ศูนย์เรียนรู้ ได้ดำเนินกิจกรรมการเกษตรโดยมีความโดดเด่นในเรื่องการปลูกข้าวอินทรีย์ โดยการนำเอาข้าวพันธุ์หอมมะลิแดง หอมนิล ไรซ์เบอร์รี่ ข้าวเหนียวดำ ผ่านกระบวนการผลิตแล้ว นำมาแปรรูปเป็นข้าวกล้องและข้าวกล้องงอก โดยกระบวนการผลิตทั้งหมดมีต้นทุนต่ำ เนื่องจากใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปอเทืองการไถกลบตอซังเพื่อเตรียมความพร้อมของแปลงนา หลังจากนั้นใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพตามช่วงระยะเวลาของต้นข้าว ช่วงหว่านข้าว ช่วงข้าวตั้งท้อง และก่อนการเก็บเกี่ยว สามารถเพิ่มได้ตามความเหมาะสม ในส่วนของการตลาดจะเป็นการขายตรงสู่ผู้บริโภคผ่านการขายในตลาดนัดของกลุ่มภายในชุมชน หน่วยงานราชการ และในจังหวัดที่จัดขึ้นเป็นประจำ โดยผลิตภัณฑ์จะเป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้บริโภค ทำให้มีตลาดรองรับที่แน่นอน และสามารถกำหนดราคาได้^{๑๕๐}

สามพรานโมเดลเป็นอีกกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการตลาด โดยผู้ประกอบการเข้าไปคุยกับเกษตรกรก่อนการผลิต ว่าต้องการผลผลิตทางการเกษตรชนิดใด คุณภาพและปริมาณเท่าไร มีการตกลงเรื่องราคารับซื้อก่อนการผลิต ทำให้เกษตรกรมั่นใจได้ว่าผลิตแล้วจะมีคนซื้อ นอกจากนั้นยังมีตลาดนัดในโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์เป็นอีกช่องทางในการขายผลผลิตให้กับเกษตรกรสมาชิกกลุ่ม รวมถึงมีการดึงผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้าไปเยี่ยมชมแปลงของเกษตรกรจริง เป็นการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง^{๑๕๑}

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาสัมพันธ์ของแผ่นดิน สาขาประชาสัมพันธ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ พีจีเอส น่าน เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเกษตรกรสมาชิกโรงสีข้าวพระราชทานที่สนใจผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์ โดยการชักชวนและสนับสนุนจากอาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นต้นมา จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวเคมี ๑๐๐% ได้เริ่มปรับเปลี่ยนและเรียนรู้การผลิตข้าวอินทรีย์มาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งได้เกษตรกรที่มีใจจริงที่ผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วม Lemon Farm Organic PGS มีเกษตรกรทั้งรุ่นใหม่และรุ่นเก่า กลุ่มได้มีการทำสัญญาร่วมกับ บริษัทเลมอนฟาร์ม และสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตกลงพัฒนาพื้นที่อินทรีย์ในจังหวัดน่าน โดยใช้กระบวนการเกษตรอินทรีย์ PGS และการตลาดที่เป็นธรรม^{๑๕๒}

การตลาดนำการผลิตเป็นเรื่องสำคัญ กรมส่งเสริมการเกษตรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้โดยการเป็นตัวกลางในการประสานระหว่างเกษตรกรและตลาดรับซื้อเพื่อให้เกษตรกรผลิตและสามารถขายได้ทันที ด้วยราคาที่เป็นธรรม^{๑๕๓}

สรุปได้ว่า การตลาด คือ ผู้ที่มีความต้องการผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ มีความสามารถในการซื้อผลผลิตในปริมาณมาก โดยมีการตลาดในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของผลผลิตไว้ล่วงหน้า ที่เรียกว่า ตลาดนำการผลิต แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๑๔

แผนภาพที่ ๔.๑๔ แสดงองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จ ด้านการตลาด

โดยสรุป ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย ได้แก่ ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด จากผลการวิเคราะห์จาก

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

การสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปความถี่จากการสัมภาษณ์ในตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จได้ดังตารางที่ ๔.๒ และ สรุปองค์ประกอบของปัจจัยแห่งความสำเร็จได้ดังแผนภาพที่ ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๒ ผลสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ประเด็น ที่	ประเด็น	ปริมาณ	
		ความถี่	รูป/คนที่ให้ข้อมูลสำคัญ
๑	ความรู้	๑๐	๑, ๒, ๓, ๔, ๖, ๘, ๙, ๑๒, ๑๓, ๑๗
๒	ทักษะ/ความสามารถ	๗	๑, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๒, ๑๙
๓	เทคโนโลยี/นวัตกรรม	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๐, ๑๑, ๑๖
๔	เกษตรกรต้นแบบ	๖	๒, ๔, ๘, ๑๑, ๑๒, ๑๓
๕	ทุน	๗	๒, ๔, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๕, ๑๙
๖	การตลาด	๕	๒, ๔, ๑๓, ๑๕, ๑๙

แผนภาพที่ ๔.๑๕ แสดงองค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๔. ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

งานวิจัยนี้เป็นการนำหลักธรรมะเข้ามาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เพื่อประสิทธิผลสูงสุดของการบริหารจัดการ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมการบริหารจัดการ พบว่า

มีหลักธรรมมากมายที่สามารถนำมาบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารจัดการได้ กลุ่มสามพรานโมเดลมองว่า ธรรมะ คือ ความสมดุลของระบบอาหาร เกษตรอินทรีย์คือความสมดุลของแปลงปลูก เพราะฉะนั้น ต้องใช้ชีวิตอยู่บนความสมดุล และอยู่บนฐานการค้าที่เป็นธรรม^{๑๕๔}

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมทำงานเพื่อเกษตรกรในชุมชน ดังนั้นผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการจะต้องมีความจริงใจ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบเกษตรกร ในภาพรวม คือ การปฏิบัติตามศีล ๕ นั้นเอง^{๑๕๕}

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรก็ถือได้ว่าเป็นการดำเนินอาชีพหนึ่ง การใช้หลักสัมมาอาชีวะมาใช้ในการดำเนินการก็เป็นสิ่งสำคัญ^{๑๕๖}

ถ้าเป็นการบริหารจัดการศูนย์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ หลักธรรมที่ขาดไม่ได้เลยคือหลักอภิธานิธรรม ๗ เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบริหารหมู่คณะเสื่อมถอยสามารถใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมืองมี ๗ ประการคือ ๑) หมั่นประชุมเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะหารือของคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและทำกิจกรรมร่วมกัน ๓) ไม่บัญญัติหรือลัทธิบัญญัติต่างๆ เป็นการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันของศูนย์ฯ ไม่ลัทธิลัทธิที่ตกลงร่วมกันไว้ ปฏิบัติอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นร่วมกัน ๔) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ในศูนย์ผู้ใหญ่หมายถึง เกษตรกรต้นแบบ ผู้นำชุมชน ซึ่งมีประสบการณ์มานาน ดังนั้นต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มากกว่า ๕) ไม่ข่มเหงสตรี ในการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน ควรรับฟังความเห็นของผู้หญิงด้วย เพราะในโลกยุคปัจจุบันผู้หญิงก็สามารถมีความคิดเห็นที่ดีและน่าเชื่อถือได้ ดังเช่น ในหลายๆศูนย์มีประธานศูนย์เป็นผู้หญิง หรือในชุมชนก็มีผู้หญิงเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ประสบความสำเร็จ ๖) เคารพสักการะเจตีย์ คือการให้ความเคารพสถานที่ ศูนย์เรียนรู้ เพราะเป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่เกษตรกร ดังเช่นสถานศึกษาทั่วไป ๗) การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล ข้อนี้อาจไม่เกี่ยวข้องนักกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แต่จะเกี่ยวข้องได้หากศูนย์เรียนรู้นั้นมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนหรือประธานศูนย์ฯ เช่น ศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ เป็นต้น

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บริษัทไปโอเอกรี่ จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

อีกหลักธรรมหนึ่งคือ หลักธรรมที่ทำให้เกิดน้ำหนึ่งใจเดียวกัน คือหลักสาราณียธรรม ๖ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เข้าใจคนอื่นมากขึ้น เชื่อมโยงบุคคลไว้ด้วยกันประกอบด้วย

- ๑) เมตตาทายกรรม คือการกระทำต่อกันด้วยความเมตตา ปราปรณาคือต่อผู้อื่นหวังดีต่อเกษตรกรในพื้นที่จริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง
- ๒) เมตตาตวจีกรรม คือ พูดกันด้วยเมตตา เช่นการถ่ายทอดความรู้ก็ต้องให้ความรู้ด้วยความจริงใจ ไม่ใช่พูดเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง
- ๓) เมตตาตามโนกรรม คือการคิดต่อกันด้วยเมตตา ปราปรณาคือต่อผู้อื่น ด้วยความจริงใจ
- ๔) สาธารณโภคี คือ การแบ่งปันสิ่งที่ได้มาด้วยความชอบธรรม เช่น การที่เกษตรกรมีการรวมกันผลิตและจำหน่ายก็ต้องร่วมแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความชอบธรรม
- ๕) สีลสามัญญตา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน ประพฤติสุจริตอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติอยู่ในระเบียบวินัยข้อตกลงร่วมกัน และ
- ๖) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ^{๑๕๗}

หลักธรรมที่เป็นทางลัดสู่ความสำเร็จ คือ ทิฏฐิธัมมิกัตถประโยชน์ คือประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี "อุ อา กะ สะ" อาจเรียกสั้นๆ ว่า ทิฏฐิธัมมิกัตถะประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว และ สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง^{๑๕๘}

จะเห็นว่าจากหลักธรรมที่กล่าวมา เป็นสิ่งที่ซ้อนทับกับตัวแปรหลักการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จเกือบทั้งหมด แต่มีอีกหนึ่งหลักธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งการลงมือปฏิบัติ นั่นคือ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นเสมือนน้ำมันหล่อเลี้ยงให้ศูนย์ฯ สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้^{๑๕๙}

การดำรงชีวิตโดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วง พอใจในสิ่งที่มีอยู่ มีการประมาณตน ละความโลภ โกรธ หลง ก็สามารถใช้ชีวิตอย่างพอเพียงได้^{๑๖๐}

อิทธิบาท แปลว่าฐานแห่งความสำเร็จ เครื่องมือที่ทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ๑) ฉันทะ มีใจรัก ๒) วิริยะ พากเพียรทำ ๓) จิตตะ นำจิตฝึกฝน ๔) วิมังสา ใช้ปัญญาทบทวน ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้หลักธรรมอิทธิบาท ๔ เป็นตัวแทนของธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เนื่องจาก เป็นหลักธรรมที่ไม่ซ้ำซ้อนกับตัวแปรอื่น และเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับการลงมือปฏิบัติจริงซึ่งขาดไม่ได้ในการดำเนินการ เพราะถึงแม้หลักการ

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม, รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

บริหารจะวางไว้ดีแค่ไหนแต่ขาดการลงมือปฏิบัติที่ดี ศูนย์เรียนรู้ก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากที่กล่าวมา ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้แก่ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) ซึ่งสามารถอธิบายผลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

๔.๑ มีใจรัก (ฉันทะ)

ในหลักธรรมอิทธิบาท ๔ นั้น ฉันทะ หมายถึง ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้นๆ ผู้วิจัยขอแทนฉันทะว่า “มีใจรัก” ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

ผลจากความไม่ย่อท้อในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ช่วง ๑-๓ ปีแรกที่เริ่มทำการเกษตร ครอบครัวมีความพออยู่พอกินมีผลผลิตเหลือขาย เริ่มมีเงินออมและในปีที่ ๖ สามารถชำระหนี้สินได้หมดสิ้นสร้างบ้านอยู่อาศัยได้เพิ่ม อีก ๓ ปีต่อมาสามารถซื้อที่ทำ การเกษตรเพิ่มได้อีก ๗ ไร่ และส่งลูกเรียนได้ทุกคน ดำเนินอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ เอื้ออาทร ไม่มัวเมา อบายมุข ประกอบสัมมาอาชีพโดยไม่เบียดเบียนใคร ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนในชุมชน และเต็มใจอุทิศตนในการทำงานให้กับสังคมด้วยการเป็นผู้นำ และผู้ร่วม ในการพัฒนาด้านต่างๆ เป็นอาสาสมัครครูบัญชี เป็นศูนย์อบรมผู้มีจิตอาสาพัฒนาสังคมที่ขาดโอกาสในการศึกษาต่อโดยไม่คิด ค่าใช้จ่าย^{๑๖๑}

มีใจเป็นจิตอาสาในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์การทำงานเกษตรแก่ผู้สนใจ มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในพื้นที่ ๑๓ ไร่ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ด้วยการทำนาและการปลูก ผลไม้ปลอดสารพิษ เช่น ชมพู่ ละมุด มะนาว มะละกอ มะยงชิด กลัวยหอมทอง กลัวยไข่ กลัวยน้ำว่า ตาลโตนนด เป็นต้น^{๑๖๒}

เต็มใจให้ใช้พื้นที่ศูนย์เป็นแหล่งรวบรวมและจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มและเครือข่ายสู่ ตลาดชุมชน โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้าและโรงแรม นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มผู้ ปลูกผักข้าว ชมรมครูบัญชีหมอดินอาสา เป็นต้น^{๑๖๓}

เต็มใจกลับมาช่วยเหลือพัฒนาบ้านเกิดตนเอง โดยการถ่ายทอดการทำงานเกษตรอย่าง ถูกต้อง ถูกวิธี ลดต้นทุน ให้กับเกษตรกรในพื้นที่^{๑๖๔}

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีไย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ทำการถ่ายทอดประสบการณ์และวิธีการทำการเกษตรตามแนวของการพึ่งพาตนเองตามที่ได้ทำการศึกษาและคิดค้น โดยสร้างฐานการเรียนรู้ในพื้นที่ของตนเองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร นักเรียน นักศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นอาสาสมัครให้กับส่วนราชการต่างๆ ช่วยถ่ายทอดความรู้โดยไม่หวังผลตอบแทน^{๑๖๕}

ช่วยเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้ความรู้เรื่องการรวมกลุ่ม การตลาด หรือการประสานงานให้เกษตรกรมาเจอกันเพื่อแก้ปัญหาในการทำเกษตรอินทรีย์^{๑๖๖}

ถึงแม้จะเป็นผู้บริหารโรงแรมสามพราน ริเวอร์ไซด์ และกลุ่มสามพรานโมเดล แต่ก็มีควมสนใจศึกษาเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ และเต็มใจช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ในการรับซื้อผลผลิต การเกษตรให้ราคาเป็นธรรมโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง รับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร เพราะเชื่อว่าการทำการเกษตรเกษตรกรต้องมีความรู้มากกว่าตน และยังช่วยเหลือด้านต่างๆ เท่าที่จะช่วยได้เพื่อให้คนไทยได้บริโภคผลผลิตที่ปลอดภัย^{๑๖๗}

ด้วยความรักในอาชีพเกษตรกรรม และรักบ้านเกิด เมื่อพบว่า จังหวัดน่านยังขาดศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ครบวงจร ทั้งด้านรูปแบบเนื้อหากระบวนการ และภูมิปัญญา จึงดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนสวนแสงประทีป เพื่อดำเนินกิจกรรมเจริญรอยตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง และสมัครใจที่จะบริหารจัดการศูนย์อย่างเต็มความสามารถ^{๑๖๘}

ด้วยความที่รายได้ไม่มากต้องปรับตัวใช้ชีวิตเรียบง่ายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนพบความสุขในชีวิตเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างประโยชน์แก่ชุมชน สังคม จึงขยัน หมั่นเพียร ศึกษาหาความรู้เรื่องการทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด ทดลองทำด้วยตนเอง มีจิตอาสาตั้งใจจริงที่จะช่วยพัฒนาชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน^{๑๖๙}

สรุปได้ว่า มีใจรัก (ฉันทะ) คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วยความเต็มใจและมุ่งหวังในผลสำเร็จของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ความเต็มใจช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ สมัครใจที่จะร่วมบริหารจัดการอย่างเต็มความสามารถ ยินดีรับฟังความ

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

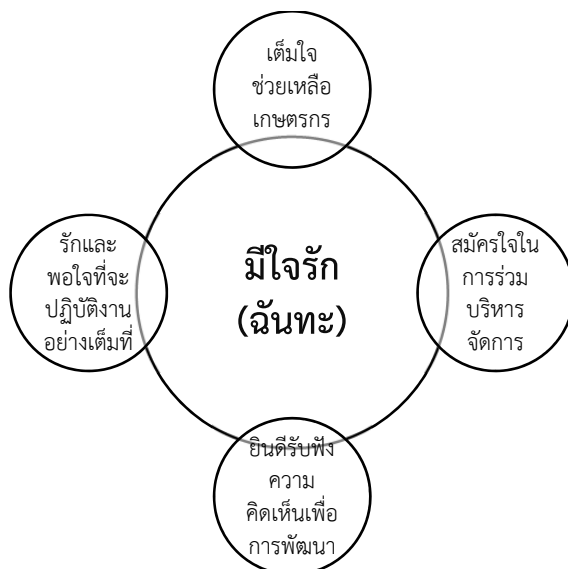
^{๑๖๖} สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม, อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

คิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้ดีขึ้น รักและพอใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทน สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๑๖

แผนภาพที่ ๔.๑๖ แสดงองค์ประกอบของการมีใจรัก (ฉันทะ)

๔.๒ พากเพียรทำ (วิริยะ)

ในหลักธรรมอริยาบท ๔ นั้น วิริยะ หมายถึง ความเพียรในการทำสิ่งนั้นๆ ผู้วิจัยขอแทน ฉันทะว่า “พากเพียรทำ” ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

พื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมทุกปี ในช่วงแรกที่ทำให้เกิดความเสียหายหนัก แต่ก็ไม่ย่อท้ออดทน พากเพียรทำหาวิธีที่จะอยู่ให้ได้ดีกับพื้นที่แบบนั้น โดยการไปศึกษาว่าพืชประเภทไหนที่สามารถทนน้ำท่วมได้ หลังจากนั้นก็ปรับเปลี่ยนการทำเกษตรเลือกปลูกพืชทนน้ำ การปลูกข้าวก็ใช้พันธุ์ข้าวที่ทนน้ำ จนสามารถผ่านพ้นวิกฤตมาได้จนถึงทุกวันนี้^{๑๗๐}

จากครอบครัวที่เป็นหนี้ ดำรงชีวิตล้มเหลว แต่ไม่ย่อท้อไขว่คว้าหาดูงานการทำเกษตรในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและจากการศึกษาแนวพระราชดำริ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ ๙ เริ่มจากไม่เคยมีความรู้ด้านการเกษตร จึงต้องพากเพียรหาความรู้ใส่ตัวอยู่หลายปี โดยการอบรมเรียนรู้ ศึกษาดูงานในการทำเกษตรในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ได้ทั้งแนวคิด/ประสบการณ์และได้รับรู้จากการศึกษาแนวพระราชดำริที่ทางสำนักงานเกษตรอำเภอกันทรวิชัยได้คัดเลือกโครงการให้เกษตรกรในเขตตำบลศรีสุข จำนวน ๒ แห่ง พร้อมกับจากหน่วยงานรัฐ ที่ได้ร่วมสนับสนุนส่งเสริมในการพัฒนาการเกษตรด้านวิชาการหลายๆ

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชูวงศ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ด้าน โดยเฉพาะโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ นับว่าเป็นจุดหนึ่งที่เป็นแรงบันดาลใจพร้อมที่จะนำพระราชดำริมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง^{๑๗๑}

เคยรับราชการแต่ไม่ประสบความสำเร็จ แก้ปัญหาความเครียดด้วยการตีมสุราจนติดสุราเรื้อรัง ต้องเข้ารับการรักษาเมื่อเลิกสุราได้จึงตัดสินใจใช้ชีวิตและลงมือทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริ ด้วยการศึกษาค้นคว้าในเรื่องทฤษฎีใหม่และดูงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายแห่ง อดทน ตั้งใจฝึกฝนเรียนรู้ จนสามารถดำเนินกิจกรรมเกษตรผสมผสานได้เต็มพื้นที่ ๔๔ ไร่ จนเกิดความชำนาญ สามารถสร้างฐานเรียนรู้ในพื้นที่ของตนเอง ได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์เรียนรู้ของกรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์และวิธีการทำเกษตรตามแนวการพึ่งพาตนเอง ก็ได้ทำงานตามหน้าที่อย่างเต็มที่โดยการให้ความรู้กับเกษตรกร นักเรียน นักศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นอาสาสมัครให้กับส่วนราชการต่างๆ ต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน^{๑๗๒}

เคยล้มเหลวจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวตามคำเชิญชวนของบริษัทเอกชน โดยปลูกฝ้ายปลูกอ้อย ซึ่งรายได้ดีในช่วงแรกแต่สุดท้ายเป็นหนี้เนื่องจากกิจกรรมการเกษตรที่ทำมีต้นทุนสูง ประกอบกับกระบวนการผลิตมีการใช้สารเคมีปริมาณสูงเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก ส่งผลให้สุขภาพไม่ดี จึงหันมาทำการเกษตรแบบอินทรีย์ จนสามารถปลดหนี้ได้ ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเวลา ๑๗ ปี จนสามารถเป็นแบบอย่างแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้ และเมื่อเปิดพื้นที่ของตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้ได้รับมอบหมายหน้าเป็นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางด้านการทำเกษตรแก่เกษตรกรในชุมชนก็ทำงานอย่างเต็มความสามารถ^{๑๗๓}

เริ่มจากมีความคิดที่จะทำให้วัดเป็นมากกว่าวัด ทำให้วัดเป็นพื้นที่ให้คนได้เรียนรู้ จึงพยายามทำวัดให้เป็นศูนย์เรียนรู้ อย่างไรก็ตามกว่าจะประสบความสำเร็จอย่างทุกวันนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะปัญหาในยุคหนึ่งเมื่อพูดถึงเรื่องปานับได้ว่าเป็นเรื่องของผลประโยชน์ สิ่งที่ทำอาจไปขัดผลประโยชน์ของผู้อื่น อีกประเด็นคือการทำงานที่ขัดต่อบทบาทหน้าที่ของพระ ในช่วงแรกชาวบ้านมองว่าทำหน้าที่ที่ไม่ใช่หน้าที่ของพระอยู่หรือไม่ ผิดหรือไม่ จนมีโอกาสได้พิสูจน์ว่าสิ่งที่เรานั้นเป็นหน้าที่ของพระในการทำประโยชน์ให้กับสังคม ด้วยการต่อสู้โดยไม่ย่อท้อ ไม่ละทิ้งงานที่ทำ จึงได้รับการยอมรับ และร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชนจนถึงทุกวันนี้^{๑๗๔}

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมฺโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สรุปได้ว่า พากเพียรทำ (วิริยะ) คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเกษตรด้วยความมุ่งมั่น มีความเพียรที่จะทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย การบริหารจัดการตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อหน่าย ปฏิบัติงานด้วยความสม่ำเสมอ ปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน ยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง และอดทนและตั้งใจฝึกฝน เพื่อพัฒนาทักษะให้เกิดความชำนาญ แสดงได้ดังแผนภาพที่ ๔.๑๗

แผนภาพที่ ๔.๑๗ แสดงองค์ประกอบของการพากเพียรทำ (วิริยะ)

๔.๓ นำจิตฝึกฝน (จิตตะ)

ในหลักธรรมอริยาบท ๔ นั้น จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ ผู้วิจัยขอแทนฉันทะว่า “นำจิตฝึกฝน” ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

เมื่อพบว่าเกษตรกรในพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ก็พยายามหาแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งก็สามารถแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรในพื้นที่ได้สำเร็จเป็นอย่างดี อีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้ต้องคิดหาวิธีแก้ไขคือปัญหาสาหร่ายในพื้นที่ โดยการจัดตั้งศูนย์บ้านกึ่งวิถีสุม ประพติจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ได้ผลเป็นอย่างดี^{๑๗๕}

ปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดน่านปัญหาหนึ่งคือการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง จึงพยายามจัดตั้งโรงเรียนชาวนา จูงใจอาสาสมัครชาวนาเพื่อค้นคว้าและทดลองปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ ส่งเสริมให้ชาวนาที่มีการศึกษาน้อยเป็นชาวนานักปรับปรุงพันธุ์ จนประสบความสำเร็จนำเมล็ดพันธุ์ไปประยุกต์ใช้ในแปลงของตัวเองได้ ทำให้มีเมล็ดพันธุ์เพียงพอ ได้พันธุ์ข้าวรสชาติดีที่ให้ผลผลิตจำนวนมากโดยไม่ต้องซื้อและไม่ต้องใช้สารเคมีในการผลิต^{๑๗๖}

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายสำรวย ฝัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เมื่อประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมามีการทำเกษตรโดยเฉพาะการทำนา และทำไร่มีปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนเรื่องปุ๋ยเคมี ซึ่งเมื่อได้ผลผลิตมาจำหน่ายหักลบแล้วเหลือกำไรเพียงเล็กน้อยหรือบางครั้งขาดทุน อีกทั้งการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงปลูกจะทำให้ดินเสื่อมสภาพลงเรื่อยๆ ประกอบกับแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืนโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นจึงได้หันมาศึกษาแนวทางดังกล่าวอย่างจริงจัง จนพบว่า การนำปลามาผ่านกระบวนการหมักให้ย่อยสลายแล้วนำไปใส่ในแปลงปลูกประหยัดต้นทุนได้ถึงร้อยละ ๗๐ และยังรักษาความสมบูรณ์ของดินได้ด้วยแต่กว่าจะค้นพบสูตรนี้สำเร็จก็ใช้เวลาลองผิดลองถูกอยู่หลายปี^{๑๗๗}

จากที่เคยเห็นสภาพป่าในอดีตที่มีความอุดมสมบูรณ์ เห็นการทำลายป่าเพราะสัมปทานไม้ บวกการถากถางทำไร่ เห็นผลกระทบที่ตามมามากมาย ด้วยจิตสำนึกความเป็นพระที่ดำรงชีพอยู่ด้วยปัจจัยสี่จากชาวบ้านถวายเป็นทาน เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์เดือดร้อนก็ไม่อาจนิ่งเฉยอยู่ได้ อีกทั้งความเป็นคนบ้านนี้ ก็ยิ่งอยากทำอะไรให้บ้านเกิดเมืองนอนแรกๆ ก็เข้าไปคุยกับชาวบ้านให้หยุดตัดไม้ หยุดบุกป่าแผ้วถางทำไร่ข้าวโพด เพราะนอกจากทำให้ป่าเสื่อมโทรม ห้วยลำธารแห้งน้ำแล้ว ยิ่งทำก็ยิ่งเป็นหนี้ แต่ชาวบ้านกลับย้อนถามว่าถ้าไม่ทำอะไรแล้วจะทำอะไรกัน บางคนยังตอบว่ายว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ แต่ก็ยังมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหานี้ให้สำเร็จจึงตั้งใจให้ชาวบ้านได้ขบคิดโดยการทำให้เห็นด้วยการปลูกป่าแบบผสมผสานประกอบด้วยไม้ป่ายืนต้นประเภทสัก พืชพุ่มให้ผลระยะกลางเช่น ลำไย ชนุน ส้มโอ และพืชสวนครัว เช่น ข่า ตะไคร้ ตำลึง ความสำเร็จของแปลงทดลอง ทำให้ชาวบ้านเริ่มให้ความสนใจร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าทั้งสามแปลงเป็นห้องเรียนที่ยิ่งใหญ่ของชุมชน และเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานอนุรักษ์ผืนป่าจำนวน ๑๒,๐๐๐ ไร่ในอำเภอสันติสุข โดยเริ่มจากการขอปิดทบตาป่าไม่ให้ชาวบ้านบุกรุก จากนั้นก็ชักชวนให้ชาวบ้านหันมาปลูก “ป่าสำนึก” ในไร่นาของตัวเองเพื่อให้เป็นป่าสำหรับใช้สอย^{๑๗๘}

ตั้งแต่เกิดมาก็อยู่ในแวดวงเกษตรกร ฝึมองฝึนนาฝึนไร่และคิดว่าจะรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของแผ่นดินไทย ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ จึงเรียนรู้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ เข้าไปศึกษาดูงานที่ต่างๆ อีกหลายครั้ง พบว่า องค์ความรู้ ภูมิปัญญา เกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติและประสบการณ์ที่สร้างสม สามารถนำมาแก้ไขปัญหในการประกอบอาชีพการค้าเดินชีวิตได้ จึงได้ใช้ความรู้ มาจัดทำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงบ้านปลักไม้ลาย (เกษตรอินทรีย์วิถีธรรมชาติ) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้กับบุคคลชุมชน ทั้งใกล้และไกล เพื่อยืนยันว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้พบความสุขที่แท้จริงของชีวิตคือการใช้ความรู้ด้านการเกษตรมาช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ ใช้ความรู้คู่คุณธรรมนำไปสู่เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สมดุล พร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงของสังคม^{๑๗๙}

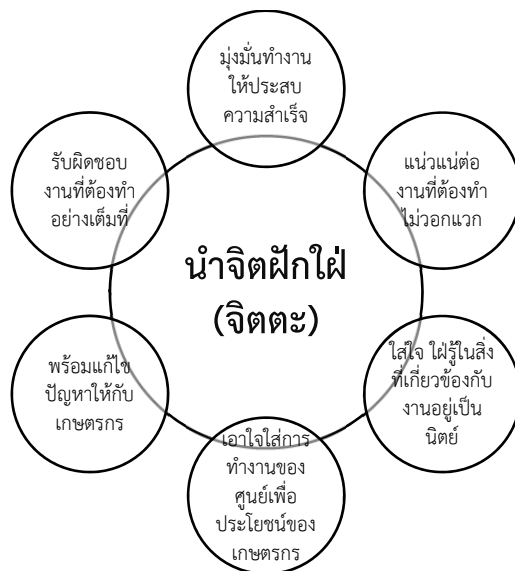
^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีไย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ปัญหาในพื้นที่ที่พบเรื่องหนึ่งก็คือ เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตได้น้อยไม่พอความต้องการของตลาด จึงพยายามคิดหาวิธีแก้ไขปัญหานี้ด้วยการพัฒนาโมเดล ๑ งาน ๑ แส่นบาท โดยผสมผสานกับองค์ความรู้ เทคนิคการทำเกษตรกรรมยั่งยืนแบบผสมผสานด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่ต้องการทำการเกษตรตามหลักการพึ่งพาตนเอง^{๑๘๐}

โดยสรุป นำจิตฝึกใจ (จิตตะ) คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยจิตใจฝึกใจ จดจ่อในสิ่งที่ทำ ประกอบด้วย การมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แน่วแน่มั่นคงต่องานหรือภารกิจไม่คิดเรื่องอื่น จนกว่างานจะสำเร็จ ใฝ่ใจ ใฝ่รู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ เอาใจใส่ในการทำงานของศูนย์ เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่ เมื่อพบปัญหาที่พร้อมที่จะแก้ไข สนใจรับรู้ และรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่ แม้งานจะมีอุปสรรค แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๑๘

แผนภาพที่ ๔.๑๘ แสดงองค์ประกอบของการนำจิตฝึกใจ (จิตตะ)

๔.๔ ใช้ปัญหาทบทวน (วิมังสา)

ในหลักธรรมอิทธิบาท ๔ นั้น วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ทบทวนสิ่งนั้นๆ ผู้วิจัยขอแทนฉันท์ว่า “นำจิตฝึกใจ” ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

เมื่อพบว่าเกษตรกรในพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ก็พยายามหาแนวทางแก้ปัญหาโดยวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของวิธีการแก้ปัญหา จนตัดสินใจเลือกวิธีที่ดีที่สุดด้วยเหตุและผล อีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้ต้องคิดหาวิธีแก้ไขคือปัญหาเยาวชนในชุมชนติดยาเสพติด เมื่อบำบัดแล้วจะอย่างไรให้สามารถกลับเข้ามาทำงานได้ในสังคมตามปกติเหมือนคนทั่วไป จึงใช้วิธี

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน, ประชาญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ให้เยาวชนเหล่านี้เข้ามาฝึกปฏิบัติงานในศูนย์ฯ เมื่อมีผู้เยี่ยมชมศูนย์ก็ยังไม่บอกว่าเด็กเหล่านี้เคยติดยาเสพติด แต่ทำให้เห็นว่าเยาวชนเหล่านี้ทำงานได้ตามปกติ จนได้รับการยอมรับ^{๑๘๑}

ปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดน่านปัญหาหนึ่งคือการรักษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองให้คงอยู่ จึงพยายามจูงใจอาสาสมัครชาวนาเพื่อค้นคว้าและทดลองปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ ส่งเสริมให้ชาวนาที่มีการศึกษาน้อยเป็นชาวนานักปรับปรุงพันธุ์ จัดตั้งโรงเรียนชาวนาให้เป็นระบบ มีขั้นตอนการทำงานชัดเจน จนสามารถประสบความสำเร็จในการนำเมล็ดพันธุ์ไปประยุกต์ใช้ในแปลงของตัวเองได้ ทำให้มีเมล็ดพันธุ์เพียงพอ ได้พันธุ์ข้าวรสชาติดีที่ให้ผลผลิตจำนวนมากโดยไม่ต้องซื้อและไม่ต้องใช้สารเคมีในการผลิต^{๑๘๒}

เมื่อประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมามีการทำเกษตรโดยเฉพาะการทำนา และทำไร่มีปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนเรื่องปุ๋ยเคมี ซึ่งเมื่อได้ผลผลิตมาจำหน่ายหักลบแล้ว เหลือกำไรเพียงเล็กน้อยหรือบางครั้งขาดทุน อีกทั้งการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงปลูกจะทำให้ดินเสื่อมสภาพลงเรื่อยๆ ประกอบกับแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืนโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการกล่าวถึงมากขึ้น จึงได้หันมาศึกษาแนวทางดังกล่าวอย่างจริงจัง ทดลองทำ ลองผิดลองถูกใช้วัสดุหลากหลายประเภท เกิดปัญหาากลิ่นเน่าเหม็นตลอบอวลในหมู่บ้าน ถูกชาวบ้านต่อว่า แต่ก็ตรวจสอบข้อบกพร่องของการทำงานตลอดเวลาจนพบว่าการใช้ปลาเป็นวัสดุชีวภาพในการทำปุ๋ยหมัก โดยผ่านกระบวนการหมักให้ย่อยสลาย ไม่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นอย่างที่เคยเป็นมา คุณภาพดี และประหยัดต้นทุนได้ถึงร้อยละ ๗๐^{๑๘๓}

จากที่เคยเห็นสภาพป่าในอดีตที่มีความอุดมสมบูรณ์ เห็นการทำลายป่าเพราะสัมปทานไม้ บวกการถากถางทำไร่ เห็นผลกระทบที่ตามมามากมาย ด้วยจิตสำนึกความเป็นพระที่ดำรงชีพอยู่ด้วยปัจจัยสี่จากชาวบ้านถวาย เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์เดือดร้อนก็ไม่อาจนิ่งเฉยอยู่ได้ อยากทำอะไรให้บ้านเกิดเมืองนอน จึงมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหานี้ให้สำเร็จ จึงศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการปลูกป่าแบบเป็นการสาธิตให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างต้นไม้ที่มีอยู่ในธรรมชาติ กับพืชการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วยป่ายืนต้นประเภทสูงให้ผลระยะยาว ชั้นที่สองเป็นพืชพุ่มให้ผลระยะกลาง เช่น ลำไย ขนุน ส้มโอ มะม่วง ลิ้นจี่ ฯลฯ ชั้นที่สามเป็นพืชอาหารและพืชใกล้ครัว เช่น ข่า ตะไคร้ ขมิ้น หวาย ไม้ไผ่ ไพร ตำลึง^{๑๘๔}

เป็นผู้นำเมล็ดพันธุ์มะละกอจากต่างประเทศมาผสมกับมะละกอพื้นบ้านของไทย ลองผิดลองถูก ตรวจสอบข้อบกพร่องนำมาแก้ปัญหา จนได้มะละกอพันธุ์ปลักไม้ลาย หรือชื่อทางการ คือ การค้า คือ มะละกอพันธุ์ฮอนแลนด์ที่มีชื่อเสียงอยู่ในปัจจุบันนั่นเอง^{๑๘๕}

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจไร่ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีโย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ (สมคิด จรณธมโม), ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ปัญหาในพื้นที่เรื่องหนึ่งก็คือ เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินน้อย ผลผลิตได้น้อยไม่พอความต้องการของตลาด จึงพยายามคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรสามารถสร้างรายได้มากที่สุดบนพื้นที่น้อยที่สุดได้ โดยทดลองทำการศึกษาด้วยตัวเองในพื้นที่ ๑ งานว่าต้องปลูกพืชชนิดใด ช่วงเวลาใดบ้างจึงจะเกิดรายได้สูงสุด จนได้ออกมาเป็นพัฒนาโมเดล ๑ งาน ๑ เป็นโมเดล หนึ่งงานหนึ่งแสนบาท จนได้รับรางวัลและเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรที่ต้องการทำการเกษตรตามหลักการพึ่งพาตนเอง^{๑๘๖}

ใช้ปัญหาทบทวน (วิมังสา) คือ การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีการทบทวนในสิ่งที่ได้ทำมา ประกอบด้วย ไตร่ตรองหาข้อดี ข้อด้อย ในการปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป ไตร่ตรองคิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุและผล ตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา พิจารณาแผนการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน คั่นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงาน แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๑๙

แผนภาพที่ ๔.๑๙ แสดงองค์ประกอบของการใช้ปัญหาทบทวน (วิมังสา)

สรุปได้ว่า ธรรมชาติของการปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้แก่ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญหาทบทวน (วิมังสา) ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปความถี่จากการสัมภาษณ์ในตัวแปรตัวแปรธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติได้ดังตารางที่ ๔.๓ และสรุปองค์ประกอบของตัวแปรธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติได้ดังแผนภาพที่ ๔.๒๐

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๔.๓ ผลสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

ประเด็น ที่	ประเด็น	ปริมาณ	
		ความถี่	รูป/คนที่ให้ข้อมูลสำคัญ
๑	มีใจรัก (ฉันทะ)	๑๑	๑, ๒, ๓, ๔, ๗, ๘, ๑๒, ๑๓, ๑๕, ๑๗, ๒๒
๒	พากเพียรทำ (วิริยะ)	๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๒๐
๓	นำจิตฝึกฝน (จิตตะ)	๕	๒, ๘, ๙, ๑๗, ๒๐
๔	ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)	๕	๒, ๘, ๙, ๑๗, ๒๐

แผนภาพที่ ๔.๒๐ แสดงองค์ประกอบธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

๕. ประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เป็นตัวแปรภายในแฝงที่ต้องการศึกษาในงานวิจัยนี้ ซึ่งจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่ศึกษาไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยแรก ได้แก่ Smart Farmer, Smart Group, Smart Product ยังไม่ครบถ้วนตามการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงปรับตัวแปรสังเกตได้ให้สอดคล้องกับข้อค้นพบ คือ ประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

มีตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร ได้แก่ การพัฒนาไม่หยุดยั้ง รวมพลังสร้างเครือข่าย ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ยอมรับได้ในสังคม นั่นเอง ผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์สามารถอธิบายได้ดังนี้

๕.๑ พัฒนาไม่หยุดยั้ง

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการพัฒนาหลักสูตรการสอนให้ทันสมัย เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และเป็นหลักสูตรที่เป็นที่ต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ และการพัฒนาตัวผู้ถ่ายทอดความรู้ โดยพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับการเกษตรและเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

จากบทบาทหน้าที่ในการลงชุมชนเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกร สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรคือการสอนต่อกัน ช่วยเหลือกันเองในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการสอนเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทุกครั้งที่ลงไปชุมชนก็จะเอาเทคนิคเหล่านี้ลงไปให้เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอเพื่อเปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ให้กับเกษตรกรในชุมชน^{๑๘๗}

คิดว่าถ้าเรียนด้านการเกษตรเงินเดือนจะไม่สูง ไม่มีเงินเก็บมาลงทุนทำการเกษตร จึงได้เลือกเรียนสาขาวิศวกรรมศาสตร์ที่มีรายได้สูง มีเงินทุนมาทดลองทำการเกษตร ช่วงวันหยุดวันเสาร์ อาทิตย์ มีการพัฒนาและศึกษาการทำการเกษตรด้วยตนเอง ตลอดจนปรึกษาอาจารย์ผู้รู้ด้านการเกษตร จนสามารถสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ปริมาณสูง จึงได้ลาออกจากงานประจำมาเป็นเกษตรกรเต็มตัว และได้รับรางวัลชนะเลิศผู้นำอาชีพก้าวหน้าดีเด่นระดับจังหวัดและประเทศในปี ๒๕๕๑^{๑๘๘}

ตั้งแต่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นระยะเวลา ๓๕ ปี เน้นพึ่งพาตนเอง ทำการจดบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์ม ใช้วิธีเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองจากการปฏิบัติจริงในพื้นที่ ๑๓ ไร่ ทำการเกษตรแบบผสมผสานจนประสบความสำเร็จและนำความรู้มาถ่ายทอดต่อ นอกจากการพัฒนาตัวเองแล้วยังต้องพัฒนาหลักสูตรที่จะถ่ายทอดให้กับเกษตรกร โดยเมื่อทดลองทำด้วยตัวเองแล้วพบองค์ความรู้ใหม่ๆ ก็จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรเสมอ เช่น เครื่องดักจับแมลงไนโรนา การทำน้ำหมักชีวภาพสูตรของตนเอง เป็นต้น ซึ่งหลักสูตรจะเป็นไปตามความต้องการของเกษตรกร ณ เวลานั้นๆ^{๑๘๙}

เป็นผู้นำเมล็ดพันธุ์มะละกอจากต่างประเทศมาผสมกับมะละกอพื้นบ้านของไทยจนได้มะละกอพันธุ์ปลักไม้ลาย หรือชื่อทางการค้าคือมะละกอพันธุ์ฮอลแลนด์ และนำมาสอนให้เกษตรกรจน

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน, ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บริษัทไปโออะกรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชูวงศ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สามารถเพาะพันธุ์ขายกันได้ ในชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาสาขาพัฒนาชุมชน จนสำเร็จปริญญาตรีศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม^{๑๙๐}

การพัฒนาคิดค้นโมเดล ๑ งาน ๑ แส่น โดยผสมกับองค์ความรู้ เทคนิคการทำเกษตรกรรม ยั่งยืนแบบผสมผสานการใช้ทรัพยากรที่มีในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งยังพัฒนาตนเองโดย การศึกษาองค์ความรู้ในการทำนาอินทรีย์ต้นทุนต่ำด้วยการปลูกข้าวแบบต้นเดียวที่นอกจากจะลดต้นทุน ในการประกอบอาชีพให้กับเกษตรกรแล้วยังเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตที่ได้^{๑๙๑}

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงตระหนักถึงความสำคัญในการ พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมได้บรรลุเป้าหมาย จึงขยันหมั่นเพียร ศึกษาหา ความรู้โดยเฉพาะในเรื่องการทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด มีการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งใจช่วย พัฒนาชุมชนจนได้รับรางวัลแหวนทองคำ เมื่อปี ๒๕๕๓ จากกระทรวงมหาดไทย^{๑๙๒}

ศูนย์เรียนรู้ให้บริการแก่ชุมชน และผู้สนใจ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ จัดเวทีเรียนรู้ ร่วมเป็นวิทยากร และเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน โดยศูนย์เรียนรู้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งการส่งตัว ผู้สอนถ่ายทอดความรู้ไปศึกษาอบรมเพิ่มเติมตามความเหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของ เกษตรกรในชุมชน และหลักสูตรการเรียนรู้ที่ครบวงจร มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ใน ศูนย์ ทั้งนี้ศูนย์ฯ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้กับศูนย์ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ อีกทั้งในปัจจุบันนี้วงการแพทย์ให้ความสนใจกับัญชาในการรักษาโรค ตัวเจ้าของศูนย์ก็ให้ ความสนใจเข้าไปเรียนรู้ถึงวิธีการปลูกและประโยชน์ในการใช้กัญชา เพื่อเตรียมความพร้อม เมื่อกฎหมายอนุญาตให้ใช้กัญชาได้อย่างถูกต้องก็สามารถให้ความรู้กับเกษตรกรได้ในทันที^{๑๙๓}

ศูนย์การเรียนรู้ใจไว้ใจ ตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่านนั้น เกษตรกรสามารถ พิสูจน์คุณค่าของตนเองด้วยการพัฒนาทักษะการเกษตรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นการ ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่สอดคล้องกับนโยบาย กรอบความร่วมมือสำคัญระดับโลกของรัฐบาลไทยในฐานะประเทศสมาชิกสหประชาชาติ (UN) ได้ทำข้อตกลงไว้กับนานาประเทศ^{๑๙๔}

สรุปได้ว่า พัฒนาไม่หยุดยั้ง คือ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการพัฒนาหลักสูตร และเกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรถ่ายทอดความรู้ของศูนย์อย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จาก การปรับ

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

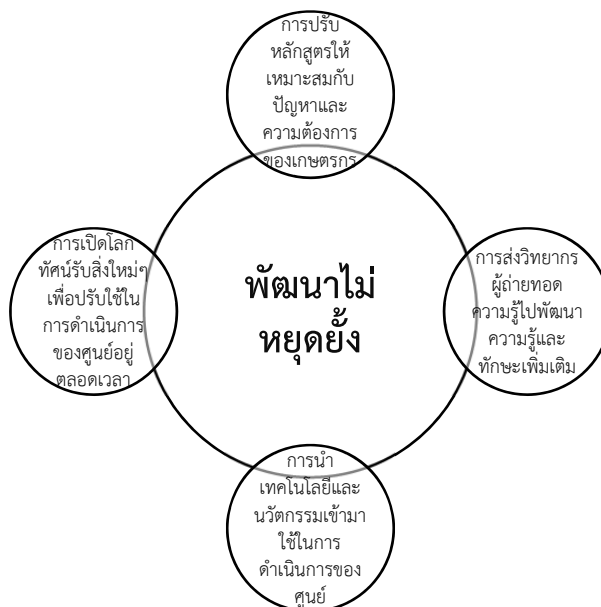
^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นายอดิสร เหล่าสะพาน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและ เครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจไว้ใจ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

หลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ณ เวลานั้น การส่งวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ไปพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินการของศูนย์ การเปิดโลกทัศน์เพื่อรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาปรับใช้ในการดำเนินการของศูนย์อยู่ตลอดเวลา สามารถแสดงผังแผนภาพที่ ๔.๒๑

แผนภาพที่ ๔.๒๑ แสดงองค์ประกอบของการพัฒนาไม่หยุดยั้ง

๕.๒ รวมพลังสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานเชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้มีการขยายเครือข่ายการเรียนรู้โดยเกษตรกรที่มีความตั้งใจจริงซึ่งได้เข้ามาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ จนสามารถใช้พื้นที่ทำการเกษตรของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรในพื้นที่ต่างๆ ได้มีการขยายผลงานผ่านกลุ่มเครือข่ายที่จัดตั้งในระดับชุมชน เครือข่ายการพัฒนา ร่วมกับโรงพยาบาลในจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดใกล้เคียง^{๑๔๕}

ศูนย์เรียนรู้มีการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก โดยภายนอกมีการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปลักไม้ลาย กลุ่มเกษตรกรปลอดสารพิษ ประกอบด้วยเกษตรกรในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ นครปฐม กาญจนบุรีราชบุรี สุพรรณบุรี โดยใช้พื้นที่ศูนย์เป็นแหล่งรวบรวมและจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่มและเครือข่ายสู่ตลาดชุมชน โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้าและโรงแรม นอกจากนี้ยังมี

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

การรวมกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มปลูกฟักข้าว ชมรมครูบัญชีหมอดินอาสา ขยายเครือข่ายจากระดับท้องถิ่นเป็นระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และภูมิภาค^{๑๙๖}

สำหรับการผลิตในปัจจุบันใช้ระบบเครือข่ายของเกษตรกร เริ่มจากผู้สนใจที่เห็นการปลูกแล้วเข้ามาถามเรื่องเทคนิคการปลูกจนในที่สุดกลายมาเป็นเครือข่ายในการผลิตและการตลาด โดยสมาชิกของเครือข่ายจะมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการผลิตร่วมกันว่าสมาชิกคนไหนจะปลูกเมื่อไหร่ โดยวางแผนการผลิตล่วงหน้า ๒ เดือน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกเครือข่ายทั่วประเทศรวม ๕๐ ราย มีการตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกแคนตาลูระบบ GAP แห่งประเทศไทย บริหารงานอย่างเป็นระบบ มีการผลิตสินค้าคุณภาพสูง ปลอดภัย ภายใต้ระบบ GAP มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ระหว่างสมาชิก และเกษตรกรทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ^{๑๙๗}

มีการสร้างให้เกิดความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาผ่านกลุ่มเกษตรกรมียั่งยืนโดยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา พัฒนาพื้นที่ทำการเกษตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย มีการสร้างกลุ่มสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาให้กับชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และมีการแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ มีเครือข่ายในการขยายผลงานทั้งในระดับชุมชน เช่น จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรมียั่งยืนอำเภอกันทรวิชัยกว่า ๕๐ คน^{๑๙๘}

ศูนย์ฯ มีการขยายผลไปสู่กลุ่มและเครือข่ายต่างๆ เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนาแบบชีวภาพในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอบางปลาม้า กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรทำนาแบบชีวภาพในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี พิจิตร พิษณุโลก กาญจนบุรี ลพบุรี เป็นต้น^{๑๙๙}

ทำงานถ่ายทอดผลงานที่คิดค้น สร้างสรรค์ให้กับเกษตรกร นักเรียน นักศึกษา โดยเปิดไร่เป็นสถานที่ดูงานในและต่างประเทศมีการรวมกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อยในพื้นที่เป็นอ้อยแปลงใหญ่^{๒๐๐}

ปัจจุบันมีเครือข่ายมุ่งส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรและเสริมองค์ความรู้ด้านเทคนิคเกษตรเพื่อให้เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้ในแปลงของเกษตรกรได้ มีจำนวนกลุ่มที่พัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวใน จ.น่านมากถึง ๑๒ กลุ่ม มีตัวแทนจัดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์เองมากถึง ๓,๐๐๐ ครัวเรือน และมีพันธุ์ข้าวที่ได้รับการปรับปรุงเพื่อใช้ปลูกมากถึง ๑๕ ชนิด^{๒๐๑}

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เป็นกลุ่มที่พยายามทำให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยสร้างเครือข่ายการผลิตระหว่างเกษตรกรในพื้นที่ และผู้ประกอบการเป็นสื่อกลางในการสร้างเครือข่ายการตลาดเพื่อให้เกษตรกรร่วมกันผลิตรวมกันขายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางและได้ราคาที่เป็นธรรม^{๒๐๒}

สรุปได้ว่า รวมพลังสร้างเครือข่าย คือ การที่ศูนย์เรียนรู้การเกษตรมีการทำงานเชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์เพื่อแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สังเกตได้จาก การทำงานร่วมกันกับศูนย์อื่น การแก้ไขปัญหาทางการเกษตรร่วมกัน การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ระหว่างศูนย์ และการสร้างเครือข่ายทางการตลาดร่วมกัน แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๒๒

แผนภาพที่ ๔.๒๒ แสดงองค์ประกอบของรวมพลังสร้างเครือข่าย

๕.๓ ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย

การดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลายเป็นตัวแปรที่ทำให้เห็นถึงองค์กรที่ยังขับเคลื่อน องค์กรที่มีชีวิตมีเกษตรกรหรือผู้ให้ความสนใจเข้ามาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

ศูนย์เรียนรู้มีการเปิดสอนหลักสูตรการปลูกอ้อยให้กับผู้สนใจทั่วไป โดยมีผู้จบหลักสูตรมากกว่าหนึ่งพันคน และมีการนำความรู้ไปปรับเป็นวิชาเรียนให้กับนักเรียนอาชีวศึกษาอีกหลายสถาบัน^{๒๐๓}

ปัจจุบันที่ศูนย์เรียนรู้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่เกือบตลอดปี บางครั้งเป็นนักศึกษาฝึกงานเข้ามาเรียนรู้ภาคฤดูร้อน ซึ่งจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานจริง และยังมีจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ในรูปแบบ VCD เพื่อให้สามารถเรียนรู้เข้าใจง่ายขึ้น^{๒๐๔}

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช, กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ประชาชนเกษตรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ใช้แปลงเมล็ดอ่อนเป็นศูนย์เรียนรู้เปิดให้บุคคลที่สนใจทั่วไป คณะผู้ศึกษาดูงานจากภาครัฐ เอกชน กลุ่มเกษตรกร นักเรียน และนักศึกษา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้าเยี่ยมชมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และประสบการณ์ โดยปัจจุบันมีคณะต่างๆ เข้าเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี^{๒๐๕}

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในจังหวัดมหาสารคาม มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป โดยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๘ มีผู้เข้ารับการถ่ายทอดความรู้และศึกษาดูงานจาก ศูนย์นี้ มากกว่า ๑๙,๘๐๐ราย อีกทั้งยังมีการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่างๆ อีกด้วย^{๒๐๖}

ศูนย์เรียนรู้ปลักไม้ลาย มีผู้เข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่องทั้งเกษตรกรจากในและ ต่างประเทศ อาทิเช่น ประเทศกัมพูชา พม่า ลาว ภูฏาน อีกทั้งกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ผู้ที่เตรียม เกษียณอายุ หรือบุคคลที่สนใจทั่วไป^{๒๐๗}

ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๖ ได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสวนแสงประทีป ให้บริการอย่างครบ วงจรทั้งด้านรูปแบบเนื้อหา กระบวนการ ภูมิปัญญาที่มีจิตวิญญาณ กิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตจริง ให้แก่ ชุมชน ผู้สนใจ องค์กรภาครัฐและเอกชนทั้งในและต่างจังหวัด โดยศูนย์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง^{๒๐๘}

ศูนย์มีการเรียนรู้หลากหลายสาขาทั้งการปลูกข้าว พืชไร่ พืชสวน การคัดแยกเมล็ดพันธุ์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ผู้สนใจส่วนมากเป็นเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือ และมีหมุนเวียนเข้าร่วมเรียนรู้ ตลอดทั้งปี กลุ่มคนที่เข้ามาเรียนรู้ก็แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสนใจของหลักสูตร ณ เวลานั้นและยังเป็น ศูนย์กลางในการพบปะกันของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐส่งเกษตรกรอำเภอ เกษตรจังหวัดเข้ามาเรียนรู้ ก็จะใช้ศูนย์เรียนรู้นี้ในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน^{๒๐๙}

กรมส่งเสริมการเกษตรมีการคัดเลือกศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร หรือ ศพก. จำนวน ๘๘๒ แห่ง ทุกอำเภอทั่วประเทศ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่ เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ รวมทั้งเพื่อเป็นกลไก ในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่^{๒๑๐}

สรุปได้ว่า ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย คือ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรสามารถขับเคลื่อน การทำงานของศูนย์ได้อย่างต่อเนื่องตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สืบเกิดได้จากการมีเกษตรกรหรือ ผู้สนใจทั้งจากในพื้นที่และนอกพื้นที่หมุนเวียนเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่าง

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

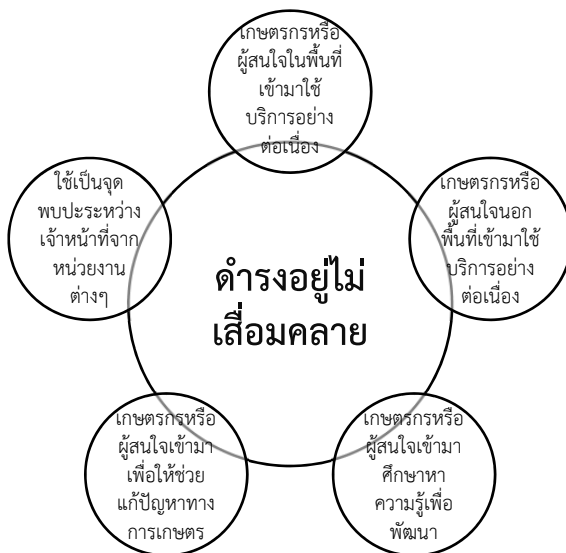
^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ พอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาางส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ต่อเนื่อง ทั้งการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาทางการเกษตร และการใช้ศูนย์เพื่อเป็นจุดพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๒๓

แผนภาพที่ ๔.๒๓ แสดงองค์ประกอบของดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย

๕.๔ ยอมรับได้ในสังคม

การยอมรับได้ในสังคม แสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจ ยกให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั่วไป สามารถเห็นได้จากการได้รับรางวัลต่างๆ ทั้งในนามของศูนย์และในนามของผู้บริหารศูนย์ รวมถึงการที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามาให้ความช่วยเหลือหรือให้ทุนสนับสนุน เนื่องจาก เห็นว่าศูนย์มีความน่าเชื่อถือเป็นไปได้อย่างดีที่จะดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า

กรมส่งเสริมการเกษตร จะมีการจัดสรรงบประมาณให้กับศูนย์เรียนรู้ ศพก. ทั้งศูนย์หลักและศูนย์เครือข่าย ซึ่งแน่นอนว่าศูนย์หลักจะไ้งบประมาณที่สูงกว่าเพราะทำหน้าที่มากกว่าและน่าเชื่อถือว่าจะสามารถดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จ งบประมาณนี้จะเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการจัดซื้อ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ จ้างเหมาแรงงานและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ รวมทั้งให้การสนับสนุนความรู้ เทคโนโลยี/นวัตกรรมใหม่ๆ อาจมาจากหน่วยงานวิจัยต่างๆ เช่น สวทช. ถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ๆสู่ชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ศูนย์เรียนรู้จะเป็นศูนย์กลางในการรับถ่ายทอด และส่งต่อไปยังชุมชน^{๒๑๑}

ประธานศูนย์เรียนรู้ อดีตเป็นประธานอนุกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดน่าน หัวหน้ากองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดเชียงราย ที่ปรึกษากรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูฯ (การจัดการหนี้) ที่ปรึกษาเครือข่ายเกษตรกรมัยยั่งยืน จังหวัดน่าน และได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติเนื่องในงานวันอาหารโลก ระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๕๒ ขององค์การ

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยวนานนท์, ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

อาหารและเกษตรโลก และรางวัลอื่นๆ อีกมากมายเป็นการการันตีความน่าเชื่อถือของคุณย์ได้เป็นอย่างดี^{๒๑๒}

ปัจจุบันคุณย์โจโก้ ได้ทุนสนับสนุนหลายส่วน อาทิ ค่าบริการศึกษางานจากบุคคลและหน่วยงานภายนอก และเงินบริจาคทั่วไปทั้งแบบบุคคลและหน่วยงาน และปัจจุบันได้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน ทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นนำอยู่ เพื่อขยายแนวคิดกระบวนการโรงเรียนชาวนา และเป็นต้นแบบ^{๒๑๓}

คุณย์ได้รับการยอมรับจากเกษตรกรในพื้นที่ โดยเกษตรกรจะกล่าวถึงคุณย์เรียนรู้ในแง่ดีกับคนภายนอก และมีการส่งเสริม ชักชวนให้เข้ามาเรียนรู้กับคุณย์อย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นว่าคุณย์ให้ประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้สนใจอย่างแท้จริง ผู้นำของคุณย์เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ ทำประโยชน์แก่ชุมชนเสมอมา โดยไม่หวังผลตอบแทน รวมถึงหน่วยงานสำนักพระราชวังเข้ามาใช้บริการของคุณย์เพื่อประโยชน์ของประชาชน และให้การสนับสนุนก่อสร้างอาคารเรียนรู้ให้หนึ่งหลังเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้^{๒๑๔}

คุณย์จะมีหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนในการสร้างแหล่งน้ำในพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยากโดยใช้อาคารทดน้ำแล้วปล่อยน้ำลงสู่ที่ต่ำด้านล่าง เข้าพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร^{๒๑๕}

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความเชื่อถือและยอมรับในตัวของผู้บริหารคุณย์โดยเชิญไปเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานและมีการถ่ายทอดผ่านสื่อต่างๆ อีกทั้งยังได้รับรางวัลระดับสังคม ได้แก่ รางวัลชมเชยด้านประชาชนทั่วไปในการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านประชาชนทั่วไปประจำปี ๒๕๕๐ โล่เชิดชูเกียรติผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัด สุพรรณบุรี ปี ๒๕๔๓ และรางวัลระดับประเทศ ได้แก่ รางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดินสาขาปราชญ์เกษตรดีเด่นประจำปี ๒๕๕๘ รับโล่รางวัล ปราชญ์เกษตร ๗๒ ปีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๗ และรางวัลระดับนานาชาติ ไบร้บรองการมีส่วนร่วม กิจกรรมการแลกเปลี่ยนการจัดการแมลงศัตรูข้าวในระดับพื้นที่ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ กันยายน ๒๕๕๐ ณ ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น ซึ่งถือว่าได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ^{๒๑๖}

คุณย์มีการขยายผลร่วมกับกลุ่มและเครือข่ายต่างๆ หน่วยงานภาครัฐการศึกษาและภาคเอกชน ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ และประธานคุณย์ได้รับรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙^{๒๑๗}

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง, ประธานคุณย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ นายสำรวย ผัดผล, ประธานคุณย์เรียนรู้โจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีโย, Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

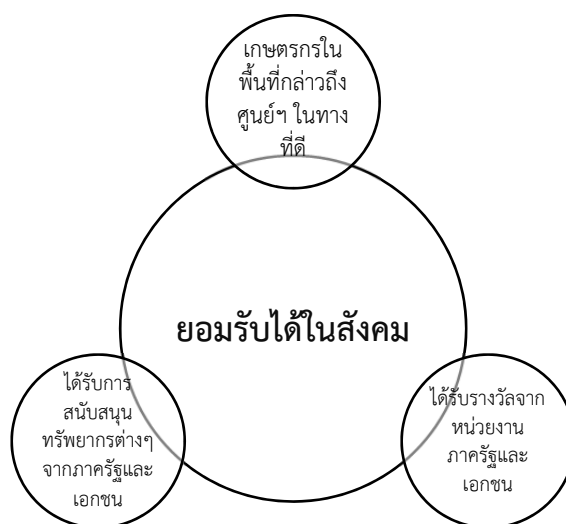
^{๒๑๕} สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์, ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

เนื่องจากการทำประโยชน์ให้กับชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งทำให้ประธานศูนย์ได้รับรางวัลกำนันยอดเยี่ยม หรือรางวัลแหวนทองคำ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ จากกระทรวงมหาดไทย มีหน่วยงานภาคเอกชนเช่น บริษัท SCG เข้ามาให้การสนับสนุนปลูกสร้างโรงเรียนให้หนึ่งหลัง และมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ เข้ามาให้การสนับสนุนทั้งในระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ^{๒๓๘}

สรุปได้ว่า ยอมรับได้ในสังคม คือ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ และมีความผูกพันกับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สังเกตได้จาก การยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่โดยการกล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในทางที่ดี การได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ รวมถึงความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๒๔

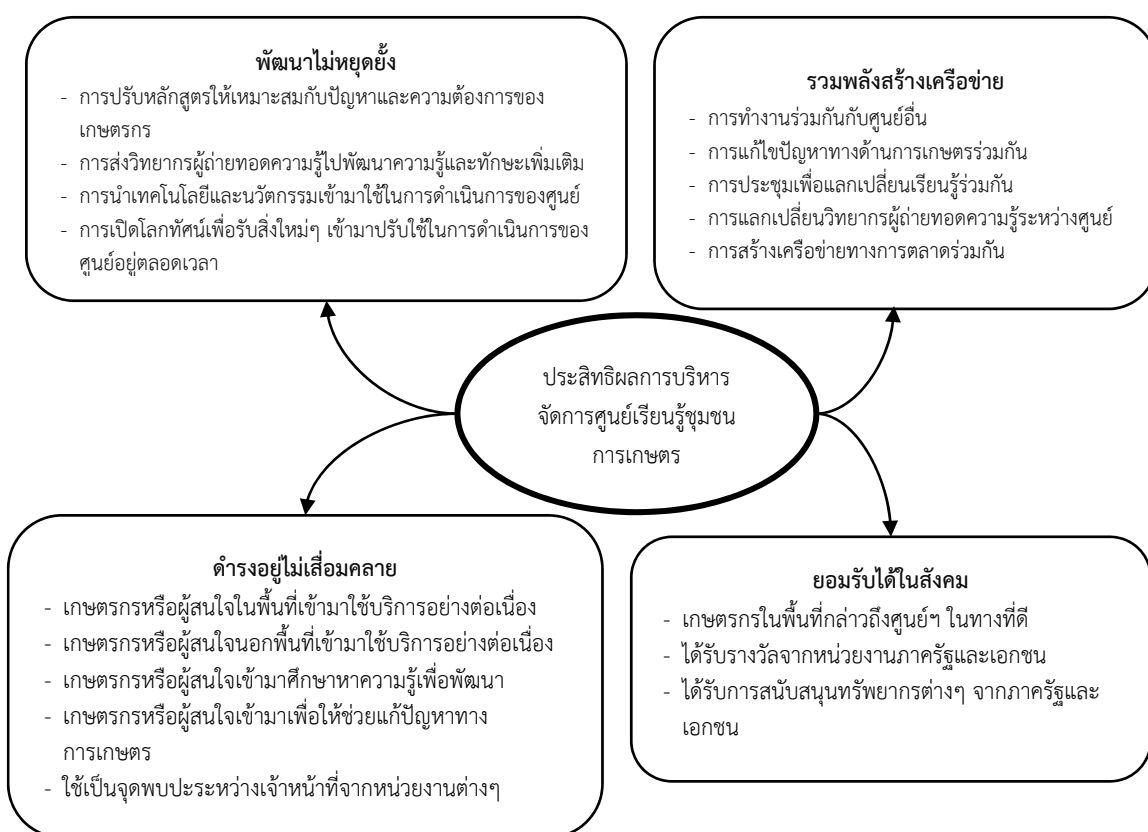
แผนภาพที่ ๔.๒๔ แสดงองค์ประกอบของยอมรับได้ในสังคม

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร หมายถึง ผลสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์อันจะสังเกตได้จาก ความคงอยู่ของศูนย์ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการได้รับการยอมรับจากสังคม ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปความถี่จากการสัมภาษณ์ในตัวแปรประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้ดังตารางที่ ๔.๔ และ สรุปองค์ประกอบของตัวแปรประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้ดังแผนภาพที่ ๔.๒๕

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน, ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรกรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

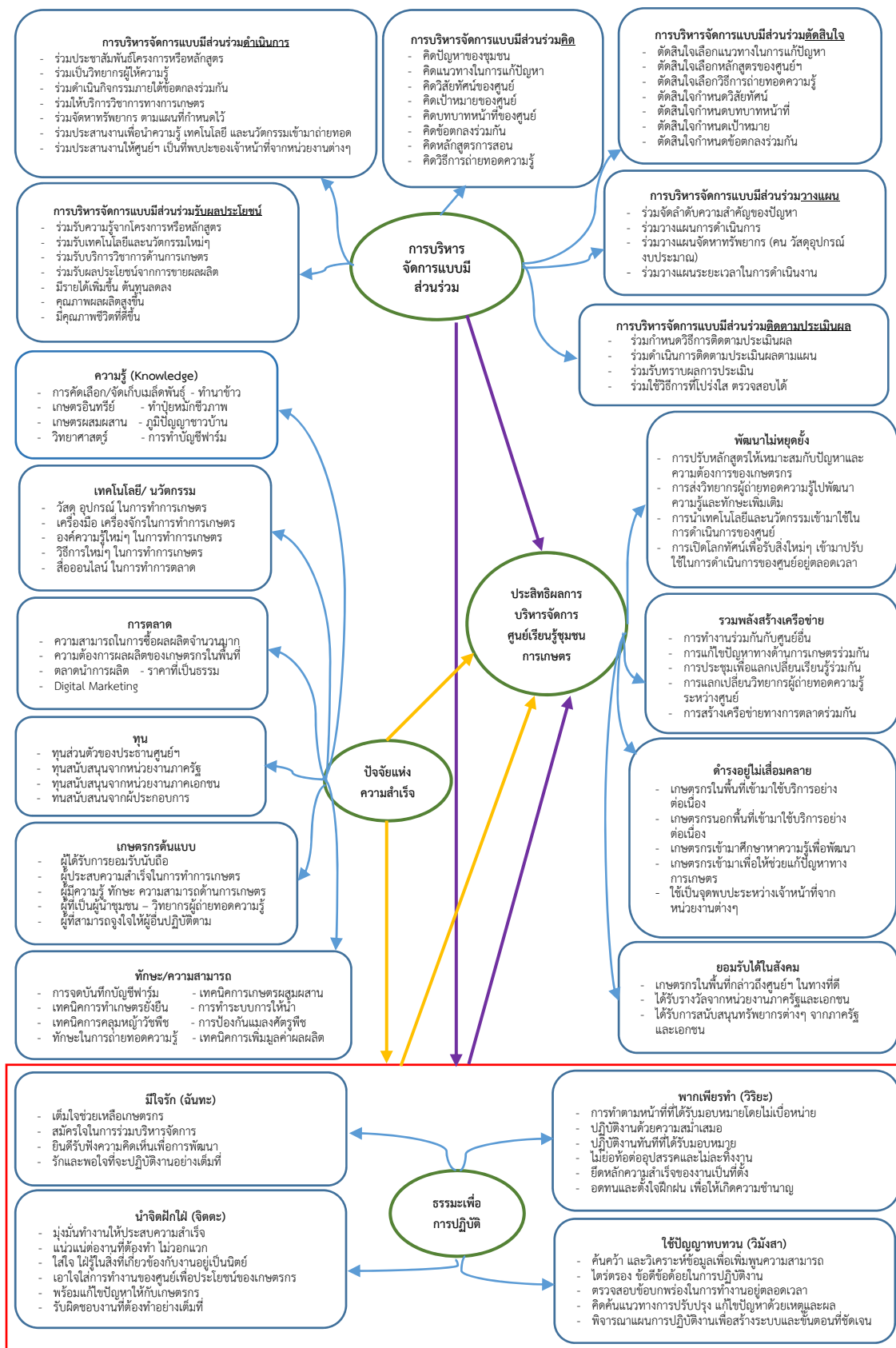
ตารางที่ ๔.๔ ผลสรุปการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตัวแปรประสิทธิภาพลพทวิธีบริหารจัดการ
ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ประเด็น ที่	ประเด็น	ปริมาณ	
		ความถี่	รูป/คนที่ให้ข้อมูลสำคัญ
๑	พัฒนาไม่หยุดยั้ง	๘	๑, ๒, ๔, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๔
๒	รวมพลังสร้างเครือข่าย	๘	๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓
๓	ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย	๘	๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๑๐, ๑๒, ๑๙
๔	ยอมรับได้ในสังคม	๘	๔, ๕, ๖, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๗, ๑๙

แผนภาพที่ ๔.๒๕ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญทางด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและด้านพระพุทธศาสนา สามารถสรุปเป็นแผนภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพลพทวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้ดังแผนภาพที่ ๔.๒๖

แผนภาพที่ ๔.๒๖ โมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (จากการวิจัยเชิงคุณภาพ)

โดยสรุป จากแผนภาพที่ ๔.๒๖ ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร จำนวน ๓ ตัวแปร คือ ตัวแปรกรบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ และตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมจากกรอบแนวคิดการวิจัยแรกที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการปรับเปลี่ยนจากตัวแปรการบริหารจัดการเป็นตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการปรับเปลี่ยนจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และมีการปรับชื่อตัวแปรจากพุทธวิธีการบริหารจัดการเป็นตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติโดยที่มีการปรับชื่อของตัวแปรสังเกตได้เป็น มิใจรัก พากเพียรทำ นำจิตฝักใฝ่ และใช้ปัญญาทบทวน เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นกว่าการใช้ชื่อหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา รวมทั้งปรับนิยามของตัวแปรแฝงแต่ละตัวให้เป็นนิยามเชิงปฏิบัติการตามที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะเป็นกรอบแนวคิดที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ในการสร้างเครื่องมือวิจัยสำหรับการศึกษาเชิงปริมาณลำดับต่อไป

๔.๒ การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ในการตอบคำถามการวิจัยข้อ ๒ ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้รับจากการศึกษาเชิงคุณภาพมาใช้ในการพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ดังนี้

ผลการพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

จากการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทั้งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถนำมาสร้างเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ ดังต่อไปนี้

๑. ตัวแปรภายนอกแฝงและตัวแปรสังเกตได้

๑.๑ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่มี ๖ ด้าน ได้แก่

๑.๑.๑ ร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ ในการร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ แนวทางการแก้ไขปัญหา หลักสูตรที่เหมาะสม และวิธีการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงร่วมคิดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๑.๑.๒ ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ ในการร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาด้านการเกษตร

ในพื้นที่ การกำหนดโครงการ หรือหลักสูตร และวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม รวมถึงร่วมกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๑.๑.๓ ร่วมวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรและเกษตรในพื้นที่ ในการร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ รวมถึงร่วมวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ และจัดหาทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ

๑.๑.๔ ร่วมดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรและเกษตรในพื้นที่ ในการร่วมกันดำเนินการตามแผนการทำงานของโครงการ หรือ หลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน

๑.๑.๕ ร่วมติดตามประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์ เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรในพื้นที่ ในการร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผน ของโครงการหรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๑.๑.๖ ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรและเกษตรในพื้นที่ โดยร่วมกันรับผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการของศูนย์ ได้แก่ การรับความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และบริการจากศูนย์ฯ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากการขาย ผลผลิตทางการเกษตรร่วมกัน โดยมีศูนย์ฯ เป็นผู้จัดหาตลาดให้ รวมถึงการมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง คุณภาพผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ดีขึ้น

๑.๒ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย ได้แก่

๑.๒.๑ ความรู้ หมายถึง องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้าน และความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่

๑.๒.๒ ทักษะ/ความสามารถ หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการทำ การเกษตร และความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ อันเกิดจากการฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจาก ประสบการณ์จริง โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่

๑.๒.๓ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม หมายถึง การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาเป็น วิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้านการเกษตร อันก่อให้เกิด วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้การทำเกษตรง่ายและสะดวก ยิ่งขึ้น

๑.๒.๔ เกษตรกรต้นแบบ หมายถึง เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีความรอบรู้ มีทักษะ ความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตน สามารถเป็นผู้นำชุมชน จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับนับถือ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่

๑.๒.๕ ทุน หมายถึง งบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตร อาจเป็นเงินส่วนตัวของเจ้าของศูนย์เรียนรู้ หรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

๑.๒.๖ การตลาด หมายถึง ผู้ที่มีความต้องการผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่มีความสามารถในการซื้อผลผลิตในปริมาณมาก โดยมีการตกลงในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของผลผลิตไว้ล่วงหน้า ที่เรียกว่า ตลาดนำการผลิต

๒. ตัวแปรภายในแผนและตัวแปรสังเกตได้

๒.๑ **ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ** หมายถึง การนำหลักอภิปาธ ๔ มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ประกอบด้วย ๔ หลัก ได้แก่

๒.๑.๑ **มีใจรัก (ฉันทะ)** หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วยความเต็มใจและมุ่งหวังในผลสำเร็จของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ความเต็มใจช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ สม่ครใจที่จะร่วมบริหารจัดการอย่างเต็มความสามารถ ยินดีรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้ดีขึ้น รักและพอใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒.๑.๒ **พากเพียรทำ (วิริยะ)** หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วยความมุ่งมั่น มีความเพียรที่จะทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย การบริหารจัดการตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อหน่าย ปฏิบัติงานด้วยความสม่ำเสมอ ปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน ยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง และอดทนและตั้งใจฝึกฝน เพื่อพัฒนาทักษะให้เกิดความชำนาญ

๒.๑.๓ **นำจิตฝึกฝน (จิตตะ)** หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยจิตใจฝึกฝน จดจ่อในสิ่งที่ทำ ประกอบด้วย การมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แน่วแน่มั่นคงต่องาน หรือภารกิจไม่คิดเรื่องอื่นจนกว่างานจะสำเร็จ ใส่ใจ ใฝ่รู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ เอาใจใส่ในการทำงานของศูนย์เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่ เมื่อพบปัญหาที่พร้อมที่จะแก้ไข สนใจรับรู้ และรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่ แม้งานจะมีอุปสรรค

๒.๑.๔ **ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)** หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีการทบทวนในสิ่งที่ได้ทำมา ประกอบด้วย ไตร่ตรอง หาข้อดี ข้อด้อย ในการปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป ไตร่ตรอง คิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุและผล ตรวจสอบข้อบกพร่องของ การปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา พิจารณาแผนการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน ค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงาน

๒.๒ **ประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร** หมายถึง ผลสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์อันจะสังเกตได้จากสิ่งที่ศูนย์ฯ เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน ๔ ด้าน ได้แก่

๒.๒.๑ **พัฒนาไม่หยุดยั้ง** หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการพัฒนาหลักสูตร และเกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์อย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จาก การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ณ เวลานั้น การส่งวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ไปพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามา

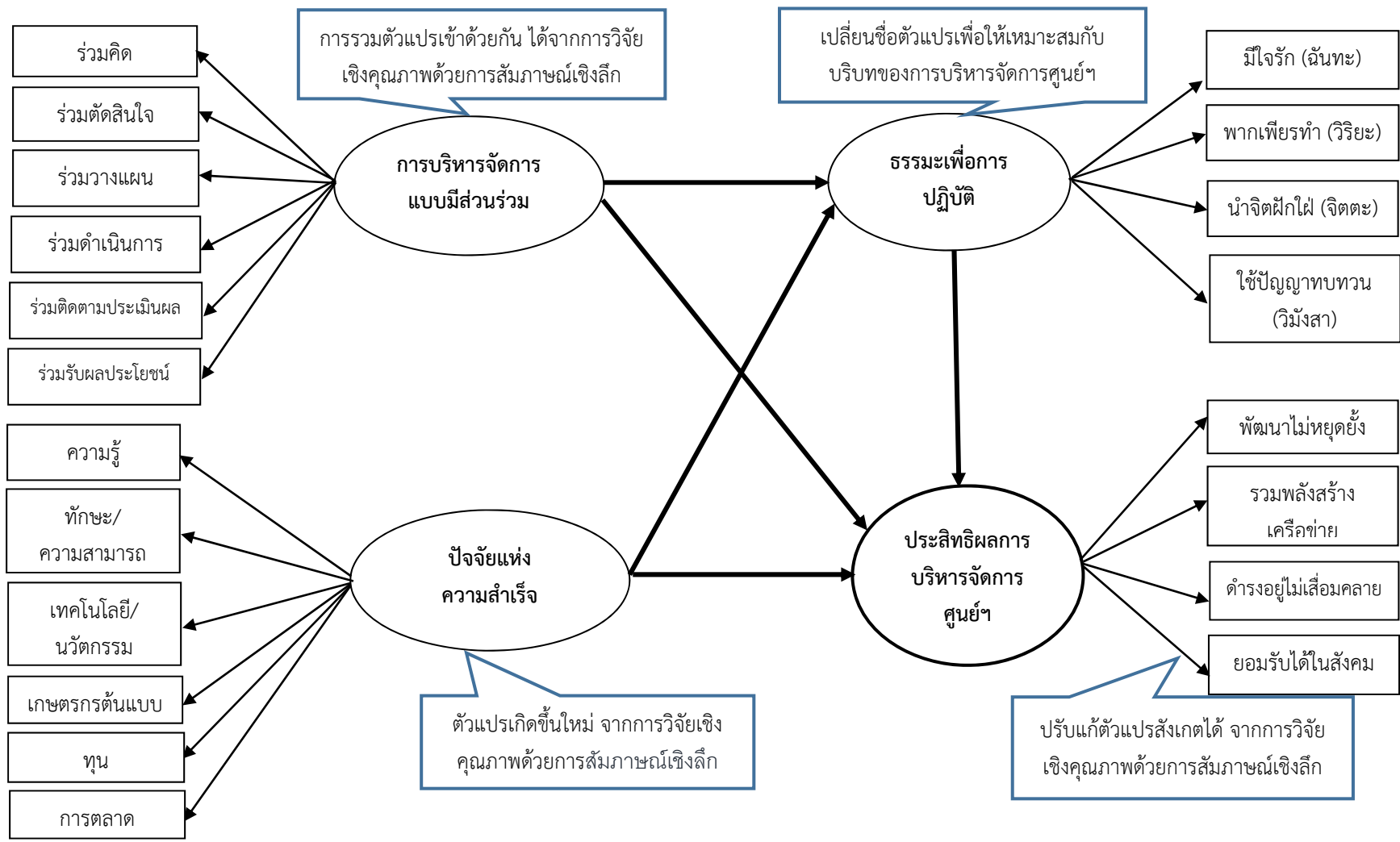
ใช้ในการดำเนินการของศูนย์ การเปิดโลกทัศน์เพื่อรับสิ่งใหม่ๆเข้ามาปรับใช้ในการดำเนินการของศูนย์ อยู่ตลอดเวลา

๒.๒.๒ รวมพลังสร้างเครือข่าย หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้การเกษตรมีการทำงาน เชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์เพื่อแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สังเกตได้จาก การทำงานร่วมกัน กับศูนย์อื่น การแก้ไขปัญหาทางด้านการเกษตรร่วมกัน การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ระหว่างศูนย์ และมีการสร้างเครือข่ายทางการตลาดร่วมกัน

๒.๒.๓ ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังสามารถขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ ตามเป้าหมาย สังเกตได้จาก การมีเกษตรกร หรือผู้สนใจทั้งจาก ในพื้นที่และนอกพื้นที่หมุนเวียนเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้การเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการหาศึกษาหา ความรู้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาทางการเกษตร และการใช้ศูนย์เพื่อเป็นจุดพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่จาก หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒.๒.๔ ยอมรับได้ในสังคม หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีความ น่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ และมีความผูกพันกับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงได้รับการยอมรับจาก หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สังเกตได้จาก การยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่โดยการกล่าวถึง ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในทางที่ดี การได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

จากการศึกษาภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้เป็นโมเดล ประสิทธิภาพผลพทุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ๔ ตัว แปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ ๒๐ ตัวแปร แสดงรายละเอียดของโมเดลประสิทธิภาพผลพทุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร (ฉบับร่าง) ได้ดังแผนภาพที่ ๔.๒๗

แผนภาพที่ ๔.๒๗ โมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (ฉบับร่าง)

๔.๓ การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ในการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ ๓ เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนั้น เพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้แทนตัวแปรต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

\bar{X}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Coefficient of Variation)
Max	หมายถึง	ค่าสูงสุด (Maximum)
Min	หมายถึง	ค่าต่ำสุด (Minimum)
Sk	หมายถึง	ค่าความเบ้ (Skewness)
Ku	หมายถึง	ค่าความโด่ง (Kurtosis)
χ^2	หมายถึง	ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนประเภทค่าสถิติไค-สแควร์
df	หมายถึง	องศาอิสระ (Degree of freedom)
p	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญ (Significant)
TE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลรวม (Total effect)
ID	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect)
DE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลทางตรง (Direct effect)
R	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of determination)
GFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of fit index)
AGFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness of fit index)
RMR	หมายถึง	ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (Root mean square residual)
RMSEA	หมายถึง	ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Root Mean Square Error of Approximation)

๑.๒ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรแฝง

MANAGE	หมายถึง	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม
SUCCESS	หมายถึง	ปัจจัยแห่งความสำเร็จ
DHAMMA	หมายถึง	ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

EFFECTIVE หมายถึง ประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ

๑.๓ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรสังเกตได้

MANAGEA	หมายถึง	ร่วมคิด
MANAGEB	หมายถึง	ร่วมตัดสินใจ
MANAGEC	หมายถึง	ร่วมวางแผน
MANAGED	หมายถึง	ร่วมดำเนินการ
MANAGEE	หมายถึง	ร่วมติดตามประเมินผล
MANAGEF	หมายถึง	ร่วมรับผลประโยชน์
SUCCESSA	หมายถึง	ความรู้
SUCCESSB	หมายถึง	ทักษะ/ความสามารถ
SUCCESSC	หมายถึง	เทคโนโลยี/นวัตกรรม
SUCCESSD	หมายถึง	เกษตรกรรมต้นแบบ
SUCCESSE	หมายถึง	ทุน
SUCCESSF	หมายถึง	การตลาด
DHAMA	หมายถึง	มีใจรัก (ฉันทะ)
DHAMB	หมายถึง	พากเพียรทำ (วิริยะ)
DHAMC	หมายถึง	นำจิตฝึกฝน (จิตตะ)
DHAMD	หมายถึง	ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)
EFFECA	หมายถึง	พัฒนาไม่หยุดยั้ง
EFFECB	หมายถึง	รวมพลังสร้างเครือข่าย
EFFECC	หมายถึง	ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย
EFFECD	หมายถึง	ยอมรับได้ในสังคม

๑.๔ การนำเสนอผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการใช้โปรแกรมสถิติขั้นสูง ซึ่งจะใช้ตัวเลขอารบิกประกอบการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในตารางและแผนภาพเพื่อความชัดเจนและสอดคล้องกับข้อมูลที่น่ามาจากแผนภาพและ Print Out ของผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๒. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงจำนวน ๑๐๙ คน และเพศชายจำนวน ๔๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐ และ ๗๙.๐ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาช่วงอายุ พบว่า ในแต่ละช่วงอายุมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามใกล้เคียงกัน ยกเว้นช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และ ๑๘ – ๓๐ ปี มีจำนวนน้อยคิดเป็นร้อยละ ๒.๗ และ ๗.๑ ตามลำดับ ส่วนช่วงอายุอื่นมีค่าใกล้เคียงกันคือ ช่วงอายุ ๓๑ – ๔๐ ช่วงอายุ ๔๑ – ๕๐ และช่วงอายุ ๕๑ – ๖๐ มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘, ๓๑.๐ และ ๒๘.๕ ตามลำดับ ส่วนมากมี

การศึกษาระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ และ ๔๓.๗ ตามลำดับ รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๒.๓ และ ระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๐.๘ ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มากที่สุดคือการเป็นเกษตรกรในพื้นที่คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕ รองลงมาคือ คณะกรรมการบริหารศูนย์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ วิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ ประธานศูนย์ฯ และอื่นๆ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖ ๑๔.๘ ๖.๐ ๓.๓ และ ๑.๙ ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามมีพื้นที่การใช้บริการศูนย์จำนวนใกล้เคียงกันคือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี และนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖ ๒๕.๖ ๒๕.๓ และ ๒๓.๗ ตามลำดับ ส่วนการใช้บริการศูนย์ส่วนมากจำนวน ๖ - ๘ ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๕ รองลงมาคือ ๓ - ๕ ครั้งต่อเดือน น้อยกว่า ๓ ครั้งต่อเดือน ๙ - ๑๐ ครั้งต่อเดือน มากกว่า ๑๐ ครั้งต่อเดือน และไม่เคยใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕ ๑๐.๖ ๖.๙ ๒.๙ และ ๐.๖ ตามลำดับ แสดงได้ดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๔๑๑	๗๙.๐๐
หญิง	๑๐๙	๒๑.๐๐
รวม	๕๒๐	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
๑๘ - ๓๐ ปี	๓๗	๗.๑๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๖๐	๓๐.๘๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๖๑	๓๑.๐๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๑๔๘	๒๘.๕๐
๖๐ ปีขึ้นไป	๑๔	๒.๗๐
รวม	๕๒๐	๑๐๐.๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๒๗	๔๓.๗๐
ปริญญาตรี	๒๗๗	๕๓.๓๐
ปริญญาโทและเอก	๑๖	๓.๑๐
รวม	๕๒๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๕ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๔. สถานภาพที่เกี่ยวกับศูนย์ฯ		
ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร	๑๗	๓.๓๐
คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ	๘๑	๑๕.๖๐
วิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์	๓๑	๖.๐๐
เกษตรกรในพื้นที่	๓๐๔	๕๘.๕๐
เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง	๗๗	๑๔.๘๐
อื่นๆ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้นำชุมชน	๑๐	๑.๙๐
รวม	๕๒๐	๑๐๐.๐๐
๕. พื้นที่ให้บริการศูนย์เรียนรู้		
พระนครศรีอยุธยา	๑๓๓	๒๕.๖๐
อ่างทอง	๑๓๑	๒๕.๒๐
สิงห์บุรี	๑๓๓	๒๕.๖๐
นนทบุรี	๑๒๓	๒๓.๗๐
รวม	๕๒๐	๑๐๐.๐๐
๖. การใช้บริการศูนย์		
ไม่เคยใช้บริการ	๓	๐.๖๐
น้อยกว่า ๓ ครั้งต่อเดือน	๕๕	๑๐.๖๐
๓-๕ ครั้งต่อเดือน	๑๙๕	๓๗.๕๐
๖-๘ ครั้งต่อเดือน	๒๑๖	๔๑.๕๐
๙-๑๐ ครั้งต่อเดือน	๓๖	๖.๙๐
มากกว่า ๑๐ ครั้งต่อเดือน	๑๕	๒.๙๐
รวม	๕๒๐	๑๐๐.๐๐

๓. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในแต่ละโมเดล มีตัวบ่งชี้ทั้งหมด ๒๐ ตัวที่ใช้วัดตัวแปรแฝง ๔ ตัวแปร คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) ประสิทธิภาพพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ (EFFECTIVE) ตัวแปรส่งผ่านคือ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะการกระจายและการแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัว ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนต่ำสุด (Min) คะแนนสูงสุด (Max) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) โดยแยกวิเคราะห์ผล แต่ละตัวแปรดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) พบว่า โดยภาพรวมตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.02$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.12$) รองลงมาคือ การร่วมคิด ($\bar{X}=3.04$) การร่วมวางแผน ($\bar{X}=3.02$) การร่วมติดตามประเมินผล ($\bar{X}=2.98$) การร่วมดำเนินการ ($\bar{X}=2.97$) และ การร่วมตัดสินใจ ($\bar{X}=2.95$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๓๔.๒๔ - ๓๙.๐๗ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมติดตามประเมินผลมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ขวา (ค่าความเบ้เป็นบวก) แสดงว่าข้อมูลตัวแปรต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และตัวแปรร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า ๐) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

เมื่อพิจารณาตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) พบว่า โดยภาพรวมปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.46$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเกษตรกรต้นแบบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.62$) รองลงมาคือ ด้านความรู้ ($\bar{X}=3.54$) และด้านทักษะ/ความสามารถ ($\bar{X}=3.50$) ด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม ($\bar{X}=3.43$) ด้านการตลาด ($\bar{X}=3.31$) และด้านทุน ($\bar{X}=3.26$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๒๗.๙๐ - ๓๑.๗๒ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีโค้งการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า ๐) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

เมื่อพิจารณาตัวแปรด้านธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) พบว่า โดยภาพรวมตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($\bar{X}=3.59$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีใจรัก (ฉันทะ) สูงที่สุด ($\bar{X}=3.68$) รองลงมาคือ พากเพียรทำ (วิริยะ) ($\bar{X}=3.60$) นำจิตฝึกไฟ (จิตตะ) ($\bar{X}=3.60$) และ ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) ($\bar{X}=3.44$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๒๙.๒๕ - ๓๐.๕๒ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า ข้อมูลของตัวแปรทุกตัวสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีโค้งการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า ๐) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก

เมื่อพิจารณาตัวแปรด้านประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (EFFECTIVE) พบว่า โดยภาพรวมตัวแปรประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.48$) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพัฒนาไม่หยุดยั้งสูง

ที่สุด ($\bar{X}=3.51$) รองลงมาคือ ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ($\bar{X}=3.49$) ยอมรับได้ในสังคม ($\bar{X}=3.48$) และรวมพลังสร้างเครือข่าย ($\bar{X}=3.45$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยมีค่าอยู่ระหว่างร้อยละ ๓๐.๓๗ – ๓๑.๖๑ เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Sk) ของตัวแปร พบว่า ตัวแปรทุกตัว มีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่า มีข้อมูลของตัวแปรสูงกว่าค่าเฉลี่ย เมื่อพิจารณาค่าความโด่ง (Ku) พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีโค้งการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งน้อยกว่า๐) แสดงว่ามีการกระจายของข้อมูลมาก แสดงรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (N=520)

ตัวแปร	\bar{X}	ระดับ	S.D.	Min	Max	C.V.	Sk	Ku
MANAGE	3.04	ปานกลาง	1.07	1.12	5.00	35.19	0.07	-1.14
MANAGEA	2.95	ปานกลาง	1.01	1.38	5.00	34.24	0.33	-1.17
MANAGEB	3.01	ปานกลาง	1.14	1.00	5.00	37.87	0.09	-1.09
MANAGEC	2.97	ปานกลาง	1.15	1.00	5.00	38.72	-0.04	-1.07
MANAGED	2.98	ปานกลาง	1.13	1.00	5.00	37.92	-0.03	-1.07
MANAGEE	3.12	ปานกลาง	1.19	1.00	5.00	38.14	0.06	-1.08
MANAGEF	3.02	ปานกลาง	1.18	1.00	5.00	39.07	-0.18	-1.14
SUCCESS	3.46	ปานกลาง	0.96	1.00	5.00	27.75	-0.52	-0.45
SUCCESSA	3.54	ค่อนข้างสูง	1.08	1.00	5.00	30.50	-0.43	-0.85
SUCCESSB	3.50	ค่อนข้างสูง	0.99	1.00	5.00	28.28	-0.62	-0.23
SUCCESSC	3.43	ปานกลาง	1.03	1.00	5.00	30.02	-0.52	-0.39
SUCCESSD	3.62	ค่อนข้างสูง	1.01	1.00	5.00	27.90	-0.57	-0.42
SUCSESSE	3.26	ปานกลาง	1.03	1.00	5.00	31.59	-0.12	-1.03
SUCCESSF	3.31	ปานกลาง	1.05	1.00	5.00	31.72	-0.30	-0.94
DHAMMA	3.59	ค่อนข้างสูง	1.05	1.00	5.00	29.25	-0.75	-0.45
DHAMA	3.68	ค่อนข้างสูง	1.12	1.00	5.00	30.43	-0.74	-0.49
DHAMB	3.60	ค่อนข้างสูง	1.08	1.00	5.00	30.00	-0.63	-0.48
DHAMC	3.60	ค่อนข้างสูง	1.07	1.00	5.00	29.72	-0.67	-0.51
DHAMD	3.44	ปานกลาง	1.05	1.00	5.00	30.52	-0.57	-0.79
EFFECTIVE	3.48	ปานกลาง	1.06	1.00	5.00	30.46	-0.47	-0.79
EFFECA	3.51	ค่อนข้างสูง	1.09	1.00	5.00	31.05	-0.49	-0.80
EFFECB	3.45	ปานกลาง	1.07	1.00	5.00	31.01	-0.47	-0.77
EFFECC	3.49	ปานกลาง	1.06	1.00	5.00	30.37	-0.42	-0.70
EFFECD	3.48	ปานกลาง	1.10	1.00	5.00	31.61	-0.35	-0.83

๔. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้เพื่อใช้สร้างเมทริกซ์สหสัมพันธ์ในการวิเคราะห์โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) และ ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (EFFECTIVE) มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ ดังนี้

โมเดลที่แสดงอิทธิพลของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยมีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งเป็นสถิติทดสอบสมมติฐานว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity matrix) หรือไม่มีค่าสถิติทดสอบเท่ากับ ๒๐๒๒๗.๐๔๑ ($p=.000$) แสดงว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และค่าดัชนี ไกเซอร์ - ไมเยอร์ - ออลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: KMO) มีค่าเท่ากับ .๙๑๘ โดยมีค่าเข้าใกล้ ๑ แสดงว่า ตัวแปรในข้อมูลชุดนี้มีความสัมพันธ์กันเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์โมเดลลิสเรลต่อไป

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้จำนวน ๒๐ ตัวแปร พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) มีจำนวน ๑๙๐ คู่ มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .๔๑๑ - .๙๖๐

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ทุกตัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) และเป็นความสัมพันธ์ทางบวก แสดงว่า ความสัมพันธ์ของตัวแปรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงสุด คือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง (EFFECA) และรวมพลังสร้างเครือข่าย (EFFECB) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๙๖๐ แสดงว่า เมื่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯด้านพัฒนาไม่หยุดยั้งเพิ่มขึ้น ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ ด้านรวมพลังสร้างเครือข่ายก็เพิ่มขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกรองลงมาคือ ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯด้านดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย (EFFECC) และประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯด้านยอมรับได้ในสังคม (EFFECD) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๙๕๙ แสดงว่า เมื่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯด้านดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลายสูงขึ้นประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯด้านยอมรับได้ในสังคมก็สูงขึ้นด้วย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ระหว่างกลุ่มตัวแปรด้านเดียวกันมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวแปรสัมพันธ์ภาพของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .๘๒๕ ถึง .๙๔๘ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ร่วมคิด

(MANAGEA) และ ร่วมตัดสินใจ (MANAGEB) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๘๒๕ แสดงว่า เมื่อการบริหารจัดการแบบร่วมคิดสูงขึ้น การบริหารจัดการแบบร่วมตัดสินใจก็สูงขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุด คือ ร่วมติดตามประเมินผล (MANAGEE) และ ร่วมรับผลประโยชน์ (MANAGEF) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๘๒๕

ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .๗๔๗ ถึง .๙๓๙ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ ทักษะ/ความสามารถ (SUCCESB) และ เทคโนโลยี/นวัตกรรม (SUCESSC) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๙๓๙ เมื่อทักษะ/ความสามารถสูงขึ้นเทคโนโลยี/นวัตกรรม ก็สูงขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ ความรู้ (SUCESSA) และการตลาด (SUCESSF) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๗๔๗

ตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .๘๖๐ ถึง .๙๔๗ โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ พากเพียรทำ (วิริยะ) (DHAMB) และ นำจิตฝึกใจ (จิตตะ) (DHAMC) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๙๔๗ แสดงว่า เมื่อพากเพียรทำ (วิริยะ) สูงขึ้น นำจิตฝึกใจ (จิตตะ) ก็จะสูงขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุดคือ คือ พากเพียรทำ (วิริยะ) (DHAMB) และ ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) (DHAMD) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๘๖๐

ตัวแปรประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFECTIVE) พบว่า มีค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .๙๑๑ ถึง .๙๖๐ โดยมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง (EFFECA) และ รวมพลังสร้างเครือข่าย (EFFECB) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๙๖๐ แสดงว่า เมื่อพัฒนาไม่หยุดยั้งสูงขึ้น รวมพลังสร้างเครือข่าย ก็จะสูงขึ้นด้วย ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุดคือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง (EFFECA) และ ยอมรับได้ในสังคม (EFFECD) โดยมีขนาดความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ เท่ากับ .๙๑๑ สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้ดังตารางที่ ๔.๗

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการ
ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ตัวแปร	MANAGEA	MANAGEB	MANAGEC	MANAGED	MANAGEE	MANAGEF	SUCCESSA	SUCCESSB	SUCCESSC	SUCCESSD	SUCCESE	SUCCESSF
MANAGEA	1.000											
MANAGEB	.948**	1.000										
MANAGEC	.909**	.910**	1.000									
MANAGED	.932**	.945**	.918**	1.000								
MANAGEE	.902**	.896**	.914**	.935**	1.000							
MANAGEF	.835**	.858**	.860**	.844**	.825**	1.000						
SUCCESSA	.585**	.603**	.648**	.581**	.528**	.679**	1.000					
SUCCESSB	.575**	.591**	.643**	.597**	.535**	.678**	.932**	1.000				
SUCCESSC	.541**	.579**	.583**	.575**	.532**	.654**	.894**	.939**	1.000			
SUCCESSD	.578**	.610**	.621**	.602**	.552**	.653**	.851**	.873**	.874**	1.000		
SUCCESE	.554**	.608**	.668**	.586**	.572**	.637**	.796**	.832**	.843**	.806**	1.000	
SUCCESSF	.565**	.626**	.636**	.572**	.529**	.644**	.747**	.773**	.776**	.757**	.796**	1.000
DHAMA	.606**	.585**	.566**	.581**	.533**	.615**	.675**	.664**	.651**	.677**	.551**	.638**
DHAMB	.526**	.516**	.466**	.505**	.441**	.540**	.625**	.613**	.622**	.682**	.528**	.562**
DHAMC	.582**	.563**	.496**	.558**	.489**	.565**	.656**	.629**	.644**	.707**	.553**	.604**
DHAMD	.603**	.591**	.584**	.567**	.552**	.623**	.658**	.619**	.601**	.667**	.564**	.600**
EFFECA	.562**	.567**	.563**	.544**	.505**	.680**	.864**	.829**	.812**	.770**	.687**	.668**
EFFECB	.549**	.543**	.528**	.529**	.483**	.661**	.842**	.828**	.807**	.762**	.678**	.708**
EFFECC	.603**	.603**	.555**	.569**	.519**	.682**	.849**	.837**	.831**	.766**	.698**	.700**
EFFECD	.525**	.526**	.537**	.502**	.449**	.646**	.867**	.843**	.840**	.759**	.724**	.735**
MEAN	3.045	2.949	3.012	2.979	2.981	3.116	3.537	3.500	3.431	3.618	3.258	3.309
SD	1.009	1.137	1.146	1.131	1.199	1.184	1.084	0.994	1.028	1.013	1.025	1.055

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการ
ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน (ต่อ)

ตัวแปร	DHAMA	DHAMB	DHAMC	DHAMD	EFFECA	EFFECB	EFFECC	EFFECD
DHAMA	1.000							
DHAMB	.925**	1.000						
DHAMC	.939**	.947**	1.000					
DHAMD	.902**	.806**	.913**	1.000				
EFFECA	.733**	.692**	.740**	.758**	1.000			
EFFECB	.748**	.702**	.676**	.754**	.960**	1.000		
EFFECC	.765**	.726**	.778**	.743**	.925**	.956**	1.000	
EFFECD	.724**	.683**	.730**	.709**	.911**	.939**	.959**	1.000
MEAN	3.684	3.601	3.601	3.441	3.509	3.451	3.495	3.486
SD	1.121	1.081	1.068	1.047	1.091	1.070	1.068	1.100
Bartlett's Test of Sphericity=20227.041 df=190 p=.000 Kaiser-Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy=.918								

**p < .01

๕. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลประสิทธิผลพุทธร วิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

โมเดลนี้มีตัวแปรแฝง ๔ ตัวแปร คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) และ ประสิทธิผลพุทธรวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFECTIVE) โดยตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ๒๐ ตัวแปร

การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพุทธรวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่านนี้ ในครั้งแรก พบว่า โมเดลไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ ๒๑๕๔.๑๑ ที่ค่าองศาอิสระเท่ากับ ๑๖๔ และค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .๐๐๐ ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .๗๑๐ ค่าดัชนีความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .๖๒๐ ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ .๐๖๑ ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .๑๕๓ และค่าเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐานระหว่างตัวแปรสูงสุด (Largest Standardized Residuals) เท่ากับ ๑๒.๓๖

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงปรับโมเดลโดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ ซึ่งเป็นการผ่อนคลายน้อยลงเบื้องต้นจากข้อตกลงเบื้องต้นในสถิติวิเคราะห์ดั้งเดิมที่กำหนดว่า เหมอมความคลาดเคลื่อนต้องไม่สัมพันธ์กัน เป็นข้อตกลงเบื้องต้นในสถิติวิเคราะห์ด้วย SEM ซึ่งกำหนดให้มีการนำเหมอมความคลาดเคลื่อนมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และเหมอมความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กันตามสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผลการปรับโมเดล จะได้ค่าขนาดอิทธิพลและค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลที่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น ผู้วิจัยพิจารณาปรับโมเดลจากดัชนีดัดแปลงโมเดล (Modification Indices) และได้ปรับโมเดลจำนวน ๑๓๕ เส้นทาง โดยได้ปรับ ๑) เส้นทาง Theta-Delta (TD) และ ๒) เส้นทาง Theta-Epsilon (TE) และผลการปรับโมเดล ทำให้ได้โมเดลประสิทธิผลพุทธรวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ ภาพที่ ๔.๒๘

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์โมเดลประสิทธิผลพุทธรวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ ๔๑.๐๑ องศาอิสระเท่ากับ ๒๙ ความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .๐๖๙ นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่า ยอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลประสิทธิผลพุทธรวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .๙๙๒ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .๙๔๓ ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ ๑ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ

.๐๑๓ ซึ่งเข้าใกล้ศูนย์ ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .๐๒๘ ซึ่งเข้าใกล้ศูนย์ สนับสนุนว่าโมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง .๖๖๖ ถึง ๑.๑๓๐ โดยตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงสูงสุดคือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ด้านร่วมรับผลประโยชน์ (MANAGEF) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๑๓๐ รองลงมาคือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านร่วมคิด (MANAGEA) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๐๐๘ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านร่วมตัดสินใจ (MANAGEB) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๐๐๔ ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านความรู้ (SUCCESSA) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๐๐๐ และตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงต่ำสุด คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านทุน (MANAGEE) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .๖๖๖ ในภาพรวมค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้มีค่าอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูงมาก

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝง พบว่า ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .๕๐๒ แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดลประกอบด้วย การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) สามารถอธิบายความแปรปรวนของธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) ได้ร้อยละ ๕๐.๒๐ ส่วนประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .๘๕๐ แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) ได้ร้อยละ ๘๕.๐๐

เมื่อพิจารณาเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง .๕๔๕ ถึง .๘๗๘ โดยตัวแปรมีความสัมพันธ์แบบทิศทางเดียว (ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๘๗๘ แสดงว่า เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) มีมากขึ้น ประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รองลงมาคือ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) และประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๗๙๕ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) พบว่าตัวแปรดังกล่าว ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ -.๐๘๑, .๖๕๘ และ .๓๙๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ตามลำดับ นอกจากนี้ ประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนยฯ (EFFEC) ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) ผ่านตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๑๐๙ และ.๒๐๓ ตามลำดับ

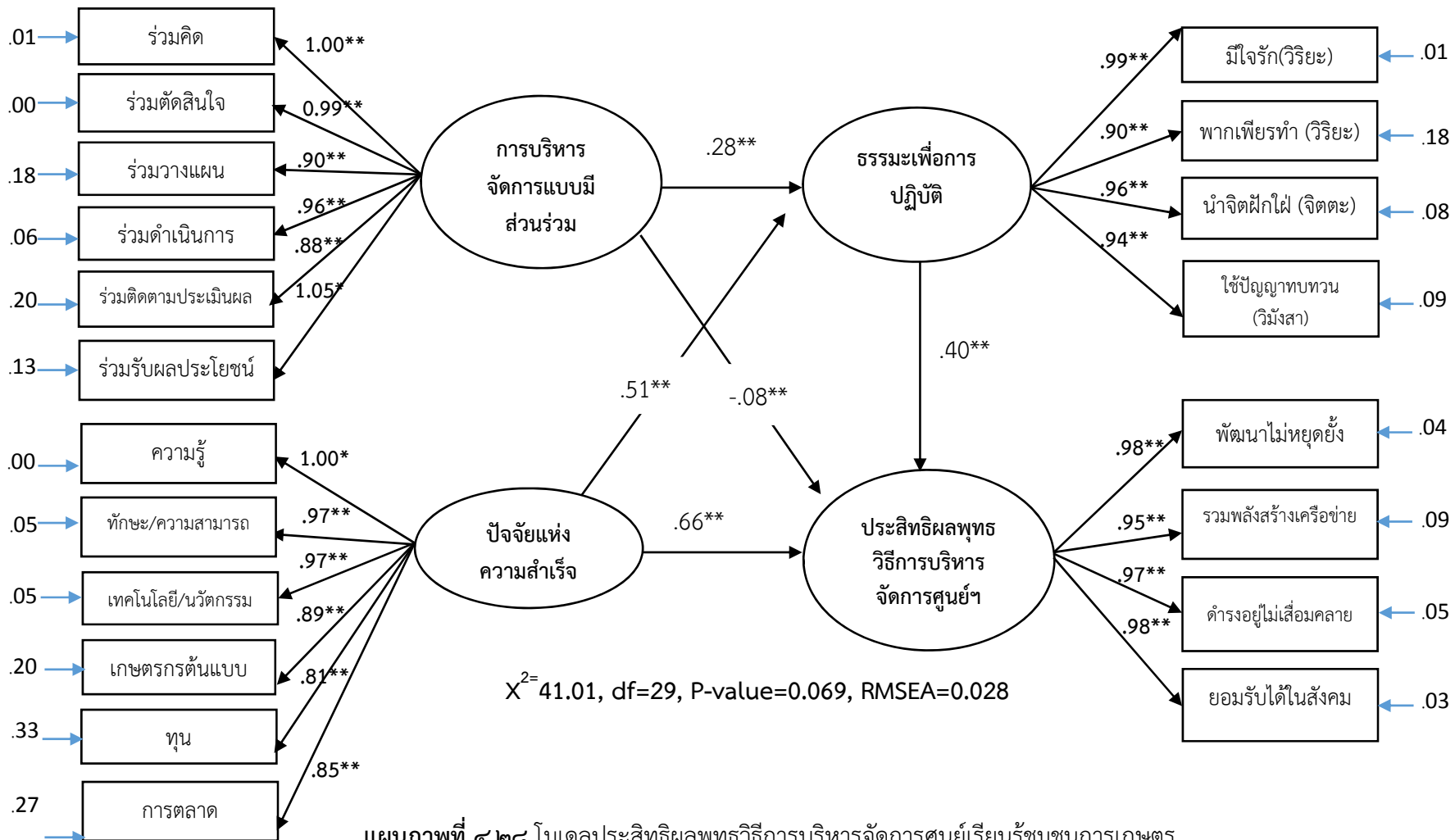
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งจะเห็นว่าขนาดอิทธิพลทางตรงของปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) มีขนาดสูงกว่าอิทธิพลทางอ้อม แสดงว่าธรรมชาติของการปฏิบัติ (DHAMMA) ไม่เป็นตัวแปรส่งผ่านที่จะทำให้ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ มากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจะเห็นว่าขนาดอิทธิพลทางอ้อมของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) มีขนาดสูงกว่าอิทธิพลทางตรง แสดงว่า ธรรมชาติของการปฏิบัติ (DHAMMA) เป็นตัวแปรส่งผ่านที่ดีที่สุดทำให้ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ มากขึ้น นอกจากนี้อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) แล้ว ยังมีตัวแปรธรรมชาติของการปฏิบัติ (DHAMMA) ที่ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๒๗๓ และ .๕๐๙ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๘ ค่าสถิติผลการวิเคราะห์แยกค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงและการวิเคราะห์อิทธิพลของโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯเรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีตัวแปรธรรมชาติของการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ตัวแปรเหตุ	MANAGE			SUCCESS			DHAMMA		
ตัวแปรผล	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
DHAMMA	.273** (.037)		.273** (.040)	.509** (.040)		.509** (.040)			
EFFECTIVE	.028 (.026)	.109** (.017)	-.081** (.025)	.861** (.039)	.203** (.024)	.658** (.036)	.399** (.035)		.399** (.036)
ค่าสถิติ	ไค-สแควร์=41.01 df=29 p=.069 GFI=.992 AGFI=.951 RMSEA=.028								
ตัวแปร	MANAGEA	MANAGEB	MANAGEC	MANAGED	MANAGEE	MANAGEF			
ความเที่ยง	1.008	1.004	.818	.938	.800	1.130			
ตัวแปร	SUCCESSA	SUCCESSB	SUCCESSC	SUCCESSD	SUCCESSE	SUCCESSF			
ความเที่ยง	1.000	.949	.953	.803	0.666	0.730			
ตัวแปร	DHAMA		DHAMB		DHAMC		DHAMD		
ความเที่ยง	.994		.818		.922		.905		
ตัวแปร	EFFECA		EFFECB		EFFECC		EFFECD		
ความเที่ยง	.963		.909		.951		.969		
สมการโครงสร้างของตัวแปร				DHAMMA			EFFEC		
R SQUARE				.502			.850		
เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง									
ตัวแปรแฝง	DHAMMA	EFFECTIVE	MANAGE	SUCCESS					
DHAMMA	1.000								
EFFECTIVE	.795	1.000							
MANAGE	.580	.545	1.000						
SUCCESS	.674	.878	.601	1.000					

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน, **p<.01

TE=ผลรวมอิทธิพล, IE=อิทธิพลทางอ้อม, DE=อิทธิพลทางตรง

แผนภาพที่ ๔.๒๘ โมเดลประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯเรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีตัวแปรภาระเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน (ปรับโมเดลแล้ว)

๔.๔ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เมื่อได้โมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่ตรวจสอบความตรงกับข้อมูลเชิงประจักษ์เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบเพื่อยืนยันโมเดลอีกครั้งโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการ

โดยมีการตั้งประเด็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะทั้งหมด ๕ ประเด็น ได้แก่

๑. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้น

๒. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๓. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (อิทธิบาท ๔) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน

๔. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ต้องส่งผ่านตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (อิทธิบาท ๔) ก่อน จึงจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์ฯ

๕. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อตัวแปรประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ โมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ ๑ ความเห็นต่อโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้น

โมเดลนี้เป็นโมเดลที่ออกแบบการวิจัยด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีพหุระยะ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพนำการวิจัยเชิงปริมาณ และตอนศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง น่าจะมีงานวิจัยเชิงปริมาณรองรับจำนวนไม่มากนักเนื่องจากเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ ทำให้นักวิจัยต้องลงไปศึกษาในพื้นที่จริงเพื่อให้ได้ตัวแปรที่ชัดเจนและเหมาะสม จึงต้องใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ปฏิบัติงานจริง และการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ทำให้งานวิจัยขึ้นนี้มีความพิเศษตรงที่มีการขยับตัวแปร คือ มีการรวบรวมตัวแปรที่มีความซ้ำซ้อนเข้าด้วยกัน และมีตัวแปรเกิดขึ้นใหม่จากการสัมภาษณ์ ทำให้ตัวแปรเปลี่ยนไปจากกรอบแนวคิดแรกที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีการปรับเปลี่ยนตัวแปรไปแล้วนั้นมาทำการวิจัยเชิงปริมาณต่อโดยใช้โปรแกรมสถิติขั้นสูง พบว่า โมเดล fit ซึ่งแปรว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากโมเดลอธิบายได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะต้องส่งผ่านตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติก่อนจึงจะมีผลต่อประสิทธิภาพพฤติกรรมวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ในขณะที่ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จไม่จำเป็นต้องมีตัวแปรส่งผ่านก็ส่งผลต่อ

ประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ได้ ทำให้โมเดลสุดท้ายออกมาตามที่ผู้วิจัยนำเสนอ
นั่นเอง^{๒๑๙}

โมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ได้จากการวิจัย
โดยใช้โปรแกรมสถิติขั้นสูง สามารถนำมาทำเป็นโมเดลเขียนมือเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถนำไป
ปรับใช้จริงในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้^{๒๒๐}

จากโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่
ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นต้องมีตัวแปรถึงสามตัวที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้
แต่ก่อนจะมารวมตัวกันเพื่อดำเนินการศูนย์เรียนรู้นี้ ปัจจัยส่วนบุคคลของแต่ละบุคคลที่มารวมตัวกัน
เป็นสิ่งสำคัญ เราควรมีการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของคนกลุ่มนี้ว่าจะต้องมีลักษณะอย่างไรจึงจะ
บริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผลตามที่ตั้งไว้ได้ สิ่งหนึ่งที่บุคคลเหล่านี้มีก็คือ จิตอาสา
นั่นเอง^{๒๒๑}

แนะนำให้มียุติปัจจัยปัจเจกบุคคล ซึ่งก็คือ จิตอาสา เป็นองค์ประกอบหนึ่งก่อนเข้าสู่โมเดล
ประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร^{๒๒๒}

จิตอาสา ตรงกับหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย โอบอ้อมอารี (ทาน) วชิโรเพราะ
(ปิยวาจา) สงเคราะห์ประชาชน (อิตถจริยา) และเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตยา)^{๒๒๓}

การจะทำให้เข้าใจโมเดลนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรมีการเพิ่มเติมและขยายความรายละเอียด
ของตัวแปรแต่ละตัว เช่น ความรู้ ควรอธิบายว่าเป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร ไม่ควรเขียนลอยๆ ไว้
ในเรื่องของการตลาดให้เพิ่มเติมเรื่องของ Digital Marketing เพื่อให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เป็น
ต้น^{๒๒๔}

สรุป โมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้น
ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธีหุระยะมีความพิเศษตรงที่มีการขยับตัวแปร คือมีการควบรวมตัวแปรที่มี
ความซ้ำซ้อนเข้าด้วยกัน มีตัวแปรเกิดขึ้นใหม่จากการสัมภาษณ์ และโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูล
เชิงประจักษ์ นอกจากนั้นควรให้ความสำคัญกับคุณลักษณะ จิตอาสา ของกลุ่มคนที่มาร่วมกันบริหาร

^{๒๑๙} สทนากลุ่มเฉพาะ อ.ดร.ลำพอง กลมกุล, รักษาการผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการ
วิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๐} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝายวิชาการ,
๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๑} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๗ ธันวาคม
๒๕๖๒.

^{๒๒๒} สทนากลุ่มเฉพาะ อ.ดร.ลำพอง กลมกุล, รักษาการผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการ
วิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๓} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝายวิชาการ,
๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๔} สทนากลุ่มเฉพาะ อ.ดร.สมบัติ นามบุรี, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๗ ธันวาคม
๒๕๖๒.

จัดการศูนย์เป็นปัจจัยก่อนนำเข้าสู่โมเดลที่พัฒนาขึ้น และเพิ่มเติม การตลาดแบบ Digital Marketing เพื่อให้เข้ากับยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งเมื่อนำทั้งหมดมาสร้างเป็นรูปภาพที่เข้าใจง่าย จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างแน่นอน

ประเด็นที่ ๒ ความเห็นต่อตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

จากประสบการณ์การทำงานช่วยเกษตรกรสู่เกษตรกรรวม ในชุมชนวัดอินทาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม มีความเห็นว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอมีความสำคัญต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ ทุกปัจจัย โดยเฉพาะในโลกยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี/นวัตกรรม มีความสำคัญมาก เกษตรกรควรตามทันเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำการเกษตรนั้นจะช่วยทั้งในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิต ลดเวลาที่ใช้ในการผลิต และยังทำให้ได้ผลผลิตในปริมาณที่มากขึ้นอีกด้วย รวมถึงช่องทางการตลาดที่จะต้องใช้ Social Network มากขึ้นเพื่อส่งข้อมูลให้ถึงผู้บริโภคได้รวดเร็วทันใจ และยังได้รับ Feedback จากผู้บริโภคได้ทันทีด้วย^{๒๒๔}

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร (ศพก.) ทั้งหมด ๘๘๒ ศูนย์ทั่วทุกอำเภอทั่วประเทศ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งเห็นความสำคัญของเกษตรกรต้นแบบ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรท่านอื่นๆ ในพื้นที่ได้ แต่เนื่องจากใน ๑ อำเภอไม่ได้มีสินค้าเพียงชนิดเดียว ต่อมาจึงเกิดเครือข่ายของ ศพก. ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์เฉพาะทางเติมเต็มช่วยการทำงานของ ศพก. ซึ่งปัจจัยแรกที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของศูนย์เรียนรู้ก็คือ เกษตรกรต้นแบบ นอกจากนั้นภายใต้ศูนย์ต้องมีฐานเรียนรู้ แปรเรียนรู้ และหลักสูตรการเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาจากตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วนั้น เห็นด้วยว่าทั้ง ๖ ปัจจัยมีความสำคัญต่อการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเมื่อเทียบกับโครงการจัดตั้ง ศพก. ของกรมส่งเสริมการเกษตรแล้วจะเห็นว่า ปัจจัยความรู้และทักษะ/ความสามารถก็จะแฝงอยู่ในตัวของเกษตรกรต้นแบบ เทคโนโลยี/นวัตกรรม และการตลาด แฝงอยู่ภายใต้หลักสูตรการเรียนรู้ ซึ่งต้องมองในเรื่องของหลักสูตรการเชื่อมโยงด้านการตลาดด้วย ส่วนในเรื่องของทุนเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าทุนแยกเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และส่วนที่เป็นทุนส่วนตัวของเกษตรกรที่เป็นประธานศูนย์นั่นเอง ในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าเกษตรกรผู้ที่ยอมเสียสละนำศูนย์ของตนเองมาเป็นศูนย์เรียนรู้ นอกจากจะต้องมีองค์ความรู้และทักษะการถ่ายทอดความรู้ได้แล้ว ยังจะต้องมีจิตอาสาด้วย สรุปแล้วสำหรับมุมมองของผู้ที่ทำงานโดยตรงกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเห็นว่าตัวแปรทุกตัวที่ผู้วิจัยได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ

^{๒๒๔} สันทนา กลุ่มเฉพาะ พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ, ดร., รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

และเชิงปริมาณ มีความสำคัญสำหรับการดำเนินงานและบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างชัดเจน^{๒๒๖}

ในมุมมองของประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมองว่าปัจจัยทุกตัวที่ผู้วิจัยนำเสนอมา มีความสำคัญทั้งหมด แต่การทำให้ดีและมีประสิทธิผลตามที่ต้องการนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เรื่องการตลาดเกือบทุกศูนย์ยังขาดความรู้ในส่วนนี้ต้องการหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเข้าไปเติมเต็ม ศูนย์ฯ เก่งเรื่องการผลิต แต่ไม่เก่งเรื่องการตลาด และในส่วนของทุนที่ใช้ในการดำเนินการเนื่องจากหลายๆ ศูนย์ใช้ทุนเริ่มต้นเป็นทุนส่วนตัวของประธานศูนย์ผู้มีจิตอาสา แต่อาจจะไม่ยั่งยืนถ้ารัฐบาลไม่มีทุนสนับสนุนให้อย่างต่อเนื่อง จึงเห็นว่าการนำโมเดลนี้มาปรับใช้กับการดำเนินงานของศูนย์เป็นสิ่งที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์มาก แต่ปัจจัยบางตัวที่เราไม่สามารถควบคุมเองได้ เช่นเรื่องทุน และการตลาดควรจะเอามาเป็นประเด็นในการกำหนดนโยบายของรัฐบาลให้เห็นความสำคัญของเรื่องนี้เพื่อขับเคลื่อนศูนย์ให้ดำเนินการต่อไปได้ดียิ่งขึ้น^{๒๒๗}

ปัจจัยแห่งความสำเร็จสามารถส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้โดยไม่ต้องผ่านธรรมชาติเพื่อการปฏิบัตินั้นอาจเป็นเพราะในปัจจัยแห่งความสำเร็จมีเรื่องของความรู้ ทรัพยากร ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของอิทธิบาทธรรม ทำให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งนั้นโดยตรง^{๒๒๘}

สรุปว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัย ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน การตลาด มีความสำคัญกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั้งสิ้น โดยเฉพาะในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เทคโนโลยี/นวัตกรรมเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำการเกษตรของประเทศ ซึ่งสามารถช่วยให้เพิ่มทั้งคุณภาพและปริมาณของผลผลิต รวมทั้งลดต้นทุนการผลิตอีกด้วย รวมถึงรัฐบาลควมให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนในด้านต่างๆ

ประเด็นที่ ๓ ความเห็นต่อตัวแปรธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติ (อิทธิบาท ๔) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่าน

วิถีชีวิตของคนไทย ผูกพันกับศาสนาพุทธ การทำงานทุกอย่างในชีวิตประจำวันก็ควรยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วยเช่นกัน ผู้บริหารศูนย์ไม่ว่าจะเป็นประธานศูนย์ กรรมการบริหารศูนย์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แม้กระทั่งผู้ใช้บริการศูนย์ก็ควร

^{๒๒๖} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวอรพรรณ คงอภิรักษ์, ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๗} สทนากลุ่มเฉพาะ นายประมาณ สว่างญาติ, สมาชิกวุฒิสภา และประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๒๘} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ้ง, รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ้ายวิชาการ, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ใช้หลักธรรมในการลงมือปฏิบัติ และหลักธรรมแห่งความสำเร็จเมื่อลงมือปฏิบัติก็คือหลักอิทธิบาท ๔ ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้^{๒๒๙}

ในส่วนของหลักธรรมอิทธิบาท ๔ ที่อยู่ในโมเดล ควรแสดงให้เห็นชัดเจนว่าใครควรเป็นผู้นำ หลักธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ ควรเป็นประธานศูนย์ เจ้าหน้าที่ หรือ เกษตรกร และควรนำไปประยุกต์ใช้ อย่างไร อีกทั้งควรจัดประเด็นที่อยู่ภายใต้หลักธรรมแต่ละตัวให้เรียงลำดับจะทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น^{๒๓๐}

นอกจากนั้น การกำหนดชื่อตัวแปรสังเกตได้ภายใต้ตัวแปรแฝงธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ได้แก่ มิไจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) ควรปรับชื่อตัวแปรบางตัวเพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพตัวชี้วัดสำหรับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรได้ชัดเจนขึ้น คือ มิไจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ) รอบคอบแก้ไข (วิมังสา)^{๒๓๑}

ประธานศูนย์เรียนรู้ฯ และคณะกรรมการบริหารศูนย์ที่มาทำงานร่วมกันจำเป็นจะต้องมี ธรรมะเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานด้วย อย่างน้อยทุกคนที่มาร่วมทำงานจะต้องมีจิตอาสา ยอมเสียสละ ตนเองเพื่อส่วนรวม การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาปรับใช้ในการดำเนินงานของศูนย์ก็จะสามารถ ขับเคลื่อนศูนย์ให้มีประสิทธิผลตามที่ตั้งไว้ได้ ในมุมมองของนักวิชาการมองว่าตัวแปรทุกตัวที่ผู้วิจัย นำเสนอมามีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร^{๒๓๒}

สรุปว่า หลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ไจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) ติดตาม ตรวจสอบ (จิตตะ) รอบคอบแก้ไข (วิมังสา) เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ปฏิบัติ กับการทำงานในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยผู้ที่ควรนำหลักธรรมนี้มาใช้ควรเป็นทั้งประธาน ศูนย์ฯ ผู้ร่วมบริหารจัดการศูนย์ฯ และ ผู้ใช้บริการศูนย์ด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามที่กำหนดไว้

ประเด็นที่ ๔ ความเห็นต่อตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ต้องส่งผ่านตัวแปร ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (อิทธิบาท ๔) ก่อน จึงจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ

การทำงานโดยทั่วไปของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ บริหารจัดการศูนย์โดยแต่งตั้งจากเกษตรกรภายในพื้นที่ขึ้นมาเพื่อช่วยกันทำงาน ในแต่ละอำเภอมี เกษตรกรจำนวนเป็นแสนคนหากไม่มีการร่วมมือกันทำงานการขับเคลื่อนศูนย์ให้สำเร็จก็จะเป็นไปได้

^{๒๒๙} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ, ดร., รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๐} สทนากลุ่มเฉพาะ พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๑} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝายวิชาการ, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๒} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาววรรณ คงอภิรักษ์, ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ยาก เพราะฉะนั้นตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญอีกหนึ่งตัวแปรในการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้^{๒๓๓}

ในการทำงานจริงของศูนย์ ศพก. จะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยในการเป็นศูนย์เรียนรู้ หากไม่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากศูนย์เครือข่ายในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขององค์ความรู้ เรื่องการถ่ายทอดความรู้ และเรื่องอื่นๆ ที่สามารถช่วยได้ จึงมีความเห็นว่าการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่สำคัญอีกตัวแปรหนึ่ง^{๒๓๔}

ตัวแปรทุกตัวในโมเดลมีความสำคัญต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเมื่อส่งผ่านธรรมะเพื่อการปฏิบัติแล้วส่งผลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ตามลูกศรในโมเดลนั้น ทำให้เห็นความชัดเจนของคำว่า “โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ถ้าไม่เกิดการลงมือปฏิบัติก็ว่าจะไม่เกิดประสิทธิผลที่ดีอย่างแน่นอน^{๒๓๕}

สรุปว่า ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร จะสมบูรณ์แบบไม่ได้เลยถ้าขาดการนำหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารศูนย์ โดยบูรณาการร่วมกับการลงมือปฏิบัติโดยใช้หลักอิทธิบาท ๔

ประเด็นที่ ๕ ความเห็นต่อตัวแปรประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ตัวแปรประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั้ง ๔ ตัวมีความครอบคลุมครบถ้วน แต่ขอเพิ่มเติมในส่วนของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ฯ มีความสามารถด้านการผลิตแต่ยังขาดความสามารถด้านการตลาด จึงเสนอแนะให้เน้นในเรื่องของการตลาดในไทยแลนด์ ๔.๐ ซึ่งก็คือ ใช้ Digital Marketing เข้ามาใช้กับศูนย์เรียนรู้ อาจจะเป็นรูปแบบของการให้ความรู้ด้านนี้แก่เกษตรกรเอง หรือในรูปแบบของหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความรู้เข้าไปให้การสนับสนุน อาจเพิ่มเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดของประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร หรือในส่วนของปัจจัยแห่งความสำเร็จ^{๒๓๖}

^{๒๓๓} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสาวอรพรรณ คงอิทธิกษ์, ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นายประมาณ สว่างญาติ, สมาชิกวุฒิสภา และประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๕} สทนากลุ่มเฉพาะ อ.ดร.สุรียา รักษาเมือง, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

^{๒๓๖} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา, รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ในส่วนของตัวแปรสังเกตได้ ภายใต้ตัวแปรแฝงประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากกรอบแนวคิดเบื้องต้น ควรมีความอธิบายถึงที่มาที่ไปในการเปลี่ยนแปลงนี้ให้ชัดเจน^{๒๓๗}

สรุปว่า ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ทั้ง ๔ ตัวประกอบด้วย พัฒนาไม่หยุดยั้ง รวมถึงสร้างเครือข่าย ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ยอมรับได้ในสังคม มีความครอบคลุมประสิทธิผลการดำเนินงานของศูนย์ในทุกด้าน

๔.๕ องค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะ โดยระยะที่ ๑ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และเพื่อสร้างโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร (ฉบับร่าง) และระยะที่ ๒ ใช้แนวทางวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลฯ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล ระยะที่ ๓ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อยืนยันโมเดลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ซึ่งหมายถึงผลสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร สามารถพิจารณาได้จาก ๔ ปัจจัยหลัก ได้แก่ DNSA อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

D: Continuous Development คือ การพัฒนาไม่หยุดยั้ง หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการพัฒนาหลักสูตร และเกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์อย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จาก การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ณ เวลานั้น การส่งวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ไปพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินการของศูนย์ การเปิดโลกทัศน์เพื่อรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาปรับใช้ในการดำเนินการของศูนย์อยู่ตลอดเวลา

N: Networking คือ การรวมพลังสร้างเครือข่าย หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้การเกษตรมีการทำงานเชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์เพื่อแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สังเกตได้จากการ

^{๒๓๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ อ.ดร.สมบัติ นามบุรี, อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ทำงานร่วมกันกับศูนย์อื่น การแก้ไขปัญหาทางด้านการเกษตรร่วมกัน การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ระหว่างศูนย์ และมีการสร้างเครือข่ายทางการตลาดร่วมกัน

S: Sustainable คือ การดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังสามารถขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ ตามเป้าหมาย สังเกตได้จาก การมีเกษตรกรหรือผู้สนใจทั้งจากในพื้นที่และนอกพื้นที่หมุนเวียนเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้การเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการหาศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาทางการเกษตร และการใช้ศูนย์เพื่อเป็นจุดพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

A: Acceptability คือ การยอมรับได้ในสังคม หมายถึง การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ และมีความผูกพันกับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สังเกตได้จาก การยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่โดยการกล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในทางที่ดี การได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีปัจจัยทั้ง ๔ ข้อดังที่กล่าวมา สามารถบ่งบอกได้ว่าศูนย์เรียนรู้นั้นมีประสิทธิผลในการบริหารจัดการ เพราะศูนย์เรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการได้ต้องเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต มีการขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการพัฒนา และมีเครือข่ายที่จะช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ นอกจากนี้ในการวิจัยนี้ ยังพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรประกอบด้วย ๓ ปัจจัย ๑๖ องค์ประกอบ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ ๑: Success คือปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑ : ความรู้ หมายถึง องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่

องค์ประกอบที่ ๒ : หมายถึง ความชำนาญหรือความสามารถในการทำการเกษตร และความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ อันเกิดจากการฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่

องค์ประกอบที่ ๓ : เทคโนโลยี/ นวัตกรรม หมายถึง การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาเป็นวิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้านการเกษตร อันก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้การทำการเกษตรง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ ๔ : เกษตรกรต้นแบบ หมายถึง เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีความรอบรู้ มีทักษะ ความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตน สามารถเป็นผู้นำชุมชน จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับนับถือ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่

องค์ประกอบที่ ๕ : พუნ หมายถึง งบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อาจเป็นเงินส่วนตัวของเจ้าของศูนย์เรียนรู้ หรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

องค์ประกอบที่ ๖ : การตลาด หมายถึง ผู้ที่มีความต้องการผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ มีความสามารถในการซื้อผลผลิตในปริมาณมาก โดยมีการตกลงในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของผลผลิตไว้ล่วงหน้า ที่เรียกว่า ตลาดนำการผลิต และสิ่งที่สำคัญที่สุดในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ คือ Digital Marketing คือการโปรโมทสินค้าหรือแบรนด์ผ่านช่องทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่าง Computer หรือ สมาร์ทโฟน โดยใช้ Digital Marketing Channel เป็นช่องทางในการส่งข้อมูล เมื่อข้อมูลถูกส่งไปแล้ว ผู้ส่งสามารถรู้ผลตอบรับได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้รับข้อความสามารถเข้าถึงข้อความได้จากทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ ความท้าทายของการตลาดออนไลน์ก็คือการเลือกใช้ Digital Marketing อย่างไรให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ องค์ประกอบนี้ มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยมีธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน หมายความว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ปัจจัยที่ ๒ : Participative Management คือการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม กับเกษตรกรในพื้นที่ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑: ร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ แนวทางการแก้ไขปัญหา หลักสูตรที่เหมาะสม และวิธีการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงร่วมคิดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

องค์ประกอบที่ ๒: ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ การกำหนดโครงการ หรือหลักสูตร และวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม รวมถึงร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

องค์ประกอบที่ ๓: ร่วมวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ รวมถึงร่วมวางแผนการดำเนินงานตามโครงการ หรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ และจัดหาทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ

องค์ประกอบที่ ๔: ร่วมดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันดำเนินการตามแผนการทำงานของโครงการหรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน

องค์ประกอบที่ ๕: ร่วมติดตามประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนของโครงการหรือหลักสูตรที่กำหนดไว้ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

องค์ประกอบที่ ๖: ร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและเกษตรกรในพื้นที่ โดยร่วมกันรับผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการของศูนย์ ได้แก่ การรับความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และบริการจากศูนย์ ผลประโยชน์ที่เป็นธรรมจากการขายผลผลิตทางการเกษตรร่วมกัน โดยมีศูนย์ฯ เป็นผู้จัดหาตลาดให้ รวมถึงการมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง คุณภาพผลผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้ง ๖ องค์ประกอบมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยมีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ถึงแม้ศูนย์เรียนรู้จะมีหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ดีเพียงใดก็ตาม จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากไม่ใช้ธรรมะเพื่อการลงมือปฏิบัติ ซึ่งธรรมะเพื่อการปฏิบัติก็คือปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธรูปวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรนั่นเอง

ปัจจัยที่ ๓: Dhamma คือ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ) รอบคอบแก้ไข (วิมังสา)

องค์ประกอบที่ ๑: มีใจรัก (ฉันทะ) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วยความเต็มใจและมุ่งหวังในผลสำเร็จของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ความเต็มใจช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ สมัครใจที่จะร่วมบริหารจัดการอย่างเต็มความสามารถ ยินดีรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้ดีขึ้น รักและพอใจที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยไม่หวังผลตอบแทน

องค์ประกอบที่ ๒: พากเพียรทำ (วิริยะ) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วยความมุ่งมั่น มีความเพียรที่จะทำให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย การบริหารจัดการตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ต่อเนื่องยาวนานไม่เบื่อง่าย ปฏิบัติงานด้วยความสม่ำเสมอ ปฏิบัติงานทันทีที่ได้รับมอบหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและไม่ละทิ้งงาน ยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง และอดทนและตั้งใจฝึกฝน เพื่อพัฒนาทักษะให้เกิดความชำนาญ

องค์ประกอบที่ ๓: ติดตามตรวจสอบ (จิตตะ) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยจิตใจฝักใฝ่ จดจ่อในสิ่งที่ทำ ประกอบด้วย การมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แน่วแน่มั่นคง ต่องาน หรือภารกิจไม่คิดเรื่องอื่นจนกว่างานจะสำเร็จ ใฝ่ใจ ใฝ่รู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เป็นนิตย์ เอาใจใส่ในการทำงานของศูนย์เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่ เมื่อพบปัญหาที่พร้อมที่จะแก้ไข สนใจรับรู้ และรับผิดชอบในงานอย่างเต็มที่ แม้งานจะมีอุปสรรค

องค์ประกอบที่ ๔: รอบคอบแก้ไข (วิมังสา) หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีการทบทวนในสิ่งที่ได้ทำมา ประกอบด้วย ไตร่ตรอง หาข้อดี ข้อด้อย ในการปฏิบัติงานทุกครั้งเพื่อเป็นแนวทางครั้งต่อไป ไตร่ตรองคิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุและผล ตรวจสอบ ข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา พิจารณาแผนการปฏิบัติงานเพื่อสร้างระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน คำนคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงาน

นอกจากธรรมะเพื่อการปฏิบัติจะเป็นปัจจัยส่งผ่านที่ดีแล้วนั้น ธรรมะเพื่อการปฏิบัติยังเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอีกด้วย อธิบายได้ว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ จะนำไปสู่ประสิทธิผลที่ดีนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยออกมาในรูปแบบที่เข้าใจง่ายเรียกว่า โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๒๙

๔.๕.๒ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย ได้ดังนี้

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน ให้บริการด้านการเกษตรอื่นๆ และให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตรกรกับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่ นอกจากนี้เกษตรกรในชุมชนจะสามารถเข้ามาเรียนรู้ตามหลักสูตรและแผนการถ่ายทอดที่กำหนดแล้วนั้น หน่วยงานอื่นๆ ยังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการผลิตให้บริการทางวิชาการ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ แก่เกษตรกรในชุมชน รวมทั้งยังเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นอีกด้วย จากหน้าที่ต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามที่กล่าวมา ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องประเมินประสิทธิผลหรือความสำเร็จของศูนย์ ซึ่งจากการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า ประสิทธิภาพของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรสามารถประเมินได้จาก ๔ องค์ประกอบหลัก คือ ๑) การพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งของศูนย์ คือ มีการพัฒนาทั้งหลักสูตร และตัวเกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์ให้กับเกษตรกรในชุมชนอย่างต่อเนื่อง สังเกตได้จาก การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ณ เวลานั้น การส่งวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ไปพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการดำเนินการของศูนย์ การเปิดโลกทัศน์เพื่อรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาปรับใช้ในการดำเนินการของศูนย์อยู่ตลอดเวลา ๒) การสร้างเครือข่ายให้กับศูนย์ คือ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีการทำงานเชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์เพื่อแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สังเกตได้จาก การทำงานร่วมกันกับศูนย์อื่น การแก้ไขปัญหาทางการเกษตรร่วมกัน การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ระหว่างศูนย์ และมีการสร้างเครือข่ายทางการตลาดร่วมกัน ๓) การดำรงอยู่ของศูนย์ คือ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังสามารถขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ ตามเป้าหมายของศูนย์ สังเกตได้จาก การมีเกษตรกร หรือผู้สนใจทั้งจากในพื้นที่และนอกพื้นที่หมุนเวียนเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้การเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาทางการเกษตร และการใช้ศูนย์เพื่อเป็นจุดพบปะระหว่างเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ๔) การได้รับการยอมรับ คือ การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีความน่าเชื่อถือ มีความผูกพันกับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน สังเกตได้จาก การยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่โดยการกล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในทางที่ดี การได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หากศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีปัจจัยทั้ง ๔ ข้อนี้ สามารถบ่งบอกได้ว่า ศูนย์เรียนรู้นั้นมีประสิทธิผลในการบริหารจัดการ เพราะศูนย์เรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการได้ต้องเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิต มีการขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการพัฒนา

และมีเครือข่ายที่จะช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ นอกจากนั้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้แก่ ๑) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ศูนย์เรียนจำเป็นต้องมีเพื่อการดำเนินการของศูนย์ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ความชำนาญหรือความสามารถในการทำการเกษตรและความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาเป็นวิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้านการเกษตร เกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จมีความรอบรู้ มีทักษะ ความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตนงบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร การตลาด โดยเฉพาะการตลาดยุคใหม่ที่เรียกว่า Digital Marketing เป็นการโปรโมทสินค้าหรือแบรนด์ผ่านช่องทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่าง Computer หรือ สมาร์ทโฟน โดยใช้ Digital Marketing Channel เป็นช่องทางในการส่งข้อมูล เมื่อข้อมูลถูกส่งไปแล้ว ผู้ส่งสามารถรู้ผลตอบรับได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้รับข้อความสามารถเข้าถึงข้อความได้จากทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ ความท้าทายของการตลาดออนไลน์ก็คือการเลือกใช้ Digital Marketing อย่างไรให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยมีธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน หมายความว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ๒) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นการบริหารจัดการของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่ ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องมีธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน จึงจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารศูนย์ฯ แปลว่า ถึงแม้ศูนย์เรียนรู้จะมีหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ดีเพียงใดก็ตาม จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากไม่นำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการลงมือปฏิบัติ ซึ่ง ๓) ธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติก็คือปัจจัยอีกตัวหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรนั่นเอง ซึ่งหากมองโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเป็นกระบวนการทำงานของศูนย์ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีของศูนย์ ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญของกระบวนการนี้ก็คือ คุณลักษณะจิตอาสาของผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ “จิตอาสา” คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกายและสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมคือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี ผู้ที่มาร่วมบริหารจัดการ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ในการที่จะถ่ายทอดความรู้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ให้สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้ ซึ่งหากเปรียบจิตอาสากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะเปรียบได้กับหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ หมายถึง เครื่องมือ หรือหลักธรรม ๔ ประการ ที่ช่วยยึดเหนี่ยวประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความสามัคคี สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับสังคม ชุมชน และประเทศชาตินั้นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยออกมาเป็นแผนภาพที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๓๐

แผนภาพที่ ๔.๓๐ องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากงานวิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีประสิทธิผล ๒) เพื่อพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ๓) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed Methods Research) การดำเนินการแบ่งเป็น ๓ ระยะ ระยะที่ ๑ ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และระยะที่ ๒ ใช้วิธีการเชิงปริมาณในรูปของการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้น รวมถึงศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล ระยะที่ ๓ เป็นการตรวจสอบความตรงของโมเดลอีกครั้งด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และพุทธวิธีการบริหารจัดการ

การวิจัยในระยะที่ ๑ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ได้โมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ๔ ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ ๒๐ ตัวแปร ประกอบด้วยตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร และ ตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม วัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๖ ตัวแปร คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ ๒) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๖ ตัวแปร คือ ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน การตลาด ตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร ได้แก่ ๑) ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ วัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร คือ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียรทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา) ๒) ประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร วัดจากตัวแปรสังเกตได้ ๔ ตัวแปร คือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง รวมพลังสร้างเครือข่าย ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ยอมรับได้ในสังคม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ ๑ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และพุทธวิธีการบริหารจัดการ ได้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๓ ท่าน แบ่งเป็น ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน ผู้ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เห็นสมควรยกย่องและเชิดชูเกียรติแก่ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเกษตรในสาขาต่างๆ ซึ่งเป็นผู้มีคุณความดี มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์สมควรเป็นปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน ให้ได้รับการดูแลด้านสวัสดิการและสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบการณ์และความสามารถสู่สังคม จำนวน ๘ คน ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับ

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน ๑๐ รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารจัดการอีกจำนวน ๔ รูป/คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ ๒ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกแบบสุ่มสองขั้นตอน ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจำนวนอย่างน้อย ๔๗๐ คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ๕๒๐ คน แนวทางการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาเครื่องมือขึ้นเอง โดยแบ่งลักษณะคำถามเป็น ๒ ตอน ได้แก่ ๑) แนวคำถามเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี ๒) แนวคำถามในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ทั้งตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง และตัวแปรส่งผ่านเพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของกรอบแนวคิดการวิจัยที่สร้างจากการศึกษาเอกสาร เครื่องมือวิจัยในระยะที่ ๒ คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน ๕ ตอน ประกอบด้วย ๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ๒) แบบสอบถามการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ๓) แบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๔) แบบสอบถามธรรมะเพื่อปฏิบัติ และ ๕) แบบสอบถามประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์ ผลการตรวจสอบคุณภาพข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง สรุปได้ว่า ค่าความเบี่ยงเบน Cronbach ของแบบสอบถามแต่ละฉบับอยู่ระหว่าง .๙๘๕ ถึง .๙๙๓

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประมาณ ๒ เดือน จากนั้นจึงเริ่มดำเนินการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่จะสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและด้านพฤติกรรมการจัดการ จากนั้นดำเนินการติดต่อเพื่อนัดสัมภาษณ์จนกระทั่งดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน เมื่อได้กรอบแนวคิดการวิจัยจากระยะที่ ๑ แล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่สร้างขึ้นซึ่งได้แบบสอบถามที่ส่งกลับ ๕๒๐ ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ตัวแปรประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มาใช้ปรับกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยเบื้องต้น ให้ได้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยที่มีตัวแปรธรรมะเพื่อปฏิบัติ เป็นตัวแปรส่งผ่าน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คะแนนต่ำสุด (Min) คะแนนสูงสุด (Max) สัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) การประมาณค่าความเที่ยง การวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างโดยใช้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลตามกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งการศึกษาอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และ ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ผ่านตัวแปรส่งผ่านธรรมะเพื่อปฏิบัติ โดยใช้โปรแกรมสถิติขั้นสูง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ การวิเคราะห์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ และส่วนที่ ๓ การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การวิเคราะห์ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

จากกรอบแนวคิดการวิจัยแรกที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำไปตั้ง ต้นสู่การวิจัยระยะที่ ๑ คือการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธิวิธีการ บริหารจัดการ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และได้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๓ รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนจากผู้ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่เกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิ พลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ซึ่งในขั้นตอนการวิจัยนี้ สามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมตัวแปรให้เหมาะสมกับบริบทการทำงานจริงได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัว แปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเป็นดังต่อไปนี้

ตัวแปรแฝงตัวที่ ๑ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เกิดจากการควบรวมตัวแปรแฝง อันเนื่องมาจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก คือตัวแปรแฝงการบริหารจัดการกับตัว แปรแฝงการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากตัวแปรสังเกตได้ของทั้งสองตัวแปรแฝงมีความซ้ำซ้อน กัน เช่น การวางแผนกับร่วมวางแผน การควบคุมกับการร่วมติดตามประเมินผล และการจัดการกับ การร่วมดำเนินการ เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการของ คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการ พบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของ เกษตรกรในพื้นที่ โดยมีหลักการปฏิบัติการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่มี ๖ ด้าน ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับ ผลประโยชน์

ตัวแปรแฝงตัวที่ ๒ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ เป็นตัวแปรแฝงที่เกิดค้นพบขึ้นใหม่ จากการ วิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เกิดจากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ซึ่งเป็นทฤษฎีรากฐานที่ น่าสนใจอย่างยิ่ง จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยปรับตัวแปรในโมเดลเพิ่มขึ้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์ ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย ได้แก่ ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม เกษตรกร ต้นแบบ ทูท และการตลาด

ตัวแปรแฝงตัวที่ ๓ ธรรมมะเพื่อการปฏิบัติ เป็นตัวแปรแฝงที่ทำหน้าที่เป็นตัวแปร ส่งผ่าน มีการปรับชื่อจากพุทธิวิธีการบริหารจัดการ มาเป็นธรรมมะเพื่อการปฏิบัติเพื่อให้มีความ ชัดเจนมากขึ้นนั่นเอง โดย ธรรมมะเพื่อการปฏิบัติ หมายถึง การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการ ลงมือปฏิบัติเพื่อการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ได้แก่ มีใจรัก (ฉันทะ) พากเพียร ทำ (วิริยะ) นำจิตฝึกฝน (จิตตะ) ใช้ปัญญาทบทวน (วิมังสา)

ตัวแปรแฝงตัวที่ ๔ ประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มีการ ปรับเปลี่ยนตัวแปรสังเกตได้ในตัวแปรแฝงให้สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วย

การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร หมายถึง ผลสำเร็จของการบริหารจัดการศูนย์อันจะสังเกตได้จาก ความคงอยู่ของศูนย์ การสร้างเครือข่าย การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการได้รับการยอมรับจากสังคม

๕.๑.๒ การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลประสิทธิผลพหุวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรกับข้อมูลเชิงประจักษ์

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

๑.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงจำนวน ๑๐๙ คน และเพศชายจำนวน ๔๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐ และ ๗๙.๐ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาช่วงอายุ พบว่า ในแต่ละช่วงอายุมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามใกล้เคียงกัน ยกเว้นช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และ ๑๘ - ๓๐ ปี มีจำนวนน้อยคิดเป็นร้อยละ ๒.๗ และ ๗.๑ ตามลำดับ ส่วนช่วงอายุอื่นมีค่าใกล้เคียงกันคือ ช่วงอายุ ๓๑ - ๔๐ ช่วงอายุ ๔๑ - ๕๐ และ ช่วงอายุ ๕๑ - ๖๐ มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘, ๓๑.๐ และ ๒๘.๕ ตามลำดับ ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ และ ๔๓.๗ ตามลำดับ รองลงมา คือ ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ ๒.๓ และ ระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ ๐.๘ ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร มากที่สุดคือการเป็นเกษตรกรในพื้นที่คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕ รองลงมาคือ คณะกรรมการบริหารศูนย์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ วิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ ประธานศูนย์ฯ และอื่นๆ ได้แก่ พระสงฆ์ผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖ ๑๔.๘ ๖.๐ ๓.๓ และ ๑.๙ ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามมีพื้นที่การใช้บริการศูนย์จำนวนใกล้เคียงกันคือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี และนนทบุรี คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖ ๒๕.๖ ๒๕.๓ และ ๒๓.๗ ตามลำดับ ส่วนการใช้บริการศูนย์ส่วนมากจำนวน ๖ - ๘ ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๕ รองลงมาคือ ๓ - ๕ ครั้งต่อเดือน น้อยกว่า ๓ ครั้งต่อเดือน ๙ - ๑๐ ครั้งต่อเดือน มากกว่า ๑๐ ครั้งต่อเดือน และไม่เคยใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๕ ๑๐.๖ ๖.๙ ๒.๙ และ ๐.๖ ตามลำดับ

๑.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในโมเดล สรุปได้ว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง มีปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ในระดับสูง มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง และมีประสิทธิผลพหุวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอยู่ในระดับสูง ตัวแปรทุกตัวแปรมีการกระจายไม่ต่างกันมาก โดยส่วนมากมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย และค่าความโค้งเป็นลบ แสดงว่าข้อมูลของตัวแปรส่วนมากสูงกว่าค่าเฉลี่ย และมีโค้งการแจกแจงของข้อมูลในลักษณะเตี้ยแบนกว่าโค้งปกติ มีการกระจายมากกว่าการกระจายของโค้งปกติเล็กน้อย

๒. ผลการวิเคราะห์โมเดลประสิทธิผลพหุวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ผลการพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพหุวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน สรุปได้เป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งแสดงอิทธิพลของตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จต่อประสิทธิผลพหุวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน ตัวแปรในโมเดลที่

พัฒนาขั้นนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ๔ ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ ๒๐ ตัวแปร

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน และผลของอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดลเป็น ดังนี้

โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนา สรุปได้ว่า ค่าไค-สแควร์ (X^2) มีค่าค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ ๔๑.๐๑ องศาอิสระเท่ากับ ๒๙ ความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .๐๖๙ วิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ .๙๕๒ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .๙๔๓ และค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ .๐๑๓ ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .๐๒๘ อธิบายความแปรปรวนของธรรมะเพื่อการปฏิบัติได้ร้อยละ ๕๐.๒๐ และอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) ได้ร้อยละ ๘๕.๐๐ นอกจากนี้ ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ -.๐๘๑, .๖๕๘ และ .๓๙๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ตามลำดับ และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) ผ่านตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๑๐๙ และ .๒๐๓ ตามลำดับ นอกจากนี้ ตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) ยังได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๒๗๓ และ .๕๐๙ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงเชิงโครงสร้างของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง .๖๖๖ ถึง ๑.๑๓๐ โดยตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงสูงสุด คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านร่วมรับผลประโยชน์ (MANAGEF) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๑๓๐ รองลงมา คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านร่วมคิด (MANAGEA) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๐๐๘ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมด้านร่วมตัดสินใจ (MANAGEB) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๐๐๔ ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านความรู้ (SUCCESSA) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ ๑.๐๐๐ และตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงต่ำสุด คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านทุน (MANAGEE) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .๖๖๖ ในภาพรวมค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้มีค่าอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูงมาก

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝง พบว่า ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .๕๐๒ แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดลประกอบด้วย การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) สามารถอธิบายความแปรปรวนของธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) ได้ร้อยละ ๕๐.๒๐ ส่วนประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) มีค่าสัมประสิทธิ์การ

พยากรณ์ เท่ากับ .๘๕๐ แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) สามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) ได้ร้อยละ ๘๕.๐๐

ผลการวิเคราะห์เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง .๕๔๕ ถึง .๘๗๘ โดยตัวแปรมีความสัมพันธ์แบบทิศทางเดียว (ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และ ประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๘๗๘ แสดงว่า เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) มีมากขึ้น ประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รองลงมาคือ ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) และประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๗๙๕ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง

๕.๑.๓ การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน

การเกษตร

นำโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่ ๒ มาทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน เพื่อยืนยันโมเดล และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อปรับโมเดลให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

๑. โมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ประกอบด้วย ตัวแปรที่เหมาะสมกับการทำงานในพื้นที่จริง ซึ่งอธิบายได้ว่า การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และธรรมะเพื่อการปฏิบัติมีอิทธิพลต่อ ประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยที่การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจะส่งผลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ได้จำเป็นต้องมีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน ในขณะที่ปัจจัยแห่งความสำเร็จส่งผลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวแปรส่งผ่าน

๒. ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๖ ปัจจัย ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทูท และการตลาด ในส่วนของการตลาดมีข้อเสนอแนะว่า การตลาดที่ตอบโจทย์นโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ นั้นจะต้องใช้ Digital Marketing ซึ่งก็คือการโปรโมทสินค้าหรือแบรนด์ผ่านช่องทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่าง Computer หรือ สมาร์ทโฟน โดยใช้ digital marketing channel เป็นช่องทางในการส่งข้อมูล เมื่อข้อมูลถูกส่งไปแล้ว ผู้ส่งสามารถรู้ผลตอบรับได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นโมเดลที่พัฒนาขึ้นจึงเน้น Digital Marketing ในตัวแปรการตลาด ซึ่งอยู่ภายใต้ตัวแปรแฝงปัจจัยแห่งความสำเร็จ แสดงดังแผนภาพที่ ๔.๒๙ ในบทที่ ๔

๓. จากโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่พัฒนาขึ้น อธิบายถึงรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามที่ต้องการ โดยเกิดจากกลุ่มคนที่มี “จิตอาสา” มาทำงานร่วมกัน ดังนั้น จึงเพิ่มปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งก็คือ การมีจิตอาสา นี้เป็นปัจจัยนำเข้าสู่โมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้น โดยเมื่อเปรียบเทียบกับจิตอาสา กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาก็คือ หลักสังฆวัตถุ ๔ นั่นเอง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ การอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเป็นเพราะว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย กลุ่มตัวอย่างในแต่ละช่วงอายุมีจำนวนใกล้เคียงกัน ยกเว้นช่วงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และ ช่วงอายุ ๑๘ – ๓๐ ปีมีจำนวนน้อย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยกลางคน ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวนพอๆ กัน และมีความเกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรโดยมีสถานภาพเป็นเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ การใช้บริการศูนย์จำนวนใกล้เคียงกันทั้ง ๔ จังหวัดที่เป็นพื้นที่วิจัย ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี และนนทบุรี และมีความถี่ในการใช้บริการศูนย์จำนวน ๖ – ๘ ครั้งต่อเดือนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างมีความหลากหลาย ถือได้ว่าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ดี

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกตัวแปรสังเกตได้ คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประจวบ หนูเลี้ยง, เตน ชะเนติยง และนวลพรรณ วรรณสุธี**^๑ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นตรงกันว่า การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมควรมีองค์ประกอบ ๖ องค์ประกอบ คือ ๑) การร่วมคิด ๒) การร่วมวางแผน ๓) การร่วมดำเนินงาน ๔) การร่วมติดตาม ๕) การร่วมประเมินผล และ ๖) การร่วมในผลประโยชน์ ซึ่งแสดงว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการรับรู้ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในพื้นที่ที่ตนเองใช้บริการมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์ซึ่งเป็นตัวแทนของเกษตรกรในพื้นที่ที่ตามบทบาทหน้าที่อยู่บ้าง ไม่มากไม่น้อยเกินไป อยู่ในระดับปานกลาง อันได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ดังงานวิจัยของ **ยุวดี ใจชอบ และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน**^๒ ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วน

^๑ประจวบ หนูเลี้ยง, เตน ชะเนติยง และนวลพรรณ วรรณสุธี, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของจังหวัดพัทลุง”, วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๕๘-มีนาคม ๒๕๕๙).

^๒ยุวดี ใจชอบ และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน, “แนวทางการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จังหวัดกำแพงเพชร”, รายงานการวิจัย, (การประชุมสัมมนาวิชาการการนำเสนองานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ ๑๕, ๒๕๕๘).

ท้องถิ่นในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล จังหวัด กำแพงเพชร โดยภาพรวมพบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นการยืนยันว่า โดยส่วนมาก แล้วเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการรับรู้ถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของคณะกรรมการในศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตรอยู่ไม่มากนัก และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมปอง ขวัญพุทธ^๖ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของ สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การมีส่วนร่วมด้านการวางแผนตัดสินใจ ด้านการร่วม ดำเนินการ ด้านการรับประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง ๔ ด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ประชาชนทั่วไปมักจะไม ่รู้จักคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ (กต.ตร.) ซึ่ง กต.ตร. บางตำแหน่งไม่รั บพบทหน้าของตนเอง

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง อาจเกิดจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ผู้ใช้บริการศูนย์ เรียนรู้ชุมชนการเกษตร จึงไม่ทราบระบบการทำงานของศูนย์เรียนรู้ว่าต้องใช้ปัจจัยทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด เป็นปัจจัย สำคัญในการดำเนินการ ทำให้คำตอบไม่เป็นไปในทางเดียวกัน มีเพียงตัวแปรความรู้ ทักษะ/ ความสามารถ และเกษตรกรต้นแบบเท่านั้นที่อยู่ระดับสูง อาจเนื่องมากเป็นตัวแปรที่เห็นได้ชัดเจนใน การทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ต้องมีเกษตรกรผู้มีความรู้ และมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ ความรู้เหล่านั้นให้กับผู้ใช้บริการ ส่วนตัวแปรเทคโนโลยี/นวัตกรรม ทุนและการตลาดยังเป็นปัจจัยที่ ผู้ตอบแบบสอบถามยังไม่เห็นความสำคัญหรือไม่ทราบว่าจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตร

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อาจเนื่องมาจาก ข้อคำถามของธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นข้อ คำถามที่มีความชัดเจน และโดยส่วนมากสังคมไทยเป็นสังคมที่นับถือพุทธศาสนา คนทั่วไปรวมถึง คนทำงานในเกือบทุกอาชีพ นำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานในชีวิตประจำวันเป็น ปกติอยู่แล้ว โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่บริหารในองค์กรต่างๆ ดังงานวิจัยของ พระธีรวัต คณิงทรัพย์^๗ ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการ องค์กรบริหารส่วน ตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการองค์กรบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน คือ ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ

^๖สมปอง ขวัญพุทธ, “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรใน จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^๗พระธีรวัต คณิงทรัพย์, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการ องค์กรบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก”, วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐).

วิมังสา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลาการเพื่อการบริหารจัดการ องค์การบริหาร ส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงว่า การประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท ๔ ของบุคลาการเพื่อการบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบล ถือเป็นหัวใจสำคัญของการ บริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด และนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของคนในชุมชน นอกจากการใช้อิทธิบาท ๔ ในการ บริหารจัดการแล้วยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอาชีพต่างๆได้ ดังงานวิจัยของ **พระครู ถาวรสิทธิการ และพระราชเขมากร^๕** ที่ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการ แปรรูปกรอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท ๔ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่าในชุมชนมีความรักความพอใจในอาชีพแปร รูปกรอย มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแปรรูปกรอย และ ศึกษาหาจุดเด่น จุดด้อยของการแปรรูปมาพัฒนาให้ดีขึ้นได้ และงานวิจัยของ **สุขอุษา นุ่นทอง^๖** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า มีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้กับการด้านการ บริหารงานการเงินตามหลักพุทธธรรม แนวทางในการพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมให้มีความพอใจ มีใจ รักในการบริหารงานการเงิน ส่งเสริมความอดสาหะบากบั่นในการควบคุมการบริหารงานการเงิน ป้องกันความเสี่ยง เสริมสร้างให้มีความตั้งใจมั่นอยู่ในการบริหารงานการเงิน และพิจารณาหยั่งรู้ เหตุผลในรูปการบริหารงานการเงินเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ เรียนรู้ชุมชนการเกษตร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง ๔ ด้าน คือ พัฒนาไม่หยุดยั้ง รวมพลังสร้างเครือข่าย ดำรงอยู่ไม่เสื่อมคลาย และยอมรับได้ในสังคม ทำให้ทราบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากมีความเห็นว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในพื้นที่ของตนมีประสิทธิผลจากการบริหารจัดการ ยังไม่สูงมากนัก ซึ่งเป็นผลมาจากการไม่ได้รับประโยชน์จากศูนย์เรียนรู้ตามความคาดหวังที่ตั้งไว้ หรือยังไม่เห็นประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ต่อชุมชนของตน ดังที่มีการสุ่มตรวจการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนการเกษตร พบว่ามีปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมาย ได้แก่ การที่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดเทคโนโลยีได้จริง จำนวนเกษตรกรที่ เข้ามาใช้บริการมีจำนวนน้อย ขาดการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่ อีกทั้งลักษณะงาน ซ้ำซ้อนกับศูนย์เรียนรู้อื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่เดียวกัน” ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นผลสืบเนื่องมาจาก

^๕พระครูถาวรสิทธิการ และ พระราชเขมากร, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปร รูปกรอยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑).

^๖สุขอุษา นุ่นทอง, “การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

^๗สำนักข่าวอิสรา, นโยบายศูนย์เรียนรู้เกษตร คสช.สื่อเลหว สดง.พบปัญหา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.isranews.org/isranews-news/63458-news00_63458.html [๒๕ เมษายน ๒๕๖๑].

การเข้าถึง การรับรู้ข่าวสาร ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากศูนย์ ดังงานวิจัยของ **ทักษิณ ประชามอญ**^๕ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า ประชาชนและบุคลากรภาครัฐยังขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วม อีกทั้งเครื่องมือในกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ รวมถึงการเข้าถึงและการรับข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับประชาชนด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดกับประชาชน

๕.๒.๒ การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยและข้อจำกัดในการวิจัย

การเสนอผลการอภิปรายผลการวิจัยในตอนนี ผู้วิจัยนำเสนอเป็น ๓ ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย และคุณค่าและข้อจำกัดของการวิจัยอีกหนึ่งประเด็นดังต่อไปนี้

๑. การอภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรที่มีประสิทธิผล

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ประเด็นจากการวิเคราะห์ คือ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิถีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปรคือ ๑) ประสิทธิผลพุทธวิถีการบริหารจัดการศูนย์ฯ ๒) พุทธวิถีการบริหารจัดการ และตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปรคือ ๑) การบริหารจัดการ ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้น เป็นเพียงการคัดเลือกตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจ และคิดว่า เป็นตัวแปรที่เหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น จะเห็นว่าผู้วิจัยคัดเลือกตัวแปรเป็นภาพรวมกว้างๆ ให้ครอบคลุมทั้งตัวแปรตามทฤษฎี และตัวแปรหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยตั้งต้นก่อนที่จะศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

จากการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับทั้งทางด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และพุทธวิถีการบริหารจัดการ พบว่ามีตัวแปรที่น่าสนใจมากมาย ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิถีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรดังที่สรุปไว้ในบทที่ ๔ ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือก ปรับปรุง และแก้ไข จากผลการวิจัยที่ได้ จนสามารถตรวจสอบยืนยันกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น ได้ว่า ตัวแปรทั้งหมดที่คัดเลือกมา คือ การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความซ้ำซ้อนกันในส่วนของตัวแปรสังเกตได้บางตัว ทำให้ต้องมีการควรวมตัวแปรทั้งสองตัวนี้ให้เป็นตัวแปรเดียวคือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และมีการค้นพบตัวแปรที่น่าสนใจขึ้นมาใหม่ได้แก่ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๖ ตัวแปร ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิถีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ผ่านพุทธวิถีการบริหารจัดการ และเพื่อให้ตัวแปรมีความชัดเจน

^๕ทักษิณ ประชามอญ, “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

มากขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อตัวแปรพุทธวิธีการบริหารจัดการเป็นธรรมะเพื่อการปฏิบัติ เพื่อให้ทราบว่าธรรมะตัวนี้เป็นธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จเมื่อลงมือปฏิบัติ

ผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ได้โมเดลที่ครอบคลุมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ชัดเจนมากขึ้น คือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จ โดยมีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน นอกจากนั้นจากผลการวิจัยภาคสนามยังทำให้สามารถกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัวได้ชัดเจนขึ้นนำไปสู่การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ง่ายและมีคุณภาพมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยดังกล่าวเป็นเพียงงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ยังไม่ได้มีการเสนอผลการตรวจสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์จากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ และการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ขนาดอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ผ่านธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ดังที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ อันเป็นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพตามหลักการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะซึ่งผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยในส่วนของผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณในประเด็นต่อไป

๒. การอภิปรายผลการวิจัยจากการพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ผลการพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรสรุปได้เป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ซึ่งแสดงอิทธิพลของตัวแปรการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน ตัวแปรในโมเดลที่พัฒนาขึ้นนี้ประกอบด้วยตัวแปรแฝง ๔ ตัว แบ่งเป็นตัวแปรภายในแฝง ๒ ตัวแปร ตัวแปรภายนอกแฝง ๒ ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้ ๒๐ ตัวแปร

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นสองขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้นและขั้นตอนที่สองเป็นการใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยการศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๒๓ รูป/คน เพื่อศึกษาความเหมาะสมของตัวแปรต่างๆ ที่ได้มาจากขั้นตอนแรก และเพื่อคัดเลือกตัวแปรส่งผ่านที่เหมาะสมด้วย ดังนั้น โมเดลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงมีความแตกต่างจากกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้นตรงที่มีการควมรวมตัวแปร การเพิ่มขึ้นของตัวแปร และเปลี่ยนชื่อของตัวแปรบางตัวให้มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้ค้นพบตัวแปรมากมาย นอกเหนือจากที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการศึกษาจากผู้ทำงานจริงในพื้นที่โดยตรง เมื่อปรับเปลี่ยนตัวแปรในโมเดลตามผลจากการศึกษาทำให้ได้โมเดลที่มีตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ถูกต้องตามการทำงานจริงมากขึ้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นเพียงโมเดลหนึ่งของประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเท่านั้น ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่ก็มิใช่ว่าตัวแปรที่คัดเลือกมานี้จะเป็นทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ยังอาจมีตัวแปรแฝงอื่นๆ ที่ไม่สามารถนำมาศึกษาได้ในครั้งเดียว นอกจากนั้นผลที่ได้จากการวิจัยเชิง

คุณภาพยังสามารถนำมาใช้ในการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัวแปรให้มีความชัดเจนขึ้น นำไปสู่การสร้างข้อคำถามที่ตรงประเด็น อันจะนำมาซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ

๕.๒.๒.๓ การอภิปรายผลการวิจัยจากความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมถึงขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรในโมเดล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ คือการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติ เป็นตัวแปรส่งผ่านสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

โมเดลประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีธรรมะเพื่อการปฏิบัติ เป็นตัวแปรส่งผ่าน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถอธิบายความแปรปรวนของธรรมะเพื่อการปฏิบัติได้ร้อยละ ๕๐.๒๐ และอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้ร้อยละ ๘๕ ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล พบว่า ตัวแปรประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) และธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ -.๐๘๑, .๖๕๘ และ .๓๙๙ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ตามลำดับ นอกจากนี้ ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) ผ่านตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๑๐๙ และ .๒๐๓ ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งจะเห็นว่าขนาดอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีขนาดสูงกว่าอิทธิพลทางอ้อม แสดงว่า ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) ไม่เป็นตัวแปรส่งผ่านที่จะทำให้ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ มากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจะเห็นว่าขนาดอิทธิพลทางอ้อมของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) มีขนาดสูงกว่าอิทธิพลทางตรง แสดงว่า ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) เป็นตัวแปรส่งผ่านที่ดีที่สุดทำให้ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ มากขึ้น นอกจากนี้อิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ (EFFEC) แล้ว ยังมีตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (DHAMMA) ที่ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (MANAGE) และปัจจัยแห่งความสำเร็จ (SUCCESS) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .๒๗๓ และ .๕๐๙ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สรุปผลการวิจัยข้างต้นมีประเด็นที่ควรอภิปรายรวม ๔ ประเด็น ประเด็นแรก ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ มีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลพุทธิวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และจากโมเดลจะเห็นว่าอิทธิพลทางอ้อมมีขนาดอิทธิพลน้อยกว่าอิทธิพลทางตรง ทำให้ยืนยันได้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ที่ประกอบด้วย ๑) ความรู้ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่ ๒) ทักษะ/ความสามารถ ซึ่งเป็นความชำนาญหรือความสามารถในการทำการเกษตรและความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ อันเกิดจากการฝึกฝน ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่ ๓) เทคโนโลยี/นวัตกรรม การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์

มาเป็นวิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ ด้านการเกษตร อันก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้การทำเกษตรง่าย และสะดวกยิ่งขึ้น ๔) เกษตรกรต้นแบบ ซึ่งก็คือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีความรอบรู้ มีทักษะ ความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตน สามารถเป็นผู้นำชุมชน จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ได้รับการยอมรับนับถือ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่ซึ่ง ๕) ทุนงบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อาจเป็นเงินส่วนตัวของเจ้าของศูนย์เรียนรู้ หรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน ๖) การตลาด ผู้ที่มีความต้องการผลิตผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ มีความสามารถในการซื้อผลิตผลผลิตในปริมาณมาก โดยมีการตกลงในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของผลิตผลไว้ล่วงหน้า ที่เรียกว่า ตลาดนำการผลิต รวมถึงการเชื่อมโยงการตลาด และ Digital Marketing หรือการตลาดยุคใหม่ที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นสื่อการตลาด ซึ่งทั้ง ๖ ปัจจัยแห่งความสำเร็จนี้ได้รับการยอมรับจากทั้ง ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดิน เกษตรกรเจ้าของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จและ เจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตรที่ดูแลงานด้านศูนย์เรียนรู้โดยตรง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ยืนยันในการสนทนากลุ่มเฉพาะว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัยนี้เรียกได้ว่าแทบจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทุกศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรทุกศูนย์ควรจะต้องมีเพื่อทำให้การบริหารจัดการเกิดประสิทธิผลตามที่กำหนดไว้ ตัวแปรนี้จึงไม่จำเป็นต้องมีตัวแปรส่งผ่านก็สามารถทำให้ ประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นได้ สามารถ ยืนยันได้จากผลการวิจัยของ **พรชัย กิตติชญาธร**^๑ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบและการขับเคลื่อนการบริหาร ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติด: ศึกษากรณีชุมชนธรมีคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในการป้องกันยาเสพติดมีรูปแบบโดยนำแนวคิดที่เป็นรูปแบบทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมาผสมผสานและพัฒนาเป็น รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดที่เหมาะสมกับชุมชนสำหรับความเป็นไปได้ในด้านการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนประกอบด้วย ๑) ด้านเศรษฐกิจได้แก่ความพอเพียงของงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ๒) ด้านสังคมได้แก่ ความเป็นเครือญาติ การรวมกลุ่มและเครือข่าย ๓) ด้านการเมืองได้แก่ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ๔) ด้านเทคนิคได้แก่การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด สำหรับการเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ จะเห็นได้ว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ก็ยังต้องใช้องค์ประกอบในการจัดตั้งและขับเคลื่อนศูนย์คล้ายๆกับศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร ได้แก่ด้านงบประมาณหรือทุน ด้านสังคมหรือเทียบได้กับชุมชนเครือข่ายทางการตลาด และการเมืองผู้นำชุมชนก็เปรียบได้กับเกษตรกรต้นแบบนั่นเอง รวมถึงงานวิจัยของ **ปัญญา จันทโคต**

^๑พรชัย กิตติชญาธร, “รูปแบบและการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกัน ปัญหา ยาเสพติด : ศึกษากรณีชุมชนธรมีคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม**, (คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕).

และกุลธิดา ท้วมสุข^{๑๐} ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในประเทศไทยมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยทั้งสองมีผลต่อความสำเร็จในระดับมาก สูงสุดเป็นปัจจัยภายใน ค่าเฉลี่ย ๓.๗๖ และรองลงมาเป็นปัจจัยภายนอก ค่าเฉลี่ย ๓.๖๕ เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัจจัย พบว่า ปัจจัยภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่มีผลต่อความสำเร็จเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยได้แก่ ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ โครงสร้างและการบริหาร บุคลากร กิจกรรมและบริการ ทรัพยากรสารสนเทศและความรู้ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ งบประมาณ ส่วนปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน เรียงตามลำดับดังนี้ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน คนในชุมชน และหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย ความรู้ เทคโนโลยี ทุนและงบประมาณ รวมถึงผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยนี้

ประเด็นที่ ๒ คือ ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรธรรมะเพื่อการปฏิบัติมีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ สามารถยืนยันได้ว่า การเปลี่ยนชื่อตัวแปรจากพุทธวิธีการบริหารจัดการเป็นธรรมะเพื่อการปฏิบัติ จากการวิจัยภาคสนามด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลดีต่อการวิจัยทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจมากขึ้นว่าตัวแปรนี้คือตัวแปรที่นำธรรมะมาประยุกต์ใช้ในการลงมือปฏิบัติจริง ผลการวิจัยเป็นไปตามข้อมูลเชิงประจักษ์จริง รับรองได้ด้วยผลงานวิจัยของ **เฉลิมศักดิ์ ศิริพันธ์**^{๑๑} ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรแบ่งเป็นกลุ่มคือ ๑) กลุ่มเกษตรกรที่มีรูปแบบการผลิตแบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยแรงงานทางการเกษตรเป็นแรงงานจ้างเป็นหลัก ๒) กลุ่มเกษตรกรที่มีรูปแบบการผลิตแบบการปลูกพืชผสมผสาน ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จ ได้แก่ ๑) ความเป็นผู้นำ ๒) การสังเกตและวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของพื้นที่ ๓) ขยัน อดทน พยายามและตั้งใจจริงและความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้ ซึ่งจะเห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จมีความสอดคล้องกับธรรมะเพื่อการปฏิบัติ (อิทธิบาท ๔) ซึ่งประกอบด้วย มีใจรัก พากเพียรทำ ติดตามตรวจสอบรอบคอบแก้ไขนั่นเอง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธัญญ์นิธิ จันทร์เหลือง ชาญชัย ฮวดศรี และปัญญา คล้ายเดช**^{๑๒} ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรศูนย์

^{๑๐}ปัญญา จันทโคต และ กุลธิดา ท้วมสุข, “ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในประเทศไทย”, **วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘).

^{๑๑}เฉลิมศักดิ์ ศิริพันธ์, “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน”, **รายงานการวิจัย**, (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๕).

^{๑๒}ธัญญ์นิธิ จันทร์เหลือง ชาญชัย ฮวดศรี และ ปัญญา คล้ายเดช, “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙).

วิทยาศาสตร์การแพทย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมาก ซึ่งยืนยันได้ว่าการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงานจะทำให้เกิดประสิทธิผลนั่นเอง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ผดุง วรรณทอง**^{๑๓} ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านฉันทะ มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เพราะเป็นจุดเริ่มต้น ที่จะทำให้บุคลากรมีความพอใจในหน้าที่รับผิดชอบและปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ รักและพอใจที่จะได้รับพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้มาใช้ในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ กระตือรือร้นพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมที่จะพัฒนางานและบุคลากรมีความพอใจที่จะมีการพัฒนาอยู่เสมอ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางาน และนโยบายขององค์กร มีการจัดการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ๒) ด้านวิริยะ มีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการบริหารองค์กรเอกชน บุคลากรมีความตื่นตัวพร้อมที่จะพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา ฝึกฝนพยายามพัฒนาตนเองให้เกิด ความชำนาญในหน้าที่ด้วยการเรียนรู้เพิ่มเติม ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนเองปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ มีการจัดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ๓) ด้านจิตตะ มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เช่นเดียวกัน โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการทำงานที่ต้องอาศัยด้านจิตตะเป็นหลักที่จะต้องเอาใจใส่งานอยู่เสมอ ควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านจิตตะ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีระบบที่ตรวจสอบให้บุคลากรมีการเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหาที่หมั่นตรวจสอบหาข้อบกพร่องของตนเองเพื่อพัฒนางาน ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้พร้อมที่จะมาสนับสนุนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ นำมาพัฒนา และ ๔) ด้านวิมังสา มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เพราะผู้บริหารต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม มีการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีการพัฒนาดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม หาวิธีการต่างๆ มาพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเองไตร่ตรองการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ แสวงหาวิธีการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า หลักธรรมอิทธิบาท ๔ จะต้องบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารจัดการนั่นเองจึงจะเกิดประสิทธิผลและประสิทธิผลดังกล่าวให้เห็นภาพชัดเจนในประเด็นถัดไป

ประเด็นที่ ๓ คือ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ แสดงให้เห็นว่าธรรมมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่านที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธีรวัต คณิงทรัพย์**^{๑๔} ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรเพื่อการบริหาร

^{๑๓} ผดุง วรรณทอง, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑).

^{๑๔} พระธีรวัต คณิงทรัพย์, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก”, วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐).

จัดการ องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคคาลกรเพื่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน คือ ด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคคาลกรเพื่อการบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกด้าน จะเห็นว่าเป็นการนำธรรมะมาบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุทัยสุตกิจ^{๑๕} ได้วิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทสี่ของพระสงฆ์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองความสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระสงฆ์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติเป็นไปตามข้อตกลงคือ Chi-square = 109.14, df = 184, P-value = 1.000, RMSEA = 0.000 สรุปได้ว่า แบบจำลองมีความเหมาะสม สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลได้ คือ ความสำเร็จในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพระสงฆ์ ได้รับอิทธิพลทางตรงมาจาก ๒ ปัจจัยสำคัญ คือ ปัจจัยด้านความเชื่อในพระพุทธศาสนา และ ปัจจัยด้านการจัดการ อยู่ในระดับต่ำ และ ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากปัจจัยด้านบุคลิกภาพ โดยผ่านปัจจัยด้านการจัดการหรือปัจจัยด้านความเชื่อในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าปัจจัยทั้งหมดสามารถทำนายความสำเร็จทั้งทางตรงและทางอ้อมของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ร้อยละ ๔๕.๑๐ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเห็นได้ว่าการบริหารจัดการจะต้องลงมือปฏิบัติโดยใช้หลักอิทธิบาท ๔ จึงจะประสบความสำเร็จ

ประเด็นที่ ๔ คือ ผลการวิจัยพบว่า ธรรมะเพื่อการปฏิบัติ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและปัจจัยแห่งความสำเร็จ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งแสดงว่า การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ต้องเกิดจากคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือปัจเจกบุคคลของแต่ละคนที่เข้ามาทำงานร่วมกันในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วย คือ หากแต่ละบุคคลไม่มีพื้นฐานจิตใจที่มีคุณธรรม มีจิตอาสา ก็จะไม่สามารถผลักดันให้นำธรรมะมาใช้เพื่อการลงมือปฏิบัติได้ ดังข้อค้นพบจากขั้นตอนของการสนทนากลุ่มเฉพาะ ที่บอกว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของแต่ละบุคคลก่อนเข้ามาทำงานร่วมกันจะต้องมีจิตอาสา เป็นพื้นฐานในจิตใจมาก่อนนั่นเอง ดังยืนยันได้จากงานวิจัยของ สุวดี วรวิทย์พินิต^{๑๖} ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ๑) ศูนย์การเรียนรู้เมืองเพชร ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางหุบเขา และติดทะเล ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรและปศุสัตว์ และมีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสนใจที่จะรู้แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแบบวิถีเมืองเพชรของจังหวัดเพชรบุรี ยังมีบทบาทในการ

^{๑๕} พระครูอุทัยสุตกิจ, “ความสำเร็จของการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทสี่ของพระสงฆ์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี”, วารสาร สมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘).

^{๑๖} สุวดี วรวิทย์พินิต, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, viridian E-Journal, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐).

ให้ความรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่และนอกพื้นที่ ๒) รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้น คือ “PETCH Model” มี ๕ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ Participation (การมีส่วนร่วม) Evolution enough (ความพอเพียง) Technology (การนำเอาเทคโนโลยีและหลักวิทยาศาสตร์มาปฏิบัติ) Community (ชุมชน) และ Harmony (ความกลมกลืน) ๓) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ารูปแบบการพัฒนาจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ดั้งเดิมอันประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วนๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และ ๔) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าภาพรวมอยู่ระดับมาก จะเห็นได้ว่า คุณธรรมที่มากับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านมีส่วนในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนนั่นเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุบัณฑิต จันทร์สว่าง**^{๑๗} ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ประกอบด้วย ๓ ด้าน คือ ๒) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม และยอมรับร่วมกันแนวทางในการส่งเสริม ๒) ด้านการบริหารโดยบังคับใช้กฎหมายที่เท่าเทียมกัน ๓) ด้านการรณรงค์สร้างความรักความสามัคคีเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย ภาวศึกร่วมมือ และส่งเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการตนเอง คำนึงถึงหลักคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมในการช่วยกันตัดสินใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรนุช สุทนต์**^{๑๘} ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก (๒) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยระบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถี ขั้นตอนการสร้างจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา และกิจกรรมการสร้างจิตอาสาให้นักเรียนประถมศึกษา และ (๓) การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษาโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจะมุ่งเน้นกลุ่มนักเรียนที่มีจิตอาสาเป็นสำคัญ

^{๑๗}สุบัณฑิต จันทร์สว่าง, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความสามัคคีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

^{๑๘}วีรนุช สุทนต์, “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรให้มีกลไกการทำงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ของศูนย์ให้เหมาะสมกับผลผลิตในแต่ละพื้นที่รวมถึงหลักสูตรทางด้านการตลาดที่ทันสมัย การสนับสนุนเทคโนโลยี/นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอ และนโยบายในการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบให้มีความรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีความพร้อมในการถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในพื้นที่

๒) เนื่องด้วยประชากรส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธ มีความเข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนา ควรนำหลักพุทธวิธีการบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้กับศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และบรรจุในหลักสูตรเพื่อพัฒนาเกษตรกรให้มีความสามารถทั้งด้านความรู้ที่ทันสมัยและพุทธวิธีการบริหารจัดการที่จะคอยกำกับจิตใจให้นำพาศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรไปสู่เป้าหมายอย่างยั่งยืน เนื่องจากการบริหารจัดการที่ผ่านมาส่วนใหญ่แล้วนิยมบริหารจัดการตามแนวทฤษฎีของตะวันตกเป็นส่วนใหญ่

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรหากต้องการประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ควรมีปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัยเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ/ความสามารถ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เกษตรกรต้นแบบ ทุน และการตลาด

การที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรมีปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้ง ๖ ปัจจัย ประกอบด้วย

- ๑) ความรู้ องค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรม ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านและความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่
- ๒) ทักษะ/ความสามารถ ความชำนาญหรือความสามารถในการทำการเกษตร และความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยเน้นการเกษตรที่เป็นผลผลิตหลักในพื้นที่ ๓) เทคโนโลยี/ นวัตกรรม การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาเป็นวิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ
- ๔) เกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ มีความรอบรู้ มีทักษะความสามารถในการทำการเกษตรตามสาขาความเชี่ยวชาญของตน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรในพื้นที่ ๕) ทุนงบประมาณที่จัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร อาจเป็นเงินส่วนตัวของเจ้าของศูนย์เรียนรู้ หรือเป็นเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน
- ๖) การตลาด หมายถึง ผู้ที่มีความต้องการผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ โดยมีการตกลงในเรื่องของปริมาณและคุณภาพของผลผลิตไว้ล่วงหน้า ที่เรียกว่า ตลาดนำการผลิต รวมถึงการทำการตลาดแบบ Digital Marketing เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร จะทำประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการสูงขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวแปรส่งผ่านใดๆ

๒) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรสูงขึ้น เมื่อมีธรรมะเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ที่ใช้หลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ในการบริหารศูนย์ฯ ควรบูรณาการร่วมกับหลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นแนวทางในการลงมือปฏิบัติ จะทำให้ประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ฯ สูงขึ้นนั่นเอง

๓) บุคคลต้องมีพื้นฐานจิตใจที่มีคุณธรรม หรือมีจิตอาสา เมื่อมาบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรร่วมกัน จึงจะผลักดันให้เกิดการนำธรรมะมาใช้ในการลงมือปฏิบัติได้

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และปัจจัยแห่งความสำเร็จ จะส่งอิทธิพลต่อธรรมะเพื่อการปฏิบัติได้ ต้องอาศัยคุณลักษณะส่วนบุคคลของแต่ละคนที่เข้ามาทำงานร่วมกันในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรด้วย คือหากแต่ละบุคคลไม่มีพื้นฐานจิตใจที่มีคุณธรรม หรือมีจิตอาสา ก็จะไม่สามารถผลักดันให้นำธรรมะมาใช้ในการลงมือปฏิบัติได้ ดังข้อค้นพบจากขั้นตอนของการสนทนากลุ่มเฉพาะ ที่บอกว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของแต่ละบุคคลก่อนเข้ามาทำงานร่วมกันในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรจะต้องมีจิตอาสา เป็นพื้นฐานในจิตใจมาก่อน หากเปรียบจิตอาสาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจะสอดคล้องกับหลักสังฆวัตถุ ๔ ประกอบด้วย โอบอ้อมอารี (ทาน) วชิโรเพราะ (ปิยะวาจา) สงเคราะห์ประชาชน (อตถะจริยา) เสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ตามที่นำเสนอในรูปแบบของโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในบทที่ ๔ นั่นเอง

๔) ปัจจัยการตลาด ภายใต้อัตว์แปรปัจจัยแห่งความสำเร็จ ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ ควรเป็นการตลาดในรูปแบบของ Digital Marketing

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในปัจจุบันมีความสามารถด้านการผลิตแต่ยังขาดความสามารถทางการตลาด จึงให้ความสำคัญกับ Digital Marketing ซึ่งเป็นการทำการตลาดในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ โดยการโปรโมทสินค้าหรือแบรนด์ผ่านช่องทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่าง Computer หรือ สมาร์ทโฟน โดยใช้ Digital Marketing Channel เป็นช่องทางในการส่งข้อมูล เมื่อข้อมูลถูกส่งไปแล้ว ผู้ส่งสามารถรู้ผลตอบรับได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้รับข้อความสามารถเข้าถึงข้อความได้จากทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ ความท้าทายของการตลาดออนไลน์ก็คือการเลือกใช้ digital marketing อย่างไรให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั่นเอง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยเลือกศึกษาตัวแปรส่งผ่านที่น่าสนใจอื่นๆ

ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากผลการวิจัยภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญพบว่า ภายใต้อัตว์แปรหลักธรรมในพระพุทธศาสนา นอกจากหลักอิทธิบาท ๔ ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นมากที่สุดแล้ว ยังมีตัวแปรหลักธรรมอื่นๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะไว้ ได้แก่ ศีล ๕ อปริหานิยธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ เป็นต้น

๒) ควรมีการทำวิจัยซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ข้อเสนอแนะนี้ได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นเพียงกลุ่มตัวอย่างศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ๔ จังหวัดในเขตภาคกลางตอนบน คือ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสิงห์บุรี เท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยที่ได้อาจยังไม่ใช่คำตอบของการวิจัยสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ อาจมีความแตกต่างระหว่างศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่อยู่คนละพื้นที่ ควรทำให้ครอบคลุมมากขึ้น เช่น การสุ่มกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภาคของประเทศไทย เป็นต้น

๓) ควรมีการนำโมเดลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปทำวิจัยเชิงทดลองต่อไป เพื่อสนับสนุนว่าโมเดลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถทำให้เกิดประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้จริง

การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในพื้นที่จริง ดังนั้นควรมีการนำโมเดลนี้ไปทำการศึกษาวิจัยต่อโดยการทดลองใช้จริงในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร และประเมินความสำเร็จของการนำโมเดลไปใช้ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงโมเดลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ทำเนียบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๙.

_____ . แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๙.

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๕๙.

แก้ว ชิตตะขบ. พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๐.

ครรชิต พุทธิโกษา. คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

จรัส อติวิทยากรณ์. หลักการและทฤษฎีทางการบริหาร. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓.

จันทร์ธานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บุคพอยท์, ๒๕๔๕.

_____ . ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี: บุคพอยท์, ๒๕๕๓.

จุฑา เทียนไทย. การจัดการมุมมองนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : แมคกรอฮิล, ๒๕๔๘.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. ประมวลสาระชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๕.

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘.

ทินพันธ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๙.

ทีศนา เขมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธงชัย สันติวงษ์. การบริหารเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๙.
- _____ . การบริหารสู่ศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: ประชุมช่าง, ๒๕๔๖.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม. ขอนแก่น: โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุขสุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๓.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. วิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ. กรุงเทพมหานคร: ไอคอนปรินติ้ง, ๒๕๕๒.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๗.
- ประภาพรรณ รักเลี้ยง. หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา. ม.ป.ท., ๒๕๕๖.
- ประสงค์ ปราณีตพลกรัง และคณะ. การบริหารการผลิตและการปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: Diamond in Business World, ๒๕๔๘.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. วรรณกรรมทางการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสามัคคีสาส์น จำกัด, ๒๕๔๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). ทำอย่างไรจึงเรียนเก่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมบุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๔๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๕
- _____ . นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรม, ๒๕๔๑.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- _____ . พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- _____ . วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๘.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). การบริหารวัด. นครปฐม: บริษัทเพชรเกษมการพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระสุริยา มหาปญฺโญ. การรู้ธรรมแบบรู้แจ้ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไผ่ใหม่, ๒๕๕๑.
- พิทยา บวรวัฒนา. ทฤษฎีองค์การสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภากการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒน์นากร วงศ์นวนสุ. การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมชนด์, ๒๕๔๖.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. ทบทวนการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดีแอนด์เอส, ๒๕๒๕.
- ภัทรธิดา ผลงาม. ทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนา. เลย: สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **ทฤษฎีและแนวคิดในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ ๖-๑๐**.
 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๓.
- _____ . **ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**.
 กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๔.
- มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ. **พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับภูมิพลโลกิกขุ พ.ศ. ๒๕๓๕**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภูมิพลโลกิกขุ, ๒๕๓๕.
- เมตต์ เมตการุณจิต. **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บิ๊คพอยท์, ๒๕๕๓.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก, ๒๕๒๖.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. **การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- รัตนะ บัวสนธ์. **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คำสมัย, ๒๕๕๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๒.
- _____ . **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖.
- ลำพอง กลมกุล. **การออกแบบการวิจัยทางพระพุทธศาสนา: จากทฤษฎีสู่ฐานรากสู่โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ**. พระนครศรีอยุธยา: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
- วรรณารถ แสงมณี. **องค์กรและการจัดการองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชัน, ๒๕๔๔.
- วิโรจน์ สารรัตน์. **การบริหารการศึกษา: หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและ บทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๖.
- วุฒิสาร ตันไชย. **การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพรส, ๒๕๔๕.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. **พฤติกรรมองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์, ๒๕๔๙.
- ศิริอร ชันธหัตถ์. **องค์กรและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๗.
- สนิท สมัครการ. **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๕.
- สมใจ ลักษณะ. **การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมชาย ดุรงค์เดช. การประเมินโครงการ: แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๑.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๔.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- สันติ บุญภิรมย์. นวัตกรรมการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๒.
- สาคร สุขศรีวงศ์. การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร Management. กรุงเทพมหานคร: จี.พี.ไอ เฮอร์พรินท์, ๒๕๔๙.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. นนทบุรี: เอสอาร์ปรีนติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๔๕.
- สุทิน นพเกตุ. สิทธิมนุษยชนศึกษา ยุทธศาสตร์สู่การสร้างวัฒนธรรม-วิถีชีวิตสิทธิมนุษยชนและสุจริตชน. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. การวัดผลการปฏิบัติงาน. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนกลยุทธ์และการบริหารงานมุ่งผลงาน. เชียงราย: สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๕.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๓.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- สุวิมล ว่องวานิช. การประเมินอภิมาน: วิวิธวิทยาและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- อคิน ระพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข, ๒๕๔๗.
- อมร โสภณวิเชษฐ์วงศ์ และกวี อิศริวรรณ. หนังสือเรียนสังคม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕.
- อรรถัย กักผล. การบริหารปกครองสาธารณะ: การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ ๒๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, ๒๕๕๖.
- _____ . คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒.
- อานุภาพ อธิบัณฑิต. ปันดาวให้เป็นดาวรุ่ง. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑.
- อุทัย เลหาวิเชียร. รัฐประศาสนศาสตร์: ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

เอกชัย กี่สุขพันธ์. **การบริหารทักษะและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: องค์กรศิลปะการพิมพ์, ๒๕๔๘.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/ วิทยานิพนธ์

ทักษิณ ประชาโมญ. “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การ บริหาร ส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

พรชัย กิตติชญาน์ธร. “รูปแบบและการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกัน ปัญหายาเสพติด: ศึกษากรณีชุมชนธรมีคำ แขวงโคกแฝด เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม**. คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.

มัฆวาท สุวรรณเรือง. “ประสิทธิผลของการนำนโยบายป้องกันปราชัยเหตุจูงใจของโครงการ ท.ม.ก. ไปปฏิบัติ : กรณีวิจัยปฏิบัติการ เขตเลือกตั้งที่ ค.จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๖.

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์. “การพัฒนาารูปแบบการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับ ประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ลำพอง กลมกุล. “อิทธิพลของกระบวนการสะท้อนคิดต่อประสิทธิผลการปฏิบัติการในชั้นเรียน: การวิจัยแบบผสมวิธี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วิภาดา ศรีจอมขวัญ. “รูปแบบบริหารการพัฒนาสมรรถนะครูการศึกษาไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิทยาการบริหารการศึกษา**. โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศึกษา: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

สมปอง ขวัญพุทธ. “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของสถานีตำรวจภูธรใน จังหวัดนครสวรรค์วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

สุขอุษา นุ่นทอง. “การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

สุบัณฑิต จันทร์สว่าง. “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความสามัคคีในการบริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) รายงานวิจัย

เฉลิมศักดิ์ ศิริพันธ์. “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน”. รายงานการวิจัย. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๕.

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ. “การพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

(๔) บทความ

ฉลาด จันทร์สมบัติ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”. วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒, ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓): ๑๗๖-๑๗๗.

ชนมณี ศิลาณุกิจ. “ประสิทธิผลการบริหารจัดการบุคลากรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๕-๕๓.

ธัญญ์นิธิ จันทร์เหลือง ชาญชัย ฮวดศรี และ ปัญญา คล้ายเดช. “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลากรศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๑๑-๒๓.

เนตรรัฐ วีระนาคินทร์. “การพัฒนาโมเดลศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ออนไลน์สำหรับยุวเกษตรกร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๕๖-มกราคม ๒๕๕๗): ๑๑๓-๑๒๓.

ปัญญา จันทร์โคต และ กุลธิดา ท่วมสุข. “ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในประเทศไทย”. วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๔๒-๕๒.

ผดุง วรณทอง. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๙๙-๑๐๐.

พระครูถาวรสิทธิการ และพระราชเขมากร. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในกระบวนการแปรรูปกรวยของชุมชนบ้านไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑): ๗๙-๙๓.

พระครูอุทัยสุตกิจ. “ความสำเร็จของการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทสี่ของพระสงฆ์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี”. วารสารสมาคมนักวิจัย. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๑๖๑ - ๑๗๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธีรวัต คณิงทรัพย์. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของบุคลาการเพื่อการบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก”. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๐): ๑๐๙-๑๓๐.
- พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี”. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๕ (กรกฎาคม ๒๕๖๒): ๒๔๕๙-๒๔๘๐.
- พันธ์ศักดิ์ แสนพรมมา. “รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ของประชาชนในจังหวัดพะเยา”. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒): ๑๖๘-๑๗๗.
- มานิต วัฒนเสณ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารกิจการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. วารสารการบริหารท้องถิ่น. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๙๐-๑๐๗.
- รุจิรา ทนงกิจ, จำลอง โพธิ์บุญ และวิสาชา ภูจินดา. “การประเมินประสิทธิผลศูนย์เรียนรู้พลังงานชุมชน”. Journal of Community Development Research (Human and Social Sciences). Vol. 10 No. 4 (October-December 2017): 163-174.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๓.
- วีรนุช สุทนต์พันธ์. “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียน ประถมศึกษา”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๑๑๒-๑๒๑.
- ศศิวิมล สุขศรีงาม และ มยุรี โยธาวัช. “การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์สวนเกษตรลาดฟ้าสำนักงานเขตหลักสี่: กรณีศึกษาเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติเกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรลาดฟ้าสำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร”. วารสารบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (เมษายน-กรกฎาคม ๒๕๕๙): ๕๔๒-๕๕๑.
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. Veridian E - Journal, Silpakorn University. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (สิงหาคม ๒๕๕๒): ๑๓๙-๑๕๔.
- สุวดี วรวิทย์พินิต. “การพัฒนาารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”. viridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๖๕๗-๑๖๗๔.
- อุทุมพร จามรมาน, “โมเดลคืออะไร”. วารสารวิชาการ. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๔๑): ๒๒-๒๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่นๆ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ทำเนียบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก, (มกราคม ๒๕๕๙), หน้า ๑-๒.
กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.), คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตรประจำปีงบประมาณ, ๒๕๖๑, หน้า ๒-๓.

(๗) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Tada Ratchagit (folk). POLC - ทฤษฎีการจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190619-polc-management-concept/> [๒๖ กันยายน ๒๕๖๒].

Tada Ratchagit (folk). ทฤษฎีการบริหารจัดการ POCCC และหลักการจัดการองค์กรสู่ความสำเร็จตามแนวคิดของ Henri Fayol. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190626-poccc-henri-fayol/> [๒๖ กันยายน ๒๕๖๒].

กรมส่งเสริมการเกษตร. คู่มือศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <file:///C:/Users/T470s/Desktop/ศูนย์เรียนรู้ชุมชน/ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร.PDF> [๘ เมษายน ๒๕๖๑].

ดุสิต ไพเจริญ. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/dusit1991/naeana-canghwad-krungthepmhanhkr/phumisastr-laea-sthanthi-tang> [๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

ทำงานสำเร็จด้วยหลัก “อิทธิบาท ๔”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://wealthmeup.com/ทำงานสำเร็จ-อิทธิบาท4/> [๒๖ กันยายน ๒๕๖๒].

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.kroobannok.com/news_file/p61238851032.pdf [๑๕ เมษายน ๒๕๖๑].

ปรีชา ปาโนรัมย์. ไทยแลนด์ ๔.๐ คืออะไร. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://fms.bru.ac.th/wp-content/uploads/2018/02/Dr.preecha.pdf> [๗ เมษายน ๒๕๖๑].

มณีวรรณ คารง. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/prachyasersthkicphxpheiying12/-site-prachyasersthkicphxpheiying121122> [๘ เมษายน ๒๕๖๑].

วีรสิทธิ์ ชินวัตร. ทฤษฎีของ Perter F Drucker. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://veerasit-dba04.blogspot.com/2012/10/13-perter-f-drucker.html> [๒๖ กันยายน ๒๕๖๒].

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารเทศบาลตำบลเวียงพางคำ. การสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.wiangphangkham.go.th/images/1206771081/2.pdf [๒๑ เมษายน ๒๕๖๑].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๕. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: http://www.opdc.go.th/content.php?content_id=1111&menu_id=2 [๘ สิงหาคม ๒๕๖๑].
- สำนักข่าวอิสรา. นโยบายศูนย์เรียนรู้เกษตรกร คสช.ส่อเหลว สดง.พบปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.isranews.org/isranews-news/63458-news00_63458.html [๒๕ เมษายน ๒๕๖๑].
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย. ศูนย์เรียนรู้ชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://chiangrai.cdd.go.th/services/learningcenter> [๗ เมษายน ๒๕๖๑].
- อิทธิบาท ๔ และแนวทางปฏิบัติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://thaihealthlife.com/อิทธิบาท4/> [๒๖ กันยายน ๒๕๖๒].

(๘) สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ นางสาววิศรา ไชยสาลี. นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์. ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายอดิศร เหล่าสะพาน. ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายสุริยะ ชวงค์. ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายสุรธรรม จันทร์อ่อน. ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน. ทีมงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ราษฎร์นิยม บริษัทไปโออะกรี จำกัด, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายสุวิทย์ ไตรโชค. ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายอรุช นวราช. กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคัมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- นายยวง เขียวนิล. ปราชญ์เกษตรกรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรกรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.
- อาจารย์ประทีป อินแสง. ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระครูสุจิตนันทกิจ (สมคิด จรณธมฺโม). ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม. อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

นายสำรวย ผัดผล. ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

นางอนงค์ อินแสง. ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน, ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายบำรุง ศรีโย. Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายชัยพร พรหมพันธุ์. ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง. ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑, ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายวุฒินัย ยუნานนท์. ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายสุวิทย์ กมลวัฒน์สุนทร. เกษตรกรดีเด่น สาขาผลิตพืชอินทรีย์ดีเด่น, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

นายอาทิตย์ มติธรรม. ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๒, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๒.

รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๒.

(๙) สทนากลุ่มเฉพาะ:

สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ, ดร. รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา. รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

อ.ดร.ลำพอง กลมกุล. รักษาการผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อ.ดร.สมบัติ นามบุรี. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

อ.ดร.สุรียา รักษาเมือง. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นางสาวอรรวรรณ คงอภิรักษ์. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

นายประมาณ สว่างญาติ. สมาชิกวุฒิสภา และประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Argyris, C. **Interpersonal Competence and Organizational Effectiveness**. Homewood: Irwin - Dorsey, 1964.

Arnold, H. T., and Feldman D. C., **Inter Groups Conflict in Organization Behavior**. New York: McGraw-Hill, 1986.

Bardo, J. W., & Hartman, J. J. **Urban Society: A Systematic Introduction**. New York: F. E. Peacock, 1982.

Bartol, K.M. & Martin D. C. **Management**. New York: McGraw - Hill, Inc., 1991.

Bateman. Thomas S. & Scott A. Snell. **Management: Building Competitive Advantage**. (4th ed). Boston: Lrwin McGraw-Hill, 2007.

Bennis, W. G. **On Becoming a Leader: Reading**. M.A: Addison-Wesley, 1989.

Brown, W.B. and Moberg, D. J. **Organization Theory and Management: A Macro Approach**. New York: John Wiley and Sons, 1980.

Certo, Samuetl C. **Modern Management**. (8th ed). New Jersey: Prentice-Hill, 2008.

Chapin, F.S. **Social participation and social intelligence**. (3rd ed). New York: Longman, 1977.

Charles Handy. **Understanding Organization**. England: Glays Ltd, 2003.

Cohen, J.M., & Uphooff, N.T. **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evolution Rural Development Committee Center for International Studies**. New York: Longman, 1977.

Dessler, G. **A Framework for Human Resource Management**. Jersey: Prentice - Hall, Inc., 2004.

Dunn, W. N. **Public Policy Analysis: An Introduction**. (2nd ed). New Jersey: Prentice-Hall, 1994.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Eddy, W. B., **Public Organization Behavior and Development**. Cambridge. MA: Winthrop, 1981.
- Gibson, et al. **Organizational: Behavior, Structure, Process; Behavior**. Dallas. Texas: Business Publication, 1979.
- Gulick, Luther Halsey. **Papers on the Science of Administration**. New York: Institute of Public Administration, Columbia University, 1937.
- Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R.L., & Black, W.C. **Multivariate Data Analysis**, 5th ed. New Jersey: Prentice Hall, 1998.
- Hauser, D.L., **Comparison of Different Model for Organizational Analysis, In Organizational Assessment Perspective on the Measurement of Organizational Behavior and the Quality of Work Life**. New York: John Wiley & Son, 1980.
- Hicks, A.M.G. **Management**. New York: McGraw - Hill book Company, 1981.
- Kast E.F. & Rosenz J. E. **Organization and Management: A System Approach**. New York: McGraw - Hill Book Company, 1970.
- Keeves, Peter J. **Model and Model Building, Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook**. Oxford: Pergamon Press, 1988.
- Koohtz, H & O'Donnell, C. **Principles of Management**. New York: McGraw-Hill Book Company, 1968.
- Louis A. Allen. **Management and Organization**. New York: McGraw-Hill Book Company, 1958.
- McGregor, D. **The Human Side of Enterprise**. New York: McGraw-Hill, 1960.
- Northcraft, G.B. & Neal, A.A. **Organizational Behavior: A Management Challenge**. Fort Worth: The Dryden Press, 1994.
- Pfeffer, J., and Salancik, G. **The External Control of Organizations**. New York: Harper & Row, 1978.
- Robbins, S. P. **Essentials of Organizational Behavior**. (4th ed). Englewood Cliff. N.J: Prentice – Hall, 1994.
- Robbins, S.P. and M. Coulter. **Management**. (8th ed). New Jersey: Pearson Prentice - Hall, Inc., 1999.
- _____. **Management**. (6th ed). New Jersey: Prentice - Hall, Inc., 1999.
- Schemerhorn, John R. Jr., James G. Hunt & Richard N. Osborn. **Organizational Behavior**. USA: John Wiley & Sons, 2000.
- Schemerhorn, John R. Jr. **Management**. (5th ed). USA: John Wiley & Sons, 2009.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Smith, R.H., and Others. **Measurement: Making Organization Perform**. New York: Macmillan, 1980.
- Steers, R. M. **Organizational Effectiveness and Behavior**. New York: McMillan, 1977.
- Steers, R. M., Ungson, G. R. and Mowday, R. T. **Managing Effective Organizations: An Introduction**. Boston: Kent, 1985.
- Taylor, Frederick Winslow. **The Principles of Scientific Management**. New York: Harper & Brothers, 1916.
- Terry, George R. **Principles of Management**. Illinois: Richard D. Irwin, 1968.
- United Nation. **Popular Participation in Decision Making for Development**. New York: United Notwess Publication, 1998.
- WHO and UNICEF. **Report of the International Conference on Primary Health Care**. New York: N.P.Press, 1978.
- Willer, D. **Scientific Sociology: Theory and Method**. Englewood Clift. NJ: Prentice Hall Inc, 1986.
- Wohlstetler, E. **Quade, Analysis for Military Decisions**. Chicago: Rona McNally, 1964.

(II) Articles:

- Elliot W. Eisner. "Educational Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Educational Evaluation". **Journal of Aesthetic Education**. Vol. 10 No. 34 (Jul. – Oct. 1976): 135-150.
- Lynn, M. R. Determination and Quantification of Content Validity. **Nursing Research**. 36(6) (1986): 382-385.

(III) Electronics:

- Ivancevich, J.H.et al. **Management: Principles and Functions**. [Online]. Source: <http://www.norvathesolybeez.hu/leto/tresek/eng/coldoc>. [20 July 2017].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์ น.
ชื่อ นามสกุล.....
อายุ..... ปี ตำแหน่ง.....

ตอนที่ ๒ ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทฤษฎีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

๒.๑ ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

- ๑) ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างไรบ้าง
๒) ท่านได้รับประโยชน์จากดำเนินกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างไรบ้าง
๓) ท่านมีส่วนร่วม ในการดำเนินการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างไร
๔) ท่านมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลประสิทธิผลของศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างไรบ้าง

- ๒) ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการร่วมกับบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร (สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้)
๓) ท่านคิดว่าหลักธรรมใดสามารถนำมาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้ และบูรณาการอย่างไร (สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา)
๔) ท่านคิดว่าหลักอิทธิบาท ๔ เหมาะสมที่จะนำมาบูรณาการร่วมกับการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรหรือไม่อย่างไร (สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา)

๒.๔ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

- ๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านมุ่งหวังผลสำเร็จในเรื่องใดบ้าง
๒) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรที่มีคุณลักษณะเป็น Smart Group ควรเป็นอย่างไร
๓) บทบาทของ Smart Farmer ที่การทำงานในศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรเป็นอย่างไร

๒.๒ การบริหารจัดการ (Management)

- ๑) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จควรมีกระบวนการบริหารจัดการอย่างไร
๒) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ มีการวางแผนการดำเนินการอย่างไร
๓) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ มีการจัดการทรัพยากรคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์อย่างไร
๔) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สามารถนำหรือจัดการให้บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีพฤติกรรมตามการมีส่วนร่วมตามที่ต้องการได้อย่างไร
๕) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ มีการควบคุมดูแลให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้การดำเนินการของศูนย์ฯ ประสบความสำเร็จได้ อย่างไร

๒.๓ ทฤษฎีการบริหารจัดการ

- ๑) ท่านเคยนำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรหรือไม่ อย่างไร (สำหรับผู้บริหารศูนย์ฯ)
๔) ผลผลิตที่เป็น Smart Product จากศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร ควรมีลักษณะอย่างไร

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ความร่วมมือนในการตอบแบบสัมภาษณ์เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

นายสุภัทรรักษ์ สีละใบ
นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์)

๑. รศ.ดร.พฤษ์สรรรค์ สุทธิไชยเมธี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. รศ.ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๓. ผศ.ดร.สุนทรี ศักดิ์ศรี	รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
๔. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ดร.ลำพอง กลมกุล	ผู้อำนวยการส่วนวิจัยสารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธุ์ (แบบสัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๐๑๕.๖/๓๓๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาคารเรียนรวม โขนม ๕ ชั้น B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอศรีวิชัย
จังหวัดนครพนมศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : sgs@mrcu.ac.th
E-mail : sgs@mrcu.ac.th

๗ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบใบขอเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.พดด้วงสรรค์ สุขธิชัยมณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ แผ่น
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายสุภัทธีชัย นามสกุล สีละใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๑๐๕๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
ศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง "การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพของวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร" เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเป็นอย่างดี จึงได้ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบใบขอเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
ปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพาท สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทธีชัย สีละใบ
โทรศัพท์: ๐๙๕-๖๐๕-๔๐๕๕๕

ได้ตรวจและอนุมัติแล้ว
J. Pen

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
อาคารเรียนรวม โขนม ๕ ชั้น B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอศรีวิชัย
จังหวัดนครพนมศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : sgs@mrcu.ac.th
E-mail : sgs@mrcu.ac.th

๗ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบใบขอเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.นันทิยา น้อยจันทร์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ แผ่น
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายสุภัทธีชัย นามสกุล สีละใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๑๐๕๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
ศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง "การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพของวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร" เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเป็นอย่างดี จึงได้ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบใบขอเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
ปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพาท สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทธีชัย สีละใบ
โทรศัพท์: ๐๙๕-๖๐๕-๔๐๕๕๕

ได้ตรวจและอนุมัติแล้ว
J. Pen

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนม ๕ ชั้น B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอศรีวิชัย
จังหวัดนครพนมศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : sgs@mrcu.ac.th
E-mail : sgs@mrcu.ac.th

๗ มิถุนายน ๒๕๖๒

ที่ ศธ ๖๐๑๕.๖/๓๓๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบใบขอเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ศักดิ์ศรี รองคณบดีฝ่ายบริหารคณะศิลปศาสตร์ประยุกต์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ แผ่น
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายสุภัทธีชัย นามสกุล สีละใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๑๐๕๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
ศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง "การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพของวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร" เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเป็นอย่างดี จึงได้ขอเรียนเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบใบขอเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตร
ปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพาท สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทธีชัย สีละใบ
โทรศัพท์: ๐๙๕-๖๐๕-๔๐๕๕๕

ได้ตรวจและอนุมัติแล้ว
J. Pen
16 มิ.ย. 62

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓
 ที่ ศบ ๒๐๑๕.๒/๑๕๖ วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

ด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีสะใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๑๐๑๐๑๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
 ศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
 "การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
 การศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
 พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Signature)
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีสะใบ
 โทรศัพท์: ๐๓๕-๒๕๔-๘๐๕๕๔

๑๗๖๑ ๒๕๖๒ ๒๒/๖๒
(Signature)
 (นส.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)
 ๗ มิ.ย. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๔-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓
 ที่ ศบ ๒๐๑๕.๒/๑๕๖ วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ดร.ลำพอง กมลกุล

ด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีสะใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๑๑๐๑๐๑๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
 ศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
 "การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
 การศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้ว
 เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
 พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรปริญญาศึกษานิพนธ์
 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Signature)
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีสะใบ
 โทรศัพท์: ๐๓๕-๒๕๔-๘๐๕๕๔

๒๕๖๒ ๒๒/๖๒ ๒๒/๖๒
(Signature)
 (ดร.ลำพอง กมลกุล)
 ผู้อำนวยการสำนักวิจัย และ นวัตกรรม ศูนย์วิจัยสังคมศาสตร์

ภาคผนวก ง

ผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI)

ผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา
(Content Validity Index = CVI)
 ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง : การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการ
 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร
 ผู้วิจัย นายสุภัทรชัย สีสะไบ
 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	I-CVI (รายข้อ)
	๑	๒	๓	๔	๕		
๑	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๒	-	✓	✓	✓	✓	๔	๐.๘
๓	✓	✓	-	✓	✓	๔	๐.๘
๔	✓	✓	-	✓	✓	๔	๐.๘
๕	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๖	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๗	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๘	-	✓	✓	✓	✓	๔	๐.๘
๙	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๐	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๑	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๒	-	✓	✓	✓	✓	๔	๐.๘
๑๓	-	✓	✓	✓	✓	๔	๐.๘
๑๔	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๕	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๖	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
๑๗	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑
ความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI)							๐.๙๓

หมายเหตุ ✓ แทน ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญให้คะแนน ๓ หรือ ๔

พล.ต.ท.ท. น.สี

ภาคผนวก จ

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (สัมภาษณ์)

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

๑ นายอดิศร เหล่าสะพาน	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย ประจำปี ๒๕๕๙
๒ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙
๓ นายสุริยะ ชวงค์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๒
๔ นายสุธรรม จันทร์อ่อน	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๑
๕ นายสุวิทย์ ไตรโชค	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
๖ นายยวง เขียวนิล	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี ๒๕๖๐
๗ นายชัยพร พรหมพันธุ์	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘
๘ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑
๙ นายอาทิตย์ มติธรรม	ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๒

ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สำเร็จเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้

ชุมชนการเกษตร

๑๐ นางสาววิศรา ไชยสาลี	นักวิชาการอาวุโส สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
๑๑ นางสาวพิมพ์พนิต จันทร์โอทาน	ทีมงานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ราชภัฏรณนิม บ.ไปโออะกรีจำกัด
๑๒ นายอรุช นวราช	กรรมการผู้จัดการ สามพราน ริเวอร์ไซด์ และเลขานุการมูลนิธิสังคมสุขใจ ในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล
๑๓ อาจารย์ประทีป อินแสง	ประธานศูนย์เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน
๑๔ อ.ดร.ธัญติภรณ์ จัทรหอม	อาจารย์ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๕ นายสำราญ ผัดผล	ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน

๑๖	นางอนงค์ อินแสง	ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน
๑๗	นายบำรุง ศรีไย	Smart Farmer ต้นแบบ สาขาเกษตรผสมผสาน
๑๘	นายสุวิทย์ กมลวัฒนสุนทร	เกษตรกรดีเด่น สาขาผลิตพืชอินทรีย์ดีเด่น
๑๙	นายวุฒินัย ยუნานนท์	ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธวิธีการบริหารจัดการ

๒๐	พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ. ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๒๑	พระครูสุจินนันทกิจ	ประธานศูนย์เรียนรู้วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน
๒๒	ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๒๓	รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

ที่ ฮา ๘๐๐๕.๒/๔๖๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
อาคารนิเวศน์ ๒ ชั้น ๕ ห้อง ๘ ๕๐๔
เลขที่ ๗ หมู่ ๑ ตำบลสีดา อำเภอสีดา
จังหวัดนครราชสีมา ๓๑๑๗๐
โทร. ๐๓๕ - ๒๔๘ - ๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๒, ๘๒๐๓
Fax : ๐๓๕ - ๒๔๘ - ๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓
Website : gpa.mcu.ac.th
E-mail : gpa@mcu.ac.th

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐
ที่ ฮา ๘๐๐๕.๒/๑๐๕๕ วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ชัยทอง วัฒนประเสริฐ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีละใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๕๑๐๔๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการวิจัยโครงการ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีละใบ
โทรศัพท์: ๐๓๕-๒๔๘-๔๖๒๕๕

๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสุจิตต์นันทกิจ ประธานศูนย์เรียนรู้วัดป่าคำ จังหวัดพิจิตร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีละใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๕๑๐๔๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง "การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร" เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการวิจัยโครงการ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๒๕๖๒-๗-๒๖

ขอมีผลการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีละใบ
โทรศัพท์: ๐๓๕-๒๔๘-๔๖๒๕๕

บันทึกข้อความ

จากสารกรม
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
วันที่ 12.๘
วันที่ ๒๕.๗.๒๕๖๒
ผู้รับ ๐๒๖-๒๖

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาศึกษาศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐
ที่ ฮา ๘๐๐๕.๒/๑๐๕๕ วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.สุพจน์ สุเพชรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

ด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีละใบ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๕๑๐๔๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปริญญา
ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
"การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการวิจัยโครงการ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

รองศาสตราจารย์ สุพจน์ สุเพชรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
๒๕.๗.๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีละใบ
โทรศัพท์: ๐๓๕-๒๔๘-๔๖๒๕๕

ภาคผนวก ช

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

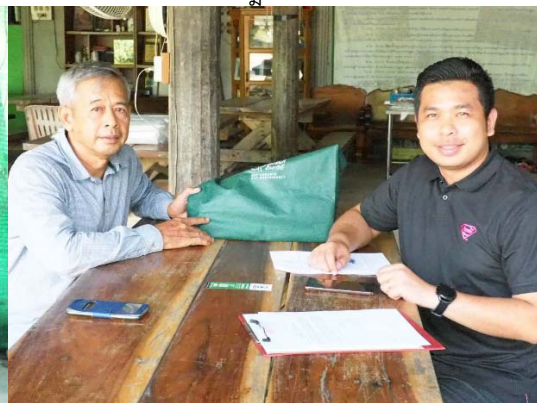
สัมภาษณ์ นายอดิศร เหล่าสะพาน ประชาชนเกษตรกรของ
แผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย
ประจำปี ๒๕๕๙
๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์ ประชาชนเกษตรกร
ของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ
พอเพียง ประจำปี ๒๕๕๙
๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายสุริยะ ชวงค์ ประชาชนเกษตรกรของ
แผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง
ประจำปี ๒๕๖๒
๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายสุธรรม จันทร์อ่อน ประชาชนเกษตรกร
ของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจ
พอเพียงประจำปี ๒๕๖๑
๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายสุวิทย์ ไตรโชค ประชาชนเกษตรกรของ
แผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น
ประจำปี ๒๕๕๖
๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายยวง เขียวนิล ประชาชนเกษตรกรของ
แผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง
ประจำปี ๒๕๖๐
๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายสำรวย วัฒนผล ประธานศูนย์เรียนรู้ใจโก้
จังหวัดน่าน
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นางอนงค์ อินแสง ผู้จัดการศูนย์
เรียนรู้ใจโก้ จังหวัดน่าน
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ อาจารย์ประทีป อินแสง ประธานศูนย์
เรียนรู้สวนแสงประทีป จังหวัดน่าน
๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ อ.ดร.ธัญศิรินทร์ จัทรหอม อาจารย์
ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระครูสุจินนันทกิจ ประธานศูนย์เรียนรู้
วัดโป่งคำ จังหวัดน่าน
๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.
อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายบำรุง ศรีโย Smart Farmer ต้นแบบ
สาขาเกษตรผสมผสาน
๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายชัยพร พรหมพันธุ์ ประชาชนเกษตร
ของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรดีเด่น
ประจำปี ๒๕๕๘
๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๒.

สัมภาษณ์ นายเสถียร มาเจริญรุ่งเรือง ประชาชนเกษตร
ของแผ่นดิน สาขาประชาชนเกษตรดีเด่น
ประจำปี ๒๕๖๑
๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.ชันทอง วัฒนนะประดิษฐ์
อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
๔ สิงหาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ คุณพิมพ์พนิต จันทรโธธาน ทีมงานกลุ่ม
เกษตรอินทรีย์ราชภัฏรื่นิยม บ.ไปโออะกรี จำกัด
๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายอรุช นวราช กรรมการผู้จัดการ
สามพราน รีเวอร์ไซด์และเลขานุการมูลนิธิสังคม
สุขใจในฐานะประธานโครงการสามพรานโมเดล
๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒

สัมภาษณ์ นายวุฒินัย ยუნานนท์ ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร
กรมส่งเสริมการเกษตร
๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๒

ภาคผนวก ซ
เครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

ประเด็นการประเมินผล

เรื่อง : การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้สำรวจประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อความแล้วพิจารณาว่าความคิดเห็นที่ระบุในและข้อความเป็นความจริงสำหรับท่านหรือไม่ ขอให้ท่านตอบตรงกับความเห็นของท่าน ขอรับรองว่าคำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับและไม่มีการเปิดเผย ต่อท่านที่อื่น คำตอบที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมของกลุ่มเท่านั้น

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๕ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ ๒ แบบสอบถามการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จ ตอนที่ ๔ แบบสอบถามรวมเพื่อการปฏิบัติ ตอนที่ ๕ แบบสอบถามประสิทธิภาพหรือวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงในความร่วมมือนในการประเมินผล

นายสุภัทรชัย ศิลปะโน
นิติบัญญัติภาค หลักสุตรปรัชญาสุปฏิบันพิศ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด และเส้นข้อความลงในช่องว่าง(ถ้ามี) โปรดตอบให้ครบทุกข้อ

- ๑. เพศ ชาย หญิง
- ๒. อายุ ๑๘ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๔๐ ปี ๔๑ - ๕๐ ปี ๕๑ - ๖๐ ปี ๖๑ ปี ขึ้นไป
- ๓. จังหวัดที่เข้ารับการศึกษา พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี นนทบุรี
- ๔. ระดับการศึกษา คำว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก อื่นๆ โปรดระบุ.....
- ๕. สถานภาพที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 - ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 - คณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 - วิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 - เกษตรกรในพื้นที่ อื่นๆ โปรดระบุ.....
- ๖. การใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 - ไม่เคยใช้บริการ น้อยกว่า ๓ ครั้งต่อเดือน ๓-๕ ครั้งต่อเดือน
 - ๕-๗ ครั้งต่อเดือน ๘-๑๐ ครั้งต่อเดือน มากกว่า ๑๐ ครั้งต่อเดือน

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

คำชี้แจง : โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- ๕ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มากที่สุด
- ๔ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มาก
- ๓ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ปานกลาง
- ๒ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อย
- ๑ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
ร่วมคิด						
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๒	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดแนวทางการแก้ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๓	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดสโลแกนของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๔	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดเป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๕	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๖	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดโครงการ หรือหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๗	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดวิธีการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๘	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดข้อตกลงกับระหว่างสมาชิกของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
ร่วมตัดสินใจ						
๙	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๑๐	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๑๑	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๑๒	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๑๓	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการ หรือหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๑๔	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
ร่วมวางแผน						
๑๕	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๖	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาดำเนินงานของโครงการ หรือหลักสูตรที่เหมาะสมกับเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๗	ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดหาทรัพยากร (งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ คน) เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๑๘	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
ร่วมดำเนินการ						
๑๙	ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรการเรียนรู้ของศูนย์ฯ ให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายทราบ	๕	๔	๓	๒	๑
๒๐	ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นสื่อให้ความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๒๑	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน	๕	๔	๓	๒	๑
๒๒	ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการทางการเกษตรแก่เกษตรกรในพื้นที่ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ฯ	๕	๔	๓	๒	๑
๒๓	ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำความรู้ หรือเทคโนโลยีมาถ่ายทอดแก่เกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๒๔	ท่านมีส่วนร่วมในการประสานงานให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรเป็นที่พักของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
ร่วมติดตามประเมินผล						
๒๕	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๒๖	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๒๗	ท่านมีส่วนร่วมในการรับทราบผลการประเมินศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
ร่วมรับผลประโยชน์						
๒๘	ท่านได้รับความรู้จากศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๒๙	ท่านได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรนำมาถ่ายทอด	๕	๔	๓	๒	๑
๓๐	ท่านได้รับการบริการด้านการเกษตรจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๓๑	เมื่อมีการนำผลผลิตมาขายร่วมกันในศูนย์เรียนรู้ ท่านได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม	๕	๔	๓	๒	๑
๓๒	เมื่อนำความรู้ที่ได้จากศูนย์ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตัวเองทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง และคุณภาพผลผลิตสูงขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑
๓๓	ในภาพรวมศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรทำให้ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จ

คำชี้แจง : โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- ๕ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มากที่สุด
- ๔ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มาก
- ๓ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ปานกลาง
- ๒ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อย
- ๑ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
ความรู้						
๑	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านมีองค์ความรู้ด้านการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่ศูนย์ฯจำเป็นต้องมี	๕	๔	๓	๒	๑
๒	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านมีภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการเกษตรเป็นองค์ความรู้ของศูนย์ฯ	๕	๔	๓	๒	๑
๓	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตร	๕	๔	๓	๒	๑
๔	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านมีองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับวิชาการบ้าน และองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่	๕	๔	๓	๒	๑
๕	เกษตรกรในพื้นที่ของท่าน มีความรู้ทั้งแบบภูมิปัญญาชาวบ้านและแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตร	๕	๔	๓	๒	๑
ทักษะ/ความสามารถ						
๖	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านมีวิทยากรผู้ให้ความรู้ที่มีทักษะ/ความสามารถในการทำการเกษตรเป็นอย่างดี	๕	๔	๓	๒	๑
๗	วิทยากรผู้ให้ความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านมีทักษะ/ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดี	๕	๔	๓	๒	๑
๘	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านมีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่สอนกับivolานาน	๕	๔	๓	๒	๑

ข้อ ที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๙	เกษตรกรในพื้นที่ของเรามีทักษะ/ความสามารถ อันเกิดขึ้นจาก การศึกษา และเมื่อปฏิบัติด้วยตนเองมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง	๕	๔	๓	๒	๑
เทคโนโลยี/นวัตกรรม						
๑๐	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีการนำ เทคโนโลยี/นวัตกรรมมาถ่ายทอดแก่เกษตรกร	๕	๔	๓	๒	๑
๑๑	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามี ให้ความสำคัญ กับการนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมลงสู่เกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๒	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีเทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องจักรมาใช้ในการทำการเกษตรทำให้เกษตรกร ได้รับความสะดวกมากขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑
๑๓	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีการนำ เทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องจักรมาช่วยในการทำการเกษตร ทำให้เกษตรกรเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตได้มากขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑
๑๔	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีจุดศูนย์กลาง ของชุมชนในการนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่เกษตรกร	๕	๔	๓	๒	๑
๑๕	จำเป็นต้องมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีต้อง นำเทคโนโลยี/นวัตกรรมมาช่วยในการทำการเกษตร	๕	๔	๓	๒	๑
เกษตรกรต้นแบบ						
๑๖	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีเกษตรกรที่มีความ รอบรู้ทางด้านเกษตรเป็นต้นแบบให้เกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๗	ในพื้นที่ของเรามีเกษตรกรต้นแบบที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ เกษตรกร	๕	๔	๓	๒	๑
๑๘	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีเกษตรกรที่ ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้แก่เกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๙	ในพื้นที่ของเรามีเกษตรกรต้นแบบที่เป็นผู้นำชุมชน สามารถ ใจให้เกษตรกรในพื้นที่ซึ่งและปฏิบัติตามได้	๕	๔	๓	๒	๑
๒๐	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีศูนย์เรียนรู้ นำเชิดอรรถมีเกษตรกรต้นแบบประสบความสำเร็จ	๕	๔	๓	๒	๑
๒๑	ทำนุบำรุงศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามี เกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบของศูนย์ให้	๕	๔	๓	๒	๑
ทุน						
๒๒	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีงบประมาณใน การบริหารจัดการเพียงพอ	๕	๔	๓	๒	๑
๒๓	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีเงินอุดหนุน เนื่องจากมีงบประมาณในการบริหารจัดการ	๕	๔	๓	๒	๑
๒๔	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีเงิน สนับสนุนเพื่อขับเคลื่อนศูนย์จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	๕	๔	๓	๒	๑

ข้อ ที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๗	ท่านจะสนับสนุน ส่งเสริมทุกกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรโดยไม่มีข้อต่ออุปสรรคต่างๆ	๕	๔	๓	๒	๑
๘	ความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรเป็นความสำเร็จ อย่างหนึ่งในชีวิตของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
๙	ท่านพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ เพื่อ สนับสนุนการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรอยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
นำจิตอาสา (จิตอาสา)						
๑๐	ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเกษตรเพื่อประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย	๕	๔	๓	๒	๑
๑๑	ท่านมีความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกับศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเกษตร	๕	๔	๓	๒	๑
๑๒	ท่านมีความใส่ใจ ใส่ใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรอยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๓	ท่านเอาใจใส่การทำงานของคุณเพื่อประโยชน์ของเกษตรกร ในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๔	ท่านสนใจรับปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อช่วยหา แนวทางในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน	๕	๔	๓	๒	๑
ใช้ปัญญาทวน (วิงวอน)						
๑๕	ท่านมีการไตร่ตรองหาข้อดี ข้อดีข้อในการทำงานของศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา	๕	๔	๓	๒	๑
๑๖	ท่านมีการตรวจสอบข้อบกพร่องการทำงานของศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเกษตรอยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๗	ท่านมีส่วนร่วมในการหาแนวทางปรับปรุงการทำงานของศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตร	๕	๔	๓	๒	๑
๑๘	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจน	๕	๔	๓	๒	๑

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามประสิทธิภาพการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

๕ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มากที่สุด
 ๔ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มาก
 ๓ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ปานกลาง
 ๒ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อย
 ๑ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อยที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
๒๕	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีทีมที่ งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ อย่างเพียงพอ	๕	๔	๓	๒	๑
ภาคตลาด						
๒๖	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีทีมที่ หาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรในชุมชน	๕	๔	๓	๒	๑
๒๗	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีทีมที่ ต้องการตลาดก่อนการผลิต	๕	๔	๓	๒	๑
๒๘	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามีการรวม ผลผลิตของเกษตรกรขายในปริมาณมากเพื่ออำนาจในการ ต่อรองที่สูงขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑
๒๙	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของเรามี ว่าการตลาดมีความจำเป็นต่อเกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑

ตอนที่ ๕ แบบสอบถามธรรมะเพื่อการปฏิบัติ
 คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

๕ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มากที่สุด
 ๔ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน มาก
 ๓ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ปานกลาง
 ๒ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อย
 ๑ = ข้อความดังกล่าว ตรงกับความคิดเห็นของท่าน น้อยที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
มีใจรัก (ฉันทะ)						
๑	ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรด้วยความสมัครใจ	๕	๔	๓	๒	๑
๒	ท่านให้ความร่วมมือในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตรด้วยความเต็มใจ	๕	๔	๓	๒	๑
๓	ท่านยินดีที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตรอย่างสุดความสามารถ	๕	๔	๓	๒	๑
๔	ท่านยินดีที่จะหาความคิดเห็นของเกษตรกรทุกคนในชุมชนเพื่อ นำไปสู่การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรให้ดีขึ้น	๕	๔	๓	๒	๑
๕	ท่านสนใจและเต็มใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑
พากเพียรทำ (วิริยะ)						
๖	ไม่ว่าจะเกิดปัญหาอะไรในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน การเกษตร ท่านจะมุ่งมั่นในการแก้ปัญหา	๕	๔	๓	๒	๑

ข้อ ที่	ข้อความ	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
พัฒนาไม่หยุดยั้ง						
๑	เกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตรจะต้องมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ อยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๒	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีการปรับหลักสูตรให้ เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรอยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๓	หลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีความ ทันสมัย และสามารถเปลี่ยนแปลงที่ทันต่อเวลา	๕	๔	๓	๒	๑
๔	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีการนำเทคโนโลยีและ นวัตกรรมเข้ามาถ่ายทอดให้กับเกษตรกร	๕	๔	๓	๒	๑
๕	เกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีความรู้ความสามารถและเทคนิค ในการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดี	๕	๔	๓	๒	๑
รวมทั้งรักตัวเองด้วย						
๖	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีศูนย์เครือข่ายทั้งใน และนอกพื้นที่ (เช่น ตำบลอำเภอ)	๕	๔	๓	๒	๑
๗	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีศูนย์เครือข่ายที่ช่วย แก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรได้ครอบคลุมทุกปัญหา	๕	๔	๓	๒	๑
๘	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีการแลกเปลี่ยน วิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้กับศูนย์อื่นได้	๕	๔	๓	๒	๑
๙	ศูนย์อื่น ๆ ยินดีเข้ามาช่วยเหลือศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร ของท่านเมื่อต้องการความช่วยเหลือ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๐	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีการประจวบกับกับ ศูนย์อื่น ๆ อยู่เป็นนิจ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๑	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของเรามีการสร้างความ การคลาคล่ำร่วมกัน	๕	๔	๓	๒	๑
ดำรงอยู่ในสังคม						
๑๒	มีผู้สนใจเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ ของท่านอย่างสม่ำเสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๓	มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนติดต่อเข้ามาเพื่อใช้บริการศูนย์ เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านอยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๔	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่านสามารถแก้ไข ปัญหาให้แก่เกษตรกรได้	๕	๔	๓	๒	๑
๑๕	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านสามารถให้บริการผู้เข้า มาขอความช่วยเหลือได้เป็นอย่างดี	๕	๔	๓	๒	๑
๑๖	คณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของ ท่านยังสามารถทำงานอย่างต่อเนื่อง	๕	๔	๓	๒	๑

ข้อ ที่	ข้อความ	มาก ที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปาน กลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อย ที่สุด (๑)
ยอมรับได้ในสังคม						
๑๗	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านได้รับการสนับสนุนจากเกษตรกรในพื้นที่	๕	๔	๓	๒	๑
๑๘	เกษตรกรในพื้นที่กล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านในทางที่ดีอยู่เสมอ	๕	๔	๓	๒	๑
๑๙	เกษตรกรในพื้นที่เข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างต่อเนื่อง	๕	๔	๓	๒	๑
๒๐	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะป็นรางวัลในนามของศูนย์หรือบุคคลผู้บริหารจัดการศูนย์	๕	๔	๓	๒	๑
๒๑	หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อการดำเนินงานของศูนย์	๕	๔	๓	๒	๑
๒๒	หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนสิ่งปลูกสร้าง เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่าน	๕	๔	๓	๒	๑

ภาคผนวก ฅ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม)

๑. ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
๒. ผศ.ดร.สุนทรี ศักดิ์ศรี รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
๓. อ.ดร.นนทิรัตน์ พัฒนภักดี อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
๔. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ดร.ลำพอง กลมกุล ผู้อำนวยการส่วนวิจัยสารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ญ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพนธ์ (แบบสอบถาม)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๖

วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน ดร.ลำพอง กลมกุล

ด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีสะไบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๐๔ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพผลพทุวิธีกรบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีสะไบ

โทรติดต่อ. ๐๙๕-๖๐๔-๔๙๕๙

มีหน้าที่ตรวจสอบประวัติ

ที่ปรึกษากรมวิธาน นิสิต LISREL

ลำพอง (กลมกุล)

(ดร. ลำพอง กลมกุล)

ผู้อำนวยการสอหวังชัย สวรรค์เทศ

และ นิสิตวิเทศ

ผู้พิมพ์พิมพ์พิมพ์ มจร.

๐๕ กันยายน ๒๕๖๒

ภาคผนวก ก

ผลการหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC)

ผลการทำดัชนีชี้วัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC)
 คู่มือฉบับนี้เรื่อง : การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพของวิธีการบริหารจัดการ
 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร
 ผู้วิจัย นายสุภัทรชัย สีสะโบ
 หลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล			
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC		แปลผล
ร่วมคิด									
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ประเด็นปัญหาด้านเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดแนวทางในการแก้ปัญหาด้านเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดวิสัยทัศน์ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดเป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดโครงการหรือหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘		ใช้ได้
๗. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดวิธีการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๘. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘		ใช้ได้
ร่วมตัดสินใจ									
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาด้านเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล			
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC		แปลผล
ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน									
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการหรือหลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
ร่วมวางแผน									
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานของโครงการหรือหลักสูตรที่เหมาะสมกับกรมเกษตรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดหาทรัพยากร (งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ คน) เพื่อการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
ร่วมดำเนินการ									
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรการเรียนรู้ของศูนย์ฯ ให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายทราบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่	๐	+๑	๐	+๑	+๑	๓	๐.๖		ใช้ได้
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการให้บริการทางการเกษตร แก่เกษตรกรในพื้นที่ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์เรียนรู้ฯ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้

ตอนที่ ๒ แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล			
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC		แปลผล
ความรู้									
๑. ท่านคิดว่าองค์ความรู้ด้านการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรต้องมี	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘		ใช้ได้
๒. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการเกษตร ยังจำเป็นต้องอยู่กับศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๑		ใช้ได้
๓. ท่านคิดว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรได้เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๔. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรมุ่งองค์ความรู้ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๕. ท่านคิดว่าเกษตรกรในพื้นที่ ควรมีความรู้ทั้งแบบภูมิปัญญาชาวบ้านและแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑		ใช้ได้
๖. ท่านคิดว่า วิทยากรผู้ให้ความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรมีความรู้ทางด้านเกษตรจริงๆ เป็นอย่างแท้	๐	+๑	-๑	+๑	+๑	๒	๐.๔		ใช้ไม่ได้
ทักษะ/ความสามารถ									
๑. ท่านคิดว่า วิทยากรผู้ให้ความรู้ของศูนย์ควรมีทักษะ/ความสามารถในการทำเกษตรที่เป็นผลผลิตภาค เป็นอย่างแท้	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘		ใช้ได้
๒. ท่านคิดว่า วิทยากรผู้ให้ความรู้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรมีทักษะ/ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นอย่างแท้	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘		ใช้ได้
๓. ท่านจะเชื่อถือศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรที่มีผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่สอนมาเป็นเวลานาน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘		ใช้ได้
๔. ท่านคิดว่า ทักษะ/ความสามารถ เกิดขึ้นได้จากการฝึกฝน และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นระยะเวลาหนึ่ง	+๑	+๑	-๑	+๑	+๑	๓	๐.๖		ใช้ได้
๕. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร ควรให้คนที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรมาให้ความรู้ในสาขานั้นๆ	+๑	๐	๐	๐	+๑	๒	๐.๔		ใช้ไม่ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เกี่ยวข้อง					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	
เทคโนโลยี/นวัตกรรม								
๑. ท่านคิดว่าเทคโนโลยี/นวัตกรรมมีความจำเป็นต่อศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในการนำถ่ายทอดแก่เกษตรกร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมมาใช้ในการเกษตรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านคิดว่ากรนำเทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องจักรมาช่วยในการทำการเกษตร จะทำให้เกษตรกรได้รับความสะดวกมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ท่านคิดว่ากรนำเทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องจักรมาช่วยในการทำการเกษตร จะทำให้เกษตรกรเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตได้มากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ท่านคิดว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรเป็นจุดศูนย์กลางในการนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมสู่เกษตรกรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๖. ท่านคิดว่า ปัจจุบันนี้จำเป็นมากที่จะต้องนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมมาช่วยในการทำการเกษตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
เกษตรกรต้นแบบ								
๑. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรจำเป็นต้องมีเกษตรกรผู้มีความรอบรู้ทางด้านเกษตรกรรมเป็นผู้ให้ความรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ท่านคิดว่า เกษตรกรต้นแบบจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เกษตรกรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านคิดว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรมีเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบให้แก่เกษตรกรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ท่านคิดว่าเกษตรกรต้นแบบควรเป็นผู้มีน้ำจูงใจที่สามารถจูงใจให้เกษตรกรในพื้นที่เชื่อและปฏิบัติตามได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรที่มีเกษตรกรต้นแบบประสบความสำเร็จ จะเป็นศูนย์ที่มีความน่าเชื่อถือ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๖. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรที่ท่านจะเข้ามาเรียนรู้ ควรมีเกษตรกรต้นแบบที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เกี่ยวข้อง					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	
ประสบการณ์สำเร็จเป็นผู้นำของต่อที่ความมีที่								
๑. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรจำเป็นต้องมีงบประมาณในการบริหารจัดการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ท่านคิดว่าถ้าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรขาดงบประมาณในการบริหารจัดการแล้ว ศูนย์ฯ นั้นจะไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓. ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้เงินสนับสนุนเพื่อการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ถ้าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรไม่มีทุนเป็นของตัวเอง ก็จำเป็นต้องขอเงินงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
ตลาด								
๑. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรมีหน้าที่ในการหาตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของเกษตรกรในชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรศึกษาความต้องการของตลาดก่อนการผลิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านคิดว่าศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรควรรวมผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ขายในปริมาณมากเพื่อมีอำนาจในการต่อรองสูง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ท่านคิดว่าตลาดมีความจำเป็นต่อเกษตรกรในพื้นที่เป็นอย่างมาก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ตอนที่ ๓ แบบประเมินความแท้จริงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC) ธรรมชาติเพื่อปฏิบัติ

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เกี่ยวข้อง					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	
มีใจรัก (ฉันทะ)								
๑. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรด้วยความสมัครใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ท่านให้ความสำคัญในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรด้วยความตั้งใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านยินดีที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรอย่างสุดความสามารถ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เกี่ยวข้อง					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	
๔. ท่านยินดีรับความคิดเห็นของเกษตรกรทุกคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่งานบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรให้ดีขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ท่านพอใจและตั้งใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรในพื้นที่ของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
พหุปัจจัย (วิริยะ)								
๑. เมื่อได้ร่วมบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร ท่านเต็มใจทำหน้าที่อย่างเต็มที่	๐	+๑	๐	๐	+๑	๒	๐.๔	ใช้ไม่ได้
๒. ไม่ว่าจะมีปัญหาอะไรในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร ท่านจะมุ่งเน้นในการแก้ปัญหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านจะสนับสนุน ส่งเสริมทุกกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรโดยไม่ยั้งหรืออุปสรรคใดๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ความสำเร็จของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรเป็นความสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ท่านพัฒนาความความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ เพื่อสนับสนุนการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
น้ำจิตมีกมล (จิตตะ)								
๑. ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ท่านมีความแน่วแน่มั่นคงในการทำงานร่วมกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านมีความใส่ใจ ใฝ่รู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรอยู่เป็นนิตย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ท่านเอาใจใส่การทำงานของคุณเองเพื่อประโยชน์ของเกษตรกรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ท่านสนใจรับปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
ใช้ปัญญาหาพบ (วิมังสา)								
๑. ท่านมีการได้ตรวจหาข้อดี ข้อดีในการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เกี่ยวข้อง					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	
ทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร เพื่อเป็นแบบอย่างแก่การพัฒนา								
๒. ท่านมีการตรวจสอบข้อบกพร่องในการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการหาแนวทางปรับปรุงการทำงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ตอนที่ ๔ แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (IOC) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตร

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เกี่ยวข้อง					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	
พัฒนาไม่หยุดยั้ง								
๑. เกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีการพัฒนาทักษะ ความรู้อยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกรอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. หลักสูตรของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีความทันสมัย และตามทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาถ่ายทอดให้กับเกษตรกร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. เกษตรกรต้นแบบหรือวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีความสามารถและเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
รวมทั้งสร้างเครือข่าย								
๑. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีศูนย์เครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ (เช่น ตำบลอำเภอ)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรของท่านมีศูนย์เครือข่ายที่ช่วยแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
ครอบคลุมทุกปัญหา								
๓. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านสามารถแลกเปลี่ยนวิทยากรผู้ถ่ายทอดความรู้กับศูนย์อื่นได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ศูนย์อื่นๆ ยินดีเข้ามาช่วยเหลือศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านเมื่อต้องการความช่วยเหลือ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านมีการประชุมร่วมกับศูนย์อื่นๆ อยู่เป็นประจำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
ตารางยังไม่เสื่อมคลาย								
๑. มีผู้สนใจเข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในพื้นที่ของท่านอย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนติดต่อเข้ามาเพื่อใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรในพื้นที่ของท่านสามารถแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรได้	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านสามารถให้บริการผู้ที่เข้ามาขอความช่วยเหลือได้เป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. คณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านยังสามารถทำงานอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
ยอมรับได้ในสังคม								
๑. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านได้รับการสนับสนุนจากเกษตรกรในพื้นที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๒. เกษตรกรในพื้นที่กล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่านในทางที่ดีอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๓. เกษตรกรในพื้นที่เข้ามาใช้บริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรอย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๔. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นรางวัลในนามของศูนย์หรือบุคคลผู้บริหารจัดการศูนย์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้
๕. หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ข้อคำถาม	คะแนนความเห็นผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
ดำเนินงานของศูนย์								
๖. หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนสิ่งปลูกสร้าง เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตรของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑	ใช้ได้

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๔๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๕ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน นายสมเดช คงกะพันธุ์ เกษตรจังหวัดปทุมธานี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีสะไบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๐๔ นิสิตหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน
การเกษตร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลากรภายในหน่วยงานของท่าน
จึงขออนุญาตจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ
โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

- กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต
- กลุ่มอำนวยการ
- ฝ่ายบริหารทั่วไป

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีสะไบ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๕-๖๐๔-๔๙๕๙

นายสมเดช คงกะพันธุ์
เกษตรจังหวัดปทุมธานี

ภาคผนวก ฐ

ผลการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ค่าความเชื่อมั่นของปัจจัยแห่งความสำเร็จ

Case Processing Summary		
	N	%
Valid	30	100.0
Cases Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.987	29

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
suc1	93.7000	751.045	.860	.987
suc2	93.5667	758.806	.791	.987
suc3	93.7000	750.700	.865	.987
suc4	93.7667	757.013	.842	.987
suc5	93.6667	754.782	.893	.987
suc6	93.6333	750.378	.912	.986
suc7	93.7000	758.493	.832	.987
suc8	93.5667	763.702	.810	.987
suc9	93.6667	760.023	.889	.987
suc10	93.6333	746.171	.931	.986
suc11	93.7333	752.340	.890	.987
suc12	93.6333	750.447	.911	.986
suc13	93.6667	747.954	.906	.986
suc14	93.7000	751.803	.870	.987
suc15	93.7000	750.148	.923	.986
suc16	93.5667	755.495	.902	.987
suc17	93.5667	755.426	.802	.987
suc18	93.4667	754.120	.872	.987
suc19	93.5333	760.740	.835	.987
suc20	93.3000	752.010	.853	.987
suc21	93.6667	756.782	.746	.987
suc22	93.8333	752.695	.792	.987
suc23	94.0667	764.340	.750	.987
suc24	93.9333	749.926	.816	.987
suc25	94.0333	746.654	.852	.987
suc26	94.0667	750.271	.847	.987
suc27	93.7000	752.631	.813	.987
suc28	93.6667	757.057	.781	.987
suc29	93.5000	748.397	.851	.987

S. S. S.

ค่าความเชื่อมั่นของธรรมะเพื่อการปฏิบัติ

Case Processing Summary		
	N	%
Valid	30	100.0
Cases Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.985	18

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
dham1	60.7000	247.803	.887	.984
dham2	60.6667	249.471	.893	.984
dham3	60.4333	250.875	.902	.983
dham4	60.6000	252.110	.820	.984
dham5	60.7333	251.651	.878	.984
dham6	60.7000	253.183	.862	.984
dham7	60.8000	256.579	.893	.984
dham8	60.7000	249.666	.857	.984
dham9	60.8333	251.454	.883	.984
dham10	60.6333	250.378	.899	.983
dham11	60.6333	250.516	.928	.983
dham12	60.7333	244.823	.947	.983
dham13	60.7667	248.530	.946	.983
dham14	60.6333	254.930	.812	.984
dham15	60.8667	248.120	.930	.983
dham16	60.8667	249.361	.838	.984
dham17	60.9000	249.886	.825	.984
dham18	60.9000	251.541	.825	.984

S. S. S.

ค่าความเชื่อมั่นประสิทธิผลพฤติกรรมวิธีการบริหารจัดการศูนย์ฯ

Case Processing Summary		
	N	%
Valid	30	100.0
Cases Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.993	22

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
outcome1	73.4333	448.116	.948	.992
outcome2	73.4333	448.737	.935	.992
outcome3	73.3000	457.163	.864	.992
outcome4	73.4333	462.806	.845	.993
outcome5	73.4000	454.938	.905	.992
outcome6	73.3333	455.264	.929	.992
outcome7	73.4000	449.283	.948	.992
outcome8	73.4000	451.628	.923	.992
outcome9	73.4667	456.809	.865	.993
outcome10	73.4667	456.740	.898	.992
outcome11	73.4667	454.395	.955	.992
outcome12	73.3667	452.723	.957	.992
outcome13	73.3000	446.976	.948	.992
outcome14	73.2667	454.271	.925	.992
outcome15	73.3333	450.506	.949	.992
outcome16	73.3000	454.286	.893	.992
outcome17	73.3000	449.114	.953	.992
outcome18	73.4333	451.840	.949	.992
outcome19	73.3667	451.344	.929	.992
outcome20	73.3000	447.321	.940	.992
outcome21	73.3333	447.954	.903	.992
outcome22	73.3667	448.899	.954	.992

S. S. S.

ภาคผนวก ๗

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (แบบสอบถาม)

ภาคผนวก ๓

ผลการวิเคราะห์โมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร
ที่มีธรรมชาติเพื่อการปฏิบัติเป็นตัวแปรส่งผ่าน โดยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะส่วนที่สำคัญ

DATE: 12/ 7/2019
 TIME: 16:44

L I S R E L 8.72

BY

Karl G. Jöreskog & Dag Sörbom

This program is published exclusively by
 Scientific Software International, Inc.
 7383 N. Lincoln Avenue, Suite 100
 Lincolnwood, IL 60712, U.S.A.
 Phone: (800)247-6113, (847)675-0720, Fax: (847)675-2140
 Copyright by Scientific Software International, Inc., 1981-2005
 Use of this program is subject to the terms specified in the
 Universal Copyright Convention.
 Website: www.ssicentral.com

The following lines were read from file D:\spss\final7.LPJ:

```

model
Observed Variables
ManageA ManageB ManageC ManageD ManageE ManageF SuccessA SuccessB SuccessC SuccessD
SuccessE SuccessF DHAMA DHAMB DHAMC DHAMD EFFECA EFFECE EFFECC EFFECD
Correlation Matrix
1.000
.948 1.000
.909 .910 1.000
.932 .945 .918 1.000
.902 .896 .914 .935 1.000
.835 .858 .860 .844 .825 1.000
.585 .603 .648 .581 .528 .679 1.000
.575 .591 .643 .597 .535 .678 .932 1.000
.541 .579 .583 .575 .532 .654 .894 .939 1.000
.578 .610 .621 .602 .552 .653 .851 .873 .874 1.000
.554 .608 .668 .586 .572 .637 .796 .832 .843 .806 1.000
.565 .626 .636 .572 .529 .644 .747 .773 .776 .757 .796 1.000
.606 .585 .566 .581 .533 .615 .675 .664 .651 .677 .551 .638 1.000
.526 .516 .466 .505 .441 .540 .625 .613 .622 .682 .528 .562 .925 1.000
.582 .563 .496 .558 .489 .565 .656 .629 .644 .707 .553 .604 .939 .947 1.000
.603 .591 .584 .567 .552 .623 .658 .619 .601 .667 .564 .600 .902 .860 .913 1.000
.562 .567 .563 .544 .505 .680 .864 .829 .812 .770 .687 .668 .733 .692 .740 .758 1.000
.549 .543 .528 .529 .483 .661 .842 .828 .807 .762 .678 .708 .748 .702 .767 .754 .960
1.000
.603 .603 .555 .569 .519 .682 .849 .837 .831 .766 .698 .700 .765 .726 .778 .743 .925
.956 1.000
.525 .526 .537 .502 .449 .646 .867 .843 .840 .759 .724 .735 .724 .683 .730 .709 .911
.939 .959 1.000
Sample Size = 520
Latent Variables MANA SUC DHAM EFFE
Relationships
DHAMA = DHAM
DHAMB = DHAM
DHAMC = DHAM
DHAMD = DHAM
EFFECA = EFFE
EFFECE = EFFE
EFFECC = EFFE
EFFECD = EFFE
ManageA = MANA
ManageB = MANA
ManageC = MANA
ManageD = MANA
ManageE = MANA
ManageF = MANA
SuccessA = SUC
    
```

SuccessB = SUC
 SuccessC = SUC
 SuccessD = SUC
 SuccessE = SUC
 SuccessF = SUC
 EFFE = DHAM
 DHAM = MANA SUC
 EFFE = MANA SUC
 Set error covariance of EFFECB and EFFECA free
 Set error covariance of SuccessF and SuccessE free
 Set error covariance of DHAMC and DHAMA free
 Set error covariance of ManageB and ManageA free
 Set error covariance of SuccessC and ManageC free
 Set error covariance of EFFECA and DHAMD free
 Set error covariance of SuccessE and ManageC free
 Set error covariance of ManageD and ManageC free
 Set error covariance of ManageF and ManageD free
 Set error covariance of SuccessB and ManageB free
 Set error covariance of SuccessB and ManageE free
 Set error covariance of SuccessA and ManageC free
 Set error covariance of SuccessB and ManageC free
 Set error covariance of SuccessF and ManageC free
 Set error covariance of SuccessC and SuccessA free
 Set error covariance of SuccessF and ManageB free
 Set error covariance of SuccessE and ManageB free
 Set error covariance of SuccessD and ManageC free
 Set error covariance of SuccessE and ManageE free
 Set error covariance of EFFECB and DHAMD free
 Set error covariance of EFFECB and DHAMC free
 Set error covariance of ManageE and ManageC free
 Set error covariance of SuccessE and ManageD free
 Set error covariance of SuccessC and ManageA free
 Set error covariance of ManageD and ManageA free
 Set error covariance of ManageF and ManageA free
 Set error covariance of SuccessB and ManageD free
 Set error covariance of ManageE and ManageD free
 Set error covariance of ManageF and ManageB free
 Set error covariance of DHAMC and DHAMB free
 Set error covariance of DHAMB and DHAMA free
 Set error covariance of SuccessC and ManageB free
 Set error covariance of SuccessD and ManageD free
 Set error covariance of SuccessB and ManageA free
 Set error covariance of EFFECD and DHAMC free
 Set error covariance of EFFECC and EFFECA free
 Set error covariance of EFFECD and EFFECA free
 Set error covariance of EFFECB and DHAMA free
 Set error covariance of SuccessD and ManageE free
 Set error covariance of SuccessC and ManageF free
 Set error covariance of SuccessE and SuccessA free
 Set error covariance of SuccessF and SuccessA free
 Set error covariance of SuccessD and SuccessA free
 Set error covariance of SuccessB and SuccessA free
 Set error covariance of SuccessD and ManageB free
 Set error covariance of SuccessA and ManageA free
 Set error covariance of ManageF and ManageE free
 Set error covariance of ManageF and ManageC free
 Set error covariance of SuccessE and SuccessD free
 Set error covariance of SuccessE and SuccessC free
 Set error covariance of SuccessE and SuccessB free
 Set error covariance of SuccessF and SuccessD free
 Set error covariance of SuccessF and ManageD free
 Set error covariance of SuccessE and ManageF free
 Set error covariance of SuccessE and ManageA free
 Set error covariance of EFFECC and EFFECB free
 Set error covariance of ManageC and EFFECD free
 Set error covariance of ManageB and EFFECC free
 Set error covariance of SuccessA and ManageB free
 Set error covariance of EFFECD and DHAMA free
 Set error covariance of SuccessA and ManageF free
 Set error covariance of SuccessF and ManageE free
 Set error covariance of EFFECD and DHAMB free
 Set error covariance of EFFECD and DHAMD free
 Set error covariance of SuccessF and ManageF free

Set error covariance of SuccessF and ManageA free
 Set error covariance of ManageD and ManageB free
 Set error covariance of SuccessF and EFFECA free
 Set error covariance of EFFECC and DHAMA free
 Set error covariance of SuccessF and SuccessB free
 Set error covariance of SuccessF and SuccessC free
 Set error covariance of ManageD and DHAMC free
 Set error covariance of SuccessF and DHAMA free
 Set error covariance of ManageA and EFFECC free
 Set error covariance of EFFECD and EFFECB free
 Set error covariance of SuccessB and EFFECB free
 Set error covariance of SuccessC and ManageE free
 Set error covariance of SuccessD and DHAMA free
 Set error covariance of ManageC and DHAMC free
 Set error covariance of EFFECA and DHAMC free
 Set error covariance of ManageF and DHAMC free
 Set error covariance of EFFECC and DHAMC free
 Set error covariance of SuccessB and DHAMC free
 Set error covariance of ManageE and DHAMD free
 Set error covariance of EFFECC and DHAMD free
 Set error covariance of SuccessF and EFFECC free
 Set error covariance of SuccessD and ManageA free
 Set error covariance of SuccessB and ManageF free
 Set error covariance of SuccessE and EFFECD free
 Set error covariance of SuccessC and SuccessB free
 Set error covariance of SuccessE and DHAMA free
 Set error covariance of ManageA and EFFECA free
 Set error covariance of SuccessA and DHAMD free
 Set error covariance of SuccessD and DHAMC free
 Set error covariance of EFFECA and DHAMB free
 Set error covariance of SuccessD and DHAMB free
 Set error covariance of SuccessD and DHAMD free
 Set error covariance of SuccessA and EFFECC free
 Set error covariance of ManageE and DHAMA free
 Set error covariance of ManageC and DHAMB free
 Set error covariance of EFFECA and DHAMA free
 Set error covariance of DHAMD and DHAMA free
 Set error covariance of ManageC and EFFECA free
 Set error covariance of SuccessD and EFFECB free
 Set error covariance of SuccessC and DHAMB free
 Set error covariance of SuccessC and DHAMC free
 Set error covariance of SuccessC and EFFECA free
 Set error covariance of SuccessF and DHAMC free
 Set error covariance of ManageE and EFFECC free
 Set error covariance of ManageD and EFFECC free
 Set error covariance of SuccessE and EFFECA free
 Set error covariance of ManageD and DHAMA free
 Set error covariance of ManageA and DHAMB free
 Set error covariance of ManageC and EFFECB free
 Set error covariance of ManageF and EFFECC free
 Set error covariance of SuccessD and EFFECD free
 Set error covariance of ManageC and EFFECC free
 Set error covariance of ManageD and EFFECA free
 Set error covariance of ManageD and DHAMB free
 Set error covariance of SuccessB and EFFECA free
 Set error covariance of ManageA and DHAMA free
 Set error covariance of SuccessE and DHAMD free
 Set error covariance of SuccessF and DHAMD free
 Set error covariance of ManageA and DHAMC free
 Set error covariance of ManageE and EFFECD free
 Set error covariance of ManageD and EFFECD free
 Set error covariance of ManageF and EFFECB free
 Set error covariance of ManageC and DHAMD free
 Set error covariance of ManageC and DHAMA free
 Set error covariance of ManageA and DHAMD free
 Set error covariance of ManageF and EFFECA free
 Set error covariance of ManageF and EFFECD free
 Set error covariance of SuccessD and ManageF free
 Set error covariance of EFFECC and DHAMB free
 Set error covariance of ManageF and DHAMD free
 Path Diagram
 LISREL OUTPUT: ME=ML RS EF SS SE TV FS SC ND=3 MI AD=OFF
 End of Problem

model

Number of Iterations = 14

LISREL Estimates (Maximum Likelihood)

LAMBDA-Y

	DHAM	EFFE
	-----	-----
DHAMA	0.995	- -
DHAMB	0.906 (0.021) 42.221	- -
DHAMC	0.960 (0.021) 46.568	- -
DHAMD	0.946 (0.026) 36.063	- -
EFFECA	- -	0.982
EFFECB	- -	0.955 (0.014) 68.849
EFFECC	- -	0.975 (0.020) 49.981
EFFECD	- -	0.985 (0.021) 47.853

LAMBDA-X

	MANA	SUC
	-----	-----
ManageA	1.005 (0.034) 29.970	- -
ManageB	0.998 (0.033) 29.918	- -
ManageC	0.900 (0.035) 25.799	- -
ManageD	0.966 (0.035) 27.581	- -
ManageE	0.881 (0.035) 24.981	- -
ManageF	1.056 (0.044) 23.859	- -
SuccessA	- -	1.000 (0.033) 30.736

SuccessB	- -	0.974 (0.032) 29.995
SuccessC	- -	0.972 (0.032) 30.201
SuccessD	- -	0.891 (0.034) 26.192
SuccessE	- -	0.814 (0.038) 21.571
SuccessF	- -	0.853 (0.038) 22.683

BETA (TE)

	DHAM	EFFE
DHAM	- -	- -
EFFE	0.399 (0.036) 10.972	- -

GAMMA (DE)

	MANA	SUC
DHAM	0.273 (0.037) 7.348	0.509 (0.040) 12.700
EFFE	-0.081 (0.025) -3.313	0.658 (0.036) 18.206

PSI

Note: This matrix is diagonal.

	DHAM	EFFE
	0.498 (0.038) 13.160	0.150 (0.019) 7.990

Squared Multiple Correlations for Structural Equations (R square)

	DHAM	EFFE
	0.502	0.850

Squared Multiple Correlations for Reduced Form

	DHAM	EFFE
	0.502	0.771

Reduced Form (TE)

	MANA	SUC
DHAM	0.273 (0.037) 7.348	0.509 (0.040) 12.700

EFFE 0.028 0.861
 (0.026) (0.039)
 1.046 21.884

Squared Multiple Correlations for Y - Variables (ความเที่ยง)

DHAMA	DHAMB	DHAMC	DHAMD	EFFECA	EFFECB
0.994	0.818	0.922	0.905	0.963	0.909

Squared Multiple Correlations for Y - Variables

EFFECC	EFFECD
0.951	0.969

Squared Multiple Correlations for X - Variables

ManageA	ManageB	ManageC	ManageD	ManageE	ManageF
1.008	1.004	0.818	0.938	0.800	1.130

Squared Multiple Correlations for X - Variables

SuccessA	SuccessB	SuccessC	SuccessD	SuccessE	SuccessF
1.000	0.949	0.953	0.803	0.666	0.730

Goodness of Fit Statistics

Degrees of Freedom = 29
 Minimum Fit Function Chi-Square = 41.684 (P = 0.0599)
 Normal Theory Weighted Least Squares Chi-Square = 41.015 (P = 0.0687)
 Estimated Non-centrality Parameter (NCP) = 12.015
 90 Percent Confidence Interval for NCP = (0.0 ; 33.070)

Minimum Fit Function Value = 0.0803
 Population Discrepancy Function Value (F0) = 0.0231
 90 Percent Confidence Interval for F0 = (0.0 ; 0.0637)
 Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.0283
 90 Percent Confidence Interval for RMSEA = (0.0 ; 0.0469)
 P-Value for Test of Close Fit (RMSEA < 0.05) = 0.975

Expected Cross-Validation Index (ECVI) = 0.777
 90 Percent Confidence Interval for ECVI = (0.753 ; 0.817)
 ECVI for Saturated Model = 0.809
 ECVI for Independence Model = 93.551

Chi-Square for Independence Model with 190 Degrees of Freedom = 48513.207

Independence AIC = 48553.207
 Model AIC = 403.015
 Saturated AIC = 420.000
 Independence CAIC = 48658.283
 Model CAIC = 1353.958
 Saturated CAIC = 1523.304

Normed Fit Index (NFI) = 0.999
 Non-Normed Fit Index (NNFI) = 0.998
 Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.153
 Comparative Fit Index (CFI) = 1.00
 Incremental Fit Index (IFI) = 1.00
 Relative Fit Index (RFI) = 0.994

Critical N (CN) = 618.411

Root Mean Square Residual (RMR) = 0.0134
 Standardized RMR = 0.0135
 Goodness of Fit Index (GFI) = 0.992
 Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.943
 Parsimony Goodness of Fit Index (PGFI) = 0.137

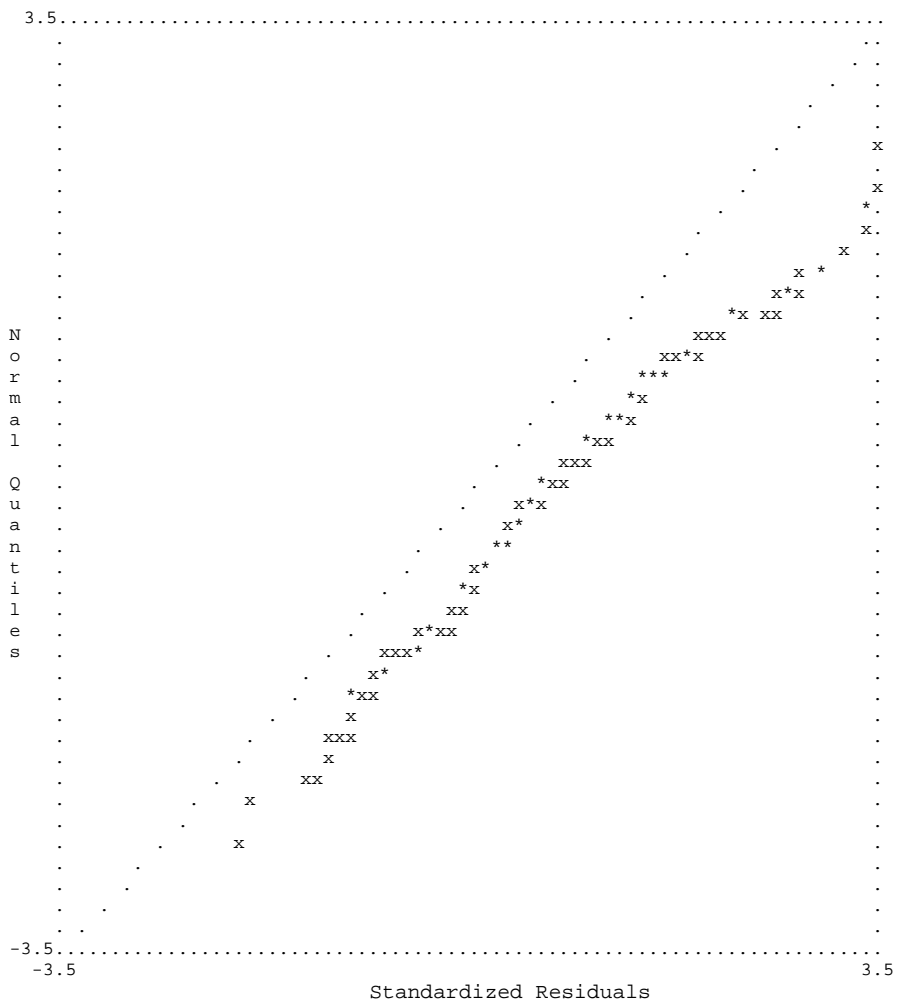
Summary Statistics for Fitted Residuals

Smallest Fitted Residual = -0.022
 Median Fitted Residual = 0.004

Largest Fitted Residual = 0.044

model

Qplot of Standardized Residuals

Modification Indices for THETA-EPS

	DHAMA	DHAMB	DHAMC	DHAMD	EFFECA	EFFECB
DHAMA	- -					
DHAMB	- -	- -				
DHAMC	- -	- -	- -			
DHAMD	- -	0.034	0.034	- -		
EFFECA	- -	- -	- -	- -	- -	
EFFECB	- -	- -	- -	- -	- -	- -
EFFECC	- -	- -	- -	- -	- -	- -
EFFECD	- -	- -	- -	- -	- -	- -

Modification Indices for THETA-EPS

	EFFECC	EFFECD
EFFECC	- -	
EFFECD	- -	- -

Expected Change for THETA-EPS

DHAMA	DHAMB	DHAMC	DHAMD	EFFECA	EFFECB
-------	-------	-------	-------	--------	--------

DHAMA	- -					
DHAMB	- -	- -				
DHAMC	- -	- -	- -			
DHAMD	- -	0.002	-0.003	- -		
EFFECA	- -	- -	- -	- -	- -	
EFFECB	- -	- -	- -	- -	- -	- -
EFFECC	- -	- -	- -	- -	- -	- -
EFFECD	- -	- -	- -	- -	- -	- -

Expected Change for THETA-EPS

	EFFECC	EFFECD
	-----	-----
EFFECC	- -	
EFFECD	- -	- -

Completely Standardized Expected Change for THETA-EPS

DHAMA	DHAMB	DHAMC	DHAMD	EFFECA	EFFECB	
-----	-----	-----	-----	-----	-----	
DHAMA	- -					
DHAMB	- -	- -				
DHAMC	- -	- -	- -			
DHAMD	- -	0.003	-0.003	- -		
EFFECA	- -	- -	- -	- -	- -	
EFFECB	- -	- -	- -	- -	- -	- -
EFFECC	- -	- -	- -	- -	- -	- -
EFFECD	- -	- -	- -	- -	- -	- -

Completely Standardized Expected Change for THETA-EPS

	EFFECC	EFFECD
	-----	-----
EFFECC	- -	
EFFECD	- -	- -

model

Standardized Solution

LAMBDA-Y

	DHAM	EFFE
	-----	-----
DHAMA	0.995	- -
DHAMB	0.906	- -
DHAMC	0.960	- -
DHAMD	0.946	- -
EFFECA	- -	0.982
EFFECB	- -	0.955
EFFECC	- -	0.975
EFFECD	- -	0.985

LAMBDA-X

	MANA	SUC
	-----	-----
ManageA	1.005	- -
ManageB	0.998	- -
ManageC	0.900	- -
ManageD	0.966	- -
ManageE	0.881	- -
ManageF	1.056	- -
SuccessA	- -	1.000
SuccessB	- -	0.974
SuccessC	- -	0.972
SuccessD	- -	0.891
SuccessE	- -	0.814
SuccessF	- -	0.853

BETA

	DHAM	EFFE
DHAM	- -	- -
EFFE	0.399	- -

GAMMA

	MANA	SUC
DHAM	0.273	0.509
EFFE	-0.081	0.658

Correlation Matrix of ETA and KSI

	DHAM	EFFE	MANA	SUC
DHAM	1.000			
EFFE	0.795	1.000		
MANA	0.580	0.545	1.000	
SUC	0.674	0.878	0.601	1.000

PSI

Note: This matrix is diagonal.

	DHAM	EFFE
	0.498	0.150

Regression Matrix ETA on KSI (Standardized)

	MANA	SUC
DHAM	0.273	0.509
EFFE	0.028	0.861

model

Completely Standardized Solution

LAMBDA-Y

	DHAM	EFFE
DHAMA	0.997	- -
DHAMB	0.905	- -
DHAMC	0.960	- -
DHAMD	0.951	- -
EFFECA	- -	0.981
EFFECB	- -	0.954
EFFECC	- -	0.975
EFFECD	- -	0.984

LAMBDA-X

	MANA	SUC
ManageA	1.004	- -
ManageB	1.002	- -
ManageC	0.905	- -
ManageD	0.969	- -
ManageE	0.894	- -
ManageF	1.063	- -
SuccessA	- -	1.000
SuccessB	- -	0.974
SuccessC	- -	0.976
SuccessD	- -	0.896
SuccessE	- -	0.816
SuccessF	- -	0.854

BETA

	DHAM	EFFE
DHAM	- -	- -
EFFE	0.399	- -

GAMMA

	MANA	SUC
DHAM	0.273	0.509
EFFE	-0.081	0.658

Correlation Matrix of ETA and KSI

	DHAM	EFFE	MANA	SUC
DHAM	1.000			
EFFE	0.795	1.000		
MANA	0.580	0.545	1.000	
SUC	0.674	0.878	0.601	1.000

PSI

Note: This matrix is diagonal.

	DHAM	EFFE
	0.498	0.150

Regression Matrix ETA on KSI (Standardized)

	MANA	SUC
DHAM	0.273	0.509
EFFE	0.028	0.861

model

Total and Indirect Effects

Total Effects of KSI on ETA

	MANA	SUC
DHAM	0.273 (0.037) 7.348	0.509 (0.040) 12.700
EFFE	0.028 (0.026) 1.046	0.861 (0.039) 21.884

Indirect Effects of KSI on ETA

	MANA	SUC
DHAM	- -	- -
EFFE	0.109 (0.017) 6.270	0.203 (0.024) 8.415

Total Effects of ETA on ETA

	DHAM	EFFE
DHAM	- -	- -
EFFE	0.399 (0.036) 10.972	- -

Largest Eigenvalue of B*B' (Stability Index) is 0.159
 Total Effects of ETA on Y

	DHAM	EFFE
	-----	-----
DHAMA	0.995	- -
DHAMB	0.906 (0.021) 42.221	- -
DHAMC	0.960 (0.021) 46.568	- -
DHAMD	0.946 (0.026) 36.063	- -
EFFECA	0.392 (0.036) 10.972	0.982
EFFECB	0.381 (0.034) 11.137	0.955 (0.014) 68.849
EFFECC	0.389 (0.035) 11.152	0.975 (0.020) 49.981
EFFECD	0.393 (0.035) 11.097	0.985 (0.021) 47.853

Indirect Effects of ETA on Y

	DHAM	EFFE
	-----	-----
DHAMA	- -	- -
DHAMB	- -	- -
DHAMC	- -	- -
DHAMD	- -	- -
EFFECA	0.392 (0.036) 10.972	- -
EFFECB	0.381 (0.034) 11.137	- -
EFFECC	0.389 (0.035) 11.152	- -
EFFECD	0.393 (0.035) 11.097	- -

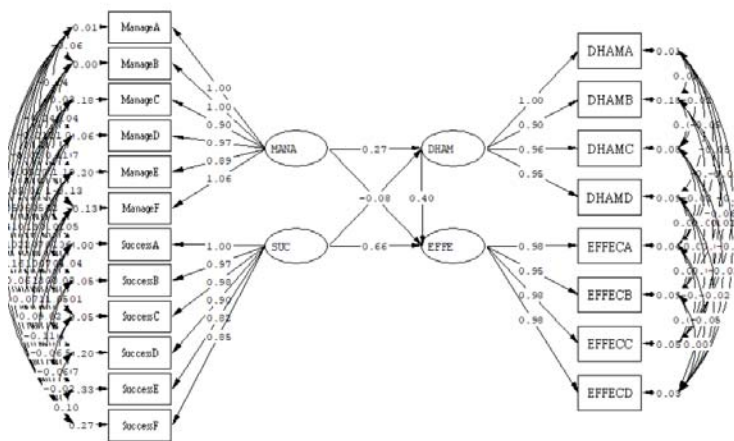
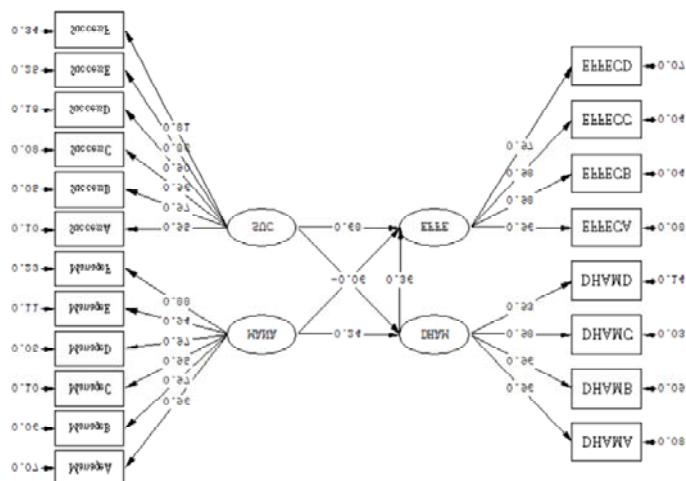
Total Effects of KSI on Y

	MANA	SUC
	-----	-----
DHAMA	0.272 (0.037) 7.348	0.507 (0.040) 12.700
DHAMB	0.248 (0.034) 7.268	0.462 (0.038) 12.041

DHAMC	0.262 (0.036) 7.325	0.489 (0.040) 12.305
DHAMD	0.259 (0.036) 7.285	0.482 (0.039) 12.273
EFFECA	0.027 (0.026) 1.046	0.846 (0.039) 21.884
EFFECB	0.026 (0.025) 1.046	0.822 (0.039) 21.187
EFFECC	0.027 (0.026) 1.045	0.840 (0.039) 21.782
EFFECD	0.027 (0.026) 1.046	0.848 (0.039) 21.953

Time used: 0.078 Seconds

CPY-2d0wzE=5124'0T' 9E=1E4' B-A970#=0'00000' BW2EY=0'123

Chi-Square=41.01, df=29, P-value=0.06866, RMSEA=0.028

ภาคผนวก ณ

บัญชีลงชื่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

บัญชีรายชื่อ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิภาพพฤติกรรมการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน
 การเกษตร”

โดย นายสุภัทรชัย สีสะใบ

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

วันศุกร์ที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป

ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการการวิจัย			
๑.	อ.ดร.ลำพอง กลมกุล	รักษาการผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา	
๒.	รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ	
๓.	อ.ดร.สมบัติ นามบุรี	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์	
ผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมการบริหารจัดการ			
๔.	พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ฯ	
๕.	ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา	รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	
๖.	ผศ.ดร.ประเสริฐ ติลาว	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ฯ	
๗.	อ.ดร.สุรียา รักษาเมือง	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ฯ	
ผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร			
๘.	พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ,ดร.	รองเจ้าคณะอำเภอมัฆพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	
๙.	นางสาวอรรธรม คงอภิรักษ์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริม การเกษตร กองวิจัยและพัฒนางาน ส่งเสริมการเกษตร	
๑๐.	นายประมาม สว่างญาติ	ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	

ภาคผนวก ด

หนังสือเชิญเข้าร่วมการสนทากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ร ๑๒๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายประมาณ สว่างญาติ ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย นายสุภัทรชัย นามสกุล สีสะไบ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๐๔ นิสิตหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิถีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน
การเกษตร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาโมเดลประสิทธิผลพุทธวิถีการ
บริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนการเกษตร” ในวันศุกร์ที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น.
เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๘ ชั้น ๕ โชนบี่ อาคารเรียนรวม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์
จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายสุภัทรชัย สีสะไบ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๕-๖๐๔-๔๙๕๙

ภาคผนวก ต

ภาพประกอบการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - สกุล : นายสุภัทรชัย สีสะใบ
- วัน/เดือน/ปีเกิด : วันพุธที่ ๑๖ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๙
- ภูมิลำเนาที่เกิด : ๑๓ หมู่ ๒ บ้านใหม่สามัคคี ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ๓๖๒๕๐
- การศึกษา
- พ.ศ.๒๕๕๓ : ปริญญาตรี พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
- พ.ศ.๒๕๕๕ : ปริญญาโท พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์การทำงาน
- พ.ศ.๒๕๕๕-ปัจจุบัน : นักวิชาการศึกษา หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ผลงานทางวิชาการ
- : สุภัทรชัย สีสะใบ. (๒๕๖๑). “พุทธวิธีการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน
การเกษตร”. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ “พุทธปัญญากับ
ทศวรรษแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน”. ๙-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วิทยาลัย
สงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม.
- : สุภัทรชัย สีสะใบ. (๒๕๖๒). “ถอดบทเรียนจากพื้นที่ : การดูแลผู้สูงอายุตาม
แนวพุทธในจังหวัดสมุทรปราการ Lesson Learned from Area: Elderly
Care According to Buddhist Way in Samutprakarn Province”.
วารสารวิจัยวิชาการ. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒).
- : สุภัทรชัย สีสะใบ. (๒๕๖๒). “ถอดบทเรียนจากพื้นที่ : การดูแลผู้สูงอายุ
ตามแนวพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม Lesson Learned from Area: Elderly
Care According to Buddhist Way in Samutsongkhram Province”.
การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๑. “พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ณ อาคารเรียนรวม
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- : หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่นที่ ๔
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๒
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๙/๖ ม.๓ ตำบลขยาย อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
๑๓๒๒๐ โทร. ๐๙๕-๖๐๔-๔๙๕๙ E-mail: chay.jaa@hotmail.com